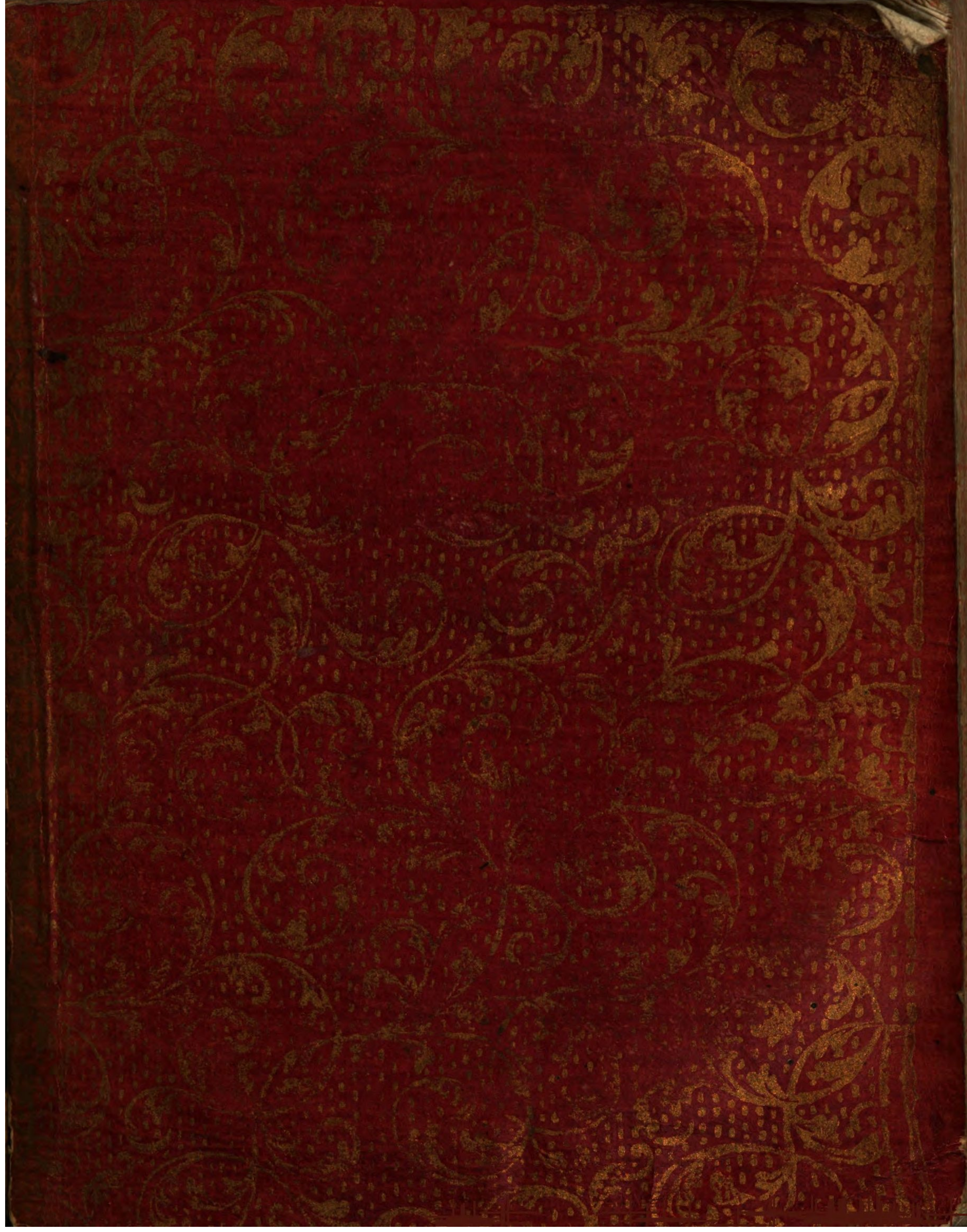

4° Diff. 4644

~~300~~

<36625423580018

S

<36625423580018

Bayer. Staatsbibliothek

062

THEOREMATA THEOLOGICA

IN SUMMAM SANCTI THOMÆ,

SUB GRATIOSISSIMIS AUSPICIIS
REVERENDISSIMI, ac ILLUSTRISSIMI
CAPITULI
METROPOLITANÆ ECCLESIAE
SALISBURGENSIS,

In Alma & Archi-Episcopali Universitate Salisburgensi,

P R Æ S I D E

P. ALANO RITTER,
Ordinis S. Bened. Antiquissimi Monasterii Wessofontani Professo, SS. Theologiæ Doctore, ejusdémque Professore in Scholasticis Ordinario, Celsissimi ac Reverendissimi Archi-Episcopi, & S.R.I. Principis Salisburgensis Consiliario Ecclesiastico, ac Universitatis Vice-Rectore,

PUBLICÆ DISPUTATIONI SUBJECTA

à

Reverendo, ac Doctissimo Domino

JOANNE PETRO KNOLL,
Collegii Archi-Episcopalis Alumno, AA. LL. & Philosophiæ Magistro, SS. Theologiæ Candidato Examinato, & Approbato.

Die 19. Maji, Anno à Partu Virginis M. DCC. XXXIV.

Horis Ante- & Pomeridianis.

SALISBURGI,

Typis Joannis Josephi Mayr, Aulico-Academici Typographi & Bibliopolaë p. m. Hæredum.

THEOREMATA
THEOLOGICA

SUMMA
SANCITI THOMAE

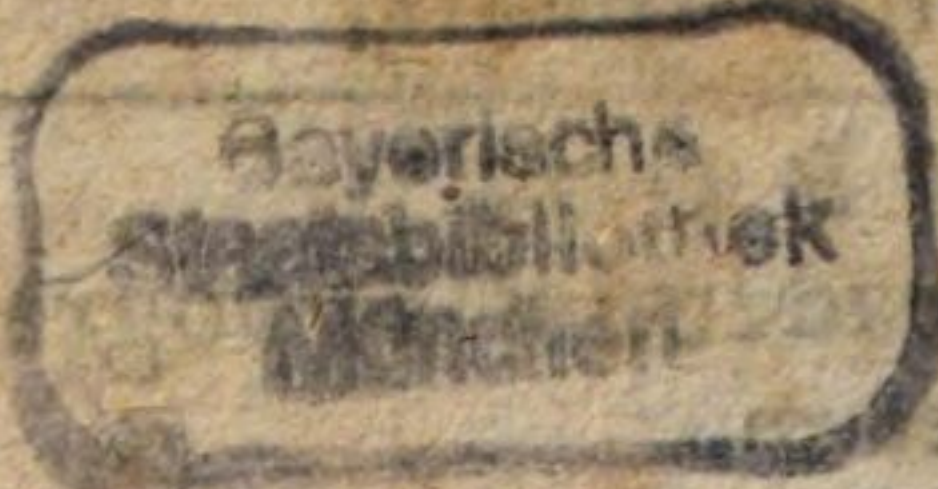
REVERENDISSIMI, ac VENERABILISSIMI
CAPITULI
METROPOLITANA ECCLESIAE
SALISBURGENSIS.

In Alma & Archiepiscopali Universitate Salisburgensi
P. A. A. N. O. R. I. T. E. R.

Ordinis S. Benedicti Antiquissimi Monasterii Wello-
fontani Professor, SS. Theologiae Doctor, quae omnes res
sane in Scholasticis Ordinibus, Cellis ac Reverendis
Episcopis, & S. R. I. Principis Salisburgensis Comitis Ecclesiis,
ac Universitatibus Vice-Rectoris

PUBLICAE DISPUTATIONI SUBJECTA

JOHANNES PETRUS KNOLL,
Magister SS. Theologiae, Canonicus, & A. S. S. S.
Die 10. Julii, Anno 2. Pauli Nepomuceni, MCCXXXV.

Typis Joannis Josephi Mayer, Auctoris & Typographi & Bibli-

REVERENDISSIMO, ac ILLUSTRISSIMO
DOMINO DOMINO
ANDREÆ JACOBO
COMITI DE DIETRICHSTEIN,
PRÆPOSITO.

REVERENDISSIMO, & ILLUSTRISSIMO
DOMINO DOMINO
LEOPOLDO ERNESTO
LIBERO BARONI DE FIRMIAN,
DECANO.

REVERENDISSIMO, & ILLUSTRISSIMO
DOMINO DOMINO
FRANCISCO
COMITI DE LIECHTENSTEIN, LIBERO
BARONI IN CASTELKORN, ET SCHENA,
SENIORI.

TOTIQUE
ILLUSTRISSIMO, ac REVERENDISSIMO
METROPOLITANÆ ECCLESIAE
SALISBURGENSIS
CAPITULO.

DOMINIS DOMINIS
GRATIOSISSIMIS &c. &c.

REVERENDISSIMI,
ET
ILLUSTRISSIMI
DOMINI DOMINI
GRATIOSISSIMI &c. &c.

Ui Regium illum ex Asia Legatum invasit horror, cum Romam profectus Consulum, Senatorumque, ac cæterorum Magistratuum Majestatem conspexisset, ut amissâ repente voce nihil eloqui posset, nisi ut Romam URBEM REGUM exclamaret, eodem & me percelli oporteret, dum conspectum vestrum subeo, REVERENDISSIMI, AC ILLUSTRISSIMI DOMINI DOMINI MOECENATES,

TES, nisi Clementia Vestra ut orbi universo cognita, ita mihi nota penitus, atque perspecta esset, sciremque, eam esse Illustrissimam Indolem Vestram, quæ plus Amoris, quam Terroris cupiat præferre: ut adeò Viæ Lactææ, quæ cælum, amœnissimo candore permeat, vos comparare non imeritò possim; quot enim Reverendissima considero Capita, tot mihi Sidera videre videor, non ex Junonis lacte in cælum respersa, sed ab uberibus Gratiae in Templi, Provinciæque Salisburgensis Horizontem derivata, quorum aspectu non terror intuentibus, sed incredibilis quædam amœnitas ingeratur, cum ad universorum solatium, atque præsidium Vos natos, factosque conspiciamus. Et sanè, quod Neapolitanus Vates (*) de Domitiano Imperatore falsò asseruit:

*Ipsam, ipsam cupido tantum spectare vacavit
Tranquillum vultu, sed Majestate serena
Mulcentem radios, submittentemque modestè
Fortunæ vexilla suæ;*

Idem de vestra mansuetudine, atque facilitate, qua dissimulato Dignitatis splendore ad infimorum quorumque vota descenditis, jure optimo asseverarim. Plenus ergo fiducia ad Vos confugio, quamquam plurima essent, quorum reverentia ab accessu me Vestro deberet coercere. Nam siue Stirpium Vestrarum claritatem, maximorumque in Vobis Heroum, qui seu pro Reli-
) (3 gio-

(*) Statius lib. 4. Silv. 2.

gionis munimine, seu pro patriæ securitate aut in acie fortissimè dimicârunt, aut magnas animas in armis posuerunt, Sanguinem aspicio, non sine sacro quodam horrore ad tantorum Nominum Hæredes accedendum judico: sive magnitudinem Dignitatis admiror, quæ tanta est, ut, dum tot penè Mitras, quot Capita video, summis Honorum, Officiorúmque Titulis exornata, nullam totius Germaniæ (dicere ausim, Europæ) Ecclesiam cum hac Salisburgensi comparari posse affirmem, reverentiâ attonitus non sine velata manibus facie accessum moliri sustineam. Quid dicam, Vos ejus Ecclesiæ prima esse Membra, quæ sola Romanæ, Catholicæque Eidei, labentibus sæpe, aut claudicantibus cæteris omnibus, columna fuit firmissima, nullo unquam gravissimorum etiam Schismatum turbine à Romanæ Petræ fundamento divulsa? Quid dicam, Vos esse tot Sanctorum, quorum meritis impletus Orbis, oneratus Æther, dignissimos Successores, & quàm non degeneres! quàm strenuos Majorum æmulatores! Id Sapiencia Vestra, qua omnium Scientiarum thesauros exhaustis, omniâque Sacrationis Doctrinæ, ac Themidis adyta penetrâstis, ut olim publicis conspicui laureis, ita nunc Prudentiæ, Sapienciæque radiis in omnem Germaniam liberales: Id innumeræ Virtutes Vestræ, quibus cætera omnia, cum Illustrissima sint, redduntur illustriora, intacta Religio, Divi-

ni

ni Honoris propagatio, Munificentia, Liberalitas, in rebus gravissimis Magnanimitas, in negotiis difficillimis Dexteritas, in officiis Fides, atque Integritas testatur. Hæc talia sunt, quæ, ut dixi, sacro me metu percellere, aditûque mihi Vestro interdicare debere videantur. Verùm eadem me exstimulant, ut summa cum fiducia accedam, audeámque, Theologica hæc Theoremata cum Thesibus ex Universa Theologia propugnandis Nomini Vestro dedicare, Honori consecrare, favori perpetuo commendare. Accedunt rationes aliæ, quæ me, hoc ut ausim, non tam admoneant, quàm compellant. Nam si vocales olim voluêre Gratias Antiqui, dum eas in Templo Delphico, suo quamque instrumento musico armatam, posuêre; ego, qui tantis à Vobis ornatus incedo Gratiis, non vocalis, sed mutus sim? Meminimus, REVERENDISSIMI AC ILLUSTRISSIMI DOMINI DOMINI, meminimus Vestræ in parentem nostrum Munificentia, quem sex omnino lustra Vestris in ministeriis clementissimè fovistis; meminimus Facilitatis Vestræ, qua, octennio abhinc, fratris mei natu majoris Theses ex Universa Philosophia Nomini Vestro inscribi gratiosissimè permisistis, eidem in arena publica decertanti clementer adesse non dedignati, pugnae testes, & hortatores. Meminimus Vestræ Beneficentia, cùm patri defuncto eundem Germanum meum in officio suffecistis,

rei-

reique granariæ Curatorem, ac Antigrammateum
constituistis. Quibus pro favoribus cum parens
noster, quamquam ipsi ejus cineres id posse ex-
optarent, agere gratias jam non valeat, relictum
hæredi officium hac Thesium nuncupatione ex-
secutum eo, easque in perpetuum gratitudinis
nostræ monimentum ad Tholum Gratiae Vestrae
affigo. Suscipite, quo soletis, animo benevo-
lentissimo laborem meum, meque Favoribus Ve-
stris, quibus beatissimum, fortunatissimúmque
fore me arbitrabor, semper fovete, qui, dum spi-
rabo, perseverabo

**Reverendissimarum, ac Illu-
strissimarum Dominationum
Vestrarum**

*Humillimus, Subjectissimus, ac
Devotissimus*

JOANNES PETRUS KNOLL.

AP.

APPROBATIO

SAC. FACULTATIS THEOLOGICÆ.

Theoremata hæc Theologica, uti in Univer-
sæ Theologiæ difficiliore Controversias
insigni eruditione, parique styli elegantia
excurrunt, ita non sine maxima voluptate per-
legi, cumque præterea à Fidei Orthodoxæ pla-
citis, rectisque morum regulis nullibi discedere,
quin etiam omnia in iisdem mira solidissimæ do-
ctrinæ claritate pertractari deprehenderim, sanè
in Clarissimum Authorem injurius forem, nisi
palam pronuntiarem dignissima, quæ & lucem
publicam pro literarii Orbis egregio Ornamen-
to aspiciant, & pro Coronide cursûs Theologi-
co-Scholastici promeritam immortalis famæ &
gloriæ Coronam imponant. Sic censeo, si-
mulque Clarissimo D. P. Authori sincerissimè
gratulor

Die 1. Sept. 1733.

P. CORBINIANUS THOMAS,
Ord. S. P. Bened. ex Imp. Monasterio
Elchingensi, SS. Theologiæ Doctor,
ejusdemque in Moralibus Professor
Ordinarius, Celsiss. ac Reverendiss. Ar-
chi-Episcopi, & S. R. I. Principis Sa-
lisburgensis Consiliarius Ecclesiasti-
cus, ac S. Facultatis p. t. Decanus.

)()(

ELEN-

ELENCHUS

Quæstionum & Articulorum in hoc Opere contentorum.

PARS I.

De DEO, ejus Constitutivo, & attributis.

QUÆSTIO I.

*De quidditate, divisione, & qualitatibus Theo-
logiæ.*

Articulus I. <i>Quid, & quotuplex sit Theologia?</i>	Pag. 1
Art. II. <i>An Theologia sit scientia stricte talis?</i>	6
Art. III. <i>An Theologia sit habitus entitativè supernaturalis?</i>	15
Art. IV. <i>De aliquibus ad Theologiam pertinentibus.</i>	22

QUÆSTIO II.

De DEO quoad se, & ad intra considerato.

Art. I. <i>An possit existentia DEI solo lumine naturali cognosci?</i>	32
Art. II. <i>Respondetur argumentis sententiæ adversæ.</i>	39
Art. III. <i>In quo consistat esse Divinum primò, & formaliter?</i>	46
Art. IV. <i>An & quomodo perfectiones creaturarum sint in DEO?</i>	58
Art. V. <i>De Immensitate DEI.</i>	67
Art. VI. <i>De æternitate DEI, & quomodo vi æternitatis creaturas præteritas, præsentis, & futuras sibi præsentis ha- beat?</i>	78

QUÆSTIO III.

De cognoscibilitate, seu visione DEI.

Art. I. <i>An intellectus creatus possit elevari ad visionem DEI per essentiam?</i>	91 Art.
---	------------

Art. II. *An lumen glorie suppleri possit per solam assistentiam extrinsecam?* 98

Art. III. *Quomodo intellectus cum lumine glorie concurrat ad visionem, & unde proueniat inaequalitas visionis?* 107

PARS II.

De illis, quæ DEUS operatur ad extrâ.

QUÆSTIO I.

De creatura purè spirituali.

Art. I. *An existentia Angelorum possit à priori, vel saltem à posteriori ratione efficaciter probari?* 118

Art. II. *De quidditate Angelorum.* 126

Art. III. *Quomodo Angeli distinguantur?* 132

QUÆSTIO II.

De Angelo quoad corpus.

Art. unicus. *An Angeli habeant corpora sibi naturaliter unita, vel saltem assumere possint?* 144

Quæres I. *An etiam DEUS in veteri Testamento in corpore assumpto apparuerit?* 149

Quæres II. *An Angeli in corporibus assumptis valeant exercere actiones vitales?* 150

QUÆSTIO III.

De via Angeli quoad gratiam, & meritum.

Art. I. *An Angelus in primo instanti creationis habuerit gratiam sanctificantem, & quomodo?* 152

Art. II. *Quodnam fuerit peccatum Angeli?* 159

Art. III. *De pœna mali Angeli.* 170

Art. IV. *Quomodo Angeli tam boni, quàm mali se habeant ad locum?* 177

PARS III.

De illis, quæ hominem afficiunt.

QUÆSTIO I.

De ultimo fine hominis.

Art. I. <i>De fine in genere.</i>	187
Art. II. <i>In quo consistat beatitudo formalis?</i>	193
Art. III. <i>De consequentibus beatitudinem.</i>	200
Art. IV. <i>De perpetuitate beatitudinis, ejusque variis prerogativis.</i>	209

QUÆSTIO II.

De libertate actûs humani.

Art. I. <i>In quo consistat libertas?</i>	218
Art. II. <i>Quid sentiendum sit de præmotione juxta mentem S. Thomæ?</i>	224
Art. III. <i>Respondetur ad objectiones.</i>	230

QUÆSTIO III.

De moralitate actûs humani.

Art. I. <i>Quid & quotuplex sit conscientia?</i>	243
Art. II. <i>De conscientia probabili.</i>	253
Art. III. <i>An peccata negativè dubia sint materia necessaria confessionis?</i>	270
Art. IV. <i>Respondetur objectionibus, & aliqua resolvuntur.</i>	278
Art. V. <i>De efficacia virtutis Poenitentiae quoad venialia.</i>	282

P A R S I.

Incipimus in hac parte de iis, quæ S. Thomas in I. Parte suæ SUMMÆ pertractat de DEO, ejus constitutivo, & Attributis Divinis &c. postea transgressuri ad ea, quoad *extra*. Incipimus autem à Prolegomenis S. Doctrinæ, quia rarò, vel tantum breviter ab aliis Theologis impressis percuruntur.

Q U Æ S T I O I.

De Quidditate, Divisione, & Qualitatibus Theologia.

S Anctus Thomas antequàm agit de natura Theologiæ, de ejusdem qualitatibus initium ducit, postea *art. 7.* inquit de subjecto, vel objecto Theologiæ, & ex illo ejusdem quidditatem desumit, forsan claritatis causâ hac methodo usus est. Nos conformiter ad Philosophiam prius de natura, subinde de qualitatibus agemus.

A R T I C U L U S I.

Quid, & quotuplex sit Theologia?

T Heologia ex ipso nomine est habitus versans circa DEUM, vel, ut S. Doctor hîc *art. 7.* in responsione *Sed contra* loquitur: *quasi sermo de DEO*; ex quo
A de-

deducit S. Thomas, DEUM esse objectum Theologiæ, unde cum illo

Dico I. DEUS est objectum Attributionis in Theologia.

Declaratur: objectum attributionis in aliquo habitu est illud, ad quod omnia referuntur, quæ ab habitu tractantur: sed ad DEUM omnia referuntur in Theologia: ergo DEUS est objectum attributionis. Maj. suppono ex Philosophia. Min. est S. Thomæ hîc cit. art. in Corp. dicentis: *omnia autem pertractantur in sacra Doctrina sub ratione DEI, vel, quia sunt ipse DEUS, vel, quia habent ordinem ad DEUM, ut ad principium, & finem.* Quæ clariùs patent ex ordine rerum per totum Theologiæ cursum tractandarum. Unde ut rectè advertit hîc disput. 2. sect. 1. à n. 5. Noster Sapientissimus Cardinalis Aguirre, Theologia dividi potest in duas partes: in prima agitur de DEO, ut attributa, eorûmque functiones, decreta &c. & hæc respiciunt DEUM ut unum, quæque possunt etiam via naturali cognosci, ut contingit in Metaphysica, si rectè tradatur, vocaturque ideò Theologia naturalis, quatenùs ea, quæ de DEO cognoscit, se habent ad modum conclusionis, ex aliquo effectu naturali, qui habet rationem principii, illatæ: aliter enim ad DEUM naturaliter non pertingimus, nisi cognitione effectuum juxta illud Rom. 1. v. 20. *invisibilia - ipsius per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Dein infert Apostolus: *ita ut sint excusabiles.* De quo infra. Aliter fit in Doctrina sacra, ubi ad DEUM ascendimus revelationibûs elevati; hinc DEUS ipse, veritatésque Divinæ revelatæ, sunt principia, ex quibus conclusiones deducimus.

In secunda parte Doctrinæ sacrae agitur de effectibus DEI, uti de *Angelis, Actibus humanis, de gratiâ &c.* quæ ad DEUM ut finem ultimum referuntur. Cùmque ejusdem di-

disciplinæ sit agere de oppositis, etiam tractatur de vitiis, & peccatis; quatenus creatura per illa à DEO tanquam ultimo fine avertitur, & quamvis peccata ad DEUM reduci non possint, eorum tamen cognitio, & detestatio ad DEUM refertur. De cæteris, puta, de *Incarnatione*: de Sacramentis aliàs certum est, esse opera DEI, ad salutem nostram ordinata. Ea, quæ tractantur *de Jure*, & *Justitia* serviunt, uti & *Leges*, ad constringendam hominis petulantiam, ne à fine suo ultimo deflectat. Ex quibus

Dico II. DEUS est objectum Theologiæ ut substans 2
revelationi, & ut Author supernaturalis. Assertio consequitur ex distinctione Theologiæ naturalis, & supernaturalis, sive sit talis entitativè, sive terminativè.

Confirmatur. Principia, ex quibus Theologia procedit, respiciunt DEUM, ut Authorem supernaturalem: ergò in hac linea DEUS est objectum. Consequentia tenet ex Philosophia. Antec. probatur: principia sunt primò S. Scriptura tam veteris, quàm novi Testamenti, qui autem libri authentici, declarat Tridentinum *sess. 4.* in decreto de *Canonicis Scripturis*.

II. Verbum DEI non scriptum, id est, traditiones Apostolorum, quæ ab illis successivè per alios & alios ad nostra usque tempora pervenere, & ab Ecclesia agnoscuntur, ut patet ex *Trident. cit. loc.*

III. Concilia generalia, aliàque à Pontifice approbata, quidquid Hæretici contra moliantur, centies à Catholicis cum ratione explosi.

IV. Definitiones Pontificum ex Cathedra loquentium, quorum Authoritatem infallibilem agnoscit Theologia sincerè Catholica contra Sectarios, & aliquos Catholicos Gallos, qui sub Ludovico XIV. Galliæ Rege docuere, Pontificem ex Cathedra loquentem errare posse, quod adhuc tenere videntur, dum à Pontifice ad Concilium.

Generale appellare præsumunt. Priori sæculô à Cardinalibus nostris Aguirre in defensione Cathedræ S. Petri, & Sfondrato in Regali Sacerdotio tam efficacibus argumentis convicti sunt, ut illi pudorem, defensores verò purpuram retulerint.

V. Denique Authoritates SS. PP. præsertim dum in materia fidei unanimiter conveniunt, tunc juxta communem Theologorum Authoritatem habent supparem, seu propè æqualem Conciliis generalibus; quod colligitur ex verbis Christi Domini *Matth. 28. v. 14.* ubi discipulos, & in illis alios Episcopos, & Doctores ad docendas gentes ordinavit, atque addidit: *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Quæ significant assistentiam Spiritûs Sancti. Et *Luc. 10. v. 16.* ait: *qui vos audit, me audit:* tum etiam, quia tanta SS. PP. & Ecclesiæ consensus signum est antiquæ, & immemorialis traditionis, quæ est una ex regulis fidei, & morum. *Vid. Aguirre fol. 58. num. 46.* si tamen Patres non conveniant, ut sæpè fit, tantæ Authoritatis non sunt, possuntque cum reverentia dimitti, præsertim in materiis aliàs dubiis. Hæc sunt principia Theologiæ, quæ omnia ultimatò respiciunt DEUM, ut Authorem Supernaturalem, ex quibus infero, Deitatem esse rationem formalem *quæ*, & formalem *qua* revelationem, quod ex Philosophia deduci potest.

Dividitur in positivam, moralem, & scholasticam. Positiva simpliciter exponit scripturam non argumentando, verba, sensumque dilucidat, ideò positiva dicitur; quia ponit firma veritatis fundamenta, ut Theologia Salisburyensis vult hîc *disput. 1.* alii ab expositione positivam appellant. Moralis exponit scripturam in ordine ad mores formandos, utraque etiam vocari potest dogmatica, quatenus ex veritatibus revelatis, & ex fide receptis infert

fert dogmata Christiana. Methodô rigorosâ utitur Theologia Scholastica ex Philosophia desumpta, atque de DEO, aliisque immediatè, vel mediatè revelatis conclusiones deducit, quò hodie etiam moralis & Polæmica reducitur, utraque enim strictè procedit. Scripturistica est, quæ varios scripturæ sensus exponit. Alii plures adhuc divisiones adducunt, quæ tamen facilè reducuntur ad prædicta, si modò sensus scripturæ rectè attendatur. Ex his dubium est,

An Theologia scholastica sit necessaria Ecclesiæ, & quomodo? S. Thomas *art. 1.* affirmativè concludit, necessariam scilicet esse ad humanam salutem doctrinam, quandam secundum revelationem Divinam; & intelligit Theologiam. Pro quo

Nota: Theologia quoad methodum scholasticam non est necessaria cuilibet in particulari; quia fides haberi potest per solum assensum, & ex fide spes, ex spe charitas, ut patet in rudibus, aliisque non doctis. Quæstio ergò solùm est, an Ecclesiæ sit necessaria, quatenus per illam juxta S. Augustinum *lib. 14. de Trinit. cap. 1. apud S. Thomam hic art. 2.* in responsione *Sed contra: fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur.* Ex quo non nemo argumentatur: fides est simpliciter necessaria ad salutem: ergò etiam Theologia, per quam fides gignitur. Sed illatio ut jacet, evidenter probat nimium; quia omnes fideles deberent esse Theologi. Nec favet argumento illi Magister Ferre *hic tract. 1. quæst. 2. §. 1.* & proin invitatus in subsidium trahitur; ille enim solùm loquitur de Magistris, & Doctoribus, in quibus necessariam esse Theologiam vehementer contendit ex eo, quòd illa, quæ per se spectant ad fidem, sæpè obscurissima sint, atque ideò non rarò à multis pravè, & sinistrè intelligantur, ut patet ex Epistolis S. Pauli, de quibus S. Petrus *Epist. 2. v. 16.*

ait : in quibus quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem: ergò Theologia saltem est necessaria in Magistris ad explicandas obscuritates, non tamen in quolibet fidei.

Sed nec ultimum hoc admitto de necessitate simpliciter tali, & sub hac methodo; nam primi Ecclesiæ PP. in doctrina fidei non usi sunt hac methodo, quod exinde patet; quia methodum istam primò obscurè S. Augustinus, clariùs noster Petrus Lombardus Magister sententiarum, & clarissimè S. Thomas, & Scotus, veluti duo Luminaria in scholas invexerunt: sed simpliciter prædicarunt fidem explicando obscura. Si aliquando arguebant, fiebat ex naturali vi intellectûs, lumine fidei illustrati, ut modò faciunt fideles, qui Theologiæ ignari sunt. Unde ego infero, Theologiam tantum moraliter, & ad facilius esse necessariam Ecclesiæ præsertim contra Hæreticos, quos rigor scholasticus usque ad confusionem exagitat. Illationem colligo apertè ex S. Thoma hic *art. 1. in Corp.* ad finem, ubi, postquam docuit, necessarium fuisse hominem instrui revelatione Divina, infert: *ut igitur salus hominibus, & convenientiùs, & certius proveniret, necessarium fuit, quòd de Divinis per revelationem instruerentur.* Dein infert necessitatem sacræ Doctrinæ, quæ ubique fidem sæpè gignit, dum infideles antea fidem docet, eosque in fide roborat, & contra infidelium, & Hæreticorum insultus defendit.

A R T I C U L U S II.

An Theologia sit scientia strictè talis?

4 **S**cientia in genere, & in rigore scholastico juxta Philosophum *lib. 1. posterior. lect. 2. Est cognitio certa, & evidens rei per causam.* Habitualis verò est habitus tali-

liter inclinans intellectum, ut colligitur ex verbis ipsius : *scire est rem per causam cognoscere, & quòd illius sit causa, & quòd non potest res aliter se habere*; quæ & alia ex Philosophicis deducta pugnant satis apertè contra Theologiam; cum enim Theologia non cognoscat rem per causam, & quòd illius causa sit, evidenter non penetret, quia nititur præmissis obscuris, sequitur eam propriè scientiam non esse.

Nec dicas cum Magist. Ferre *cit. loc. §. 2. n. 28.* Aristotelem solum loqui de scientiis naturalibus, quas solas agnovit, & illas quidem intellectum certificare ex evidentia principiorum; sed hæc non pugnare contra Theologiam, quæ quidem ex tali evidentia certitudinem non desumit, sed tamen ex fide magis magisque certa sit, quàm scientiæ naturales evidentes certæ sint. Nam

Contra est I. si Theologia est propriè scientia juxta ipsum, & alios, valdè absurdum est, ei denegare, quòd scientiis inferioribus competit, scilicet evidentia. II. sit Theologia certior quoad se aliis scientiis *quoad se*, non tamen est certior *quoad nos*; quia principium certitudinis non cognoscitur clarè, sed certitudo tota, & evidentia fundatur in principiis scientiæ Superioris, scilicet visionis, Theologiam sibi subalternantis. Proin

Dico I. Theologia quoad se est scientia. Ita intelligo 5
S. Thomam hìc *art. 2.* per totum, nec aliter sentire videntur Thomistæ, præsertim Aguirre hìc *disput. 3. sect. 2.* ubi potissimùm ex Authorit. PP. argumentatur, idque solum evincit, Theologiam communiter ab omnibus dici scientiam, quod nec nos negamus in sensu latiori, si sola certitudo requiritur, vel, si quoad evidentiam ad scientiam subalternantem recurritur. Hinc

Suadetur Conclusio : illa est vera scientia *quoad se*, quæ procedit ex principiis certis, & in se evidentibus : sed ita procedit Theologia : ergò est vera scientia *quoad se*.
Min.

Min. prob. quòd principia *quoad se* sint certa, nemo fidelium negat, quòd in se evidentia sint ratione scientiæ subalternantis, certum est ex eo; quia in subalternante cognoscitur res, ut est in se, quam modò cognoscimus in ænigmate.

Confirmatur ex S. Thoma hìc: Theologia est scientia ex principiis notis lumine superioris scientiæ, sicut perspectiva procedit ex principiis notis per Geometriam: sed hæc est scientia *quoad se*: ergò & Theologia. Min. patebit statim.

6 Dico II. Theologia *quoad nos*, & pro hoc statu neutiquam est scientia.

Ratio hujus est assignata, quam in formam redigimus: omnis scientia propriè dicta essentialiter procedit ex certis & evidentibus principiis: sed Theologia non procedit ex principiis certis, & evidentibus: ergò non est scientia propriè dicta. Major ex Philosopho est certa, nec minùs ex S. Thoma *quoad rigorem scientiæ*; nam 2. 2. Q. 1. art. 5. ubi quærit, *utrùm ea, quæ sunt fidei, possint esse scita?* Negativè respondet ex ratione: *quòd omnis scientia habetur per aliqua principia per se nota, & per consequens visa* (id est evidenter cognita) ut ex Corp. patet: sed Theologia non habetur per aliqua principia per se nota, quia solùm credita sunt, & hoc ipso obscura. Unde S. Doct. ibi in Corp. infert: *impossibile est, quòd ab eodem idem sit scitum, & creditum.* Hoc autem contingeret in altera sententia, quòd eadem conclusio ab eodem possit esse credita, & scita: ergò Theologia non est scientia.

Nec dicas, S. Thomam eodem art. ad 2. dicere aperte contra nos: *ex his autem principiis ita probatur aliquid apud fideles, sicut etiam ex principiis naturaliter notis probatur aliquid apud omnes, unde etiam Theologia scientia est.* Quid clarius ait Magist. Ferre hìc quæst. 3. S. 1. præsertim cùm S. Thomas

mas se referat ad *part. 1. art. 2.* ubi ex professo docet, Theologiam esse scientiam.

Sed respondeo, S. Thomam utroque loco de scientia latè, & improprie tali dicere, quod sic ostendo primò ex *cit. art. 5. ad 2.*

Si juxta S. Thomam ex principiis fidei tantum probaretur apud fideles, quantum ex principiis naturaliter notis, tunc principia per rationes demonstrativas à Doctōribus deberent proponi; nunquam enim generatur scientia stricta, nisi per rationes demonstrativas: sed hoc est falsum juxta S. Thomam: ergò tantum non probatur, quantum Magister Ferre existimat. Major est clara; quia obscurum non generat lucem. Min. est S. Thomæ *cit. loc. ad 2.* utque res clarè appareat, audienda est objectio 2. ibi: *scientia per rationes acquiritur, sed ad ea, quæ sunt fidei, à sacris Doctōribus rationes inducuntur: ergò ea, quæ sunt fidei, possunt esse scita.* Ad hanc objectionem respondet S. Doct. sic: *dicendum, quòd rationes, quæ inducuntur à Sanctis ad probandum ea, quæ sunt fidei, non sunt demonstrativæ, sed persuasiones quædam, manifestantes, non esse impossibile, quod in fide proponitur, vel procedunt ex principiis fidei, scilicet ex Authoritatibus sacræ scripturæ.* Consequenter negat S. Doct. quòd ea, quæ sunt fidei, simul possint esse scita ex defectu rationis demonstrativæ, quam requirit ad generandam scientiam; quomodò ergò inferret sine contradictione scientiam strictè dictam ex eo, quòd apud fideles ita probetur aliquid ex principiis fidei, sicut probatur aliquid ex naturaliter notis apud omnes; cùm tamen in principiis illis nulla ratio demonstrativa sit, sicut in naturaliter notis. Vult ergò S. Thomas solùm hoc, quòd fideles aliqui ita adhæreant principiis fidei, sicut omnes alii naturaliter notis, quod patet ex constantia Martyrum; ex hoc autem

tantum sequitur scientia largè, & improprie sumpta...
quod

8 Ostendo II. ex art. 2. primæ part. quest. 1. ideò Theologia est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiæ, quæ scilicet est scientia DEI, & Beatorum, ut arguit in Corp. S. Thomas: sed ex hoc juxta ipsum S. Thomam non est scientia proprie dicta: ergò ex hoc art. nihil probatur. Prob. min. Theologia est scientia sicut Perspectiva, & Musica, ut S. Doctor loquitur; jam siq: Perspectiva non est scientia quoad nos, nisi clarè, & evidenter cognoscat lumen Geometriæ; nec Musica, nisi perspecta habeat principia Arithmeticæ: ergò nec Theologia erit scientia, nisi perspecta habeat principia superioris scientiæ: sed hæc non habet, nec habere potest pro hoc statu: ergò nec erit scientia. Ant. prob. facile: omnis scientia proprie dicta debet posse suas conclusiones resolvere in prima principia: sed prima principia sunt illa scientiæ subalternantis: ergò quamdiu Theologia non potest conclusiones suas in illa resolvere, tamdiu non erit scientia: subsumo: sed est impossibile absolutè, conclusionem resolvere in principia, quæ nota non sunt: ergò non est scientia proprie, & strictè dicta: atque hoc fortius pugnat contra Theologiam, quæ nulla vi naturali, nec supernaturali, saltem ordinariè pro statu viæ potest principia subalternantis attingere, vi tamen naturali fieri potest in Perspectiva, & Musica; damihi perfectum Musicum, qui simul sit Perfectus Arithmeticus, & erit in illo musica scientia, sicut perspectiva in perfecto Geometra.

9 Nec obest S. Thom. in fine Corp. sic loquens: unde sicut Musicus credit (imò sæpè vel nunquam cogitat de illis, nec forsan cogitare possunt illæ simiæ verorum Musicorum) ita Doctrina sacra credit principia revelata sibi à
DEO

DEO; aliud enim est credere, aliud intelligere scientificè, quod ultimum reddit scientiam perfectam; imò si etiam sciret quis evidenter aliqua esse revelata à DEO, & sic haberet evidentiam in attestante, tamen non sciret illa revelata in se, possètque manere fides juxta communem Theologorum sententiam cum evidentia in attestante, & subalternata, qualis ultima juxta AA. est Theologia. Nam S. Thomas ipse *quest. 14. de verit. art. 9.* ait: ille, qui habet scientiam NB. subalternantem NB. non perfectè attingit rationem sciendi, nisi in quantum ejus cognitio continuatur quodammodo cum cognitione, quæ habet scientiam subalternantem. Quid clarius? Et hunc textum ipsi etiam allegant Adversarii, sed contra rem, & se ipsos.

Confirmatur juxta Aristotelem, qui *cit. loc. ad finem* sic habet: oportet simpliciter scientem immutabilem esse: atqui Theologus tamdiu immutabilis non est, quamdiu evidenter non cognoscit objectum, ut patet in aliis scientiis: ergo non est simpliciter sciens. Maj. tenet ex ipso S. Thoma *quest. statim cit. art. 1.* ubi docet, quod, quando intellectus ad alteram partem contradictionis mediatè, vel immediatè non determinatur ab evidenti veritate objecti intelligibilis, tunc ejus motus nondum est quietatus, sed habet adhuc cognitionem, & inquisitionem de his, quæ credit, quamvis firmissimè eis assentiat; quantum enim est ex se ipso, nondum est ei satisfactum, nec terminatus ad unum, sed terminatur tantum ab extrinseco; & inde est, quod intellectus credentis dicitur esse captivatus &c. quæ omnia contingunt in Theologo, cui deest evidentia objecti, determinatio ad unum, & plena quies: quomodo cum his stare potest scientia vera? Quod autem intellectus tam credentis, quam docentis sit captivatus; cum tamen vi scientiæ deberet esse quietatus, & immobilis, rem consideranti sine affectu est certum. Dic enim, & alius accipiat verba dicentis, DEUM esse unum in essen-

B 2

tia,

tia, & trinum in Personis, atque Personas, licet quælibet identificetur cum *esse*, nihilominus esse realiter inter se distinctas: dic, DEUM esse immutabilem, & tamen unam ex Divinis Personam assumpsisse naturam humanam intrinsecè, sicque factam esse hominem intrinsecè sine ulla sui mutatione, hanc Personam passam, & mortuam esse pro nostra salute; cum tamen modos mille alios habuisset nos redimendi. An non ista paradoxa sunt audienti æquè, ac dicenti, captivato in obsequium fidei intellectu; hinc Apostolus dixit, passionem Christi, & Martyrium Judæis esse scandalum, gentibus autem stultitiam. Unde etiam de Mysterio altaris dixit Porphyrius apud P. Knellinger S. J. in Concion. *Nihil stultius esse, quàm quòd Christiani DEUM suum devorent.* Atque ex his, aliisque satis clarè, si rectè applicentur, evincitur, Theologiam non esse scientiam, utpote talibus subnixam, quæ intellectum captivant, quem vera scientia liberum, & immobilem reddit.

10 Dices I. cum Aguirre, Ferre, Cavino, & communiter cum aliis: Theologia est virtus intellectualis: sed non potest alia assignari, ad quam pertineat, quàm scientia, & sapientia; quia non est lumen primorum principiorum, nec ars, nec prudentia: ergo est scientia, & sapientia.

Resp. Theologiam quoad se esse scientiam, & sapientiam ex ratione data quoad scientiam; quoad sapientiam ideò, quia gaudet principiis superioris scientiæ altissimis, de rebus altissimis: quoad nos verò ad utramque reduci; nec inanes sunt termini illi, & grati assumpti: *quoad se*, & *quoad nos*; quare enim & AA. citati dicunt, Theologiam esse veram scientiam, quamvis modò non habeat statum scientiæ, quid hoc aliud est, quàm quòd nos dicimus? Dein juxta AA. hæc propositio: *DEUS existit: est nota per se quoad se* propter convenientiam prædicatorum inter se,
non

non tamen *quoad nos*; quia illam convenientiam non cognoscimus. Ita Aguirre, qui sola Authoritate PP. indutus Theologiam defendit scientiam, sed ut ex argumentis apparet, contra suam mentem

Clariùs Magist. Ferre *cit. loc.* Nam, *esto, ait, pro hoc statu Theologia procedat ex fide Divina, tamen ex sua natura non habet ex fide procedere, sed ex principiis evidenter notis in scientia Beatorum*: ex quibus utique rectè infero: ergò est scientia tantum quoad se, & *exigitive*, non verò pro hoc statu, & quoad nos; quia implicat juxta S. Thomam aliquid esse *scitum*, & *creditum*.

Dices II. cum aliquo Clarissimo Antecessore; ad essentialem scientiæ conceptum nulla requiritur evidentiæ formalis, seu actualis intrinseca, sed sufficit certitudo ex principiis fidei, & *evidentiæ consequentiæ*, etsi non habeatur evidentiæ principiorum, & *consequentis* illati: ergò Theologia, habens certitudinem, & evidentiæ *consequentis* erit vera scientia. Antec. prob. actualis evidentiæ defectò non datur, nec radicalis aliena scilicet visionis quidquam facit ad fundandam scientiam; cum sit potius extrinseca: sed exigentiæ ad formam intrinsecam non tribuit denominationem intrinsecam, nisi forma actu insit subjecto, uti e.g. per exigentiã materiæ ad formam specificam non habetur intrinseca specificatio, neque ex Doctrina, quæ Domino inest, servus subordinatus dicitur doctus: ergò cum evidentiæ, à qua Theologia denominatur scientia, actu non insit, non potest illam reddere scientiam.

Confirmatur ex Aristot. *suprà cit.* & invertitur argumentum adductum: *scire est rem &c.* ex quo patet, ad scientiam solam, infert ille, requiri firmitatem, & certitudinem principiorum; nihil enim dicit Aristot. de eviden-

tia, quæ in vulgari, & spuria scientiæ definitione circumfertur, quòd videlicet sit cognitio certa & evidens: ergò evidèntia non est de conceptu essentiali.

12 Resp. ad argumentum nego antecedens, ad prob. concedo primum membrum, nego secundum; quia est contra S. Thomam, qui *cit. art. 2.* ideò vocat Theologiam Scientiam, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientiæ; illa autem principia actualiter nota non sunt: ergò tantum radicaliter & exigitive, quatenus Theologia cum illis petit conjungi, quod aliis Thomistis ad fundandam Scientiam etiam *quoad nos*, & pro hoc statu sufficit, nos autem in eo collocamus scientiam quoad se. Dein falsum est, quòd exigentia illa sit potius extrinseca; cum sit ordo intrinsecus ad illa principia superiora, quamvis ipsa principia defacto sint Theologiæ extrinseca; aliud enim est ordo ad formam: aliud forma; nec est ad rem instantia de materia prima; quamvis enim exigentia ad formam sit reverà intrinseca materiæ, imò identificata; est enim appetitus innatus, non tamen specificatur intrinsecè, cum respiciat formas substantiales indifferenter, & aliàs incapax sit specificationis positivæ, quæ ab actu differentiali proprio descendit, qualem ut pura potentia habere non potest. Illud de servo non meretur responsum; quid absurdius dici posset?

Ad Confirmat. nego illatum; nam contrarium ex ipso textu eruitur, & patet ex dictis; dum, ut monui, illa certitudo nobis in via non est nota clarè, sed obscurè per fidem tantum. Quòd illa descriptio Scientiæ, quam hic Adversarius ipse in Philosophia legitimam agnovit, sit spuria, gratis dicitur, nisi ostendat deflorationem.

ARTICULUS III.

An Theologia sit habitus entitativè supernaturalis:

Multi non tantum Theologiam dicunt entitativè supernaturalem, sed insuper esse habitum per se infusum, ut exinde magis stabiliant: sed hæc posterior opinio tam clarè contra S. Thomam hic *quæst. 1. art. 6. ad 3. & 1. 2. quæst. 45. art. 1. ad 2.* pugnat, ut nihil apertiùs esse possit. Loco primo docet, Theologiam ut Sapientiam acquiri per studium, licet ejus principia ex revelatione habeantur. Loco secundo autem dat disparitatem inter Sapientiam, quæ est donum Spiritus Sancti, & Theologiam nostram; nam *hæc*, ait, *acquiritur studio humano: illa autem est desursum descendens.* Quæ confirmat postea 2. 2. *quæst. 9. art. 1.* unde hac opinione, quæ aliàs nullum fundamentum habet in Scriptura, nec donum Spiritus Sancti est, nec gratiam sequitur, cum altera de supernaturalitate vel substitit, vel ruit, dimissa

Dico: Theologia non est entitativè supernatura-
lis. 13

Prob. 1. Omnis habitus acquisitus generatur per frequentatos actus in sua linea: sed Theologia est habitus acquisitus: ergò generatur per frequentatos actus in sua linea; quales autem sunt actus, talis est habitus: actus autem non sunt supernaturales entitativè: ergò nec habitus. Maj. supponitur ex Philosophia. Min. est S. Thomæ *cit. loco.* Maj. partis assumptæ est vera ab instantiis. Min. prob. actus elicit quatenus substant lumini naturali intellectus non sunt entitativè supernaturales, licet aliquid supernaturale præsupponant: sed actus Theologiæ (per quos ultimatò intelligo conclusiones) eliciuntur, quatenus substant lumini naturali intellectus: ergò non
sunt

sunt entitativè supernaturales. Maj. prob. cōmuni exemplo: Omnis homo est risibilis: sed Christus est homo: ergò Christus est risibilis. Ista conclusio non elicitur propter *minorem*, quatenùs substat revelationi, sed quatenùs risibilitas est essentialiter connexa cum humanitate, & sic cum Christo, positò, quòd sit homo; cujus veritas solùm habetur per fidem. Nec exinde sequitur, fidem concurrere per modum principii respectu dictæ Conclusionis, & consequenter reddere conclusionem supernaturalem, & sibi proportionatam.

Nam quamvis remotè habeat rationem principii, non tamen potest cōmunicare supernaturalitatem; quia supprimitur à principio proximo naturali, scilicet vi illativa intellectûs, quod

Declaratur: si præmissæ ambæ sunt de fide, eas præparat fides intellectui, & in hoc sensu dicitur principium, sed remotum; nam habitis illis præmissis intellectus in ordine ad conclusionem inferendam eas disponit in ordine, scilicet certâ figurâ, & modò, & subinde infert conclusionem vi nativa, éstque principium proximum merè naturaliter tale. A fortiori ita discurre, ubi tantùm una ex præmissis est de fide. Nec

14 Dicas, intellectum per præmissas supernaturales elevari, & sic cum illis tanquam principium supernaturale concurrere effectivè ad conclusionem, quæ, cùm debeat esse proportionata suæ causæ, necessariò est supernaturalis. Nam

Respondeo negando absolutè antec. elevatio enim illa respectu intellectûs se habet extrinsecè, sicut & præmissæ in ordine ad elevationem, quia nihil supernaturale intrinsecum intellectui imprimunt, vi cujus elevetur ad principium supernaturale.

Urget: Juxta communem Philosophorum præmissæ concurrunt ad Conclusionem in genere causæ: sed non in genere causæ finalis, nec formalis, nec materialis: ergò in genere efficientis: sed ita influentes reddunt conclusionem supernaturalem, & sibi proportionatam: ergò faciunt & habitum supernaturalem, qui à conclusione supernaturali causatur.

Resp. I. Licet concurrerent in genere causæ efficientis, non tamen ut supernaturales, sed ut naturalis, quatenus procedunt à lumine intellectûs, qui supprimit illam supernaturalitatem; quia assensus non fit ex virtute elevationis immediatè, sed ex virtute illativa intellectûs propter connexionem conclusionis cum præmissis, supponentis tamen illas præmissas, ut naturaliter inferre possit. Hinc tamdiu nihil probatur de conclusione supernaturali, quamdiu non adstruitur principium, elevans intellectum.

Respond. II. Juxta illa, quæ docui in Logica, præmissas propriè non concurrere ad conclusionem effectivè, sed tantum in genere causæ formalis extrinsecè determinantis intellectum ad conclusionem. Si subinde Aristot. & S. Thomas contrarium dicere videntur, explicandi sunt in sensu improprio, & reductivò, quatenus causam efficientem determinant. Sic omisîs etiam aliis præmotio physica à Thomistis dicitur, esse in genere causæ efficientis, nec tamen propriè talis est; quia illa non agit in effectum causæ secundæ per influxum causativum, sed tantum excitat, determinat, & causam secundam reducit ab actu primo in secundum, totusque influxus physicus provenit à concursu simultaneo cum influxu causæ secundæ, quæ hodie est communis Thomistarum Sententia.

16 Prob. II. & Confirmantur dicta : Non obstante, quòd aliquæ veritates sint supernaturaliter notæ, potest tamen intellectus vi luminis naturalis inferre conclusiones cum illis connexas : ergò Theologia ex hoc capite non est entitativè supernaturalis. Antec. prob. in exemplo de Christo Domino : omnis homo est risibilis &c. ubi intellectus supposita veritate *majoris* naturaliter notæ, & *minoris* per revelationem notæ, penetrat naturalem conclusionis connexionem cum præmissis.

17 Dices : ex hoc sequi, conclusionem illam : *ergò Christus est homo* : esse purè philosophicam, sicut esset in Syllogismo : *Omnis homo est risibilis : sed Petrus est homo : ergò Petrus est risibilis* : utraque enim solùm infertur propter necessariam connexionem risibilitatis cum homine.

Respond. negando sequelam ; nam conclusio prior supponit minorem revelatam, in quam ultimatò resolvi debet ; si enim negaretur, *Christum esse hominem*, recurrendum esset ad fidem, non in altera : *Petrus est homo* : quia naturaliter patet. A fortiori hoc contingit, ubi utraque præmissa est revelata. Responzionem colligo ex S. Thoma hìc *art. 5. in Corp.* ubi de Theologia ait : *Ista Scientia est principaliter de iis, quæ sua altitudine rationem transcendunt ; aliæ verò scientiæ considerant ea tantùm, quæ rationi subduntur.* Illa minor : *Petrus est homo* rationi subditur, non altera : *Christus est homo.* Unde in *Tract. de Incarnat.* diximus conformiter S. Thomæ, nec possibilitatem Incarnationis potuisse lumine naturali cognosci.

Unde ut Mentem nostram explicemus, Theologia dependet à fide, ut præbente veritates objectivas revelatas, ex quibus dein illa modò naturaliter discursivò ex vi intellectûs infert unum ex alio, & ob hanc rationem dicimus, Theologiam esse entitativè naturalem, quamvis possit dici *antecedenter* supernaturalis, prout à fide,

fide, illiusque principiis dependet *per se* etiam, ipsa tamen supernaturalitas tantum est extrinseca, vel radicalis respectu propositionum supernaturalium, quas necessario præsupponit. Sed ex his

Objicitur I. cum Magist. Ferre, & Cavino, quorum 18 verba restringo, & sensum teneo: assensus Theologicus juxta nos *per se* dependet ex radice supernaturali: ergo est intrinsecè supernaturalis. Prob. consequentia: dependere *per se* ex radice supernaturali, est esse *per se* connexum cum supernaturali: sed quod ita connexum, est supernaturale: ergo si Theologia est *per se* connexa cum fide, & præmissis revelatis, est intrinsecè supernaturalis.

Respondeo, conc. antec. nego consequent. ad prob. conc. Maj. nego min. in sensu Adversariorum; quia connexio illa, cum sit extrinseca, non arguit habitum intrinsecè supernaturalem; nam fides cum præmissis suis, ut diximus, non habet se per modum efficientis, sed tantum ut subministrantis principia. Dein quod illa connexio non reddat habitum supernaturalem, & sic ejusdem secum ordinis, ostendo primò pro captu omnium: quamvis Logica sit *per se* connexa cum intentionibus secundis, quas sub ratione formali, & objectivè considerat, non tamen habitus exinde fit solum intentionalis, vel ens rationis, ut nonnemo stolidè monstrare contendit, ad suam ipsius confusionem.

Secundò Theologicè: quamvis virtutes morales acquisitæ in ordine ad meritum *per se* dependeant vel ab influxu, vel ab imperio charitatis, entitativè tamen non sunt supernaturales: ergo multò minùs Theologia per illam connexionem extrinsecam, se tantum per modum suppositionis habentem.

Objicitur II. principaliter: objectum Theologiæ est 19 DEUS ut Author intrinsecè supernaturalis: ergo & Theo-

Theologia erit supernaturalis intrinsecè. Prob. consequent. scientia seu habitus nequit esse ordinis inferioris objectô, à quo specificatur; repugnat enim, quòd potentia vel habitus entitativè naturalis respiciat objectum supernaturale, tanquam sibi proprium, & proportionatum: ergò quia Theologia pro objecto habet DEUM quàm supernaturalem, est entitativè supernaturalis. Hoc argumentum est primarium, vocaturque difficile ab illis Authoribus. Sed tamen

Respondeo conc. antec. nego consequent. ad prob. distinguo antec. habitus nequit esse inferioris ordinis objectô, quod ut tale *immediatè* respicit, transeat antec. quod *mediatè* respicit nego antec. & causalem adjunctam; potest enim habitus naturalis remotè respicere objectum supernaturale, & modô proximô naturale, ut patet in Metaphysica, quæ DEUM, in quo esse naturale, & supernaturale, seu ratio Authoris naturalis, & supernaturalis realiter identificantur, respicit modô merè naturali; sic proportionem servata Theologia respicit quidem DEUM sub ratione revelationis quoad præmissas, conclusionem tamen ex illis deducit modô merè naturali, & sic specificaretur ab objecto antecedenter, & remotè supernaturali, si specificatio habitui propter rationem proximam, merè naturalem communicari posset. Verbo: Objectum Theologiæ tam *quod tale*, quàm *quò tale*, seu quoad rationem formalem *sub qua* revelationis remotè est supernaturale, sed respectu rationis formalis *sub qua* proximæ merè naturaliter se habet, & hanc rationem formalem, proximam illa prior connotat quoad conclusionem naturaliter inferendam.

20 Urgebis. Habitus exigens causari à causis supernaturalibus, non potest non esse supernaturalis: sed Theologia petit causari à causis supernaturalibus scilicet ab assen-

senfibus fidei, qui sunt supernaturales; ergò est supernaturalis.

Respondeo ut priùs conc. Maj. distinguo min. petit causari ab assensibus fidei immediatè nego, mediatè subdistinguo tanquam à causis effectivis nego, tanquam formalibus objectivè, vel purè determinantibus conc. min. & nego conseq. ratio patet ex dictis.

Instabis : juxta Philosophiam omnis conclusio legitima continetur in suis præmissis, & ex illis immediatè deducitur : ergò præmissæ sunt causa proxima : causa autem proxima est supernaturalis : ergò & conclusio tanquam effectus.

Respondeo I. omnia argumenta AA. in id unum collimare, & si hoc respondeas, centies repetent aliò, & aliò modò, & tamen nihil efficient, nisi pro quavis conclusione Theologica confugiant ad aliquod auxilium supernaturale transiens, quod intellectum elevet, ac conclusionem supernaturalem inferat, quod Magist. Ferre tenet, & novissimè aliquis, sed profectò pauperum est hoc refugium; quia rationibus diffidentes ad auxilium Divinum recurrunt, quasi verò DEUS tam sollicitus sit de conclusione Theologica, ut, cùm non aliter possit habere supernaturalem, eandem efficiat talem per auxilium, illis tantùm speciale, qui Theologiam volunt habere supernaturalem.

Resp. II. ad argumentum conc. ant. quoad unum in sensu explicato, quoad secundum distinguo, & ex illis immediatè deducitur modo tamen naturali conc. supernaturali nego, & simul consequentiam cum cæteris : datò enim, utramque præmissam esse de fide, & sic supernaturalem, diversa tamen intercurrit cognitio in homine fideli; nam præmissis assentitur ex motivo fidei, & sic ut supernaturales attingit; dein ex vi intellectûs natura-

lis cognoscit, quid ex illis inferri possit propter connexionem, & ita infert, & sic ipsius illatio erit purè naturalis. In exemplo: quidquid dicit DEUS per revelationem, est de fide: sed DEUS dicit per revelationem, quòd Christus sit homo; jam utramque propositionem credo, & accepto: dein ex solo lumine intellectûs infero: ergò, quòd Christus sit homo, est de fide. Amabò quare ista illatio sit supernaturalis? Fortè quia continetur in præmissis? Hoc non, quia naturaliter etiam à diabolo, & Hæretico inferri potest. Si auxilium fortè emendicaveris à DEO, dabit tibi, sed ut egenti eleemosynam.

ARTICULUS IV.

De aliquibus ad Theologiam pertinentibus.

22 **E**X priori conclusione, quòd Theologia entitativè supernaturalis non sit, dubium est, an non maneat in Hæretico? potest autem quæstio procedere de Hæretico, qui ut talis doctus est Theologiam, ut modò in Lutheranis Universitatibus contingit, vel de eo, qui olim Catholicus Theologus ad Hæreticos transiit.

Resp. I. ad primam quæstionem, talem Hæreticum non esse verum Theologum. Ratio est, quia talis non nititur principiis etiam remotis Theologiæ: ergò non est verè Theologus. Antec. prob. principia Theologiæ remota sunt principia fidei: sed in tali non est fides: ergò nec ipsius principia. Maj. suppono ex dictis. Min. prob. ex communi de fide principio: *qui delinquit in uno, reus est omnium*: sed talis in uno, imò in pluribus delinquit; cum enim ratio prima fidei sit Authoritas dicentis infallibilis, quam ex principiis suprà assignatis deduximus, si in uno non movetur ad assensum, nec in altero movetur: ergò &c. pro cuius confirmatione sit exemplum: Luthe-
ra-

ranus credit in Christum, ejusque passionem ut satisfactoriam ad salutem nostram agnoscit, negat tamen, opera bona aliquid ad salutem conferre; cum Christus ipse in Evangelio, Traditiones, Concilia, & SS. PP. opera bona requirant: ergo dum credit unum, nec credit sincerè alterum, aliàs ex eadem Authoritate sicut admittit unum, ita & alterum deberet agnoscere. Credunt ergo tales tantum ea, quæ corporis, non animæ sunt.

Resp. II. ad secundum. Neque Theologum Apostatam esse verè talem. Ratio est assignata; quia talis semel relicto uno principio fidei, relinquit omnia, & sicut fides per contrarium deficit, ita & vera Theologia fidei principiis radicaliter innixa.

Nec dicas I. juxta nos, Theologiam esse habitum²³ acquisitum, & naturalem, consequenter haberi posse etiam ab aliis ex vi nativa intellectûs.

II. Theologiam juxta nos non oriri à fide, sed ab actibus intellectûs, naturaliter inferentis unum ex altero: ergo &c.

III. Theologiam non subordinari fidei, cum fidem tantum exigat pro hoc statu tanquam principia præparantem &c. plura fusè habet Vasquez, qui quidem conformiter ad sua principia loquitur; nam hîc *disput. 1. c. 3. & disput. 7. & cap. 4.* ait, quod sive principia Theologiæ sint credita, sive infusa, sive fide humana, assensus Theologicus semper sit idem specie. Insuper superiùs docet, Theologiam vel esse solam fidem acquisitam, vel habitum purè opinativum, quod defenderem libenter, sed ex aliis ab ipso principiis, si liceret.

Resp. ad primum, & secundum simul, Theologiam esse habitum acquisitum, & actibus intellectûs naturaliter inferentibus generari, sed tamen quamvis non immediatè

tè oriatur ex actibus fidei, eosdem essentialiter præsupponere juxta superius dicta.

Ad tertium dico, Theologiam pro hoc statu aliquammodo subordinari fidei, quatenus ex ea illa principia desumit, & suas conclusiones mediatè saltem deducit; & hoc patet ad hominem contra illos, qui Theologiam ideò dicunt subalternari scientiæ visionis, quatenus sua principia in alterius pro alio statu NB. clarè & evidenter resolvit: ergò etiam subalternatur fidei pro statu obscuro; quia suas conclusiones in illius principia obscura ultimato resolvit.

24 Quæres II. An Theologia sit verè & propriè subalternata scientiæ Beatorum? in hoc plus quæritur de nomine, quàm re, dum alii has, alii alias conditiones ad subalternationem requirunt. Proin

Respondeo, Theologiam subalternari scientiæ Beatorum quoad principia, quod aliàs primariò requiritur ad subalternationem. Declaratur: habitus, qui sua principia resolvit in principia Superioris, secundùm hoc dicitur subalternatus: hoc autem facit Theologia respectu visionis; cùm enim principia non habeat per se nota, recurrit ad principia subalternantis evidentia; ergò quoad principia subalternatur scientiæ Beatorum. Ex quibus juxta dicta duplicem in Theologia subalternationem saltem impropriam habes primò quoad fidem pro hoc statu juxta dicta: secundò quoad visionem pro altero statu; cùmque Theologia pro hoc statu nunquam possit conjungi cum principiis alterius statûs, apertum est, non esse subalternationem propriam, qualis e.g. Musicæ est respectu Arithmeticæ, vel Logicæ apud me, respectu Metaphysicæ, quæ in eodem subjecto stare possunt prout tales, quod requiritur ad propriam subalternationem.

Dices Theologiam nostram manere in Patria, & cum²⁴ visione continuari, sicut omnis habitus subalternatus petit conjungi cum subalternante, consequenter posset manere in eodem subjecto cum visione.

Respondeo I. juxta alios, Theologiam manere solum in Patria quoad substantiam, non quoad modum, consequenter quā talem, & sub ea ratione scilicet revelationis non posse continuari cum visione clara, & evidenti. Nec obest, quòd in Patria maneat idem objectum, scilicet DEUS sub ratione Deitatis, & ut substans virtuali revelationi, ut arguit Reverendissimus Lendlmayr hìc in *Thesibus à num. 29.* quatenus etiam Beati deducunt conclusiones, ex principiis formaliter revelatis, quamvis non revelatione obscura. Nam si Theologia maneret etiam quoad modum, deberet objectum manere obscurum, ut modò, quod falsum est, cum pugnet cum lumine visionis; an verò Beati ex principiis revelatis, sed non obscuris conclusiones deducant, valde dubium est, si non paradoxum; quid enim hoc est, deducere conclusiones ex principiis revelatis, non obscuris, cum revelatio ex natura sua sit obscura? Interim subsistit hoc, Theologiam totaliter non manere in Patria, qualiter se habet modò in via.

Respondeo II. sustineri posse, quod etiam disputationis gratiā facimus, Theologiam nec quoad substantiam manere in Patria; si quæras cum Adversariis, quid ergò petat destructionem Theologiæ? Respondeo ipsam repugnantiam, obscuritatem, se ex parte principiorum tenentem in hac via, & evidentiam in visione, scilicet ex notitia principiorum provenientem, ita ut non possit idem niti principiis obscuris, & evidentibus circa idem; quod expressit Apostolus *1. Corinth. cap. 13. v. 8.* ubi charitati permanentiam concedit: *Charitas nunquam excidit: fidei, aut*
D spei

spei neutiquam ; nam v. 10. subjungit : *cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est* ; quod autem loquatur de fide, patet ex v. 12. *videmus nunc per speculum in ænigmate* &c. hoc speculum, & ænigma est fides, quæ evacuabitur per visionem à facie ad faciem, ergo & nostra Theologia, quæ principiis fidei innititur.

- 25 Dices : quare ergo juxta nos Theologia recurrit ad principia subalternantis evidentia, si stare non potest cum illa ? Respondeo nos solum velle, quod Theologia sua principia obscura referat ad superioris scientiæ evidentia, quatenus ibi clarum est, quod modò obscurum ; sic suò modò fit in fide, quæ principia revelata remittit ad clara, & ænigma suum ad visionem à facie ad faciem, servato discrimine, quod fides non procedat modò saltem formaliter discursivò, nec vi naturali inferat ex revelatis conclusiones, quod tamen utrumque habet Theologia.

Si autem velis, solum habitum entitativè talem manere ad ornatum Beati, & gloriam quandam accidentalem, nobis non officies ; quia entitatem habebis mortuam, non formalem Theologiam, & idem poteris dicere de fide, & spe. Sed

- 26 Instat vehementer Magist. Cav. I. post Magistros Ferre, & Serra hìc *disp. 1. Quæst. 3. §. 2.* in quem incidi, & sic arguit juxta S. Thomam *1. 2. quæst. 67. art. 2.* virtutes intellectuales manent in Patria : ergo cum Theologia sit principalis inter illas, à fortiori manet in Patria.

II. *cit. loc. quæst. 68. art. 6.* idem de donis Spiritûs S. scilicet scientiæ, & sapientiæ &c. asserit : si autem excludenda esset Theologia, pariter deberent excludi dona illa ex eadem ratione, per quam vult evertere sententiam sibi contrariam sic : in tantum Theologia nostra non manet cum lumine gloriæ ; quia in illis est diversitas principiorum in una fides pro hac via, lumen gloriæ in altera :
sed

sed hæc ratio militat etiam de donis, cùm modò regulentur per fidem, & in Patria habeant claritatem, & evidentiam, & cessabit fides: ergò si nihilominus juxta S. Doct. perseverant dona, poterit etiam perseverare Theologia, non obstante diversitate utriusque luminis fidei, & luminis gloriæ, quia lumen fidei est in via tantum suppletivum visionis, aut accidens ratione statûs.

Confirm. I. Theologia licet modò actu non videat clarè, potest tamen videre: ergò potest continuari cum visione. Prob. consequentia: posse videre, & actu non videre non opponuntur in habitu: ergò si contingat impediri ab actu ratione statûs, non tamen amittit posse videre.

II. Potest aliquis habitus ex conditione accidenta-27 li subjecti habere aliquod prædicatum, & mutata melius ea conditione recipere oppositum, ut patet in habitu charitatis in via, qui ob flexibilitatem arbitrii modò est amissibilis, & tamen in Patria inamissibilis fit: ergò &c. plura alia omitto, quæ ex responsione ad ista solvi possunt.

Ante responsionem notandum est, quòd dependentia à fide, seu exigentia fidei in Theologia sit prædicatum juxta nos intrinsecum, & consequenter etiam inevidentia exinde proveniens, realiter intrinsecè distinguatur ab habitu evidenti. Hinc

Respondeo ad I. S. Thomam solùm dicere, virtutes intellectuales manere in Patria, quantum ad species intelligibiles, & sic secundùm quid, non verò totaliter, ut erant in via, ubi etiam dependebant à phantasmate; hinc *cit. loc. in Corp.* ait: *unde quantum ad phantasmata, quæ sunt quasi materialia in virtutibus intellectualibus, virtutes intellectuales destruuntur, destructo corpore.* Ex istis nihil probatur contra nos; quia species non habent oppositionem ullam cum visione, sicut Theologiæ obscuritas cum evidentia in visione.

Ad secundum Resp. S. Doct. *cit. loc.* tantum admit-
tere, dona Spiritûs Sancti manere quoad essentiam, seu
substantiam; quia in *Corp.* ait: *dona Spiritûs Sancti perfi-
ciunt mentem humanam ad sequendam motionem Spiritûs Sancti,
quod præcipuè erit in Patria, quando DEUS erit omnia in omni-
bus, ut dicitur 1. ad Corinth. 15. Et quando homo erit totaliter
subditus DEO.* Et statim subjungit, quòd secundum ma-
teriam operationes non maneant, cum ibi non habeant
operationem circa aliquam materiam. Quæso, quid ex
istis potest contra nos, etiam violenter expungi?

Ratio adjuncta est nulla; quia principia donorum,
non sunt principia fidei, sicut Theologiæ, sed motio Spi-
ritûs Sancti, quæ quidem supponit fidem in subjecto;
nam infidelis incapax est donorum; non verò ex illius
principiis quæ talibus aliquid deducit immediatè. Lega-
tur S. Thomas *cit. loco.* Et patebit inanitas argumenti.

Ad Confirmat. primam nego antec. ut jacet, quia
Theologia nihil videbit in Patria, sed ei succedet visio, à
qua evacuabitur; sicut malè diceret, fides actu non vi-
det, potest tamen videre aliquando, tunc scilicet, quan-
do amplius non erit fides? hinc vanum est alterum, pos-
se videre, & non actu videre, non opponuntur in habi-
tu; nam transmissio hóc, prius ostendendum est, an
Theologia possit videre, cum ipsius actus secundus pugnet
cum ejusdem permanentia.

Ad secundum conc. antec. quoad prædicatum acci-
dentale; nam hoc non immutat substantiam; homo enim
albus ex conditione subjecti talis, potest recipere pro alia
dispositione subjecti alium colorem sine mutatione essen-
tiali, sed quid inde sequitur? In Theologia non esset mu-
tatio accidentalis, sed essentialis, & specifica, de obscu-
ro transire in clarum: vel de non scire ad scire: nulla
scientia tractat probabilia, sed ea pertinent ad Topicam.
In-

Instantia de habitu charitatis est contra Adversarios. Nam cum omnis habitus sit difficulter mobilis exigit perpetuitatem, si verò movetur, fit à contrario, ratione subjecti mutabilis, & sic tota amissibilitas ipsi obtingit à subjecto, ut charitati sit in via, & inamissibiliter in Patria, nihil intrinsecè adveniente ipsi charitati.

Tertium dubium est, an Theologia sit speculativa, 28 & in quo sensu aliis scientiis, certior? Ex Philosophia juxta communem doctrinam fermè certum est, non posse in eodem habitu convenire speculativum, & practicum propter diversos utriusque fines; quia scientiæ quæ talis finis est veritas, & habitus practici finis est opus, seu operatio, quæ juxta me, quamvis sit opus internum, nec alterius potentiæ ab intellectu distinctæ, tamen est praxis; modò sit finis habitus: & in eo sensu defendi, logicam esse practicam propter artificium, etiam intra solum intellectum existens, sed Theologia transit etiam ad voluntatem ab intellectu distinctam, ut proin de praxi nulla sit difficultas; insuper nos non afficit ratio scientiæ, quam negamus Theologiæ, ut proin quoad hoc punctum nulla nos urgeat contradictio.

Sed tamen quia S. Thomas hîc *quest. 1. art. 4.* clarè docet, Theologiam esse simul speculativam, & practicam, dubium est, in quo sensu? pro quo suppono ex dictis, DEUM quæ talem esse objectum, qui sicut est prima veritas, ita est ultimus finis, consequenter prima regula speculationis, & praxis. Unde

Respondeo ad mentem S. Doct. Theologia est emi- 29 nenter practica, & simul speculativa.

Prob. habitus universalis, qui se extendit ad ea, quæ ad diversas scientias pertinent, sub ratione formali una, sub qua illa omnia attingit, scilicet quatenus Divino lumine cognoscibilia sunt, potest continere rationes in in-

ferioribus disciplinis oppositas : sed talis est Theologia; ergò potest esse simul speculativa, & practica. Maj. est S. Thomæ *cit. loc.* Min. prob. ex eodem in *Corp.* Unde, ait, *licet in scientiis Philosophicis alia sit speculativa, alia practica, sacra tamen Doctrina comprehendit sub se utramque.* Quod verò hoc proveniat ex universalitate, ad quam se extendit Theologia, ex paritate, quam S. Doct. adducit, elucet: *sicut & DEUS eadem scientiâ se cognoscit, quod est speculativum, & ea, quæ facit, quod pertinet ad practicum.* Subjungit tamen: *magis tamen est speculativa, quàm practica, quia principalius agit de rebus Divinis, quàm de actibus humanis.* Totum argumentum videtur subsistere in illo principio: quæ sunt dispersa in inferioribus, sunt adunata in superioribus, ut patet ex instantiis Philosophicis; sic quia intellectus est potentia universalis, potest diversos habitus etiam oppositos in se recipere, & mediantibus illis tendere in objecta diversa, quia & sibi relictus potest in verum & falsum tendere, & quidem juxta me in falsum quâ tale, & sub ratione veri semper, subjacet enim applicationi voluntatis liberæ, quamvis de se tendat in objecta sub ratione veri.

30 Resp. II. juxta S. Thomam posse facile defendi Theologiam esse ultimatò tantum speculativam; quia juxta ipsum beatitudo nostra essentialiter formaliter consistit in visione, quæ est speculativa, & consecutivè practica, quatenus amorem infert.

Prob. hoc ex *cit. loc. in Corp.* ad finem, nam post illa, *quæ de actibus humanis, addit, de quibus agit secundum quod per eos ordinatur, homo ad perfectam DEI cognitionem, in qua æterna beatitudo consistit, ex quo sic argumentor: in tantum denominatur habitus absolutè, & simpliciter speculativus, in quantum omnia, quæ tractantur, in illo ultimatò ordinantur ad cognitionem veritatis, in qua quiescit: sed hoc*
fit

fit in Theologia : ergò est simpliciter speculativa. Maj. Philosophicè est certa, min. est S. D. & aliàs patet ; nam actus humani proximè in se practici , ultimatò tales non sunt , quia ordinantur ad cognitionem veritatis , sicut in disciplinis Mathematicis , ut in Astronomia , quæ conficit tubos , in Geometria , quæ facit instrumenta , & in Arithmetica , quia tamen omnia ordinantur ultimatò ad cognitionem veritatis , illi habitus sunt simpliciter speculativi.

Respondeo juxta sententiam illorum æquè probabili-31
lem , qui beatitudinem essentialiter completam in amore, seu possessione summæ Bonitatis , tanquam ultimi finis collocant , defendi posse Theologiam esse ultimatò practicam ; quia cùm Theologia ordinetur ex se ad beatitudinem hominis , ideóque omnia etiam , speculationes de DEO , actus humani &c. ordiuntur ad finem ultimum ; finis autem ultimus sit possessio summi Boni , actúsque à potentia intellectiva distinctus , & hoc ipso practicus , Theologia erit ultimatò practica.

Nec obesset S. Thomas , eam principaliter vocans speculativam ; hoc enim solùm accipiendum est quoad tendentiam Theologiæ in finem ultimum , in qua & speculationes & praxes sunt , non quoad finem ipsum ultimum. Instantiæ sunt ex aliis assignatæ , quod placuerit , elige.

Ad alteram quæsitam partem respondeo breviter , certitudinem juxta communem videri majorem , quàm sit in scientiis per rationem habitis. Ita docere videtur Sanctus Thomas 2. 2. *Quæst. 4. art. 8. ad 2. homo certior est de eo, quod audit de DEO, qui falli non potest.* Sed ex hoc loco nihil probatur ; quia S. Thomas aliter loquitur in Corp. & sicut ibi de fidei certitudine quærit , ita ex eo argumen-
tum

tum sumendum est pro Theologia: hinc notandum est, aliam certitudinem esse objectivam, aliam subjectivam; hinc dico, certitudinem objectivam in fide & juxta nos in Theologia esse majorem, quàm in aliis Scientiis, scilicet propter certitudinis causam, unde ait S. Thomas *cit. loc. in Corp. hoc modo fides est certior aliis*, scilicet de quibus dixit antea nempe de scientiâ, & sapientia, ac intellectu. Ratio ipsius est, quia fides innititur veritati Divinæ: tria autem prædicta innituntur rationi humanæ: subjectivè autem fides non est certior: ergò nec Theologia; quia ut ait S. Doct. *quia tamen, quæ sunt fidei, sunt supra intellectum hominis - - -* hinc infert: *ideò ex parte fides est minus certa: & demum concludit: fides est simpliciter certior, sed alia sunt certiora secundum quid, scilicet quoad nos: ergò fides tantum certior est quoad se, & objectivè, non subjectivè, & quoad nos.* Idem dicimus de Theologia, sicut antea de ratione scientiæ, diximus

QUÆSTIO II.

Quæstione priori discussimus ea, quæ aditum aperiant ad interiora S. Doctrinæ arcana, & hæc modò tentabimus, dum DEUM quoad se & *ad intra* pro tenuitate nostra considerare piè præsumimus, firmati illo Sap. 13. v. 1. statim allegando: *Vani sunt omnes homines, in quibus non subest Scientia DEI.* Pro quo sit

ARTICULUS I.

An possit Existentia DEI solo lumine naturali cognosci?

33 **D**iximus num. 1. DEUM posse via naturali cognosci, quatenus per conclusiones, ex effectibus ejusdem de-

deductas, ascendere possumus ad DEUM, ita, ut effectus se habeat per modum principii, atque ex hoc cit. illo textu Apostoli, quem desumpsisse videtur ex Sapien-
tiæ cap. 13. v. 1. ubi: *Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest Scientia DEI, & de iis, quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum, NB. qui est. Neque operibus attendentes agnoverunt, quis esset artifex &c.* Dein arguit Sapiens omnes idololatrias, qui ignem, vel aërem aut solem, vel lunam, aut aquam Deos esse putaverunt, & concludit: à magnitudine enim speciei; & creaturæ cognoscibiliter Creator poterit horum videri. Atque ideò Apostolus cit. loc. inexcusabiles asserit, quod de Hebræis certum est; nam Deut. 4. v. 19. ipsis prohibetur: *Ne fortè elevatis oculis videas Solem, & Lunam, & omnia Astra Cœli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creavit Dominus DEUS tuus in ministerium cunctis gentibus, quæ sub Cœlo sunt.* Sed cùm ipsi aliàs habuerint existentiam unius DEI revelatam, & vel ideò inexcusabiles fuerint, non poterit argumentum duci ab illis ad alios, qui talem revelationem non habent, sed soli intellectui relictæ, cujus virtute ex effectibus naturalibus tantum poterant in cognitionem DEI venire, seu in ens unum, à quo cætera proveniunt, & hoc ipso dependent.

Dico I. Potest DEUS à quovis sanæ mentis solo lumine naturali cognosci. Conclusio est universalis ex textu S. Scripturæ, quia nemo potest esse inexcusabilis, qui jure reprehenditur: sed ignorantes DEUM reprehenduntur, quia dicuntur *vani*, & ab Apost. *inexcusabiles &c.* quales non essent, si non possent via naturali devenire in notitiam DEI.

Prob. ratione ex fine hominis naturali, de quo agimus modò: homo ex ipsa creatione est ordinatus ad cognitionem, & amorem sui Creatoris: ergò debet posse

solis viribûs naturalibûs DEUM cognoscere, & amare. Consequentia tenet ex antec. aliàs illa ordinatio esset frustranea, ubi consecutio finis non esset possibilis. Antec. prob. non potuit DEUS aliter ordinare hominem, quia non potest non velle suam gloriam, quæ per cognitionem sui mediantibûs creaturis, & per amorem, adorationem, & timorem acquiritur, unde *Psal. 18.* dicitur: *Cœli enarrant gloriam DEI, & opera manuum ejus annuntiant firmamentum.* Ad quod accomodè S. August. *lib. 10. Confess. cap. 6.* *Cœlum, & terram, & omnia quæ in eis sunt, ecce! undique mihi dicitur, ut te amem.*

35 Dices: ex hoc tantùm probari DEUM cognosci posse confusè sub aliquo prædicato communi e.g. *Boni*, & ultimi finis, seu beatitudinis naturalis: sed hoc non est simpliciter cognoscere, DEUM esse. Maj. exinde est, quòd naturaliter feramur in bonum, & beatitudinem, tanquam finem. Min. prob. nam diversa olim erat opinio boni, & beatitudinis, & fortè adhuc multorum; nam aliqui posuerunt beatitudinem in divitiis, alii in honoribus, multi in voluptatibus scilicet turpes Epicuri de grege porci: unde dicit August. in *Enchirid. cap. 86.* *Beati esse volumus, miseri esse non solum nolumus, sed neque velle possumus,* scilicet appetimus omnes bonum, sicque consequi studemus, miseriam verò non possumus appetere, quia bona non est, & vel ideò extra sphæram appetitûs nostri. Hæc aliâque plura tam eleganter, quàm acutè pertractat Boëtius *de Consolat. Philosophiæ*, qui dignus est lectione non una vel propter solam styli elegantiam.

Respondeo hæc non officere conclusioni; id enim solum volumus, posse solius viribûs naturæ cognosci DEUM, sed non statim ab initio, & ab omnibus, sed successivè per discursum à creaturis ascendendo &c. & hoc ab aliquibus saltem: quis enim id statim requirat ab homine

mine

mine barbaro, vel in sylvis enutrito, qui nihil à parentibus, vel aliis audivit de existentia DEI? quid? si insuper sit obtusi intellectûs, nihil satis percipere valentis, & in sola delectabilia ruentis, ut etiam nostris temporibus experimur? atque hos non afficit illa reprehensio Sapientis & Apostoli, sed illos, qui sano intellectu præditi non laborant, ex creaturis DEUM cognoscere; & licet textus sint universales, intelligendi tamen sunt in sensu accommodo, aliàs absurda sequerentur.

Ex his inferes, hominem barbarum, vel in sylvis³⁶ enutritum, sicut excusari potest à cognitione DEI explicita, ita ab illius dilectione explicitè tali, etiam ut Authoris naturæ excusari. Ratio est ex antecedentibus; sicut excusatur à cognitione DEI explicita, ita ab illius amore, qui cognitionem supponit juxta commune principium: *ignoti nulla cupido*: non tamen excusatur ab obligatione amoris implicitè talis, quatenus ille amor continetur in amore boni honesti in communi, & in proposito vivendi secundum rectam rationem, ad quod tenetur homo ratione præditus ex ipso lumine naturæ, quod signatum est super nos; & si negligatur incurritur peccatum.

Dices, ex his manifestè sequi, quòd possit dari actus³⁷ humanus rectæ rationi disconveniens, quin sit offensa DEI, & poenâ æternâ dignus: sed hoc est damnatum ab Alexandro VIII. quia coincidit cum peccato Philosophico: ergò hæc dicta non subsistunt. Maj. patet ex dictis, & ex ratione; quia tale peccatum non potest esse offensa DEI, qui ignoratur, nec puniri in homine ignorante. Min. prob. ex natura peccati Philosophici, *quod est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi &c.* NB. *quamvis grave in illo, qui DEUM vel ignorat, NB. vel de eo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa DEI &c. neque æternâ poenâ dignum.* Hoc totum sequi-

tur ex inferes, consequenter peccatum illud, quod est tantum contra dilectionem DEI implicitam est merè Philosophicum. In hoc est vis adversæ Sententiæ.

- 38 Respondeo I. negando sequel. Maj. & ejus prob. unde nego min. ad prob. conc. anteced. nego consequent. nam licet DEUS ignoraretur explicitè, non tamen implicitè, quatenus est regula prima omnis rectitudinis moralis, in qua saltem confusè cognoscitur; èstque impossibile, ut homo intelligat aliquod facinus quà repugnans naturæ, & honestati rationali, quin saltem in confuso advertat ejusdem cum naturali beatitudine repugnantiam, & hoc etiam admittit Illustrissimus Reding hìc *quæst. 2. art. 1. à num. 20.* quamvis aliàs contrarius.

Respondeo II. posse committi grave peccatum, & puniri poenâ æternâ stante infidelitate purè negativa, ubi DEUS invincibiliter ignoratur, quod deduco ex S. Tho. 2. 2. *quæst. 10. art. 1.* ubi in Corp. ait: *qui autem sic (scilicet negativè) sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum.* Ex quo sic: in infideli negativè tali est pura ignorantia DEI explicita, & tamen potest à tali committi peccatum, propter quod damnatur: ergò nunquam datur peccatum grave quod non est simul offensa DEI, & reatus ad poenam æternam: ergò sufficit cognitio DEI implicitè talis, quam omnes ratione utentes habent. Nec opus est in gravi peccato, ut aliquis se explicitè avertat à DEO, qualiter fit per Odium DEI, ut docet idem S. Thom. *cit. loco quæst. 34. art. 2. in Corp.* ubi ratione aversionis, & sic etiam offensæ alia peccata distinguit ab odio in hoc: *in aliis peccatis, puta cum aliquis fornicatur, non avertitur à DEO secundum se, sed secundum aliud, in quantum scilicet appetit inordinatam delectationem, quæ habet annexam aversionem à DEO.* Sic & nos dicimus, talem, qui

qui negligit ductum, & dictamen rationis, atque objecto delectabili adhæret, non averti à DEO secundum se, sed secundum aliud, scilicet inordinatam delectationem, quæ habet annexam aversionem à DEO.

Dico II. DEUS etiam ut Author supernaturalis in 39 hoc statu elevationis potest ab aliquibus invincibiliter ignorari. Est contra communem Thomistarum. Sed

Prob. ex S. Thoma cit. 2. 2. quæst. 10. art. 1. Potest DEUS aliquibus justè denegare notitiam sui, quæ inter auxilia sufficientia ad salutem est primum: ergo potest dari invincibilis ignorantia DEI ut Authoris supernaturalis, de quo agit ibi S. Doct. ex professo. Prob. Antec. ex Corp. si autem accipitur (scilicet infidelitas) secundum negationem puram, sicut in illis, qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis poenæ; quia talis ignorantia Divinorum ex peccato primi Parentis consecuta est. Ergo potest DEUS in poenam denegare notitiam sui, & sic permittere infidelitatem purè negativam, quâ semel admissâ, potest ab aliquibus invincibiliter ignorari. Quòd verò hæc ignorantia sit invincibilis, ex eo certum est, quòd nec supponatur auxilium ullum transeunter elevans, ut adeò talis sit excusabilis, nec juxta S. Thomam damnetur.

Dices: S. Doct. quæst. 14. de fide art. 11. ubi inquit, 40 an necessarium sit aliquid explicitè credere, hoc sibi objicit de homine in sylvis enutrito, qui nihil de fide audivit, & Respond. quòd si talis ductum rationis sequatur in appetitu boni, & fuga mali, certissimum est tenendum, quod ei DEUS vel per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium, ut habetur in actibus Apostol. cap. 10. ex quo textu fit argumentum: non potest dari invincibilis ignorantia DEI cum inspiratione illa interna, vel cum prædicatione: ergo nunquam potest DEUS jux-

ta S. Thomam invincibiliter ignorari. Prob. antec. vel talis inspirationem admittit, aut prædicatorem audit, vel non? si primum: potest pervenire in notitiam DEI. Si peccabit non admittendo, vel prædicatori non assentiendo, & sic non erit infidelis purè negativè, & inculpabiliter.

41 Respondeo I. S. Thom. loqui hìc mitiùs, quàm in SUMMA, idque ex Providentia DEI universali deducere, quatenùs cuivis de necessariis ad salutem providet, nec tamen exinde aliquid probari potest contra ignorantiam DEI invincibilem. Nam

Respondeo II. textum favere nobis, proin sic argumentor: talis homo ductum rationis sequens consequetur illustrationem internam, aut prædicationem externam: ergò antecedenter, dum sequitur ductum rationis, non cognoscit DEUM ut Authorem supernaturalem; quia inspiratio interna, vel prædicatio primum sequitur honestam vitam in linea naturali: ergò antea invincibiliter ignorat DEUM ut Authorem supernaturalem, consequenter talis ignorantia saltem datur ad aliquod tempus; atque hoc patet ab exemplo Cornelii, qui erat centurio inter milites Romanos, multaque beneficia Judæis contulit, ut denique Petrus fuerit missus, qui eum veritatem doceret, quod & fecit, atque Cornelium cum suis baptizavit. Utique Cornelius aliquando ignoravit Christum, & quidem inculpabiliter? aliàs non fuisset missus Petrus, ut ignorantiam tolleret: ergò saltem per aliquod tempus potest DEUS invincibiliter ignorari.

Confirmatur Conclusio ex Apost. Rom. 10. à v. 14. ubi ignorantiam Christi refundit in defectum prædicationis: *quomodo credent ei, quem non audierunt, quomodo autem audient sine prædicante?* Ergò sicut Christus potest ignorari sine prædicatione, ita & DEUS, atque hoc inculpabiliter.

biliter, ut Christus ipse profitetur Joan. 15. v. 22. *si non venissem, & locutus fuisssem eis, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Ex quo sic: Judæi ignorantes Christum peccatum non habuissent, ipsum non agnoscendo, nisi venisset, & prædicasset, quia ignorantia fuisset invincibilis: ergò etiam alii, quibus nemo existentiam DEI ut Authoris supernaturalis prædicat, peccatum non habent, quia ignorantia est invincibilis; cum ex cognitione creaturarum non possint ascendere ad DEUM ut Authorem supernaturalem.

Nec repetas ex S. Thoma, DEUM saltem tales per inspirationem internam illustrare. Resp. hoc piè credi posse, non autem probari; potest enim propter peccatum originale DEUS relinquere in massa damnationis, sicut relinquit infantes sine Baptismo decedentes, qui saltem patiuntur poenam damni, quamvis non poenam sensus, cum peccatum personale non habeant. Dein quod diximus, DEUS juxta S. D. non statim illuminat, sed postquam benè vixerint, ductum rationis sequendo; prius ergò habent ignorantiam invincibilem, & si morerentur in illo statu, nec salvarentur, nec damnarentur simpliciter, sed instar infantium essent, quidquid dein DEUS de illis statuerit.

A R T I C U L U S II.

Respondetur Argumentis sententiæ adversæ.

Objicitur I. juxta S. Thomam 1. 2. quæst. 89. n. 6. ubi non admittit, quòd peccatum veniale posset stare cum solo originali ex ratione; quia ante usum rationis peccare non potest propter defectum discretionis, scilicet boni à malo, cum verò usum rationis habere inceperit, primum, ait S. Doct. in Corp. quod tunc homini cogi-

gitandum occurrit, est, deliberare de se ipso, & siquidem se ordinaverit ad debitum finem, & per gratiam consequetur remissionem originalis peccati: si verò non ordinet se ipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccat mortaliter, non faciens, quod in se est. Subin infert S. Thomas, non posse in tali esse solum veniale sine mortali. Ex quo Magistri Carvinus, & Ferre, ac alii argumenta deducunt efficacia, quorum substantiam constringo: juxta S. Doct. homo in primo instanti usûs rationis tenetur sub gravi peccato elicere actum charitatis DEI super omnia: sed stante ignorantia invincibili non potest elicere talem actum: ergò illa obligatio non potest stare cum ignorantia DEI, quomodo enim diliget, quem ignorat? Maj. est S. Thomæ, quia se ordinare ad debitum finem, est finem illum super omnia diligere.

Confirmatur: ipsa Providentia universalis requirit, ut DEUS det sufficientes vires ad impletionem præcepti, aliàs præciperet impossibilia: sed inter vires sufficientes primario se habet cognitio DEI: ergò DEUS tenetur subministrare medium, vi cujus homo possit devenire in cognitionem, & subinde in amorem.

- 43 Nec admittunt, si dicas, hominem in instanti rationis debere sequi ductum rationis, & sic intendere finem honestum, & in illo DEUM implicitè amare, donec altius successivè ascendat, & demum habitâ ampliori notitiâ eliciat amorem super omnia ex viribus naturæ, quod si fecerit, ei DEUM inspirationem internam supernaturalem cum auxilio communicaturum, ut possit etiam, amare DEUM in linea supernaturali. Nam

Insurgunt contra: Illuminatio directiva in DEUM, est directiva in ipsum, ut efficaciter super omnia diligendum; vult enim DEUS conversionem ad se tanquam ultimum finem, ut ipse S. Thomas *cit. loc. ad 3.* requirit, dum

dum ait : *Et ideo hoc est tempus* (scilicet instans rationis)
pro quo obligatur ex DEI præcepto affirmativo, quo Dominus
dicit : convertimini ad me, Et ego convertar ad vos. Zach. 1.
quod non fit per nudam intentionem honesti ut sic, &
per propositum rectè vivendi juxta rationem, in quo etiam
creatura involvitur : ergò requiritur intentio in ipsum
DEUM super omnia diligendum, per quod excluditur
amor implicitè talis. Maj. prob. DEUS primitias ab ho-
mine requirit, quatenus præcipit conversionem primam
ad se, sicut in articulo mortis requirit dilectionem sui :
hæc autem non impletur per solum amorem honesti, &
sic DEI implicitum : ergò nec impletur in exordio vitæ
rationalis, nisi per actum formalem dilectionis.

Respondeo ad argumentum ex S. Doct. deductum. 44
Disting. Maj. homo tenetur sub gravi &c. elicere actum
charitatis DEI super omnia implicitè semper conc. Maj.
explicitè subdist. si habet sufficientem DEI cognitionem,
virésque ad dilectionem proportionatas conc. secus nego
Maj. & in hoc sensu conc. min. & consequentiam. Volo
hoc, obligationem illam esse ordinariam, non tamen ur-
gere hominem impotentem, qualis est ille, in quo DEUS
propter Originale admittit ignorantiam sui, quæ non est
peccatum juxta S. Th. suprà citatum : ergò non aman-
do, quod ignorat, non peccabit, cum amare in tali sta-
tu sit impossibile. Iterum S. Thom. ibi allatus supponit,
quòd aliquis post usum rationis sequens ductum ejusdem
in appetitu boni, & fuga mali non peccet statim non
amando ; aliàs si peccaret, & quidem graviter juxta AA.
DEUS per internam inspirationem non revelaret ea, quæ
sunt ad credendum necessaria nec fidei prædicatorem ad
eum dirigeret, utpote indignum hâc gratiâ propter pec-
catum grave. Dein sequendô etiam ductum rationis
non est amare DEUM explicitè : non habent ergò AA.
F quod

quod jactent Authoritatem S. Thomæ, quem alibi negligunt. Ne autem videatur sibi contradicere, conciliandi sunt textus, pro quo juvabit, instans illud primum rationis *moraliter*, non *physicè* sumere, ut sensus sit, quod homo habens sufficientem DEI cognitionem, ad quam aliqui successivè perveniunt, teneatur DEUM *explicitè* amare ut Authorem naturalem, ut supernaturalem verò, si habita cognitione acceperit illustrationem, aut Prædicationem, secùs non, propter impossibilitatem.

Ad Confirmat. concedo totum discursum, si DEUS amorem explicitum sui respectu omnium absolutè præcipiat, nego autem, quòd ita sit; hinc sustineo respon-
sionem suprà datam. Nec evertimur per argumenta Adversariorum. Nam dist. Maj. vis directiva in DEUM est directiva in ipsum ut efficaciter diligendum in illis, quos ita dirigit, concedo, in aliis, quos non ita dirigit, sed in ignorantia relinquit, nego antec. & in his sufficit sequi ductum rationis &c. & per hæc, quæ dicunt AA. non excluditur amor DEI implicitè talis, nisi S. Thomam velint. exclusum. Conversio illa ad DEUM explicanda est in sensu hætenùs proposito; nec verum est, quòd in amore honesti, & fuga mali creatura tanquam in objecto ultimo contineatur, sed ad summum per modum medii, quo accedimus implicitè ad DEUM tanquam ad primam regulam bonitatis moralis.

45 De principio usûs rationis, & articulo mortis non est paritas; in hoc enim supponimus cognitionem sufficientem DEI, & illustrationem internam, non item in primo: sin verò non adsit in utroque respectu hominis barbari, erit par ratio. Quoad fideles autem in articulo mortis potest Sacramentum Poenitentiae, cum vera attritione receptum, supplere dilectionem formalem DEI, quatenùs ex attrito facit contritum, ut adeò obligatio
ul-

ulterior non sit. Si verò defit copia Parochi, vel alterius absolvere valentis, opus est haud dubiè perfecta contritione, charitate informata ex charitate erga se ipsum, & DEUM ut ultimum finem.

Objicitur II. cum Cardinale Aguirre hìc *sect. 4. n. 43. 46* non obstat, quod S. Doct. admittat infidelitatem negativam, seu inculpabilem in iis, qui nihil de fide audierunt; quia non loquitur de prima illustratione, quæ à rationis initio datur hominibus circa res fidei, quæ primùm concepta in tenera ætate, facilè per oblivionem naturalem deleri potest, ut propterea ignorantia rerum fidei, & Mysteriorum supernaturalium possit esse naturalis, & invincibilis, quæ proin dicitur infidelitas negativa, seu inculpata.

Respondeo I. non fatès capi posse, quòd homo aliàs sapientissimus hanc responsionem ad clarum textum S. D. adhibeat; fateor quidem, S. Thom. non loqui 2. 2. *quest. 10. art. 1.* de illustratione in primo instanti, sed simpliciter de infidelitate purè negativa, at quid inde commodi pro Adversariis eveniat, non video. Secundò autem locò in objectione primò citata loquitur expressè de primo instanti usùs rationis, ubi etiam admittit obligationem amandi DEUM super omnia sub peccato gravi: jam his suppositis, & ex S. Thoma certissimis.

Respondeo II. & argumentor contra Adversarios ad hominem: S. Doct. obligat hominem in instanti primo rationis ad dilectionem DEI super omnia sub peccato gravi: ergò in tali, non diligente, non datur infidelitas purè negativa. Antec. & Adversarii consequentia prob. ubi adest sufficiens auxilium ad præceptum implendum, & tamen non impletur, non potest dari infidelitas negativa, & inculpabilis: sed in illo instanti DEUS communicat auxilium sufficiens, aliàs præciperet aliquid impossibile: ergò

gò non potest dari infidelitas purè negativa &c. Maj. est omnibus certa, nec min. negari potest, nisi admittas cum Hæreticis, DEUM præcipere impossibilia. Nec evadis per hoc, quòd talis in tenera ætate possit oblivisci illius primæ illustrationis.

Contra est enim, vel illi primæ illustrationi coope-
ratur homo, vel non? Si primum, tunc constituit se in
gratia, fitque amicus DEI credendo, & amando, conse-
quenter stante etiam oblivione subsequente nunquam di-
ci potest infidelis inculpabilis, quàm parum alius, qui præ-
dicationem audivit, & credidit. Si verò non coopera-
tur, peccat, & quidem graviter juxta Adversarios, non
faciendo id, quod in se est; sed cum peccato gæavi non
potest stare infidelitas purè negativa, quæ juxta S. Tho-
mam non est peccatum: ergò totus AA. discursus est ina-
nis, nihilque præter verba continet.

47 Nec dicas, illam illustrationem esse instar fulguris
citò transeuntis, ut communiter dicunt Adversarii, &
vel ideò posse inculpabiliter negligi propter inadverten-
tiam, possèque hoc modo stare infidelitatem negativam.
Nam

Respondeo, & quæro, an non saltem venialiter pec-
cet homo, illam illustrationem negligendò? Nam ubi
præceptum affirmativum obligat aut negativum, inad-
vertentia excusat quidem à mortali in aliquibus, non ta-
men à veniali, ubi scilicet propter inadvertentiam non
est plenum voluntarium, ut omnes docent: sed si ta-
lis peccat venialiter, sequitur evidenter, quòd in aliqui-
bus possit stare veniale cum solo originali, & hoc est con-
tra S. Thomam *cit. loc.* si verò nullò modò peccat, se-
quitur, quòd in instanti usûs rationis non teneatur se-
convertere ad DEUM, quia vires sufficientes non habet:
plene potest de hoc ex discursu Adversariorum.

Obj:

Objicitur III. & expugnatur ab Adversariis ignoran-48
tia DEI invincibilis tam positivè, quàm negativè talis, quo-
rum rationem in forma propono. Juxta Apost. 1. ad Ti-
moth. 2. *DEUS vult omnes homines salvos fieri, & ad agni-
tionem veritatis venire.* Ergò omnibus parata auxilia sufficien-
tia ad salutem. Prob. consequentia; quia alias illa volun-
tas esset sterilis, & in fœcunda, ut ait Cardinalis de Aguir-
re hic sect. 4. n. 30. iterum Apost. ad Hebræos 11. v. 6. con-
firmat: *sine fide impossibile esse placere DEO; credere enim oportet accedentem ad DEUM, quia est, & inquirentibus eum re-
munerator est.* Ergò ad providentiam spectat, ut omni-
bus hominibus notitiam suæ existentia tribuat per auxilia
sufficientia, quibus stantibus, nunquam potest stare in-
vincibilis, & inculpabilis ignorantia.

Respondeo I. DEUM quidem omnibus hominibus
dare auxilia sufficientia aut proximè, aut remotè talia. Pro-
ximè sufficientia habent illi, quibus prædicatur Evange-
lium, quibus verò non, neque datur immediatè inspira-
tio interna, habent solum remotè talia, quatenus rectè
juxta dictamen rationis vivendo consequi possunt auxilia
proxima juxta doctrinam S. Thom.

Respondeo II. Apost. loqui de via ordinaria, etiam
supposita prædicatione Mysteriorum fidei, quæ Judæis
& gentibus facta est per Apostolos, & sic utrumque tex-
tum salvari, ultimum quidem specialiter in Judæis, quos
Christus vocavit suamet prædicatione, & tamen non
crediderunt, qui vel ideò excusationem non ha-
bent de suo incredibilitatis peccato.

ARTICULUS III.

In quo consistat esse Divinum primò, & formaliter?

49 **A**Nte resolutionem nota ex communi Philosophorum, & Theologorum Sententia, quòd rei aliqujus essentia ex sequentibus dignoscatur; primò si rei primò, ac *per se* conveniat prædicatum, ita ut distinguatur ab aliis. Secundò si contineat totum, quod ad quidditatem rei pertinet. Tertiò si sit ratio à priori, vel quasi talis, & radix omnium perfectionum: & quia nos constituemus *esse* Divinum in aseitate, tanquam certum supponendum est, *esse à se* posse, & debere dupliciter accipi, semel prout excludit omnem causam sui, & sic dependentiam ab altero, uti tamen ens creatum præsupponit causam sui, & à causa dependentiam. Secundò concipi potest tanquam ens per essentiam, prout excludit non tantum dependentiam realem, sed omnem aliam, etiam secundum rationem ab altero ut à priori, vel quasi, adeoque debet esse omnium primum: nam quamvis omnia prædicata Divina sint unum re ipsa, nihilominus potest unum respectu alterius concipi tanquam ratio à priori, uti e. g. apud illos, qui esse Divinum constituunt in intelligere actualissimo, quod prædicatum velut rationem à priori supponit intelligere radicale, & immaterialitatem summam; unde Magister Cavin. hìc *disp. 3. quæst. unica §. 5.* ut effugeret illam difficultatem, essentiam DEI Metaphysicè constituit in ratione substantiæ summè immaterialis, quæ essentialiter est prior intelligere tam radicali, quàm actualissimo, cum gradus intellectualis in DEO probetur velut à priori, vel quasi per *immaterialitatem*. Dico autem à priori, vel quasi; quia prioritas strictè talis

lis respicit posterius tanquam realiter distinctum, uti causa physica suum effectum, ubi verò inter prius & posterius datur realis identitas, prioritas respectivè dicitur, quasi talis, scilicet in comparatione prioritatis realiter distinctæ, interim tamen possumus simpliciter uti termino à priori etiam in Divinis; quia in contrarium facile occurrì potest per dictam distinctionem. Itaque cum Cardinale Aguire hìc *sect. 1. num. 34.* & cum aliis, nostram sententiam defendentibus, accipimus ens *per essentiam*, prout excludit non solum omnem sui causam, sed & omne principium *virtuale*.

Ulteriùs ad præcavendas Adversariorum objectiones, advertè: *esse à se* esse quidem transcendens, & sic prædicatum commune omnibus attributis Divinis, in quantum quodlibet eorum excludit causam sui, & dependentiam ab illa; quia reverà nullum attributum est factum, seu creatum, cùm omnia sint *à se*: non tamen esse transcendens, quatenùs excludit etiam virtuale principium, ut ipse Cavinus, qui huic argumento contra nos pertinaciter insistit, fateri tenetur, quòd v. g. intelligere non excludat principium virtuale, quod est immaterialitas, cùm illam tanquam principium supponat, aliàs juxta ipsum intellectualitas in DEO non posset probari à priori, & sic est de aliis attributis: ergò ens *per essentiam* seu existens à se excedit omne universim principium, cùm sit omnium aliorum radix prima. Hinc

Dico, Aseitas, quatenùs est formalissima essendi, ac existendi actualitas, est formaliter esse Divinum.

Prob. I. communiter ex Scriptura, & rectè; quia hìc supposità Metaphysicà loquimur Theologicè. *Exod. 3.* ubi Moyse à Domino fuit missus ad filios Israël, ut eos de manu Pharaonis liberaret, interrogavit Moyse v. 13. *si dixerint mihi, quod est nomen ejus, quid dicam eis?* v. 14. *di-*
xit

xit DEUS ad Moysen : ego sum , qui sum - sic dices ad filios Israël , qui est , misit me ad vos. Ex quo colligo , non esse aliud magis expressivum esse Divini , quàm esse per essentiam , sum , qui sum ; hinc fit argumentum : per illud primò constituitur aliquid , & distinguitur ab omni alio , quod primò convenit , éstque cæterorum radix : sed esse per essentiam primò convenit DEO , éstque radix cæterorum : ergò per illud DEUS primò constituitur , & distinguitur ab omni alio. Maj. suppon. min. prob. ex S. Dyonisio Areopagita *Lib. de Divinis Nominibus cap. 5.* quem citat S. Thomas postea allegandus. Ille post alia ait : ipsum esse per se , esse antiquius , quàm ipsissimam esse vitam , & ipsissimam esse sapientiam , & ipsissimam esse similitudinem Divinam ac cætera , quæ ita entia participant , ut ante omnia ista , ipsum esse participant : ergò esse per essentiam primò convenit DEO , éstque radix cæterorum , & hoc ad primum constitutum requirimus.

52 Confirmat. ex S. Thom. & explicatur Dionysius 1. 2. quæst. 2. art. 5. ad 2. dicendum , quod esse simpliciter acceptum NB. quod includit in se omnem perfectionem essendi , præeminet vitæ , & omnibus perfectionibus subsequentibus : sic igitur ipsum esse præhabet in se omnia subsequenta , & NB. hoc modo Dionysius loquitur (scilicet citato loco) útque plenè intelligatur , S. Doct. loqui de esse Divino , cui soli hanc prærogativam attribuit ; contrarium de creatura subjungit : sed si consideretur ipsum esse , prout participatur in hac re vel illa , quæ NB. non capiunt totam perfectionem essendi , sed habent esse imperfectum , sicut est esse cujuslibet creaturæ , sic manifestum est , quod ipsum esse cum perfectione superaddita est eminentius : unde & Dionysius ibi dicit , quod viventia sunt meliora existentibus , & intelligentia viventibus. Hæc S. Thomas necessariò allegandus.

Ex

Ex quibus argumentor : juxta omnes statuendum est⁵³ pro constitutivo DEI, quod est omnium perfectissimum : sed *esse simpliciter*, seu per essentiam est omnium ex Divinis prædicatis perfectissimum ; quia continet plenitudinem essendi : ergò *esse simpliciter*, seu per essentiam statuendum est pro constitutivo DEI. Secundò : ideò in creatura *esse* non est perfectissimum, quia est participatum ; cùm non capiat totam perfectionem essendi : ergò quia *esse* in DEO est illimitatum, continens totam perfectionem essendi, nec potest eminentius fieri per vivere, aut intelligere : ergò *esse* per essentiam statuendum est pro constitutivo DEI. Unde excluditur Cavini immaterialitas, intelligere radicale, aut actuale, vel quidquid aliud, quia omnia præcontinentur in *esse* per essentiam, sùntque consequentia ad *esse*.

Nec dicas I. ratio essendi cum plenitudine invenitur⁵⁴ in omni DEI attributo, imò etiam in relationibus personalibus : ergò non est distinctiva essentiæ DEI ut sic. Secundò S. Thomas hìc *quæst. 3. art. 10. in Corp.* ait : nomen, qui est significare *esse* DEI *indeterminate*, tanquam pelagus substantiæ indeterminatum, quod est idem ac indifferens : ergò ex S. D. nihil probatur.

Respondeo ad primum : rationem essendi à *se* esse duplicem juxta distinctionem datam, unde petenda est distinctio, in quo sensu *esse* à *se* conveniat omnibus attributis, & in quo non. Ad secundum transeat antec. nego consequent. imò ex ipso loco deducitur argumentum.

Prob. conclusio II. juxta S. Thomam hoc nomen⁵⁵ *qui est*, est maximè proprium DEI, aptumque ad explicandam ejus essentiam : ergò rectè assumitur pro constitutivo DEI. Antec. prob. illud est maximè proprium DEI, quod non est restrictum ad particularem modum essendi, sed universaliter continet totum pelagus Divina-

rum perfectionum: atqui nomen, *qui est*, non est restrictum ad particularem modum essendi: ergò maximè est proprium DEI. Maj. prob. ab opposito: ubi est particularis modus essendi, non est plenitudo perfectionum Divinarum, nec pelagus in omni linea, uti exempli gratia particularis modus est immaterialitas, intellectivum radicale, aut actuale: sed est determinatus modus essendi, non comprehendens alios tanquam prima radix: ergò in talibus non rectè ponitur constitutivum DEI.

56 Confirmatur contra Adversarios: nullum prædicatum in Divinis præsupponens aliud prius, potest statui pro constitutivo DEI primo & radicali, de quibus loquimur: sed omne prædicatum aliud in Divinis, præter *esse à se*, præsupponit aliud prius, ut immaterialitas Cavinii, infinitas Scoti &c. ergò nullum prædicatum in Divinis præsupponens aliud prius potest statui pro constitutivo DEI primo & radicali. Maj. est certa ex statu quæstionis, quia constitutivum debet esse primum & perfectissimum, continens totum pelagus perfectionum, quæ omnes suò modò vel *esse* participant, vel quatenus est transcendens, vel supponunt tanquam radicem non transcendentem, quod eleganter expressit apud Cardinalem Aguirre hìc num. 50. S. Bernardus *serm. 8. in cantica* sic arguens: *Neque enim aliunde bonus, quàm unde Magnus, neque aliunde justus, aut sapiens, quàm unde Magnus & Bonus: nec aliunde denique simul hæc omnia est, quàm unde DEUS est, NB. & hoc est, quia non est ab alio, quàm à se ipso.*

57 Dices: S. Thomam *cit. loc.* tantum dicere, quod hoc nomen, *qui est*, sit magis proprium DEO, quàm nomen *DEUS*, quantum ad id, à quo imponitur, scilicet ab *esse*, & quantum ad modum significandi, scilicet essentiam simpliciter. Cui S. Doct. statim addit: *sed quantum ad id, ad quod imponitur nomen ad significandum est magis proprium hoc*
no-

nomen DEUS, quod imponitur ad significandam naturam Divinam. Ex quo sic: per constitutivum Divini esse debet significari natura DEI: sed per esse à se, vel qui est, non significatur natura DEI: ergò esse à se non est constitutivum Divini esse.

Respondeo S. Doct. esse pro nobis ex ipso textu, quia solùm inquirimus id, per quod primò significetur essentia DEI: sed juxta S. Thom. significatur per *ly, qui est*, quod & nos dicimus; ut patet ex prob. secunda.

Ad argumentum deductum nego, vel gratis distinguo Maj. per constitutivum debet significari, vel potius importari natura Divina implicite, & identice concedo Maj. explicitè nego Maj. & sic distincta min. nego consequentiam. Ratio est; quia, licet essentia, & natura re ipsa sint eadem entitas, important tamen diversas expressiones: nam essentia est *quoad se*, seu in ordine ad se juxta commune illud ex S. August. *lib. 5. de Trinit. cap. 2. ab eo, quod est esse, dicta est essentia.* Natura verò ex conceptu formali non est in ordine *ad se*, sed ad operationem, cujus est principium mediatum in creatis, & immediatum in Divinis, res autem prius in suo esse constituta supponitur, antequam intelligatur esse ordinata ad aliud; jam juxta nos intelligitur constituta in *esse perfectissimo à se*, ex quo primùm deinde sequitur natura, seu ordo ad operationem: non ergò opus est, saltem in Divinis, ut in constitutivo explicitè importetur ratio naturæ. Unde S. Thomas hìc *quæst. 39. art. 2. ad 3. ait: natura designat principium actûs, essentia verò ab essendo dicitur.* Essentia verò & operari faciunt duas lineas: ergò essentia, & natura eodem conceptu formali exprimi non possunt.

*Referuntur aliorum circa constitutivum sententiæ
per objectiones.*

58 Prædicatum constitutivum Divini esse necessario debet esse perfectissimum etiam juxta nos: sed perfectissimum est intelligere: ergo illud est constitutivum. Min. prob. gradus intellectualis præ omnibus aliis exprimit majorem perfectionem; quia continet gradum entis, & immaterialitatis, & quæcunque demum alia, quæ in DEO DEO inveniuntur: ergo perfectissimum prædicatum est. Prob. antec. in creaturis, uti in Angelo, & homine participantibus perfectiones Divinas, nobilior participatio est in linea intellectiva: ergo etiam intelligere in DEO est perfectissimum. Prob. consequentia, quò magis creatura accedit ad DEUM, eò perfectior est; ideò homo perfectior est animali, & homine perfectior est Angelus, Angelus unus perfectior altero: sed eò magis accedit ad DEUM, quò magis accedit ad intelligere: ergo quia perfectio creaturæ accedentis ad DEUM provenit ab accessu ad intelligere, intelligere in DEO erit perfectissimum. Ratio hujus est, quòd supremum sit mensura inferiorum, participantium illud supremum; hinc si *esse per essentiam* esset perfectissimum, deberet mensura perfectionis in creatura, accedente ad DEUM, ab illo desumi: hoc autem est falsum in omni Philosophia: ergo *esse per essentiam* non potest esse perfectissimum, quia superatur per gradum intellectualem.

59 Respondeo: hoc argumentum, cui ex Adversariis plurimi fidunt, solvitur ab ipso S. Thoma suprà relatò ad finem cit. & à S. Bernardo: proin Respondes in forma. conc. Maj. dist. min. cæteris paribus conc. secùs nego min. & ita dicendum ad cætera, hoc est, intelligere secundum explicitum est perfectissimum, quia perfectionem Divinam

nam nobilissimam significat, sed cùm radix non sit omnium, & consequenter se habeat ad immaterialitatem, & immaterialitas ipsa supponat *esse* per essentiam, hoc erit perfectissimum, continens in se tanquam radix ipsum intelligere, ut docet ibi S. Thomas, *esse, quod in se includit omnem perfectionem, eminet vitæ, & omnibus perfectionibus subsequentibus &c.* Vita in DEO est substantialiter intelligere: ergò si *esse* præeminet vitæ, etiam præeminet lineæ intellectuali. Dein dato gratis, quod intelligere sit perfectissimum absolutè, non tamen sequitur, quòd sit constitutivum, quia non est primum, utpote supponens plenitudinem essendi.

Ad instantiam de creatura conc. Maj. dist. min. eò magis accedit ad DEUM, quò magis accedit ad intelligere, ita tamen ut prius magis accedat ad *esse* conc. min. simpliciter, & nudè ad intelligere nego min. & suppositum, quòd ulla creatura possit magis alterâ accedere ad intelligere, nisi prius magis accesserit ad *esse*, seu ad actualitatem; est enim perpetua S. Thomæ doctrina, quòd creatura, quò magis recedat à materia, & minùs potentialis sit, eò perfectior sit, magisque accedat ad DEUM ut actum purissimum, qui omnem potentialitatem excludit, in qua dein majori, & majori actualitate, & immaterialitate radicatur principium vitale, & intellectivum, ita tamen ut prior sit actualitas essendi.

Dices juxta S. Thomam supra cit. ad finem: *ipsum esse cum perfectione superaddita esse eminentiùs.* Unde S. Dionysius infert: *Viventia sunt meliora existentibus, & intelligentia viventibus*: ergò gradus viventis, & intellectivi perfectionem superaddunt entitati.

Respondeo dist. consequens. perfectionem superaddunt explicitè, & secundum quid talem, quæque jam continetur implicitè in majori actualitate entis, quam sup-

ponunt tanquam radicem conc. conf. absolute, simpliciter, & primò talem nego conf. & consequentiam. Si verò hæc responsio aliàs in consequentia doctrinæ Thomisticae fundata; minùs arrideat, potes insistere textui S. Thomæ & dare disparitatem inter *esse* DEI, & creaturæ, quia in primo est plenitudo essendi, in secundo autem participatio solùm imperfecta. Sed

61 Assumes cum intellectualistis: constitutivum essentia Divinæ non potest esse prædicatum negativum: sed *aseitas* est prædicatum negativum: ergò non potest esse constitutivum. Maj. est certa; quia nulla essentia positiva constituitur ex prædicato negativo, etiam particulariter. min. prob. *aseitas* aliud non est, quàm *esse* non habere ab alio: sed hoc est merè negativum: ergò *aseitas* est prædicatum negativum. Nec obest, quòd negativum conjungatur cum ente, ut sensus aseitatis sit iste: *ens non habens esse ab alio*, ubi positivum cum negativo componitur; nam præterquàm, quòd gradus entis ut sic nullam essentiam particularem constituat, non potest ex ente positivo, & negativo consurgere constitutivum essentia, quæ integrè, & adæquatè est positiva; quod firmatur à pari: nulla essentia creata particularis potest constitui per complexum ex ente, & *abaleitate*: ergò multò minùs potest ens increatum constitui ex ente, & negatione *abaleitatis*. Antec. est certum; quia essentia creata habet suum speciale constitutivum, uti Angelus, homo &c.

Respondeo primò ad argumentum conc. Maj. nego min. ad prob. nego Maj. & min. aseitas enim ex primo conceptu est ens per essentiam, sibi ipsi sufficiens ad existendum à se ipso, quod totum est positivum; quamvis secundariò possit aseitas explicari per negationem essendi ab alio, quod tamen consecutivè se habet, cùm hoc ipso, quòd

quòd sufficiat sibi ad existendum, excludat omne aliud, à quo possit sufficientiam existendi accipere.

Respondeo II. ad prob. & parit. prænotandò : ens⁶² reale ùt sic primariò dividi in ens *à se*, & in ens *ab alio*, cujus divisionis membrum ex una parte immediatum, & unicum est DEUS, ex altera verò dividens est creatura ùt *sic*, in qua omnes creaturæ particulares conveniunt tanquam in ratione communi. Jam nemo negat, quin constitutivum creaturæ ùt *sic* sit ens, & ejusdem differentia, vel quasi talis sit *ab aëitate*, per quam distinguitur creatura ùt *sic* ab ente *à se*, ita ut aëitas sustineat vices differentia, vel quasi talis : an non ergò rectè inferimus à pari, constitutivum DEI immediatum est primum esse *à se* modò explicatò, scilicet cùm DEUS sit ens *à se*, sibi que solus sufficiat, continet in se necessariò plenitudinem essendi, & perfectiones in omni linea infinitas : ergò etiam constitutivum creaturæ ùt *sic* est *esse ab alio*? Hinc paritas ab ente creato in particulari hìc non valet; nam essentia particularis creaturæ non est membrum immediatè dividens illius divisionis DEI & creaturæ, nisi sub ratione communi: in particulari autem constituitur per genus proximum, & differentiam ultimam, ùt constat ex arbore prædicamentali. Hinc argumentum à pari pro nobis est in hoc : essentia creata in communi constituitur immediatè per rationem entis ab alio : ergò etiam essentia increata immediatè constituitur per rationem entis *à se*.

Denique: Respondeo ad ea, quæ ex hac ipsa cathedra doctus fui de intelligere actualissimo S. Thomas hìc *quæst. 27. art. 2. in Corp. ad finem*: cùm Ecclesia in Festo SS. Trinit. absolutè affirmat hoc: in DEO idem est intelligere, & esse, & hoc non solum in sensu reali & identico, sed in formali pro constitutivo, & constituto accipien-
dum

dum est: ergò essentia Divina constituitur per intelligere actuale. Antec. prob. quia Scriptura in sensu proprio, & formali accipienda est, si fieri potest sine inconvenientia: sed intelligere, & esse in sensu proprio significant actua-lem intellectiōem: ergò &c.

63 Confirmatur I. Illud est formaliter constitutivum essentia Divina, quod Verbum Divinum vi generationis formalis accipit: sed vi generationis formalis accipit intellectiōem actua-lem Divinam: quia procedit per intellectiōem, qua Pater suam essentiam, utique non solum radicaliter, sed actualiter cognoscit ut communicabilem, sicque Verbum Divinum statim formatur: ergò intellectiō actualis est constitutivum essentia Divina. Ideò autem dicitur vi processionis formalis; quia ad generationem propriè dictam non sufficit in similitudinem generantis, & vi generationis identica tantum procedere, sic enim dici posset, Verbum Divinum procedere vi processionis identica per voluntatem, seu per volitionem actua-lem, nam & hæc realiter & identicè potest dici generatio, quia est realiter eadem cum intellectiōe Divina, quod tamen est falsum.

Confirmatur II. actualis intellectiō prout substantia- lis est, & à se intelligens intellectiō, & ipsum objectum primum intellectum &c. non est creatura, nec etiam est attributum DEI aliquod speciale; non est enim formaliter iustitia, vel misericordia: ergò formaliter est ipsa essentia Divina. Consequent. patet; nam si nihil eorum est, sequitur clarè, intelligere actuale esse radicem determinatam cum omnibus requisitis ad constitutivum formale in genere vitæ, & intelligibili, ad quam cæteræ perfectiones fluunt, sic ad intellectivum actuale sequitur volitivum, omnipotentia, bonitas &c. ergò &c. hæc sunt

argumenta Clarissimi mei quondam Professoris Augustini Magg in M.SS.

Respondeo ad argumentum conced. antec. in sensu⁶⁴ identico, & nego in sensu formali. ad prob. conc. Maj. ut jacet, nego autem non esse inconueniens, si prima radix, qualis sola est *esse à se* confundatur cum suo radicato, quod est intelligere, quod patet ex S. Tom. & Dionysio supra citatis. Transeat min. quia etsi intelligere significet actualem intellectiōnem, non tamen adhuc sequitur, esse constitutivum, quia supponit esse à se. Dein omnes negant absolutè minorem, qui constitutivum ponunt in intelligere radicale.

Ad confirmat. I. transeat Maj. nego min. quæ non videtur cohærere cum generatione Verbi; nam DEUS Pater suam essentiam cognoscendo format Verbum, seu sui imaginem, cui essentiam suam communicat, ita, ut actualis cognitio se habeat per modum medii, quo formatur Verbum, ita, ut Verbum respectu intellectiōnis se habeat per modum termini: ergò Verbo vi generationis non communicatur actualis intellectiō, nisi prorsus impropriè quatenus per intellectiōnem actualem formatur, eique essentia communicatur. Transmissi Maj. quæ absolutè potest negari; nam in illo priori originis ad generationem Verbi jam intelligitur constitutum *esse* Divini, quod dein per generationem communicatur Verbo; unde S. Dionysius *supra cit.* ait: *Esse per se antiquius esse, quàm ipsissimam esse vitam, ipsissimam esse sapientiam* (id est intelligere) & NB. *ipsissimam esse similitudinem Divinam.* Sed ipsissima similitudo Divina est Verbum: ergò si *esse* antiquius est, essentia in illo priori Originis jam intelligitur constituta. Cætera adjecta de generatione formali, & non identica nihil operantur; datâ enim illâ generatio-

ne formali, necdum sequitur intentum, quia semper præsupponitur *esse* per essentiam, ex qua primò fluit.

Ad secundam Confirmat. transeat antec. nego consequent. nec patet ex illis adjectis; quia non sequitur ex eo, quòd cùm intelligere attributum non sit, sit radix prima, & sic constitutivum primum formale ex ratione statim allegata. Dein potest negari, quòd intelligere non sit attributum, quatenùs sequitur *esse* jam constitutum, cui subinde attribuitur, quamvis improprie; quia attributa strictè non tantùm præsupponunt essentiam completam, sed insuper correspondent accidentibus creatis, ut justitia, bonitas &c. datò igitur, quòd intelligere actuale non sit attributum strictè, non tamen est de conceptu primariò essentiæ, sed secundariò, & vel ideò dicere possumus attributum. Unde non valet illatio: intelligere non est attributum proprie dictum: ergò est formale constitutivum, cùm supponat *esse à se*.

ARTICULUS IV.

An, & quomodò perfectiones creaturarum sint in DEO?

65 **H**Æc quæstio confurgit ex dictis, nam si DEUS est ens entium, à quo creaturæ suum *esse* participant, illud *esse* secundum perfectionem aliquo modo debet esse in DEO, & de hoc agit S. Thomas *quest. 4.* probat ex titulo primæ causæ universalis, in cujus virtute effectus continentur, ut adeò perfectio effectûs in causam refundi debeat. Dein ex plenitudine essendi; sicut enim ideò DEUS est *ens à se*, & sibi soli sufficiens, ita necessariò continet perfectiones entium creatorum. Quo verò modo, non conveniunt. Ante conclusionem nota ex Philosophia, posse aliquid *eminenter* continere alterum tripli-

plici modo; primò *eminenter formaliter*, qualiter DEUS continet formaliter, & quidem cum eminentia rationem substantiæ. Secundò *eminenter virtualiter*, in quantum potest ut causa producere effectum alium, & alium, quamvis eundem in se formaliter non contineat, uti patet ex diversitate effectuum: tertio *eminenter æquivalenter*, hoc est, quamvis e.g. DEUS non sit formaliter animal, æquivalet tamen illi cum eminentia infinita. Prætereà perfectiones vel sunt simpliciter tales, quæ scilicet in ratione formali nullam imperfectionem involvunt, vel secundum quid tales, quæ in conceptu formali important imperfectionem respectu DEI. V. G. esse rationale, animal sensitivum &c. quamvis respectu aliarum creaturarum dicant perfectionem, non tamen relativè ad DEUM. Quoad posteriores adhuc dubium est inter Thomistas, an earum imperfectio in conceptu explicito importata possit ita præscindi, ut saltem secundum id, quod perfectionis habent, attribui DEO possint, præcipuè controvertitur de genere, & differentia.

Dico I. in aliquibus perfectionibus secundum quid non potest ita præscindi earum imperfectio, ut DEO possint attribui *formaliter eminenter*.

Prob. ratione ab exemplo: in ratione generis, & differentiæ non potest potentialitas, & limitatio ita præscindi, ut secundum perfectionem, quam habent, possint convenire formaliter DEO: ergò vera est conclusio. Probatatur antecedens, si daretur talis præcisio, genus non amplius esset genus, nec differentia, vel species esset talis: sed hoc est contra suppositum quæstionis: ergò talis præcisio non datur. Maj. prob. genus ex conceptu formali est prædicabile de pluribus specie differentibus, & species infima est prædicabilis de pluribus solò numerò differentibus, & hoc ipso genus est contrahibile per speciem,

ciem, & species per individuum, nec minùs differentia, quæ speciem constituit: sed esse contrahibile involvit imperfectionem, & limitationem: ergò imperfectio non potest ita præscindi.

Confirmatur juxta S. Thomam in Metaphysica: non potest ens perfectè præscindi ab inferioribus, vel saltem quod certum est, differentiæ non possunt præscindi ab ente, aliàs essent nihil in statu præciso: sed unica ratio formalis, quæ diceretur perfecta, est gradus entis: ergò imperfectio non potest præscindi in genere, & differentia ab illo, quod in ipsis perfectum est.

67 Dico II. omnis perfectio simpliciter simplex creaturarum formaliter est in DEO. Colligitur ex S. Thoma *quæst. 4. art. 2. in Corp.*

Probatur. DEO attribuendum est omne perfectum simpliciter tale: sed perfectiones creaturarum simpliciter simplices formaliter sunt quid perfectum; cùm in conceptu formali nihil imperfectionis importent: ergò DEO sunt attribuendæ formaliter. Maj. videtur certa; DEUS enim est formaliter ens perfectissimum: sed si aliqua perfectio creata non esset in DEO, non esset ens formaliter perfectissimum, eo ipso, quòd ipsi deesset aliqua perfectio. Min. declaratur: perfectiones simpliciter simplices, quamvis materialiter, & ex parte modi, quo à creaturis participantur, imperfectionem involvant, in conceptu tamen formali illam non exprimunt, ut patet ab exemplo: sapientia, bonitas in creatis, licet ex limitatione, omnibus creaturis communi, & ex eo, quòd sint accidentia, imperfectæ sint, id tamen materialiter se habet quoad conceptum formalem, qui exprimit tantum perfectionem, & imperfectio sequitur, per quam determinatur ad imperfectum analogatum scilicet ad esse creatum.

Nec dicas, ex hoc tantum sequi, quod aliqua ratio⁶⁸ analogia perfectionis simpliciter talis conveniat DEO, non verò, quòd ipsa perfectio sit in DEO, quæ est in creaturis, cum ex hoc ipso essentialiter sit imperfecta, quia limitata.

Respondeo enim, argumentum esse contra suppositum quæstionis: nam solum dicimus, quòd perfectiones simpliciter tales, quæ in creaturis sunt, analogicè sint in DEO, & de illo dicantur in eo sensu, quod, sicut, homo dicitur sapiens, bonus &c. sic etiam DEUS dicatur sapiens, bonus &c. formaliter, & eminenter, præcisè imperfectionibus etiam negativè talibus, scilicet modò actualissimò, & purissimò: non autem volumus, quòd perfectiones in creaturis contentæ sint in DEO formaliter secundum genus, speciem, aut numerum, ut sunt in creaturis, consequenter objectio non est ad rem.

Declaratur, & simul confirmatur conclusio: præ-⁶⁹dicatum viventis, intellectivi, & volitivi sunt in creatura perfectiones simpliciter secundum conceptum formalem: sed ista prædicata sunt etiam formaliter in DEO: ergò perfectiones in creatura sunt formaliter in DEO. Maj. est clara. min. suadetur: sicut dicuntur de DEO, ita dicuntur de creatura, non tamen ita, quasi ratio viventis, & intellectivi sit in creatura, & illa ipsa sit in DEO, sed alio & alio modo, ut, quæ creatura habet *participativè*, DEUS habeat *essentialiter* modò infinitè perfectissimò. Instantia est in audiente, & substantia: verum est dicere, quòd ratio entis in substantia sit analogicè in audiente, ut de eo formaliter prædicari possit, non tamen sequitur, quod illa portio, ut ita dicam, entis, quæ est in substantia, illa ipsa sit in audiente, quod est falsissimum.

Dices assumendo responsionem contra conclusio-⁷⁰nem primam inferendo: ergò ratio generis, & speciei se-

cundum id, quod continent formaliter, etiam dici posse de DEO. Prob. illatum: quamvis sapientia, & bonitas creata dicant imperfectionem ex potentialitate, & limitatione, tamen possunt formaliter dici de DEO: vel sic: quamvis homo dicat limitationem, tamen secundum bonitatem potest dici de DEO: ergo etiam, quamvis genus, & species dicant potentialitatem, tamen secundum rationem entis possunt dici de DEO.

Respondeo negando illatum, ad prob. nego consequentiam, & paritatem; quia ratio sapientiae, vel bonitatis sunt praedicata accidentalia in homine, & realiter a subiecto distincta, ideoque concipi possunt in se praecise; alia vero praedicata, ut ratio viventis & intellectivi, quamvis radicentur in eodem supposito, & sic in sensu radicali identificentur (eadem enim anima est radicaliter vivens & intellectiva) in sensu tamen formali distinguuntur realiter, & sic considerata dicunt perfectionem: in sensu autem radicali distinguuntur virtualiter, & hoc ipso perfecte praescindi possunt; aliud est in genere, & specie, quae rationem entis involvunt, & sic potentiale faciunt, quod non convenit esse actualissimo. Tota ratio ferme consistit quoad hoc, quod non detur praecisio, consequenter ratio entis in similibus involuta non possit dici de DEO formaliter, nisi eminenter virtualiter tanquam in causa. Si autem defendas rationem entis *ut sic*, quod multi etiam ex Thomistis docent, & Recentiores communiter, posse praescindi, dices, rationem entis convenire DEO analogice *ut sic*, sed an hoc consequenter ad univocationem, viderint in Philosophia.

- 71 Ex his colliges, quod perfectiones *secundum quid* tales sint in DEO *eminenter virtualiter* tanquam in causa; quia quod perfectionis est in effectu, est virtualiter in causa principali, vel secundum eandem rationem, si causa uni-

voca sit, ut leo respectu leonis causati, vel eminentiori modo, si causa fuerit æquivoca, ut loquitur S. Thomas *cit. quæst. 4. art. 2. per totum*, qualis DEUS est respectu perfectionum *secundum quid*, ubi ratio formalis præscindi non potest, secus verò DEUS est causa nec purè univoca, nec æquivoca, sed analoga. Potest etiam dici respectu aliquorum effectuum, ut hominis, leonis, & sic proportionaliter ulterius, quòd DEUS sit homo, discursivus, vel rugibilis non quidem formaliter eminenter, sed eminenter æquivalentur, quatenus continet alia prædicta illis eminenter æquivalentia, fermè si dicas, aureus non est florenus, alter dicat, non est quidem formaliter florenus, est tamen æquivalenter eminenter talis.

Cùm perfectiones secundum quid tales non sint formaliter in DEO, ideòque ei attribui non possint.

Quæres, an DEUS, & universum simul sit aliquid ⁷² perfectius, quàm DEUS solus? Suppono ex Philosophia, aliquid posse perfectius esse vel intensive, vel extensive, intensive nihil per creaturas posse DEO accidere, ab Authoribus supponitur, proin ad utrumque

Respondeo negativè: Ratio est, quidquid perfectionis est in creaturis, continetur in DEO aliquo ex tribus modis *eminenter*: ergò DEUS, & universum non est aliquid perfectius, quàm DEUS solus. Antec. suppono ex participatione perfectionis Divinæ. Consequent. prob. ex S. Thoma *1. 2. quæst. 34. art. 3. ad 2.* ubi dicit de *optimo simpliciter* sic: *per cujus participationem omnia sunt bona, ex nullius additione fit melius, sed in aliis bonis (scilicet creatis) universaliter verum est, quod quodlibet bonum ex additione alterius fit melius.*

Confirmatur à pari: Verbum Divinum in natura ⁷³ humana subsistens non est quid melius, aut perfectius, quàm ut subsistens purè in natura Divina: ergò etiam
DEUS,

DEUS, & universum non sunt aliquid melius, quàm DEUS solus. Antec. prob. & consequentia: ideò ibi non est aliquid melius, & perfectius, quia natura humana non perficit Verbum, aut ejus subsistentiam, sed perficitur à Verbo: ergò etiam posterius, quia universum non perficit DEUM, sed à DEO perficitur. Et hoc est expressa sententia S. Thomæ in 3. sent. distinct. 3. quæst. 2. art. 3. ad 1. ubi de Christo loquitur: *in persona composita, quamvis sint plura bona, quàm in persona simplici; quia est ibi bonum increatum, & bonum creatum: sed tamen persona composita non est majus bonum, quàm simplex; quia bonum creatum habet se ad bonum increatum, sicut punctum ad lineam.* Hæc S. Doct. quod assumo: sed punctum in illorum sententia, qui continuum admittunt ex partibus divisibilibus, & punctis copulantibus, atque terminantibus lineam non facit majorem extensivè: ergò nec bonum creatum additum bono increato in Persona facit melius extensivè. Paritas est S. Thomæ cit. loc. cui aliam adhuc responsionem addit: *vel etiam, ait, quia tota ratio bonitatis, omnium bonorum est in DEO, unde & ipse dicitur omne bonum: unde non potest sibi fieri additio alicujus boni, quod in ipso non sit.*

- 74 Ad rem nostram etiam pertinet illud Augustini tractat. II. in Joan. *Si fueris sine DEO, minor eris, si fueris cum DEO, major DEUS non erit: non ex te ille major, sed tu sine illo minor.* Et quamvis loquatur in sensu potius morali, commodè tamen sine violentia ad sensum physicum adhiberi potest in exemplo de Christo homine; nam rectè dices ad humanitatem Christi: si fueris sine DEO (id est sine subsistentia Verbi) minor eris (quia subsistes tantum subsistentiâ creatâ) si fueris cum DEO, major DEUS non eris (quia manet ut antea) non ex te ille major, sed tu sine illo minor, quod intelligenti Incarnationis Mysterium non potest non esse clarissimum.

Dices : ibi major est perfectio , ubi plura sunt bona , & specie , & numero distincta : sed in DEO ; & universo simul sunt plura bona taliter distincta , quàm in DEO solo : ergò in DEO , & universo simul est major perfectio saltem extensivè ; quia extensio juxta Adversarios desumitur à multitudine bonorum. Prob. discursus , & ultima causalis à pari : quamvis unicum opus meritorium in Christo sit infinitum ratione valoris , quia à dignitate infinitæ personæ operantis desumitur , neque possit intensivè per aliud perfici , nihilominus plura opera Christi dicuntur perfectiora extensivè , quàm unum tantum : ergò etiam plura bona specie , & numero multiplicata , sunt perfectiora extensivè.

Respondeo juxta dicta distinguendo : si non continentur in DEO eminenter formaliter , vel virtualiter , aut æquivalenter concedo Maj. si continentur nego Maj. & sic distincta min. nego consequentiam ; disparitas est ex terminis ; quia unum opus meritorium non continet alterum , uti E. G. actus charitatis , quem Christus in primo statim instanti elicuit , non continebat actum passionis , vel alterius virtutis. Dein unus actus meritorius non ex participatione alterius est infinitus in ratione valoris , sicut creatæ perfectiones sunt tales ex participatione illius summæ , & infinitæ perfectionis , sed quilibet actus Christi fuit talis per dignitatem suppositi Divini operantis , & actum moraliter valorantis : & quamvis etiam unus actus in Christo fuerit æquè infinitus formaliter , quàm actus alii etiam collectivè sumpti , cum unicum infinitum non majus sit altero *formaliter* , quidquid sit de *materialiter* , non tamen sequitur aliquid contra conclusionem ex ratione data , quòd nullus actus in Christo suam infinitatem habeat ab altero ; unde in tract. de incarnatione admi-
I si,

si, quòd in satisfactione plura sint infinita ad multiplici-
tatem scilicet actuum.

Nec obest pluralitas illa bonorum in argumento; nam quod creatura possit multiplicari modò limitatò, & imperfecto, continetur in DEO modo perfectissimo, unde non potest fieri multiplicatio perfectionis respectu DEI, sed solùm respectu creaturæ secundum modum illum imperfectum, qui non continetur in DEO, nec tamen arguit defectum in DEO, quia perfectionem talem respectivè non potest habere, ad quod servit exemplum superiùs de homine; nam licèt rationale sit perfectio respectu animalis irrationalis, non tamen est perfectio respectu DEI propter imperfectum modum participandi esse intellectivum; DEUS enim non ratiocinando, sed uno intuitu exhaurit objectum, quod nos per discursum cognoscimus.

76 Dicta de multiplicitate eleganter confirmat S. Thomas quæst. I. de malo art. 1. ad 4. *Si duo participantia conjungantur, augeri potest in eis id, quod participatur: sed si participans addatur ei, quod est per essentiam tale, non facit aliquid majus: sicut duo calida adjuncta de se invicem possunt facere magis calidum, sed si esset aliquid, quod esset calor per essentiam, ex nullius calidi additione intenderetur: cùm ergò DEUS sit ipsa essentia bonitatis, ut Dionysius dicit in lib. de Divinis Nom. ex nullius boni additione fit DEUS magis bonus, quia cujuslibet rei alterius bonitas continetur in ipso. Ex quo res tota, & consequentia doctrinæ Thomisticæ habetur.*

Cæterùm non nego, quòd ex creaturarum perfectione magis innotescat perfectio Creatoris, & ideò occasionem habeamus apprehendendi majorem perfectionem in DEO, & universo simul, quàm in DEO solo, sed id tantùm procedit quoad nos, non quoad rem ipsam, in quo posset fieri compositio utriusque opinionis.

ARTICULUS V.

De Immenfitate DEI.

DE hac materia S. Thomas hìc tractat *quest. 8. per to-77* tam , ubi primò discutit , an DEUS sit in omnibus rebus ? Et ex illo , an sit ubique , & quidem per essentiam ? Idque esse proprium DEO asserit , ubi incideret agimus de loco. Pro quo suppono , DEUM , sicut in quolibet attributo est infinitus , excludens omnem limitationem , ita ratione immensitatis esse super omnem locum , consequenter loco quodam concludi non posse , & vel ideò juxta nos non posse esse in loco propriè. Unde S. Doct. 2.2. *quest. 84. art. 3.* ubi quærit , an adoratio DEI requirat determinatum locum ? Respondet in *Corp.* & ad secundum ibi , quòd simpliciter non requiratur certus locus , cùm mens nostra interius apprehendat DEUM , quasi non comprehensum aliquo loco , propter decen- tiam tamen sint loca quædam constituta , in quibus conveniunt adorantes DEUM , ut constat ex veteri Testa- mento , de templo Jerosolymitano , & in novo de Eccle- siis , unde S. Thomas *cit. loco ad 2.* ait : *determinatus locus eligitur ad adorandum NB. non propter DEUM , qui adora- tur , quasi loco concludatur , sed propter ipsos adorantes.* Quod ex triplici capite probat , primò propter consecrationem loci. Secundò propter Mysteria , vel signa , quæ in illis accidunt , ut patet iterum ex templo Salomonis , quod in Dedicatione implevit Majestas Domini. Tertiò pro- pter concursum adorantium ; quia DEUS citiùs , & faci- liùs exaudit preces communes juxta illud Math. 18. v. 20. *ubi enim sunt duo , vel tres congregati in Nomine meo , ibi sum in medio eorum.* Si quæras , cùm DEUS ubique sit , cur oratio fiat versus Orientem , ut patet in Ecclesiis , in qui- bus

bus Altaria, in quantum fieri potest, versùs Orientem construuntur, cùm tamen in veteri Testamento oratio fieret versùs Occidentem, quia ostium tabernaculi respiciebat Orientem, uti habetur *Exodi* 26. Responderi potest ex S. Doct. id fieri propter Christum, qui est lux mundi, & Oriens nominatur *Zach.* 2. & qui ascendit super Coelum Coeli ad Orientem, & ab Oriente etiam expectatur venturus ad iudicium secundùm *Matth.* 24. v. 27. *sicut fulgur exit ab Oriente, & paret usque ad Occidentem, ita erit & adventus Filii hominis.*

78 Quòd DEUS ratione immensitatis sit ubique, certum est ex Scriptura, præsertim *Geremiæ* 23. v. 34. *Nunquid Coelum & terram ego impleo.* Et *Psal.* 138. v. 8. dicitur: *si ascendero in Coelum, tu illic es; si descendero in infernum, ades.* In quo aliqui absurdè scrupulosi sunt, existimantes, ubiquitatem DEO indignam esse, cùm exinde sequeretur, DEUM etiam rebus turpissimis esse præsente, contra quos Hugo Victorinus apud Cavinum hìc *disput.* 6. *quest.* 1. excipit dicens: *ita frivolum est* (scilicet quòd putent illi, DEUM inquinari, si omnibus etiam sordibus præsens sit) *ut nec responsione dignum sit, cùm etiam spiritus creatus sordibus corporis, etsi leprosi, & quantumcunque polluti inquinari non possit.* Et S. August. *lib. de triplici habitaculo* c. 6. contra tales argumentatur ab exemplo notissimo: *sicut lux ista visibilis omnia loca illustrat, & sterquilinia etiam penetrat sine sui foetore, & sine sui pollutione, quantò magis DEUS.* Et quare tales non etiam inferunt indignitatem, quòd DEUS etiam ad effectus turpissimos concurrat? Sicut ergò hujus assertio DEO subtraheret rationem causæ universalissimæ, & primæ, ita alterum immensitatem constringeret, & hoc ipso tolleretur, si non esset ubique.

S. Thomas hìc *art.* 1. in *Corp.* concludit, quòd DEUS sit in rebus omnibus, idque ex eo probat, quia agens adest ei,

ei, in quod agit ; oportet enim omne agens conjungi passo, in quod immediatè agit, & sua virtute illud contingere &c. & hoc ulterius deducit ex causalitate DEI in omnibus rebus universali. Sed hæc ratio non placet Scoto, nec aliquibus RR. ex quibus primus est Vasquez, cujus rationes constringo, & substantiam teneo.

Primò ait ; non rectè probatur præsentia DEI in omnibus ex eo, quòd agens debeat esse conjunctum passo ; ergò ratio S. Thomæ est nulla. Antec. prob. defectò sol producit aurum in visceribus terræ, & tamen non est ibi per suam substantiam : item ignis etiam distans accendit stupam : ergò multò minùs substantia infinitæ virtutis debet esse præsens passo per suam substantiam : secundò DEUS potest operari per instrumenta à passo distantia, & si ita operatur, fit mediante virtute à se diffusa : ergò necessum non est, ut DEUS adsit per suam substantiam. Tertiò DEUS est agens perfectissimum : ergò potest agere in distans, quæ actio non requirit præsentiam suppositi.

Dico I. DEUS est ubique physicè per operationem.

Prob. ut aliquid sit alicubi, & dicatur esse in loco, debet aliquo modo contingere locum vel contactu quantitatis dimensionis, vel contactu virtutis : sed DEUS primò modò non potest dici esse in loco : ergò secundò modò. Maj. supponitur, éstque expressa mens S. Thomæ hìc *art. 2. ad 1.* éstque aliàs Philosophi in physica de loco Min. ex eo certa est, quòd, cùm DEUS sit omnis corporis expers, & hoc ipso quantitatis, non possit dimensionè locum contingere. Prob. ergò illatum : DEUS vi immensitatis est in rebus omnibus, ut patet ex *artic. 1. S. Thomæ*, & ex S. Scriptura cit. sed non est in rebus per identitatem, vel per modum compositionis, cùm non sit forma, vel accidens, nec tanquam extremum respectu

Et alterius, uti est in Mysterio Incarnationis, ubi Verbum Divinum rationem extremi habet respectu naturæ humanæ, quàm intrinsecè terminat: ergò est in rebus tanquam in loco physicè per operationem. Consequentia est legitima; minore sufficienter modum essendi denumerante, atque ideò illa subsistit tam diu, donec probeatur alius modus ineffendi rebus, & DEUM quodammodo physicè locandi.

Dixi *quodammodo*; quia vi operationis DEUS non est propriè in loco, quia non continetur in illo, sed potiùs locum continet, ideò S. Doct. *art. 1.* ad similem objectionem respondet ad secundum, assignando disparitatem inter corporalia, & spiritualia in hoc: *quòd licèt corporalia dicantur esse in aliquo sicut in continente, tamen spiritualia continent ea, in quibus sunt: sicut anima continet corpus: unde NB. & DEUS est in rebus, sicut continens res: tamen per quandam NB. similitudinem corporalium dicuntur omnia esse in DEO, in quantum continentur ab eo.* Ex quibus apparet, locationem DEI esse omninò impropriam, cùm locus sit in DEO, & non DEUS in loco, etiam spectando ejus operationem, quæ utpote formaliter eminenter infinita non patitur limitationem, nisi ad summum *terminativè*, ipse effectus est limitatus ex ratione creaturæ, quæ infinitatis est incapax saltem quoad *esse*.

81 Dico II. DEUS vi immensitatis est ubique, seu in omnibus rebus etiam nondum intellecta adhuc ejus operatione.

Pro cujus notitia duplicem assigno locum unum Metaphysicum, alterum Physicum. *Metaphysicè* esse in aliquo (quamvis respectu locationis physicæ sit quid improprium) est adesse rei per præsentiam suam *intransitivè* ita ut non possit dici distare à re, qualiter DEUS est per suam immensitatem intimè illapsus cuivis rei. *Physi-*
si-

ficè adesse in spiritualibus, & vel maximè in DEO, est operari, per quod fit contactus virtutis respectu passi. Ferme idem sentio de duplici loco respectu Angeli, qui per suam substantiam potest esse in aliqua re exhibendo nudam suam præsentiam, ut verum sit, Angelum non distare; si verò operatur, ut ipsi est liberum, *physicè* dicitur in loco, sed impropriè ex rationibus assignatis: & quia Angelus limitatè tantum DEI immensitatem participat, non potest esse ubique. Quibus suppositis

Prob. conclusio: DEUS præscindendo ab omnipo-82 tentia, ad quam sequitur operatio; jam intelligitur vi immensitatis intimè illapsus omni rei: ergò est ubique, nondum intellecta ejus operatione. Antec. prob. imensitas est attributum ab omnipotentia virtualiter distinctum: ergò potest DEUS intelligi inesse rebus, seu esse ubique, quin intelligatur operari. Consequentia videtur legitima ab instantia aliorum attributorum. Antec. verò, quia communiter negatur, suadetur sic juxta dicta: attributa proptiè talia sunt, quæ diversis respondent accidentibus in creaturis: sed immensitas, & omnipotentia sunt attributa propriè talia: ergò diversis respondent accidentibus, scilicet imensitas correspondet locationi rerum, & omnipotentia respondet modo operandi, & producendi creato: sed quæ diversis respondent, virtualiter distincta sunt: ergò &c. Min. assumpta constat de distinctione attributorum ab essentia, & à se invicem in sententia Thomistica.

Confirmatur ex S. Thoma, qui de immensitate DEI priùs agit, quàm de omnipotentia, ut patet ex Prologo *quest. 7.* hìc, ubi post perfectiones DEI, ut ipse loquitur, *considerandum est de ejus infinitate, & justitia in rebus omnibus; attribuitur enim DEO, quòd sit ubique, & in omnibus rebus* NB. *in quantum est, incircumscripibilis, & infinitus.* Non ait,

ait, in quantum est *Omnipotens*, in quantum operatur in omnibus. Dein primum *quæst.* 25. agit de potentia DEI, & ibi *art.* 3. quærit, an DEUS sit omnipotens? ex quo fieri potest argumentum: ubi de uno agitur, & non de altero, potest unum cognosci, non cognitio altero: sed ita contingit in immensitate, & Omnipotentia; atque per hoc supponitur distinctio virtualis, ubi diversis conceptibus aliud, & aliud correspondet in Divinis: ergo &c. insuper certum est, quod ratione nostra operari sequatur potentiam in Divinis; si ergo immensitas præsupponitur ad potentiam, vel maximè præsupponitur ad operari ubique: ergo habetur ubiquitas, antequàm intelligatur operatio: est consequenter operatio locatio omnino *impropriè physicè* talis propter contactum virtutis seu positionem effectus.

83 Ad argumentum Vasquezii, & quidem ad primum respondeo negando antec. ad prob. nego paritatem, quia sol potest agere per virtutem à se diffusam, & sic quamvis non sit præsens immediatione suppositi, est tamen præsens immediatione virtutis, quod non convenit DEO, ut loquitur S. Thomas hic *quæst.* 8. *art.* 1. *ad* 3. quod *nul-
lius agentis quantumcunque virtuosi actio procedit in distans, nisi
in quantum illud per media agit: hoc autem ad maximam virtu-
tem DEI pertinet, quod immediatè in rebus omnibus agit, unde
NB. nihil est distans ab eo, quasi illud in se DEUM non ha-
beat.*

84 Ex quo nostra conclusio posterior confirmatur: ideò enim DEUS non agit in distans; quia nulla creatura distat ab eo: ergo jam intelligitur esse DEUS in omnibus, antequàm operetur in illis, quia res jam habent in se DEUM, ideòque in illis operatur immediatione suppositi, non virtutis: atque ex his ruit argumentum secundum, & tertium: debet ergo Vasquez prius ostende-

dere, quòd DEUS ab aliquo ente distet, & sic quod possit agere in distans, quod à nobis nunquam evincet, qui immensitatem, & ubiquitatem præsupponimus operationi, cui insistimus, quamvis alii Thomistæ, ut videre est in Ferre, Cavino, & aliis contrarium doceant.

Sentire tamen nobiscum videtur noster Illustrissimus Reding hìc *quæst. 3. art. 4. n. 1.* in corollario, cùm ait, in attributo immensitatis duo posse considerari, quorum substantiam refero I. quòd DEUS sit æternaliter existens cum virtute, & potestate ubique, & infinites exercendi contactum suæ præsentiae, quo modo immensitas est attributum DEI necessarium. II. Potest circa immensitatem considerari actualis contactus secundum se, quatenus se tenet ex parte DEI, estque ejus actio virtualiter transiens, & indistincta à substantia DEI, neque verò ut sic est ratio adæquata, ut alii Thomistæ dicunt, constituendi DEUM præsentem, scilicet *physicè*, & quasi *sensibiliter*, sed ratio existendi in creaturis præter illum contactum importat connotationem creaturæ, scilicet effectus temporalis per intimum illapsus attacti à Divina virtute, quæ est substantia ejus: sic fermè profundissimus Reding, quæ licet profunda, vel saltem abstrusa sint, duplicem tamen illam DEI in creaturis præsentiam distinguunt.

Referuntur consecutanea ex dictis.

Cùm DEUS sit rebus omnibus per immensitatem præsens, & quasi intimè illapsus, dicitur metaphysicè in loco juxta nos, seu non distare à rebus, & si intelligatur postea ut operans, suo modò est *physicè* in rebus, & quasi in loco. Ex quibus

Infertur I. quòd DEUS in Incarnationis Mysterio ratione unionis Hypostaticæ sit præsens humanitati duplici

ci modo. Primò quatenùs terminat naturam humanam suâ subsistentiâ Divinâ, intiméque per modum termini activè terminantis sit conjunctus cum humanitate tanquam termino passivo, seu naturâ terminatâ. Secundò; quia ut illa terminatio fieret, opus erat actione unitiva respectu subsistentiæ Divinæ, & naturæ humanæ: unio autem facta est mediante actione Divina formaliter immanente, & virtualiter transeunte, eâque communi toti Sanctissimæ Trinitati, vi cujus DEUS alio modo erat præsens in hoc Mysterio.

Infertur II. quòd DEUS etiam speciali modo præsens sit creaturæ rationali per gratiam sanctificantem; cùm enim sit formalis participatio Divinæ naturæ, DEUS non adest communi modò, sed communicando quodammodò suam naturam, quatenùs creaturam sui imagine, ut loquitur S. Thomas exornat, & sic non tantùm in genere causalitatis, sed etiam idealis est in creatura.

Infertur III. quòd DEUS actu non sit in spatiis imaginariis; cùm enim spatia illa nihil in re sint, non potest aliquid esse in nihilo, quod in communi Thomistarum sententia, vi cujus DEUS unicè, & formaliter in loco est per operationem, manifestum est; nam ibi tantùm juxta ipsos DEUS est, ubi operatur: sed de facto in spatiis imaginariis non operatur: ergò ibi non est. Maj. est ratio formalis, vi cujus juxta ipsos DEUS est alicubi. Min. est clara, quia, si DEUS operaretur ibi, non esset amplius spatium imaginarium, sed reale. In opinione autem aliorum, & nostra, qui immensitatem præsupponimus operationi, DEUS etiam actu non potest esse in spatiis imaginariis; quia non potest non enti, seu nihilo intimè illabi, & esse præsens, cùm illa præsentia necessario connotet creaturam existentem. Hinc colliges, DEO ab æterno non convenisse, *esse ubique*, seu, *esse in rebus*,
quæ

quæ non erant propter defectum connotati termini. Si ergò supra Coelum Empyreum, quod in systemate Peripatetico est supremum, centum alios mundosingas, non tamen DEUM illis actu præsentem evinces. Si autem ex S. August. super *Psal. 122.* quæres: *Antequam DEUS faceret coelum, & terram, ubi habitabat? & antequam faceret Sanctos, ubi habitabat?* Respondet & sibi, & tibi: *in se habitabat DEUS, & apud se est DEUS.* Conformiter S. Bernardus *lib. 1. de Consideratione. cap. 6.* quærit? *Ubi erat DEUS, antequàm mundus fieret,* respondet: *non est, quod quæras ultra, ubi erat? præter ipsum nihil erat: ergò in se ipso erat: ergò, infero, non erat in spatiis imaginariis.*

Dices I. *Inferes tertium esse contra S. Thomam; nam* 86 *Quodlibeto 11. art. 1. in Corp. ait: hujusmodi dicuntur esse ubique, quia sunt. DEUS autem non solum in his, quæ sunt, sed etiam in imaginatis.* Denique concludit, & infert ex disparitate creaturarum, & DEI: *ergò DEUS non solum est in illis, quæ sunt, fuerunt, & erunt, sed etiam in illis, quæ possunt imaginari.* Idem docet in *1. ad Hanibaldum dist. 37. q. 2. art. 2. in Corp.* ubi comparisonem instituit inter *tò semper*, & *ubique* in hoc: *sicut hoc adverbium SEMPER non solum refertur ad omne tempus, quod est vel erit, sed etiam ad omne tempus, quod potest imaginari: ita etiam hoc adverbium UBIQUE refertur ad omnem imaginabilem locum: ergò DEUS etiam vi immensitatis est in spatiis imaginariis; textus enim, ut aliquis nostrorum ait, tam patentes sunt, ut nullam explicationem admittant, nec responsionem ratione subnixam.*

Confirmatur fortiter, ut nonnemo ait, ratione: nam si DEUS non esset in spatiis imaginariis, esset solum in hoc universo: sed hoc dici non potest; ergò etiam est in spatiis imaginariis. Maj. est clara; nam præter hunc mundum defactò non datur extrà aliquid præter spatia imaginaria, & si darentur alii adhuc mundi, esset solum

in iis, & quia infiniti categorematicè non sunt possibiles, erunt adhuc semper spatia imaginaria. Min. prob. Admitti non potest limitatio immensitatis Divinæ : sed si DEUS esset solùm in hoc mundo, vel etiam in pluribus, limitaretur, & hoc ipso non esset immensus : ergò dici non potest, quòd DEUS sit solùm in hoc mundo, & non etiam in spatiis imaginariis.

- 87 Respondeo, textus S. Thomæ aliud non velle, quàm quòd DEUS in spatiis imaginariis etiam sit virtute & potentia, non actuali præsentia ; quia juxta dicta non potest esse, ubi nihil est, habet tamen virtutem & potentiam essendi ibi, si producat creaturam, cui insit ; hinc si per impossibile poneretur aliqua creatura, ut rectè advertit Clariss. Antecessor D. August. Magg in quocunque spatio etiam imaginario independentè à DEO, DEUS ibi creaturæ vi immensitatis esset præsens, non quidem per operationem, sed per præsentiam indistantiæ ; cùm ergò DEUS possit per se ipsum producere creaturas extra hunc mundum, sua virtute, & potentia ibi est, non tamen præsens, quamdiu adhuc nihil sunt. Unde apud Illust. Reding cit. loco. num. 27. S. August. lib. de natura boni. cap. 3. in rem nostram ait : quòd *DEUS sit supra mundum, & extra mundum non spatiis NB. locorum, sed ineffabili & singulari potentia*, & in hoc sensu locutum fuisse S. Thomam, utroque loco contra nos citato tenet Author ; proin textus illi admittunt explicationem commodam, & responsionem ratione suffultam, nisi fortè S. Thomas sine ratione dixerit hìc in *Summa art. 1. in Corp. ad finem : per se igitur convenit esse ubique alicui, quando tale est, quod qualibet positione facta sequitur illud esse ubique, & NB. hoc propriè convenit DEO, quia NB. quocunque loca ponantur, etsi ponerentur infinita præter ista, quæ sunt, oporteret in omnibus esse DEUM, quia nihil NB. potest esse nisi per ipsum ; sic igitur esse*
ubi-

ubique primò, & per se convenit DEO, & est proprium ejus &c. ergò antequàm ponatur res in imaginariis, actu ibi non est DEUS, sed tantùm virtute & potentia. NB. *oporteret*; nam si actu ibi jam esset, ubi loca poni possunt, non oporteret ibi esse, cùm jam ibi sit, antequàm juxta Adversarios ibi loca ponantur.

Ad confirmationem dico, supposito, quòd non de-88 tur alius mundus extra hunc, vel etiam si darentur alii, concedo Maj. nego min. ad prob. conc. Maj. nego min. quia DEUS semper est immensus virtute & potentia, qualis erat ab æterno, quòd verò alios mundos, vel alia loca non producat, ut in iis esset, quis interrogabit eum, cùm ad extra operetur liberè, aut non operetur? & quare non etiam dicis, omnipotentiam esse limitatam, cùm DEUS ista solùm præsentia produxerit; potuerit autem ab æterno plures, & plures mundos producere, & adhuc in infinitum possit, nunquid quia ipsi liberum est? pro quo repetendum est, quod diximus suprà scilicet aliqua attributa esse solùm ad *intra*, sicut est æternitas &c. alia verò esse ad *extra*, uti omnipotentia, & immensitas, quæ quamvis *signatè* necessariò convenient DEO, non tamen ut *exercitè* spectata, id est, DEUM esse omnipotentem actu creando, esse ubique exercitè, cùm, sicut primum est DEO liberum, ita alterum non possit esse necessarium. Hæc igitur attributa quoad denominationem exercitam dependent à termino, & de DEO dicuntur ex tempore: sicut ait S. Th. in 1. sent. distinct. 17. quæst. 2. art. 3. *Dominus & Creator, & hujusmodi relationes actuales sunt, & exigunt actu utrumque extremum existere: sicut ergò non dicitur operari in rebus ab æterno, ita neque esse in rebus, quia hoc operationem ejus designat.* Ex quibus patet, quòd immensitas quoad exercitium non necessariò conveniat, sed liberè, neque hoc DEO officere. Dein dum in principio erat.

Verbum, & Verbum erat apud DEUM, ubi erat Verbum? nullibi locorum, & DEUS juxta S. August. *cit.* habitabat secum, & non erat in ullo loco sine detrimento immensitatis suæ signatè spectatæ, uti de omnipotentia diximus.

ARTICULUS VI.

De Æternitate DEI.

DUO plerumque hîc quæri solent I. quomodò ratio durationis, & mensuræ æternitati conveniant? II. quod oppidò difficile est, quomodò futura sint in æternitate: atque hanc quæstionem ideò aliqui priùs examinant, ut ex illa immutabilitatem probent; cùm econtra alii priùs immutabilitatem asserere conentur, ut ex illa æternitatem evincant; putant enim, stabilita semel immutabilitate, de æternitate non ampliùs dubitari posse. Nos de immutabilitate priùs agimus conformiter ad posteriorem opinionem; Supposito enim, quòd existat, & quidem à se ipso cum plenitudine essendi, & sic omnes perfectiones contineat, neque in ullo mutabilis sit, aut deficere possit, erit æternus. Cùm autem immutabile respiciat tanquam oppositum mutabile, idque à se excludat.

89 Notandum est, quòd mutatio sive potius mutari universim variè possit contingere, plerumque tamen triplex modus attendi soleat. Primò fit mutatio *proprie*, dum subiectum jam in se existens transit ab uno ad alterum extremum realiter distinctum, amittendo prius, quod habuit, & assumendo alterum, quod prius non habebat, ut contingit in mutationibus physicis, ubi subiectum mutatur amittendo formam substantialem priorem, & accipiando aliam: vel dum subiectum ab uno accidente transit ad alterum v.g. à nigredine, ad albedinem &c. Secundò *uiniùs proprie*, ut sentiunt alii, & rectè cum Car-

nihi-

dinale nostro Aguirre hîc *disp. 33. sect. 1.* fit mutatio, quando subjectum definit esse, vel incipit, ut contingit in annihilatione & creatione, & quia ibi non est subjectum commune mutationis, non potest dici vera mutatio physica, quæ supponit necessariò subjectum, in quo exerceatur. Quò etiam reducitur totalis conversio unius substantiæ in aliam, sicut credimus contingere in consecratione panis & vini, ubi tota substantia convertitur in Corpus Christi, & tota substantia vini in Sanguinem ejus, omnino nihil substantiæ prioris remanente, exceptis solis accidentibûs, in quo consistit Mysterium Evcharistiæ.

Tertiò fit mutatio, quæ communiter dicitur intentionalis, quando mutatur decretum ad propositum, quod antea quis conceperat, & hoc vel maximè contingit in voluntate humana tam instabili, & infirma, dum ab uno seriò quidem proposito transit ad aliud, quod antea non placuit. Ex his mutationis exemplis colligenda est immutabilitas, quam diu enim ex parte DEI nihil simile contingit, vel quoad prædicatum aliquod substantiale, aut accidentale, nec quoad decretum, DEUS immutabilis est, de quo aliàs solet agi in *tract. de Incarnat.* Verbi Divini contra Hæreticos, præsertim Apollinarem, ut refert Cyrillus Alexandrinus *lib. de recta fide ad Theodosium Imperatorem*: sensit autem Hæreticus ille, quòd in Incarnatione Divina Verbi natura in Carnem Christi fuerit conversa, & sic realiter mutata.

Dico I. DEUS est absolutè immutabilis in quocunque genere.

Prob. I. ex ipso Oraculo Divino suprà cit. Exodi 3. v. 14. *Ego sum, qui sum*, in quod S. Augustinus *lib. de natura boni contra Manichæos* ait: *Verè ipse est, quia immutabilis est*, pro quo alii ex Scrip. & SS. PP. textus adducunt innumeros, præsertim noster Aguirre *cit. loc.*

Prob.

Prob. II. ratione : quidquid DEUS est, illud est per essentiam : ergò DEUS non potest mutari. Antec. suppono, consequentiam probo. Si DEUS omne, quod est, est per essentiam, omne quod DEUS est, est DEO identificatum : sed quod semel identificatum est, non potest avelli : ergò nec DEUS potest mutari. Discursus fundatur in communi Philosophiæ principio, quòd nihil identificatum cum altero separari possit, nisi totaliter destruat, quod in DEO repugnat, qui non agnoscit ullum principium supra se destructivum, nec habet contrarium à quo corrumpi possit, quòd verò DEO nihil perfectionis possit accidere, vi cuius mutari dicatur, diximus supra.

Potissima difficultas in hac materia exsurgit ex Mysterio Incarnationis, & ex creatione mundi : illud alibi examinari debet scilicet de Incarnatione, poterit fortè colligi etiam ex ratione posterioris, quod in eo consistit : juxta S. Script. Creatio non tribuitur DEO ab æterno, sed in tempore, ut clarè patet ex Psalmo 89. v. 2. *Priusquam montes fierent aut formaretur terra aut orbis, à seculo usque in seculum tu es DEUS.* Propter quod, ut refert Cardinalis Aguirre hìc sect. 3. num. 35. Origenes aliàs vir summi ingenii admisit, mundum exstitisse ab æterno, atque hoc ideò, ne DEUS ullam mutationem subiret, si diceretur, mundum creasse in tempore. Imò nec S. August. quidquam circa hanc materiam decidit, & aliàs videtur esse ratio urgens; nam cum juxta Thomistas DEUS agat actione formaliter immanente, & tantum virtualiter transeunte, ipsaque DEO sit identificata, videtur DEUS agere ab æterno, mutuandus, si ageret in tempore. Ad primum

92 Respondeo, DEUM agere per intellectum & voluntatem, mundumque ab æterno decrevisse, sed ponendum in tempore, & sic de aliis dicendum est, quæ modò contingunt : est ergò ab æterno creans quoad effectum pro suo

suo libitu citius aut ferius ponendum, non autem exercitè *Creator* dicitur, nisi dum adest connotatum, seu creatura, ut paulò ante meminimus, ita diximus de Incarnatione, quòd DEUS in se fuerit terminans naturam humanam, sed pro tempore sibi placito exercendam. Ratio utriusque est; quia decreta ab æterno sunt, nec potest in tempore aliud alteri succedere, aliàs DEUS mutaretur ut homo, quod indignum est.

Dico II. DEUS est æternus, & vñ æternitatis suæ⁹³ omnes creaturas præteritas, præsentis, & futuras habet sibi præsentis. Conclusio ut jacet est communis, & Catholica, erui etiam potest ex priori, & aliàs, cùm DEUS successivè cognoscere non possit, omnia simplici intuitu comprehendit. Sed quia ulterius inquiritur, an vñ æternitatis omnia illa sint DEO præsentia *physicè*, quamvis in mensura aliena, vel tantùm *objectivè*, quod ultimum appellat supra scientiam DEI. Primum Thomistæ communiter defendunt hodie, quamvis antiquiores negaverint, Scotus autem cum suis, & RR. communiter tantùm admittunt secundum, quod, ut clariùs appareat, utriusque sententiæ rationes audiamus, quæ afferuntur, aut saltem afferri possunt, faciliùs postea intellecturi, cuinam parti accedendum sit.

Pro objectiva tantùm præsentia contra physicam, potest esse primò: juxta communem SS. PP. & in aliis etiam Theologorum datur in DEO præscientia futurorum: ergò DEO non sunt præsentia *physicè*. Antec. suppono, & est ex S. Thoma *quest. 1. de veritate. art. 3.* ubi: *futura contingentia, antequàm sint, præexistunt in duobus nempe in præscientia Divina, & in causis creatis, scilicet in causis jam per decretum determinatis: sed neutrobique sunt physicè, sed tantùm objectivè.*

Idem colligo ex S. D. 1. 2. *quest. 91. art. 1. ad 1.* ubi quæ-⁹⁴

rit de lege æterna, & objectioni primæ, quòd scilicet. lex aliquibus imponatur; cùm autem ab æterno nemo fuerit; solus enim DEUS est ab æterno; lex non potuit imponi ab æterno: ergò nulla lex est æterna.

Respondet S. Thomas: dicendum, quòd ea, quæ in se ipsis non sunt, apud DEUM existunt NB. in quantum ab ipso sunt cognita, & præordinata. Idque probat ex Apostolo dicente ad Rom. 4. Qui vocat (scilicet DEUS) ea quæ non sunt tanquam ea, quæ sunt. Dein concludit: sic igitur æternus Divinæ legis conceptus habet rationem legis æternæ, secundum quod à DEO ordinatur ad gubernationem rerum, ab ipso præcognitarum. Lex ergò in se æterna fertur in res præcognitas, & vñ decreti futuras, necdum tamen physicè existentes etiam in mensura aliena. Dein consequenter ad alia, res futura per hoc solùm distinguitur à possibili juxta Thomistas, quòd futura substat decreto Divino, per quod ordinatur ad existendum aliquando determinato tempore, non item res possibilis, ut patet ex Logica de futuratione rerum, ubi non recurritur ad præsentiam physicam in æternitate, quam res futura habet, nec tamen habet possibilis, & aliàs Thomistæ contra RR. non admittunt in DEO cognitionem rerum futurarum contingentium certam, & infallibilem, nisi præsuppositò decretò Divinò, in quo solo tanquam infallibili, DEUS videt aliquid determinatè futurum: sufficit ergò, quòd futura sint DEO objectivè præsentia, cùm in decreto ab æterno viderit, quid futurum sit quando & quomodò.

- 95 Nulla res contingenter existens in aliquo determinato tempore existit ab æterno: ergò nec ab æterno coëxistit DEO: Antec. est de fide, asserente S. Thoma: *mundum non fuisse ab æterno sola fide teneri*. Consequentia prob. Nihil potest alteri coëxistere, quod non existit in se; nam coëxistentia necessariò importat duo simul existentia: sed

sed res futura non existit in se ab æterno : ergò nec potest DEO coëxistere.

Nec dicas, rem quidem futuram non existere ab æterno in mensura propria, quæ est adæquata mensura illius, scilicet tempus, in quo taliter existit, qualiter antè non existeret, existere tamen in mensura æternitatis tanquam communi mensura, & omnia ambiente.

Nam contra est, existere ab æterno in mensura illa estne coëxistere semper, & absque principio, aut tantum coëxistere æternitati, tunc primum, quando adest existentia propria? Primum dici non potest, quia aliàs creatura esset ab æterno, quod est contra fidem; nam ipse S. Th. quæst. 61. art. 2. in Corp. clarè ait : *quòd solus DEUS Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus est ab æterno; hoc enim fides Catholica indubitanter tenet, & omne contrarium est sicut hæreticum refutandum.* Alterum autem admittunt omnes, quod scilicet æternitati coëxistat res, quæ existit in mensura propria.

Tertiò Anti-Christus non aliter modò est præsens DEO, nisi præcisè ut prævisus, & in decreto permissivo quoad malitiam ejus, & sic est futurus : ergò non physice ab æterno coëxistit DEO. Prob. antec. Videtur impossibile, quòd aliquid absolutè, & simpliciter non existens coëxistat æternitati : sed Anti-Christus hodie absolutè & simpliciter non existit, quamvis existiturus sit aliquando : ergò non coëxistit æternitati, differtque ab alio possibili solum, quòd in præsentia DEI sit, substetque decreto, & futuritioni causali.

Dein ideo creatura semper coëxisteret æternitati, quia illa est indivisibilis, & tota simul : sed hæc ratio non probat intentum : ergò. Nam sequeretur, quòd creatura præterita & futura esset etiam ævo Angelico præsens, in quantum scilicet ævum Angeli se ad aliud & aliud re-

rum tempus extendit : hoc autem est contra communem : ergo &c. Sequela probatur : quia etiam ævum Angeli est indivisibile, & totum simul, consequenter coëxistit aliis & aliis rebus, hoc autem admissio Angelus etiam futura & præterita cognoscit, quod est contra S. Thomam, qui Angelis negat futurorum cognitionem juxta Scripturam, ubi Christus *Marci 13.* ait : *de die autem illo (scilicet extremo) nemo scit, neque Angeli DEI.*

Quartò denique : si præterita, & futura essent in æternitate DEI præsentia, sequeretur, quòd simul stare possit, rem esse præsentem in æternitate, & non esse præsentem : sequela prob. modò datur negotio, seu potius privatio cujusque rei olim futuræ, ac etiam præteritæ ; quia futura nondum existit, & præterita non amplius est, & sic utriusque negatio coëxistit æternitati : sed juxta alteram sententiam etiam res præterita & futura coëxistit æternitati : ergo simul æternitati coëxistent res præterita & futura, simulque utriusque negatio, nec huic sententiæ defunt SS. PP. quos magno numero Antiquiores Thomistæ, & ex illis Recentiores allegant. Præsertim S. August. *lib. 15. de Trinitate. cap. 7.* clarè videtur loqui de præsentia tantum objectiva sic : *ita DEUS novit omnia, ut neque ea, quæ dicuntur præterita, ibi prætereant, neque ea, quæ dicuntur futura, quasi desint, expectentur, ut veniant : sed præterita & futura cum præsentibus, sint cuncta sunt præsentia, & S. Prosper ejusdem Discipulus, qui utique noverit Magistri sui mentem lib. 2. de vocatione gentium. cap. 34. ait : scientiam DEI, quæ & præterita & futura complectitur, tempore non teneri, & tam in conspectu ejus stare ea, quæ gerenda sunt, quàm illa, quæ geruntur, aut gesta sunt.* Ubi sicut in aliis textibus semper fit mentio de præsentia objectiva, ita in scientia DEI, nihil de illa physica.

Refertur altera sententia.

Authores hujus sententiæ, ut distinctiùs procedant, duplicem assignant futurorum præsentiam in DEO, sicut Philosophi duplex genus præsentia distinguunt, unam vocant realem, & physicam, quando res sunt extractæ à potentia causarum, in quibus priùs continebantur; alteram vocant intentionalem & objectivam, in quantum res est in mente cognoscentis : prima ergò præsentia futurorum in DEO est objectiva juxta ipsos, quatenùs sciuntur à DEO, & sic intentionaliter sunt in ipso. Altera est Physica, & realis ratione æternitatis, quæ ut mensura prima & suprema, atque infinita continet omnes durationes inferiores, & quidquid in illis existit. Insuper juxta Cardinalem Aguirre hinc, singularem hujus sententiæ Patronum præsentia physica tripliciter accipi potest. Primò quasi futura producta fuerint ab æterno, ita, ut productio illa præveniret temporalem, & positionem extra causas, sed hoc non admittunt Authores isti ex eo, quod in priori articulo diximus, quia aliàs contra fidem res essent productæ ab æterno. Secundò futura considerari possunt, ac si continerentur per adæquatam coëxtensionem ipsorum ad æternitatem, sicut si daretur tempus infinitum, coëxtenderetur æternitati, sed & hoc non admittunt. Est ergò tertio alius modus præsentia, quo scilicet per extensionem æternitatis ad illud tempus determinatum, in quo quælibet res futura ponenda est extra causas : jam ne æternitas suspensa sit usque ad temporalem productionem, dicunt, æternitatem jam in actu secundo quoad coëxistendum quibuscunque futuris ratione suæ extensionis infinitæ jam præsentis habere res, quia ab æterno præoccupat omnes differentias temporis, ita, ut nulla mutatio sit ex parte æternitatis, tota vicissitudine,

dine, se tenente ex parte creaturarum. Vel clariùs juxta hanc sententiam æternitas infinita jam in se actu complectitur futura, & omne tempus; ideòque habet sibi omnia physicè præsentia, ut aliquando respectivè ad se invicem se habitura sunt. Et hinc

- 98 Argumentum est I. SS. PP. negant DEO præscientiam futurorum ex eo, quòd omnia præsentia habeat: sed non rectè negarent, si futura solùm haberet *objectivè* præsentia: ergò DEUS habet futura *physicè* sibi præsentia. Maj. prob. Præsertim ex S. Anselmo in *Prosologio. cap. 20.* docente, æternitati Divinæ semper esse præsentia, quæ in se ipsis DEO in mensura propria nondum existunt, unde de concordia præscientiæ *cap. 1.* ait: *sicut præsentia non in DEO dicitur propria, ita nec prædestinatio; quia illi nec antea, nec post aliquid est, sed omnia sunt illi præsentia simul.* Quod in aliis sæpè confirmat, & hoc ex S. Augustino hausisse videtur, qui *tomo 4. lib. 2. QQ. ad Simplicianum. quæst. 2.* ait: *quid est præscientia, nisi scientia futurorum, quid autem futurum est DEO, qui omnia supergreditur tempora?* Dein velut ex absurdo contra negantes argumentatur, si futura DEO præsentia non sunt: bis ea intelligit, uno quidem modo secundum futurorum præscientiam, alterò verò modò secundum præsentium scientiam: aliquid ergò temporaliter accidit scientiæ DEI, quod absurdissimum, ac falsissimum est; nec enim potest, quæ ventura præuoscit, nòsse, cùm venerint, nisi bis innotescant, & prænoscendo antequàm sint, & cognoscendo cùm jam sunt. His Authoritatibus Cardinalis Aguirre hìc *tract. 3. disp. 44. sect. 3. n. 45.* addit alias S. Hieronymi, Ambrosii, Damiani, &c.

Vel maximè urget Authoritatem S. Thomæ hìc *q. 14. art. 13. in Corp.* qui postquàm dixit, quòd æternitas omne tempus ambiat, infert: *unde omnia, quæ sunt in tempore, sunt DEO ab æterno præsentia, NB. non solùm ea ratione, qua habet rationes rerum apud se præsentis, ut quidam dicunt; sed quia*
ejus

ejus intuitus fertur ab æterno super omnia, prout sunt in sua præsentialitate. Nec juvat, si dicas, Sanctum Doctorem solum objectivampræsentialitatem ex duplici capite admittere, quo scilicet primò DEO res sint præsentes, quatenus DEUS eas ab æterno ordinavit, earumque causas, quomodo contingenter sunt olim exstituræ. Secundò aliter, quòd ipsius intuitus jam actu feratur super res olim sic & sic secundum ordinationem exstituras, sed tantum objective. Nam

Assumitur argumentum: æternitas DEI omnia am-99 bit, & omnem durationem continet: sed in DEO durationes, vel tempora non tantum objective sunt, sed realiter, quia præsentialitas objectiva est purè intentionalis, & ad solum intellectum spectat, non verò ad attributum æternitatis: ergò S. Doct. loquitur de inclusione temporum non objectiva, sed reali.

Confirmatur: si futura in æternitate non continentur realiter, inepta est ratio S. Thomæ qua utitur ad probandum, omnia ab æterno esse Divinæ Menti præsentialia ex ambitu æternitatis ad omne tempus; nam in ea non continetur actu tempus futurum, sed solum in potentia, & quantum est de se, non erit, cur ratione illius DEUS ab æterno videat tempora futura tanquam præsentialia: in attributo enim non continente aliquid de præsenti, non potest DEUS intueri aliquid tanquam præsens in speculo, si non contineatur actu species illius in speculo, sed tantum in potentia. Dein S. Doct. per illa: *Quia ejus intuitus fertur ab æterno super omnia, prout sunt in sua præsentialitate,* apertè hanc præsentialitatem distinguit ab illa objectiva rerum, quarum rationes, aut idæas DEUS habet in sua mente; atque hoc ex eo potest evinci, quòd statim antea cit. loc. S. Thomas de contingentibus ita dicat: licet contingentia fiant in actu successivè, non tamen DEUS suc-

successivè cognoscit contingentia: prout sunt in suo esse, sicuti nos, sed simul, quia cognitio sua mensuratur æternitate, sicut & suum esse. Ubi utique expressè loquitur de futuris secundum suum esse physicum ac reale, quod absque ulla successione docet, simul esse DEO præsens; nam nihil cognosci potest tanquam præsens secundum propriam rationem, ubi actu & realiter non est. Sed hæc omnia facili negotio explicari possunt, si loquamur de contingentibus in suo esse constitutis, etiam ante sic DEO præsentibus, sed objectivè tantum. Proin

100 Respondeo probabilius futura DEO non esse physicè ab æterno præsentia. In quo, cum opiniones SS. PP. sint pro, & contra, & ipse S. Thomas variè loquatur, ut *Art. priori* vidimus, nihil ex illis efficaciter probatur; imò cum S. Doct. alibi sit clarus, in Summa autem dubius, eumque Thomistæ antiquiores pro negativa allegent, præsumitur potiùs stare pro illa. Interim

Admitto Sententiæ negativæ rationem 1. 2. & tertiam: instantiam de ævo Angeli relinquo in suo valore. Rationem quartam non admitto; quia continet fallaciam; cum affirmatio & negatio ibi non cadant super idem; nam juxta affirmantes res futura tantum est præsens physicè in mensura aliena, & non propria, & sic non potest simul ibi esse ejusdem negatio in eodem sensu, quamvis sit negatio rei futuræ, & existentis in mensura propria, quæ tamen non pugnat cum præsentia physica in mensura aliena.

Authoritates oppositæ non sunt claræ & certæ ut, vel ideò S. August. pro affirmativa relatus efficaciter non probet, cum alibi sit contrarius. Nec argumentum, posito etiam, quòd sit reverà Augustini aliquid evincit, dum ait: *aliquid ergò temporaliter accidit Scientiæ DEI*; nihil enim accidit DEO, dum Creator in tempore dicitur, nisi de-

nomi-

nominatione extrinseca; nihil accidit immensitati, dum novum ens producit, cui DEUS adsit: ergo nec scientiæ aliquid accidit, quando cognoscit creaturam futuram, & tantum præsentem in mensura aliena, postea cognoscit in mensura propria existentem, & non amplius futuram, ponitur enim solus novus terminus Scientiæ. Sed hæc tantum ad hominem.

Ad Authoritatem S. Thom. sustineo responsionem suprâ datam ad assumpt. concedo Maj. nego min. ad causalem dico, objectivam præsentiam pertinere ad utrumque attributum, sed alio modo; nam S. Thom. ut probaret, creaturas esse DEO ab æterno præsentem, prius adstruxit cognitionem futurorum, postquam enim in *Corp. cit. quæst. artic. 13.* dixit: DEUM non solum cognoscere contingentia prout sunt in suis causis, addit: *Sed etiam prout unumquodque eorum est actu in se ipso.* Et licet contingentia successivè eveniant quoad nos, non tamen quoad scientiam DEI, quia in sua cognitione mensurantur æternitate, quæ omnia continet. Et post hanc explicationem primum infert illud citatum: *Unde omnia ex ratione, quia ejus intuitus fertur super omnia ab æterno.*

Ex his colligitur, quod cognitio futurorum in DEO simpliciter talis attribuatur scientiæ, quod verò cognitio DEI futura simul attingat, refunditur in æternitatem, ex quo sequitur, quod creaturæ ab æterno sint DEO præsentem ut in se ipsis jam in Decreto Divino ordinatæ sunt ad existentiam aliquando in tempore acquirendam.

Dices. Juxta S. Thomam DEUS cognoscit unumquodque eorum, ut est actu in se ipso, & prout sunt in sua præsentia: ergo contingentia jam sunt DEO physicè præsentia.

Respondeo conc. antec. nego consequentiam, nisi insistendo verbis, ut jacent, velis inferre, quod jam ab
M æter-

æterno cognoverit, ut in se ipsis in propria mensura, in propria præsentialitate, quod est dicere creaturam coëternam DEO; Verba autem id significant, cum tamen altera sententia tantum velit præsentialitatem physicam alienam: etsi aliter intelligas, scilicet, quod ibi jam sint præsentia secundum suum esse actuale, desitque præcisè existentia, & mensura propria, iterum nego, quia iterum aliquod ens reale creatum ab æterno admittis. Quid enim est, physicè mensurari ab æternitate, si res ibi actu non est, si autem ibi actu est, & semper fuit, ab æterno fuit aliquod ens reale creatum.

102 Non videntur Thomistæ consequenter loqui ad Philosophiam præsertim Aguirre in *Physica disp. 28. sect. I. n. 6.* ubi quæstio est, an essentiæ rerum ab æterno habeant aliquam realitatem, vel actualitatem saltem diminutam? quam dum aliqui admittunt, contrarius est Aguirre cum communi Thomistarum innixus textui S. Thomæ à nobis relato, nempe *1. p. q. 67. a. 2. in Corp.* qui textus AA. non potest non esse gravis, & vel ideo ad nauseam illorum repetendus; quærit enim ibi S. D. *utrum Angelus sit productus à DEO ab æterno?* Et respondet negativè ex hac ratione: *sic enim DEUS creaturas produxit, quòd eas ex nihilo fecit, id est, postquam nihil fuerant.* Si ante productionem nihil fuerant, quomodò poterant tunc DEO physicè esse præsentia? si tamen pertinaciter insistas, cogèris etiam admittere negationes & privationes rerum DEO ab æterno fuisse præsentia physicè saltem in mensura aliena, à fortiori hoc debebis admittere de creaturis possibilibus, quod quàm absurdum sit, nemo non videt. Et hoc latè deduxi in thesibus Philosophicis *art. ult. in Metaphysica*; ratio autem potissima illius, & Suarezii est, quòd principiis fidei contrarium sit, aliquam realitatem, vel actualitatem creaturæ ab æterno admittere, pro quo iterum allegant S.

S. Thomam 1. part. quæst. 40. art. 3. ubi post alia S. Thomas concludit; unde non sequitur, quòd aliquid extra DEUM sit æternum. Subsumo pro nobis: sed in hac præsentia physica ab æterno aliquid extra DEUM, seu præter DEUM esset ab æterno, quod tamen principiis fidei contrarium est. Manet ergò præsentia futurorum objectiva in decreto, per quod distinguuntur à possibilibus.

Q U Æ S T I O III.

De cognoscibilitate seu visione DEI.

Postquàm actum est de DEO, & attributis quoad se, vel, ut loquitur S. Thomas hìc quæst. 12. in Prologo qualiter DEUS sit secundum se ipsum, restat considerandum, qualiter sit in cognitione nostra, id est, quomodò cognoscatur à creaturis? Hìc autem non loquitur de cognitione DEI abstractiva per creaturas, ut ab initio, sed de cognitione per essentiam juxta titulum S. Thomæ in art. 1. scilicet utrùm aliquis intellectus creatus possit DEUM videre per essentiam, ut proin sit quæstio tam de intellectu Angelico qualitercunque possibili, & perfectò, quàm de humano, pro quo sit

A R T I C U L U S I.

An intellectus creatus possit elevari ad visionem DEI per essentiam?

Contrarium erat olim aliquorum Hæreticorum apud S. Gregorium Magnum in lib. 12. *Moralium. cap. 38.* Et videtur ipse S. Th. hoc art. illos refutare in Corp. dum ait: *dum unumquodque sit cognoscibile, secundum quod est in actu, DEUS, qui est actus purus absque omni permixtione po-*
ten-

tentiae, quantum in se, est maxime cognoscibilis est. Dein assumit: sed quod est maxime cognoscibile in se, alicui intellectui cognoscibile non est, pro quo est paritas in sole, qui propter excessum luminis à vespertilione videri non potest: & hoc erat, quod contrarios permovit, ut intellectui creato essentiam Divinam cognoscendam negaverint.

104 Nec sine ratione; nam *1. ad Timoth. 1.* dicitur: *Regi saeculorum immortalis & invisibilis, soli honor & gloria.* Et iterum cap. 6. ibi v. 16. *Qui solus immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, NB. sed nec videre potest.* Accedit ratio I. Essentia Divina tam entitativè, quàm in esse objecti est infinita: ergò non potest intellectus creatus illam attingere. Antec. supponitur, consequentia probatur: Ubi nulla est proportio inter cognoscibile, & cognoscens, non potest cognoscens attingere alterum: sed inter essentiam Divinam tanquam cognoscibilem, & inter intellectum creatum tanquam cognoscentem nulla est proportio; qualis non est inter infinitum, & finitum: ergò non potest intellectus creatus essentiam Divinam attingere.

Secundò non potest intellectus creatus elevari ad cognoscendas omnes res possibiles, seu ad collectionem earum: ergò nec potest elevari ad cognoscendam essentiam Divinam. Antec. supponitur; quia ad illam cognitionem necessaria esset virtus infinita. Consequentia prob. Essentia Divina tam in esse entis, ut dictum est, quàm in esse objecti habet infinitam perfectionem, & quidem per essentiam, creaturae autem possibiles non habent perfectionem infinitam, & per essentiam: ergò si intellectus creatus non potest attingere omnes creaturas possibiles, multò minùs poterit attingere essentiam Divinam. Sed tamen

Dico I. intellectus creatus potest elevari ad videndam¹⁰⁵ Divinam essentiam. Sententia est S. Thomæ hîc in Responsione *sed contra* ex illo 1. Joan. 3. *Videbimus eum sicuti est.* Et passim alibi in Script. & clarissimè in 1. Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Prob. I. ratione desumpta ex S. Thoma hîc in Corp. quam suprà jam attigimus: creatura rationalis debet posse attingere suum ultimum finem: sed ultimus ejusdem finis est, DEUM videre per essentiam: ergò sic debet posse attingere DEUM. Maj. videtur clara; si enim intellectus non posset attingere finem suum ultimum, frustraneus esset illius appetitus, ab ipso DEO inditus. Min. est S. Thomæ, quia, si videre essentiam DEI non esset finis ultimus creaturæ rationalis, deberet ejus beatitudo in alio, quàm in DEO consistere, quod SS. PP. præsertim hîc S. Thomæ est alienum à fide.

Confirmatur. Ultima perfectio creaturæ rationalis est ejusdem principium essendi: sed principium essendi est DEUS: ergò debet illud posse consequi, & cum eo congiungi; quia in tantum est aliquid perfectum, in quantum suum principium attingit: si ergò creatura non posset attingere DEUM per essentiam, ille non rectè diceretur ultima ejusdem perfectio.

Nec dicas: ad assecutionem finis non esse necessa-¹⁰⁶ rium, ut finis immediatè in se ipso attingatur, ideóque sufficere, quòd intellectus creatus attingat essentiam DEI in aliqua luce ab essentia Divina derivata.

Nam nego absolutè totum assertum; quia sequeretur manifestè, quòd beatitudo consisteret in alio à DEO realiter distincto, quod est alienum à fide. *Cùm apparuerit* dicitur 1. Joan. 3. *similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*; non lucem ab illo derivatam, sed eum ipsum videbimus. Si verò AA. intelligant per lucem illam lu-

men gloriæ, admitti potest, quòd per lumen illud visuri
simus DEUM, ejusque essentiam, quia reverà intellectus
noster elevabitur per lumen, non tamen ut lucem ali-
quam derivatam solùm videamus, sed mediante luce ipsam
essentiam.

107 Probatur II. Divina essentia continetur sub adæqua-
to objecto intellectûs: ergò potest ille elevari ad ejusdem
cognitionem, ut est in se. Consequentia est clara. An-
tec. prob. omne verum continetur sub objecto adæqua-
to intellectûs, si non motivo, saltem terminativo: sed
essentia Divina est primum, & substantiale verum: ergò
continetur, sub objecto adæquato intellectûs, non ita-
quidem, ut possit eam viribûs naturalibûs assequi, sed ele-
vari per aliquid supernaturale: sicut econtra quia verum
non continetur sub objecto adæquato visûs, non potest
ille elevari ad cognoscendum verum, quod est extra to-
tam sphæram illius, unde est communis Sententia, quid-
quid Valentia, & Ariaga dicant, quòd oculus corporeus
etiam Divinitûs non possit elevari ad videndum DEUM.

Ad Authoritatem oppositam reponderi potest, Apo-
stolum dicere DEUM invisibilem oculô corporeô, vel
etiam oculô mentis pro hac vita, & cursu ordinario. Ta-
liter etiam dicitur DEUS inhabitare lucem inaccessibleem,
quam nullus homo vidit, nec videre potest scilicet solis
viribûs naturæ, eundem tamen ipse Apostolus virtute
supernaturali elevatus vidit, dum raptus est in Coelum
tertium, de quo ipse gloriatur, & *vidit arcana, quæ non li-
cet homini loqui.* Ad simile argumentum quod S. Thom.
sibi ipsi objicit *hac quæst. art. 1.* ex illo Joan. 1. *DEUM ne-
mo vidit unquam*, quem textum exponit S. Chrysostomus
in *hom. 14.* in Joan. & sic concludit: *quod enim creabilis est
naturæ, qualiter videre poterit, quod increabile est?* Ex quo
etiam Angelis, & Arch-Angelis visionem Divinæ essentia
ne-

negat. Idem apud S. Thomam confirmat S. Dionysius *de Divinis Nominibus cap. 1.* S. Thomas autem ad primum ait: *quòd utraque Authoritas loquitur de visione comprehensionis*, idque probat tam ex Dionysio, quàm Chrysostomo. hic quidem *cit. loco* ait: *visionem hìc dicimus &c. Comprehensionem tantam, quantam Pater habet de Filio: & Dionysius eodem loco ante citata verba ait: Omnibus ipse est universaliter incomprehensibilis.* Quod apud omnes est certum; quia DEUS à nemine comprehendipotest, quàm à se ipso, & hoc ad similes textus quàm plurimos in S. Scriptura respondendum est.

Ad rationem primam concedo antec. nego consequentiam. Vi antecedentis debuisset inferri: ergò non potest intellectus creatus Divinam essentiam comprehendere, non simpliciter attingere. Ad probat. antecedentis concedo Maj. distinguo min. inter essentiam Divinam, & intellectum creatum nulla est proportio Arithmetica concedo min. Geometrica nego min. Arithmetica requireretur ad hoc, ut intellectus creatus posset comprehendere essentiam Divinam, ut sic esset adæquatio infiniti ab infinito: Geometrica autem sufficit, ut intellectus habeat saltem aliqualem proportionem secundum gradum ad gradum. Unde ad rationem subjunctam de infinito ad infinitum idem dicendum est. S. Thomas iterum ad talem fermè objectionem ex Dionysio, quòd scilicet DEUS sit supra intellectum, consequenter intelligibilis non sit, hìc *ad 3.* respondet: *Ex hoc non sequitur, quòd nullò modò possit cognosci, sed quòd etiam cognitionem excedat, quòd est, ipsum non comprehendì.* De proportionem autem creaturæ ad DEUM S. Doct. *ad 4.* respondet, distinguendo proportionem in illam, quæ est unius quantitatis ad alteram secundum duplum, & triplum, quomodò scilicet se habeant ad invicem, & demum æquale, quòd arithme-

me-

meticè sumi debet: & in alteram, quæ est habitudo unius ad alterum, & sic, ait, potest esse proportio creaturæ ad DEUM, in quantum se habet ad ipsum, ut effectus ad causam, & ut potentia ad actum, & secundum hoc intellectus creatus proportionatus esse potest ad cognoscendum DEUM. Quantum intelligo, vult S. Doctor, non esse quidem proportionem in creatura ad DEUM sicut est inter duo æqualia in quantitate, quia esse & cognoscibile in essentia Divina infinitò modò transcendunt intellectum creatum, quia tamen intellectus est effectus causalitatis Divinæ, hoc ipso dicit aliquam habitudinem, seu ordinem ad DEUM, & quia in Corp. dixit, quod homini insit desiderium cognoscendi causam, cujus effectus est, ideo necessariò dicit aliquam proportionem, scilicet in esse cognoscibilis, & cognoscentis.

Ad secundum respondeo concedo antec. nego conf. ad prob. dico, quòd quidem essentia Divina tam in esse entis, quàm in esse objecti habeat infinitam perfectionem, quæ secundum omnia non potest per intellectum creatum exhaustiri, seu comprehensivè cognosci, non tamen sequatur, quòd nullò modò, saltem finitò, cognosci queat: atque adeò est disparitas inter cognitionem omnium creaturarum possibilium, & essentiæ Divinæ; quia cognitio omnium possibilium deberet ex eo esse infinita, quòd comprehenderet totam essentiam Divinam, ad infinita se extendentem; sicut, qui alicujus causæ creatæ omnes effectus possibiles cognosceret, necessariò deberet comprehendere causam: at verò cognoscere essentiam Divinam ex parte cognoscentis non requirit infinitatem, ut constabit infrà.

109 Interim si objiciatur, argumenta S. Thomæ esse purè naturalia, quia dicit in Corp. *inest homini naturale desiderium* &c. iterum superiùs in Corp. *si nunquam potest intellectus*

*videre essentiam, cum tamen sit ejusdem Beatitudo. Dicendum est, S. Doct. loqui supposita elevatione &c. Et illud desiderium, quod vocat naturale, esse connaturale; quia connaturale in genere est, quod principium supernaturale, exigat objectum supernaturale cognoscendum, & quod videre essentiam DEI sit beatitudo hominis in statu elevationis. Cardinalis Aguirre disput 9. sect. 4. num. 39. hic argumentum S. Thomæ de appetitu, & desiderio ultimi finis tantum vocat probabile, aitque, ita sentire nobiliores ejus interpretes. Si autem hoc, tunc nec aliæ ipsius rationes sunt demonstrativæ, ut aliqui Thomistæ evincere nituntur. Sed stando verbis Aguirre, ratio illa de appetitu merè naturali, neque probabilis est, nisi concurratur ad statum elevationis, & antecederet ad fidem, aliæque Mysteria cognita. In quo statu homo connaturaliter, id est, statui suo convenientem beatitudinem appetit, quæ est DEUS per essentiam visibilis. Unde juxta nos ly *naturale*, quod æquivocum est, non sumitur pro appetitu naturæ quâ tali insito, sed pro appetitu elevationem consequente, & potius connaturali illi statui, quod S. Thomas clarè docet 1. 2. quæst. 3. art. 2. & expressius quæst. 22. de verit. art. 2. ubi post appetitum naturalem ad finem, & beatitudinem naturalem sufficienter explicatum, ait: *Sed est aliquis finis, ad quem homo à DEO præparatur, NB. naturæ humanæ proportionem excedens, scilicet vita æterna, quæ consistit in visione DEI per essentiam; & post pauca infert: Unde oportet, quod homini detur aliquid non solum per quod inclinetur ipsius appetitus in finem illum, sed per quod ipsa natura hominis elevetur ad quandam dignitatem, NB. secundum quam talis finis sit ei competens, & ad hoc datur gratia, ad inclinandum autem affectum in hunc finem. Ex quibus dicta, & Authoritate Sancti Thomæ, & ratione firmantur, patetque, quod rationes Sancti Thomæ in hoc art. adductæ non**

debeant nudè sumi, sed cum relatione consequentiæ ad alia antecedentia, & subsequencia. Quo modo contra Recentiorum crises firmiter subsistunt.

A R T I C U L U S II.

An lumen gloriæ suppleri possit per solam assistentiam extrinsecam?

110 **D** Ari lumen gloriæ hodie tam communis opinio est, ut testantibus Salmant. hîc tract. 2. de visione DEI. disput. 4. num. 4. nemo præter solum Vasquez neget. Est autem lumen gloriæ qualitas supernaturalis, per modum habitûs permanentis, & intellectum elevantis ad visionem supernaturaliter vitalem eliciendam; cùm enim intellectus creatus ex se non sufficiat ad DEI essentiam videndam, oportet juxta S. Thomam hîc art. 5. *Quòd ex Divina gratia superaccrescat ei virtus intelligendi.* Hanc virtutem communiter Patres vocant illuminationem, seu lumen, de quo *Apocalypsis* 21. dicitur: *Claritas DEI illuminabit eam*, id est, societatem Beatorum, & *Psalmo* 5. habetur: *In lumine tuo videbimus lumen.* Dixi: per modum habitus permanentis, quia agimus de lumine Beatorum, ubi sicut visio petit esse permanens, ita ex antecedenti etiam lumen gloriæ, sine quo perpetuitas visionis non subsistit. Hinc S. Thomas 2. 2. quæst. 175. art. 3. ad 2. post assertam luminis gloriæ necessitatem subdit: *Quod dupliciter participari potest, uno modo per modum formæ permanentis, & sic Beatos facit Sanctos in Patria: alio modo per modum cujusdam passionis trans-euntis &c. sicut dictum est de lumine Prophetiæ, & hoc modo lumen illud fuit in Paulo, quando raptus fuit.* Et hoc ipsum defendunt aliqui ex nostris, quos in thesibus Menstruis secutus est Clariss. P. Collega Benedictus Schmier ubi hanc materiam fusè, & eleganter pertractat.

Cæterùm lumen gloriæ non se tenet ex parte objecti ut species, sed ex parte potentiæ, habetque duplex officium. Primò ut intellectum determinet: Secundò ut eundem foecundet, & secundùm hoc lumen, ait S.D. cit. art. 5. *ad finem in Corp. Efficimur DEI formes, id est, DEO similes.* Secundum illud 1. Joan. 3. *Cùm apparuerit, similes ei erimus & videbimus eum sicuti est.* Habet ergò vi primi rationem causæ formalis intrinsecæ, & ratione secundi rationem causæ efficientis, quatenus ad visionem effectivè concurrat. His suppositis.

Status quæstionis est, an intellectus lumine intrin-
seco destitutus secundùm potestatem DEI absolutam, possit visionem essentiæ Divinæ elicere? Eadem quæstio de aliis accidentibus supernaturalibus vitalibus est, an scilicet elici à potentiis possint sine habitu, aut auxilio intrinsecus inhærente & elevante; imò & de actibus naturalibus in Philosophia similis est quæstio, an per nudam assistentiam causæ, exclusò principiò intrinsecò, fieri possit? & ne fiat confusio, dum aliqui quæstiones confundunt, sciendum est, neutiquam esse quæstionem, an actio supernaturalis possit à solo DEO fieri, intellectu creato solum passivè habente, nec etiam, an intellectus creatus possit intelligere per actum Divini intellectus, aut velle per actum Divinæ voluntatis sibi intimè communicatum, de quo agitur in *tractatu de Incarnatione*, & signanter de scientia Christi, ubi non pauci hæretici, vel illis similes docuere, humanitatem Christi intellexisse per intellectum Verbi, & voluisse per voluntatem ejusdem, intellectu, & voluntate humanitatis se otiosè habentibus; cùm tamen de fide certum sit, duplicem in Christo fuisse intellectum & voluntatem, duplicemque operationem, ita ut alius intellectus voluntas Verbi, alius intellectus, & voluntas humanitatis in uno tamen supposito fuerit. Pro statu
nostræ quæstionis

112 Dico : nec per potentiam DEI absolutam potest intellectus creatus elicere visionem DEI sine lumine, aut alia virtute intrinseca superaddita, consequenter excluditur absolutè nuda assistentia, seu auxilium merè extrinsecum ; ita Thomistæ contra communem Recentiorum.

Prob. ex mente aliquorum Recentiorum : si intellectus creatus posset sine lumine intrinseco videre DEUM, tunc DEUS deberet uniri intellectui per modum luminis, sive principii *quo* elevantis intellectum ad eliciendam visionem : sed hoc est contra statum quæstionis, & aliàs impossibile : ergò intellectus creatus non potest sine intrinseco lumine videre DEUM. Maj. est ipsorum, min. prob. quoad primum membrum : si DEUS unitur intrinsecè intellectui per modum luminis, tunc non elicit visionem per puram assistentiam extrinsecam, de qua est quæstio ; quia DEUS se haberet per modum principii intrinseci activè *ut quo* concurrentis : ergò est contra statum quæstionis, éstque sola inter Thomistas, & Recentiores differentia, quod illi aliquod lumen à DEO realiter distinctum admittant, hi verò DEO ipsi hanc rationem luminis intrinseci adscribant. Hoc autem esse impossibile

Prob. II. principio communi Theologiæ, & Philosophiæ : quodvis principium in quacunque linea potentiam aliquam elevans *ut quo* ad operationem, unitur potentiæ tanquam forma accidentalis : sed impossibile est, ut DEUS uniatur potentiæ tanquam forma accidentalis : ergò est impossibile, ut DEUS subeat rationem principii *ut quo* elevantis. Maj. apud Thomistas, & alios est certa, & contra Recentiores prob. Ad hoc, ut aliquid operetur, debet necessariò priùs constitui in linea agentium quoad illam sphæram, in qua est actio : sed non potest constitui, nisi per aliquid intrinsecum : ergò quodvis principium ele-

elevans debet uniri potentiæ tanquam forma intrinseca. Maj. ex eo constat, quòd potentia tamdiu maneat intrinsecè improporcionata ad operationem, quamdiu ipsi deest principium intrinsecum, vi cuius fiat proportionata: ergò à principio operandi ut sic descendendo ad principium in specie, intellectus creatus erit improporcionatus ad visionem, donec fiat proportionatus per lumen gloriæ, vel aliquid aliud intrinsecum.

Ratio verò de principio ut sic est Philosophi lib. 2. de 113
anima. textu 29. Et S. Thomæ hic *quest. 76. art. 1. per totum.* erat diversitas inter Platonem & Aristotelem. Ille docuit, animam tantum extrinsecus assistere corpori sicque illud regere: Aristoteles autem se opposuit docendo, animam uniri corpori ut formam intrinsecam physicè informantem, esseque respectu suppositi totius principium ut quo operationum vitalium, per quod refellitur error Platonis, & sequacium; nisi enim dicatur, anima esse principium ut quo actionum vitalium, non satis evinci potest, quomodo non anima sit extrinsecè solum assistens corpori, ut sæpè diabolus assistit corpori, illudque regit, sicut contingit in obsessis.

Hoc assumens S. D. in *cit. loc.* per totum probat, ani- 114
mam esse formam corporis intrinsecam, eò quòd sit principium intrinsecum operationum. Dein post alia ait: *si quis autem velit dicere, animam intellectivam non esse formam corporis, NB. oportet, quòd inveniat modum, quo ista actio, quæ est intelligere, sit hujus hominis actio.* Ex quo argumentamur à pari: si anima non esset forma intrinseca corporis, non posset dici; hujus hominis; actio enim appellat supra suppositum: ergò etiam, si vita intellectiva non esset intrinseca agenti, non posset dici, quòd operatio sit hujus agentis. Ratio utriusque est; quia si actio viventis est solum ab anima.

extrinsecus assistente, appellatio fiet supra solum DEUM, non supra totum, quod se merè passivè habet. Ex quo

115 Confirmatur. Assistentia extrinseca non potest facere ex non potente agere, potens agere : ergò lumen gloriæ non potest suppleri per illam. Suppositum antec. prob. quod debeat ex non potente facere potens. Nihil extrinsecum potest ex non potente *intrinsecè* facere, potens *intrinsecè*. Quia sicut differentia intrinseca non potest tolli per aliquod extrinsecum, sed necessariò requiritur aliqua determinatio intrinseca ; ita & impotentia intrinseca non potest tolli per aliquid extrinsecum, sed necessariò requiritur aliqua qualitas intrinseca : sed intellectus creatus est intrinsecè impotens ad visionem : ergò non potest per aliquid extrinsecum fieri intrinsecè potens.

116 Si dicas, non opus esse, ut intellectus intrinsecè fiat potens, modò sublevetur per assistentiam DEI. Infero : ergò intellectus nihil ibi agit : ergò visio non procedit ab ipso, sed à DEO, vel explicetur aliter.

Confirmatur II. à paritate Philosophica, principium actus vitalis in linea naturali necessariò est intrinsecum viventi ; quia vivens se ipsum movet ab intrinseco : ergò etiam principium actûs vitalis in linea supernaturali debet esse intrinsecum, quia vivens supernaturale mediante illo principio se ipsum movet. Paritas videtur tenere ; quia non minùs visio DEI est vitalis vitalitate supernaturali, quàm cognitio rei alicujus ab intellectu elicitæ, est vitalis vitalitate naturali : & sicut cognitio, vel volitio in Angelo aut homine supponunt principium vitale intrinsecum, sic etiam cognitio & volitio in linea supernaturali supponunt principium vitale intrinsecum. Tota hujus quæstionis resolutio ex parte Thomistarum contra Recentiores est in eo, quòd Thomistæ universim negent,
DEUM

DEUM posse supplere principia intrinseca ; sic in Physica negant , DEUM posse conservare materiam sine forma , quia cum materia essentialiter petat prius habere actum primum , qui est forma , quam existentiam , quæ est actus secundus : cumque DEUS non possit supplere formam , nec materia poterit existere sine forma. Clarius pro intento : ex eodem principio Thomistæ negant potentiam obedientialem activam , quodlibeticam ad quoscunque effectus producendos , DEO solum extrinsecus assistente , ut volunt Recentiores : sed Thomistæ in ordine ad operationem requirunt virtutem prius superadditam creaturæ , ut sit constituta in linea agentium , & sic possit effectum à DEO intentum attingere. Ratio autem , cur DEUS non possit supplere principia intrinseca , est , quod illa suppletio imperfectionem , & limitationem inferat , quia omnis virtus agentis creati est recepta , & potentiam tanquam forma saltem accidentalis informat , ex quibus contra Recentiores.

Urgeri potest argumentum : non potest DEUS absolute uniri corpori humano ut forma vivificans , nec potest uniri animæ rationali ut intellectus tanquam potentia proxima : ergo universaliter falsum est , quod DEUS possit se solo , ut Recentiores dicunt , præstare , quod modò præstat per creaturas. Antec. videtur certum ; quia reverà DEUS haberet rationem compartis , & completis principium operationum , quod repugnat simplicitati , & actualitati purissimæ ; & denique posset DEUS cum quolibet facere quodlibet. Argumentum etiam prodit de lumine gloriæ , si DEUS illud suppleret , cum etiam deberet cum intellectu facere aliquod concretum intrinsecum in ordine ad attigendam visionem Divinæ essentiae.

Dices cum Suarez *lib. 2. de attributis negativis Dei. cap. 118*
16. num. 5. lumen gloriæ tantum requiritur ut suppleat sufficien-

ficientiam, quæ deest intellectui : sed hanc potest DEUS per se ipsum supplere : ergò ex hoc non probatur absoluta necessitas luminis. Min. prob. de factò actus fidei, & charitatis sæpè fiunt ex speciali auxilio absque eo, quòd habitus concurrat : ergò nec necessariò requiritur habitus luminis gloriæ, quia visio procedere potest ex speciali auxilio : & ne assumas pro te argumentum, quòd scilicet vel requiratur lumen gloriæ, vel auxilium speciale intrinsecum, ideóque nunquam sufficiat auxilium merè extrinsecum, statim subjungit, quòd auxilium illud speciale non sit qualitas distincta ab ipso actu elicitò : sed sit ipsamet actio NB. speciali modo à DEO procedens. Instantiam dat in actibus illis, quibus habitus generantur, quasi illi in supernaturalibus non procedant à quodam auxilio distincto, sed per motionem DEI, saltem juxta *sententiam*, ait, *quam nos sequimur*.

Respondeo concedo Maj. nego min. ad prob. transeat totum Enthymema, quod non officit. Ulteriùs sustineo argumentum, quod potest, & debet assumi, ad subsumptum nego absolutè, quòd auxilium speciale non sit distinctum ab ipso actu ; actus enim est effectus auxilii in genere causæ efficientis, consequenter distinguitur realiter ab auxilio. Dein actus ille fidei, vel charitatis speciali modo à DEO procedentes, an intellectus, vel voluntas agunt aliquid, vel nihil in eos ? si aliquid agunt, utique priùs virtutem habeant agendi, necessum est, ut ipsis actu tribui possit ; si nihil ? tunc merè passivè se habent, solúsque DEUS operatur : quod videtur sapere Calvinismus ; sicut ergò Adversarius juxta sententiam, quam sequitur, non requirit auxilium distinctum ab actu, ita nos juxta sententiam, quam sequimur, requirimus auxilium intrinsecum distinctum cum Sancto Thoma *quest. unica de Charit. art. 1. in Corp.* ubi clarè contra Adversarios docet, esse

esse impossibile, ut voluntas diligat DEUM mediante Spiritu Sancto tanquam principio elevante, ideóque concludit: *Actus igitur, qui excedit totam facultatem naturæ humanæ, non potest esse homini voluntarius, nisi superaddatur naturæ humanæ aliquid intrinsecum, voluntatem perficiens, ut talis actus à principio intrinseco proveniat.* Juxta Suarezium, etsi nihil superaddatur intrinsecum, voluntatem perficiens, actus tamen potest esse voluntarius, quia potest esse meritorius.

Prætereà si actus Charitatis non est distinctus ab illo¹¹⁹ auxilio, sequitur, quòd voluntas esset solùm instrumentum, quatenus est mota à Spiritu Sancto tanquam exteriori agente: hoc autem posito juxta S. Thomam ibi actus non erit meritorius; quia talis necessariò exigit procedere à principio intrinseco. Multa S. Doctor contra Sententiam adversam clarissimè movet, citato loco denique concludit: *nec tamen per hoc (scilicet si adsit auxilium intrinsecum) excluditur, quin Spiritus Sanctus, qui est charitas increata, sit in homine charitatem (vel aliud auxilium intrinsecum) habente, NB. movens animam ad actum dilectionis, sicut DEUS movet omnia ad suas actiones, NB. ad quas tamen inclinantur ex propriis formis.* Ergò juxta S. Thomam sicut motio DEI supponit formas, per quas res inclinentur, ita motio Spiritus Sancti supponit formam, seu virtutem intrinsecam; utque mentem suam declaret, apertè addit: *& inde est, quòd omnia disponit suaviter, NB. quia omnibus dat formas, & virtutes inclinantes in id, ad quod ipse movet, ut in illud tendant, non coactè, sed quasi sponte.* Dixit S. D. *quasi sponte*, ne excludat motionem causæ primæ, à qua dependenter sponte agunt, & voluntariè.

Contra rationes adductas in probatione superest difficultas¹²⁰, quam Adversarii judicant gravem ex paritate: potest DEUS per solum illapsum supplere speciem impress-

pressam, & expressam, quin aliquid intrinsecè communicet intellectui in ordine ad essentiam DEI videndam, nec etiam ipse subit rationem formæ intrinsecæ: ergò etiam potest per assistentiam extrinsecam supplere lumen gloriæ, quin illud, vel aliam virtutem communicet intellectui, aut ipse subeat rationem formæ intrinsecè elevantis. Paritas ipsis videtur stringere; quia non minùs species ex officio suo debet complere intrinsecè intellectum, & ipsi quasi præcontinentiam dare, ut objectum possit attingere, quàm lumen gloriæ: ergò si potest unum, potest & alterum, eadem ratione ex utraque parte militante.

Respondeo, suppositis dictis de specie, concedo antec. nego consequentiam, & causalem adjunctam, quia species ex essentia non habet, ut compleat intellectum in ratione actus primi ad objectum attingendum, ubi illud ipsum est proportionatum, & intimè illapsum, licet circa alia objecta, ut diximus, ex se improporcionata indigeant specie, quæ etiam juxta communiozem compleat intellectum, & effectivè concurrat, quamvis & hoc negari possit, & speciei solùm concedi ratio causæ formalis intrinsecè determinantis: at verò intellectus est omnino impotens intrinsecè ad visionem supernaturalem eliciendam, nisi aliqua virtute intrinseca elevetur, petítque visio procedere ab intellectu tanquam virtute intrinseca, sicut juxta S. Thomam actus voluntarius, & meritorius à charitate vel habituali, vel auxilio transeunte.

A R T I C U L U S III.

Quomodo intellectus cum lumine gloriæ concurrat ad visionem, & unde proveniat inæqualitas visionis?

HÆc duo studiosè jungimus, quia aliqui inæqualita-²¹tem visionis ex perfectiore intellectu hujus, quàm alterius desumunt: prius ergò inquirendum est, quomodo intellectus concurrat. Pro quo

Notandum est, statum quæstionis in eo situm esse, an intellectus, & lumen gloriæ concurrant ad visionem tanquam duæ causæ partiales, ita, ut cuilibet aliquid ex parte visionis correspondeat, intellectui tanquam virtuti naturali, & vitali ratio vitalitatis intellectualis &c. & luminis gloriæ tanquam supernaturali virtuti supernaturalitas? vel an intellectus sit tota ratio, vel lumen gloriæ?

Dico I. Intellectus lumine gloriæ instructus respectu²² visionis est causa principalis, ita tamen ut lumen gloriæ sit tota virtus *ut quo*.

Ratio est I. Intellectus lumine gloriæ instructus habet proportionatam activitatem ad visionem eliciendam: ergò est causa principalis respectu visionis. Antec. suppono ex natura luminis gloriæ, quæ est virtus sufficiens. Consequentia prob. quælibet causa habens in se sufficientem virtutem est principalis respectu effectûs: sed intellectus lumine gloriæ instructus habet sufficientem virtutem: ergò est causa principalis. Maj. suppono ex Philosophia. min. colligitur ex notione luminis, quod est adæquata virtus elevativa ad visionem juxta S. Thomam sæpiùs citatum. Nec obest, quòd lumen gloriæ ab extrinseco adveniat, nec sit naturale intellectui, ut proin non possit mediante illo fieri causa principalis; nam ut lumen naturale, vel potius congenitum sit, non requiritur, mo-

dò intellectui tanquam principio agenti subordinetur in ordine ad effectum attingendum.

Confirmatur ex S. Thoma supra *cit.* non obstante, quòd DEUS det omnibus in linea tam naturali, quàm supernaturali formas, & virtutes inclinantes in id, ad quod ipse movet, nihilominus tamen sunt causæ principales in linea naturali: ergò etiam intellectus, licèt habeat virtutem inclinantem à DEO ad visionem, tamen erit causa principalis visionis.

Nec dici potest, intellectum solùm esse causam instrumentalem ex eo, quòd agat in virtute principalis agentis, scilicet DEI, lumen gloriæ communicantis; nam

Contra est I. Visio beatifica est actus vitalis essentialiter supponens principium vitale se ipsum movens, ex quo: nulla causa instrumentalis se ipsam movet ab intrinseco: sed intellectus instructus lumine gloriæ se ipsum movet ab intrinseco: ergò respectu visionis non est causa solùm instrumentalis. Major. ex Philosophia est certa; quia omnis causa instrumentalis ab intrinseco movetur.

Secundò: omne instrumentum agit in virtute superioris agentis, ita, ut virtus non subordinetur instrumento, sed instrumentum propter virtutem communicatam superiori agenti subordinetur: sed lumen gloriæ subordinatur intellectui, eique tanquam virtus proxima appropriatur: ergò intellectus respectu visionis non est solùm causa instrumentalis. Major. iterum suppono ex Philosophia de causa instrumentali. min. prob. ex eo: in actibus meritoriis potentia, quamvis elevata, non se habent ut causæ instrumentales; sic voluntas habitu charitatis instructa ad actus charitatis non præcisè concurrit ut instrumentum, sed ut causa principalis, quia habitus illi subordinatur, appropriatur, & subicitur in ordine ad actus eliciendos. Sed in istis benè discernenda est virtus adæqua-

quata agendi, & agens principale, ac hac virtute prædictum: apud nos virtus agendi adæquata est lumen gloriæ, quod intellectum, ex se naturalem, elevat, eumque reddit causam principalem in linea vitalitatis supernaturalis, ita, ut tota vitalitas visionis sit supernaturalis ab intellectu virtute supernaturali instructo procedens.

Quæres, quare ergo Thomistæ dicant, intellectum¹²³ respectu visionis esse principium solum radicale, lumen verò esse principium formale proximum *ut quo*, dum tamen dicimus, intellectum esse causam principalem visionis?

Respondeo, utrumque rectè dici, quomodocunque alii explicent. Juxta nos intellectus dicitur principium radicale, si sumitur secundum se, & potentiam obedientialem in ordine ad supernaturalia, quæ potentia in recto est ipsa entitas intellectus, quamvis *terminativè* distinguatur, quatenus respicit aliquid supernaturale, ad quod assumi potest à DEO, in quantum ipsi tanquam creatura obedire debet ad aliqua naturam antecedentia, ut e.g. recipiat lumen supernaturale &c. & in hoc sensu est radicale visionis principium, in quantum à DEO per lumen vi potentia obedientialis elevari potest ad visionem attingendam; si autem semel elevatus sit, lumenque sibi appropriet, fit causa principalis ratione virtutis adæquatæ sibi à DEO communicatæ, & ideò lumen gloriæ dicitur tota virtus, & formale principium *ut quo*. Explicatio illustrari potest à simili: anima rationalis est principium radicale operationum vitalium, & formale proximum est intellectus, voluntas &c. quibus mediantibus anima operatur in linea naturali, ita suo modo intellectus in ordine ad visionem est principium radicale, & formale lumen gloriæ, quo mediante visionem elicit, hac tamen inter animam, & potentias naturales, & inter intellectu-

ctum, luménque gloriæ differentiâ, quòd anima suas potentias emanet, intellectus autem, quia lumen gloriæ emanare non potest, illud à DEO accipiat, per hoc tamen non minùs evadat causa principalis, quàm alia naturalis. Unde si daretur substantia supernaturalis creata, illa lumen gloriæ emanaret tanquam principium *ut quo*, & sic etiam ipsi visio beatifica esset connaturalis; sed quia in via Thomistica talis substantia implicat, lumen gloriæ ab extrinseco petendum est.

124 Dices I. In visione est aliquod prædicatum, scilicet vitalitas, quæ solùm correspondet intellectui, non autem lumini gloriæ: ergò intellectus hanc rationem attingit, per se solum. Probat. antec. vitalitas est operatio purè naturalis: ergò dependet necessariò à solo intellectu tanquam principio naturali & vitali. Antec. est Adversariis certum; quia operatio vitalis supponit essentialiter radicale principium vitale, vel animam in homine, vel substantiam in Angelo: anima autem, & substantia Angeli sunt aliquid purè naturale. Ratio fundamentalis hujus argumenti, quòd Recentiores longè deducunt, est ad hominem contra Thomistas perpetuò docentes: actus vitales essentialiter supponere principium vitale, quod per nullam potentiam suppleri possit.

125 Confirmatur I. ex parte visionis duo prædicata sunt, primum vitalitatis, alterum supernaturalitatis: sed hæc duo nec possunt correspondere simul intellectui, nec lumini gloriæ: ergò aliquod correspondet intellectui, scilicet vitalitas, & aliquod lumini, scilicet supernaturalitas. Quod autem vitalitas non correspondeat lumini, videtur certum; quia lumen illud non est vitale, sed mortuum, cùm non procedat à principio radicali vivente; adeoque debent respectu visionis admitti duo principia partialia scilicet intellectus & lumen, & consequenter te-
ne-

nemur admittere ex parte visionis duas rationes partiales, naturalem & supernaturalem, ut eadem visio sit naturalis, & supernaturalis, & quia illa tendentia sibi has rationes identificat, visio identicè est partim naturalis, partim supernaturalis.

Respondeo ad argumentum negando antec. ad¹²⁶ prob. iterum nego antec. vel gratis distinguo, vitalitas est operatio purè naturalis, ut procedit à principio purè naturali concedo antec. ut procedit à principio secundum se naturali quidem, sed tamen per virtutem supernaturalem elevato nego antec. in priori sensu Adversariis est certum, nec nobis dubium; si verò simpliciter sine distinctione intelligant, nobis videtur falsissimum: nec causalis adjuncta aliquid evincit, quàm quòd anima in homine, & substantia in Angelo sint principium purè naturale remotum vitalitatis, si tamen hoc principium supernaturaliter elevatur, tunc mediante illa virtute elicit actum supernaturaliter vitalem. Hinc ad Confirmationem

Respondeo concedendo Maj. distinguo min. non possunt simul correspondere intellectui sibi soli relicto, concedo min. elevato nego min. Sic enim utrumque conveniet intellectui lumine gloriæ instructo tanquam principali causæ, lumini verò correspondet tanquam virtuti adæquatæ. Quòd verò lumen gloriæ non sit vitale vitalitate supernaturali, est falsum, cum sit participatio Divinæ vitalitatis supernaturalis, & in tali sensu dicimus etiam gratiam sanctificantem, cum sit participatio naturæ Divinæ, quæ utique est vitalis, esse principium vitale radicale actuum supernaturalium charitatis, & aliorum: imò & auxilium supernaturale transiens & elevans ad actum charitatis est vitale principium in sua linea.

127 Dices II. Præsertim contra hoc ultimum : nullum principium vitale potest conferri alteri, cum sit radicatum in substantia vitali, & cum illa essentialiter connexum, sic intellectus tanquam principium vitale proximum non potest alteri communicari, equo, leoni &c. ergo si lumen gloriæ est principium vitale, non potest homini aut Angelo communicari.

Respondeo negando consequentiam, & paritatem, quæ mihi videtur absurda. Haud dubiè principia illa naturaliter vitalia, quia ex substantia emanant tanquam proprietates strictæ, non possunt alteri communicari, nisi & principium radicale communicetur propter connexionem essentialem, & inseparabilitatem absolutam, aliud est in supernaturalibus, quæ DEUS vel creat, vel è potentia obedientiali educit, nulla inter DEUM, & illa essentiali connexione; nec enim radicantur in natura Divina, sed dependent à DEO in genere causæ efficientis, & suo modo formalis, quatenus sunt participatio naturæ Divinæ, ut gratia sanctificans, vel alia auxilia vices gratiæ subeuntia in ordine ad actus supernaturales. Hinc posita substantia supernaturali, cui connaturale esset lumen gloriæ, non posset separari à substantia tanquam radice.

128 Quoad alteram partem articuli suppono contra Stoicos, quibus adhæsit Jovinianus hæreticus teste S. Augustino *lib. de hæresibus hæresi 86.* & postea Lutherus cum suis, quam opinionem probabilem judicat Durandus, scilicet docentes, visionem esse æqualem in omnibus Beatis: quibus etiam juxta Suarez de *Attributis negativis. cap. 20.* Calvinus accessit, eò quòd in nobis nulla sit vera justitia, vel meritum, sed sola imputatio justitiæ Christi, qui sicut pro omnibus æqualiter mortuus est, ita æqualiter omnes se habent in Patria, sed hæc à Tridentino damnata sunt. Suppositum fundatur in Scriptura præsertim in

in illo 1. Corinth. 1. *Unusquisque propriam mercedem accipiet NB. secundum proprium laborem.* Et alibi passim, ut proin sit de fide, non omnes in hac Providentia futuros esse æquales in visione, interim tamen juxta Suarez lib. 2. de *Attributis negativis. cap. 20. num. 2.* & alios, necessarium non est, omnes omnino esse inæquales in visione DEI, & reverà plures esse omnino defacto æquales, videtur certum in infantibus post Baptismum ante usum rationis decedentibus; sicut enim æquales sunt in gratia per Baptismum collata, ita erunt æquales in gloria, quæ ad quantitatem gratiæ mensuratur: idem dici potest de innocentibus ab Herode occisis, ubi Martyrium æquale fuit, nisi fortè permittente DEO unius occisio fuerit trunculentior, quàm alterius, & sic DEUS unum magis, quàm alterum resperxit; sed quia hujus fundamentum non constat ex Scriptura, nihil absolutè decidi potest.

Dico II. Juxta S. Thomam hìc *quest. 12. art. 6. per 139* totum inæqualitas visionis provenit solùm ex majori, vel minori lumine gloriæ.

Prob. visio mensuratur ex virtute proxima, à qua procedit: ergò ubi virtus proxima est perfectior, est & visio perfectior, & econtra. Subsumo: sed in aliquibus virtus proxima est perfectior quàm in aliis: ergò etiam visio est perfectior. Min. subf. probatur: lumen gloriæ suam perfectionem desumit à perfectione gratiæ, charitatis, & meritorum: sed in aliquibus major est perfectio gratiæ, intensior charitas, & merita plura, & perfectiora: ergò est majus, & perfectius lumen gloriæ. Maj. est S. Thomæ hìc in Corp. docentis: *Intellectus plus participans de lumine gloriæ perfectiùs DEUM videbit, plus etiam participabit de lumine gloriæ, qui plus habet de charitate.*

Confirmatur. Si non à solo lumine proveniret inæqualitas visionis, proveniret aut à perfectiori, vel im-

perfectiori intellectu : sed hoc est falsum : ergò inæqualitas provenit solùm ab inæqualitate luminis. Maj. est AA. min. prob. Quamdiu intellectus non concurrit ad visionem ex propriis viribus, nihil potest ipsi speciale attribui in visione ; sed non concurrit ex propriis viribus, sed alienis sibi communicatis : ergò nihil potest ipsi speciale attribui. Maj. est certa ; quia in hoc se fundant Adversarii, & necessariò. Min. verò patet ex dictis, éstque expressè S. Thomæ hoc *art. ad 3.* ubi ait : *diversitatem videndi non esse futuram ex parte objecti &c. sed*, adjungit, *erit per diversam facultatem intellectûs* NB. *non quidem naturalem, sed gloriosam.*

130 Dices : Non esse inconueniens, quòd, si duo habeant æqualia merita, unus perfectiùs DEUM videat ex perfectiore activitate intellectûs sibi connaturali, quàm alius tam perfecta activitate non præditus ; cùm enim gratia non destruat naturam, nec diminuat, sed potiùs perficiat, est conveniens, ut perfectior intellectus perfectiùs videat DEUM, utpote à gratia, & lumine adjutus.

Confirmatur ad hominem contra Thomistas, qui cum S. Thoma de Angelis *1. part. quest. 62. art. 6.* docent, quòd Angeli naturæ subtilioris, & perspicacioris, ut loquitur Sanctus Thomas in Responsione *sed contra* ex Magistro sententiarum, fuerint majoribûs gratiæ muneribûs præditi, quam opinionem amplectitur ibi Sanctus Doctor in *Corp.* dicens, quòd rationabile sit, *quòd secundum gradum naturalium data sint dona gratiarum*, & NB. *perfectio Beatitudinis* : ergò si perfectior natura in Angelis perfectiori gratiâ fuit prædita, idem potest dici de hominibus perfectiori intellectu gaudentibus.

Respondeo I. Id non satis constare cum fide, juxta quam visio beatifica datur ut merces, præmium, & corona justitiæ, consequenter ubi antecessit major labor,
pu-

pugna vehementior, & charitas intensior, erit merces, & præmium, & corona major. Nec obest, quòd gratia perficiat naturam; nam cum illa perfectio proveniat à dono supernaturali, vi cujus quis potest meritoriè operari, & per merita consequi gloriam, hæc non perfectioni naturæ, sed gratiæ, & meritis correspondebit ex communi principio, quia nihil perfectionis potest esse in visione, quod non proveniat ex gratia.

Respondeo ad alterum; concedo antec. nego consequentiam, quæ profectò ex antecedenti deduci non potest pro opinione Recentiorum; alia enim est gratia primitus data, alia est illa, cui respondet lumen gloriæ. Illud fortè rectiùs deduci posset, quòd, sicut Angelis prima gratia fuit data ad mensuram perfectionis naturalis, ita & hominibus detur: sed quid, admisso hoc, sequitur pro statu quæstionis? Nihil omnino; nam & Angelis correspondet præmium juxta intensiorem actus meritorii, quem in secundo instanti elicuerunt, nihil conferente perfectione naturæ; quia etiam visio correspondebat solùm in illis gratiæ, & meritis in via, & lumini in Patria.

P A R S II.

DE

Illis, quæ DEUS operatur ad Extra.

Postquàm Doctor Angelicus egit de DEO quoad essentiam, & Attributa, subinde de Processionibus Divinis, quæ DEI fecunditatem ad intra commonstrant, ad emanationem creaturarum ad extra processit, cùmque inter illas Creatura purè spiritualis emineat, à *quæstione 50. primæ partis agit de Angelis.* Et quamvis etiam homo ad similitudinem DEI sit conditus; quia tamen ex materia, & forma confurgit, sicque plurimum imperfectionis admixtum continet, & vel ideò à rebus materialibus dependet, multùm inferior est Angelis, qui à materialibus absoluti, sunt meri Spiritus, & hisce sublunaribus dominantur teste S. Augustino *lib. 8. de Genesi ad Litteram cap. 24. Angelis subdita est omnis natura corporea, omnis irrationabilis vita* (& ne hominem excipias, subdit S. D.) *omnis voluntas vel infirma, vel prava, ut hoc de subditis, vel cum subditis agant, quod naturæ ordo poscit in omnibus, jubente illo, cui subiecta sunt omnia.* Ex quibus apparet mirabilis Ordo, & Hierarchia totius universi, in quo unum subest alteri, donec ascendamus ad eum, ad quem omnia referuntur, scilicet DEUM, qui immobilis in se movet omnia, estque principium, & finis. Meritò igitur S. Thomas,

mas, acturus post DEUM de creaturis, auspicatur ab Angelis, qui primum inter creata locum tenent, deinde de homine, actibusque humanis, & de conscientia.

Q U Æ S T I O I.

De Creatura purè spirituali.

Angelus, & Arch-Angelos esse, penè omnes sacri eloquii 1
 pagine testantur, ait S. Gregorius Homil. 34. in Evangelia. post cujus assertionem etiam probat ex Scriptura novem Angelorum ordines, seu choros, ex quibus Hierarchia Coelestis consurgit, ideòque ex Scriptura existentia Angelorum est de fide contra Atheos, & Saducæos, eorum existentiam negantes, contra illos quidem; quia DEO semel exclusò, consequenter creationem Angelorum, soli DEO competentem, negant: contra Saducæos autem, quia *Actorum* 23. dicitur: *Saducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum.* Est autem hæc veritas Catholica definita, ut refertur in *cap. firmiter I. de Summa Trinit.* ubi ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. dicitur de DEO post explicationem SS. Trinitatis, qui sua Omnipotente virtute simul ab initio temporis *utramque de nihilo condidit creaturam spirituales, & corporales: Angelicam videlicet, & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam.* Est ergò Angelus substantia purè spiritualis, nihil corporis, aut materiæ admixtum continens, nisi fortè cum aliquibus potentialitatem, omni creaturæ, hoc ipso, quòd actus purissimus non sit, magis, aut minùs communem, materiam coelestem dixeris, quòd nugari, & Philosopho etiam indignum est.

ARTICULUS I.

An existentia Angelorum possit à priori, vel saltem à posteriori ratione efficaciter probari?

2 **V**Ocabulum hoc *Angelus* non esse nomen naturæ, sed officii tantum SS. PP. passim dicunt; præsertim S. Gregorius Magnus cit. loc. dicens: *Sancti illi Coelestis Patriæ Spiritus semper quidem sunt Spiritus, sed semper vocari Angeli nequaquam possunt; quia tunc solum sunt Angeli, cum per eos aliqua nunciantur*: Angelus scilicet significat nuntium. Sed, cum jam invaluerit hoc nomen *Angelus* in Scholis, illos Coelestes Spiritus vocabimus, Angelos, sive mittantur, sive non. Est autem quæstio, an eorum existentia probari possit ratione?

3 Multi eam probari conantur saltem moraliter à posteriori I. ex effectibus, quos exercent in energumenis. II. Ex usu diversorum idiomatum, ut constat ab experientia, ubi sæpè nunc latinè, nunc Italicè obsessi, aliàs istarum linguarum ignari, loquuntur. III. Ex effectibus Magorum, & Sagarum; illorum præsertim, qui in Aula Pharaonis tam mira contra Moysem patrârunt. Notum est etiam illud ex actibus Apostolorum de Simone Mago, aliâque, quæ non possunt in mortales conjici, nisi ope Angelorum adjutos.

4 Dico I. Angelorum existentiam non posse efficaciter & morali evidentia ex effectibus, ab Adversariis adductis, probari.

Ratio est I. Quamdiu hi effectus possunt commodè in alias causas reduci, tamdiu certè, & propriè moraliter non sunt solius Angeli: sed possunt in alias causas commodè reduci: ergò non sunt solius Angeli. Maj. est certa ex ratione naturali. Min. quoad primum est eo proba-

batur, quod sæpè phrænetici eosdem motus, & majores exerceant, quàm obsessi, quod vel maximè contingit in foeminis ex morbis huic sexui frequentibus, ut etiam Medici aliàs peritissimi dubitent, an à vitio naturæ, vel insidente dæmone illi furores proveniant. Quoad secundum nihil moraliter constat; nam etiam causa prima propter occultos fines movere potest, ut hac, vel illa lingua utantur homines; sicut etiam personæ reverà obsesse variis linguis utuntur, solo dæmone potentiam locutivam impellente, cur non posset DEUS impellere? II. Exorcistis probabilissimum est, mihiq̃ue ab experientia moraliter certum, animas separatas frequenter obsidere hominum corpora, quæ cùm antea illarum linguarum fuerint peritæ, nihilque naturalium in damnatione amiserint, movere possunt labia obsessi, ut vel hoc, aut alio idiomate loquantur. III. Effectus Magorum in Aula Pharaonis contigisse possunt ex virtute DEI ad probandam constantiam Moyfis, & Israëlitarum, & ad *indurandum*, ut Scriptura ibi loquitur, *cor Pharaonis*, ne dimitteret populum, donec DEUS in mari rubro suam potentiam ostenderet. De Simone Mago eadem dici possunt ad tentandam Petri fidem, aliorumque in ortu Ecclesiæ converforum, uti reverà ad preces Petri ex alto dejectus Simon præsentem confirmavit in fide, ita & alios adduxit, ut doctrinam Christi in Petro amplecterentur; ex quibus nihil moraliter certi evinci posse existimo, quamdiu eadem probabilitate occurritur argumentis assertionis oppositæ.

Singulare videtur argumentum Clarissimi P. Peri hîc 5
art. 1. num. 2. ex eo deductum, & quidem efficaciter juxta ipsum, quod re ipsa est hoc: regularis, & inquietus coeli, Astrorumque motus nequit in aliam causam, quàm solos Angelos reduci: ergò vel ex hoc motu Angelorum existens,

stentia efficaciter probari potest. Antec. prob. Ille motus saltem adæquatè non est à natura, ut principio activo; quia non est propter bonum ipsius mobilis, nempe coeli, aut astrorum, sed propter generationem, & mutationum corporum sublunarium; si autem esset à natura, deberet esse propter bonum ipsius mobilis; natura enim intendit finem determinatum, & bonum ipsius mobilis, quo obtento mobile quiescit.

II. Deinde non est ab ipso coelo, & astris, ita ut à se moveantur, quia animata non sunt. III. Motus ille non est ab aliquo movente corporeo, aut virtute existente in corpore: utrumque enim perpetuò movendo lassaretur, prout constat in animalibus. IV. Denique motus ille non est à DEO immediatè, quia teste Dionysio lex Divinitatis est reducere infima in suprema per media; inter coelum autem, & DEUM, infert Author, mediat spiritus. Hoc argumentum meò iudiciò multa peccata Philosophica continet, quæ proximè manifestabimus.

6 Resp. ad argumentum 1. neg. absolutè antec. conformiter ad mea principia Philosophica; quia DEUS potuisset ab initio sphæris coelestibus indere aliquam qualitatem, qua impellente moverentur circulariter; sicut defactò regulariter ignis tendit sursum, & lapis deorsum: ignis autem ille coelestis, qui supremum inter Elementa locum obtinet, non tendit sursum, nec deorsum, sed in sua linea quiescit, & hoc ex ipsa natura: ergò etiam coeli in tali natura potuissent condi, ut nunquam quiescerent, sed semper circulariter moverentur absque ulla motione Angelorum extrinseca.

II. Certum est apud Thomistas, quòd Angeli, quos Aristoteles, & S. Thomas dicunt intelligentias assistrices moveant coelos solò imperiò tanquam actu formaliter immanente, & virtualiter solùm transeunte? si fortè minus

nus efficax dicas imperium DEI, quàm Angeli; cùm tamen tota virtus Angeli sit tantùm imperfecta participatio virtutis Divinæ? ergò potest ille motus in alias causas reduci ex ratione Philosophica.

Ad probat. potest negari, motum illum non esse à 7 natura juxta primam rationem datam; nam licèt ille motus ultimatò ordinetur ad generationem, & mutationem corporum sublunarium, est tamen etiam propter bonum mobilis; quia quodlibet exercitium actuale est perfectio illius, cujus est exercitium, quod patet in omnibus causis efficientibus, quæ licèt ordinentur ultimatò ad productionem effectuum, nihilominus actualis productio tanquam exercitium causæ efficientis est illius perfectio: ergò iterum nihil ex ratione Philosophica.

Ad rationem II. & III. nego, quòd motus ille non possit esse ab ipsis Coelis; causalis adjecta nihil probat. Nam licèt ignis animatus non sit, tamen motus sursum est ab ipsa natura ignis, & sic de aliis, quæ virtute quadam elastica moventur. Deinde si Coeli, uti reverà possunt, ex natura moverentur circulariter, tam parùm lassarentur, quàm parùm lassatur ignis semper ascendendo, donec ad suam lineam pertingat, vel lapis tendendo deorsum, usque dum ad centrum terræ perveniat; sicut enim isti motus sunt naturales, ita motus circularis potest esse naturalis, vel ostendatur ex Philosophia repugnantia.

Ad rationem IV. dico, quòd motus ille possit esse immediatè à DEO juxta dicta; num verò defactò sit, est dubium multis asserentibùs, aliis negantibùs, nobis sufficit ostendisse, nihil ex rationibus philosophicè, & efficaciter probari posse, quamdiu patiuntur solutionem commodam. Illud S. Dionysii effatum tantùm dicit, quid defactò, & quomodò DEUS omnia fecerit, quod fuit DEO liberrimum, non tamen asserit, ita fieri debuisse. Hinc

similia argumenta à rebus sic modò existentibus deducta nihil efficaciter probant. Hinc

- 8 Dico II. Existentiam Angelorum nec posse efficaciter ostendi à priori, ac si fuissent necessarij ad perfectionem, quæ consistere non potuisset sine aliqua creatura purè spirituali.

Ratio Conclusionis est negativa, sicut prior: ideò posset à priori ostendi efficaciter, & juxta multos evidenter existentia Angelorum, quia sunt necessarij ad perfectionem universi: sed hoc efficaciter, multominùs evidenter ostendi potest: ergò existentia Angelorum à priori efficaciter ostendi non potest. Maj. est partis adversæ. min. prob. etsi non existeret creatura purè spiritualis, nihilominùs universum esset perfectum juxta idæam artificis Divini: nam quia sibi ipsi est regula, & quidem liberrima, quidquid facit est perfectum; cùm ergò produxerit Angelos liberè, quos potuisset non producere, nihilominùs universum fuisset perfectum. Hoc autem, quòd DEUS Angelos potuisset non producere antecedenter, omnes concedunt, & debent concedere salva libertate DEI in productione creaturarum.

- 9 Sed dices I. cum communi Thomistarum præsertim *cit. Authore*: perfectio Universi consistit in assimilatione ad causam; quia agens intendit sibi simile: sed DEUS tanquam agens perfectum, agit per intellectum, & voluntatem: ergò requiritur ens creatum DEO simile per intellectum, & voluntatem. Discursus probatur auctoritate S. Thomæ hìc *prima part. quæst. 50. art. 1. in Corp.* ubi se clarè explicat sic: *necessè est ponere aliquas creaturas incorporeas; id enim, quod præcipuè in rebus creatis DEUS intendit, est bonum, quod consistit in assimilatione ad DEUM: perfecta autem assimilatio effectûs ad causam attenditur, quando effectus imitatur causam, secundùm illud per quod causa producit effectum, sicut*

sicut calidum facit calidum. DEUS autem creaturam producit per intellectum, & voluntatem: unde ad perfectionem requiritur, quòd sint aliquæ creaturæ intelligibiles. Idem S. Thomas docet cap. 46. contra gentes. Hoc est totum fundamentum AA. quod aliis rationibûs in idem tendentibûs confirmant. Hinc

Dices II. Juxta S. Thomam & cit. Dionysium: ab uno ¹⁰ extremo non pervenitur ad alterum sine medio: ergò cùm DEUS sit simplicissimus Spiritus, non pervenitur ad eum nisi mediante creatura purè spirituali: ergò talis est necessaria. II. Angelica creatura est necessaria ad finem à DEO intentum scilicet ad gloriam DEI, ad quam opus est creatura talis, quæ DEUM cognoscat, & diligat perfectè: ergò quia sola creatura Angelica perfectè cognoscit DEUM, & diligit, necessaria est ad finem ad DEO intentum, quòd verò DEUS omnia intendat ad suam gloriam, certum est, quia non potest non velle illam.

Respondeo ad I. ex textibus S. Doctoris tantum. ¹¹ evinci aliquam congruitatem, non rationem efficacem, aut evidentem; illud *necessè* respicit congruitatem ac decentiam, & majorem saltem materiale universi splendorem; atque hæc omnia tantum ex consequenti deducuntur, postquam ex fide certum est, dari Angelos alios, & alios. Et quid, si DEUS produceret alterum mundum, nullamque creaturam purè spiritualem, uti posset creare, an mundus ille non esset perfectus, an DEUS posset argui alicujus imperfectionis? ego non existimo; sicut defactò nemo sine blasphemia argueret, quod non perfectiores, quàm modò sunt, produxerit, quales tamen in infinitum possibiles sunt, ut constat ex Philosophia faniori, non admittente creaturam absolutè perfectissimam.

- 12 Respondeo II. Ex rationibus S. Thomæ apparere, quòd nunquam existimaverit, rationes afferri posse efficaces, quia nec ipse attulit. Nam I. ex ratione assimilationis efficax non est; quia secundum intellectum, & voluntatem illam habet in homine ratione animæ rationalis; Si autem hæc non sufficit propter imperfectionem, cum sit immersa corpori, nec sufficiet in modernis Angelis, qui multum imperfectionis ratione potentialitatis admixtæ habent; debuerat ergò DEUS propter majorem assimilationem ad se producere Angelos longè perfectiores, scilicet in majori gradu immaterialitatis, & hoc ipso in minori potentialitatis; quò enim creatura immaterialior est, eò minus potentialitatis habet.
- 13 II. Illud, quòd DEUS creaturam producat per intellectum, & voluntatem, omninò efficaciter non probat pro Angelo, quia DEUS omnia prorsus etiam materialia, & imperfectissima per intellectum & voluntatem creat, non tamen ideò assimilantur DEO in ratione intellectûs, & voluntatis; juxta Psalm. 135. DEUS *fecit Cælos in intellectu*; ergò Cœli vivunt, atque intelligunt? nego consequentiam.
- 14 III. Quòd juxta S. Thomam intelligere non sit effectus corporis, est verum, sed quid inde? ergò est solius Angeli, nego consequentiam. Nam & anima rationalis gradu intellectivo gaudet; quare autem anima, quamvis procedat per intellectum, & voluntatem à DEO, non sit spiritus purus, provenit ex libera voluntate DEI sic, & non aliter volentis. Est ergò penes solum DEUM, quomodò tanquam causa sibi velit assimilare effectus vel in ratione entis tantum, aut substantiæ, vel ratione intellectivi.
- 15 Ad II. potest negari suppositum, quod debeat perveniri ab uno ad alterum extremum; imò hoc est impossibile sibi.

sibile, quacunque creatura spiritali producta; quia semper adhuc manebit infinita distantia inter spiritualitatem creatam, & illam increatam, ac Divinam, sicut est inter infinitum, & finitum. Vel dici potest, ad DEUM sufficienter ascendi per animam rationalem tanquam medium, quæ ab utroque aliquid participat; ratio S. Dionysii, & S. Thomæ est purè congrua, ut aliquæ creaturæ proximius accedant ad DEUM, ut *adstent ante DEUM*, & hoc, ut dixi, ex consequenti solum colligimus, quia pro hac providentia ita esse, ex S. Scriptura habemus.

Ad III. dist. antec. Angelica creatura est necessaria, ad finem à DEO intentum, prout liberè intenditur hoc modo, & ideò consequenter tantum hoc eruitur trans. antec. est necessaria antecedenter, nego antec. causalis consequentis nimium probat; quia possibiles erant alii, & alii Angeli existentibus perfectiores, qui utique DEUM longè perfectius cognovissent, & hoc ipso amassent, nec tamen DEUS produxit; quia scilicet gloriam suam intendit liberè juxta voluntatem suam, & si nullum creasset Angelum, tamen DEUS habuisset in homine cognitionem, & amorem sui. Verbò ex operatione DEI ad extra nihil efficaciter deduci potest pro unius, & alterius creaturæ necessitate, quod ad hominem contra Thomistas sic ostendo.

Primò conformiter iis quæ ab ipsis docentur de Incarnatione Verbi: DEUS nullò modò antecedenter necessitatur ad gloriam suam ad extrà procurandam, quia sibi ipsi sufficit, cum plenam sui cognitionem habeat ad intrà à Filio, seu Verbo, quod est unica, & adæquata assimilatio; amorem autem habet à mutuo invicem Personarum impulsu, & vel ideò ex assimilatione ad DEUM nihil probatur necessitatis in creaturis, quia nulla est, nec esse potest, quæ DEUM comprehensivè cognoscat.

II. Juxta Thomistas DEUS nec physicè, nec moraliter tenetur producere optimum, aut semper melius, & hoc ideò, quia operatur ad extra liberè. III. Juxta eosdem, licèt Incarnatio vel maximè conducat ad perfectionem Universi, & ex illa major gloria, quàm ex omnibus aliis creaturis puris collectivè sumptis, elucescat, tamen Incarnatio non fuisset facta, si Adam non peccâisset, quæ est characteristica Thomistarum sententia; quomodo ergò necessaria fuit Angelorum existentia, quæ infinitè minus ad gloriam DEI confert. Alii uti Scotus cum suis, & multi Recentiores docent, Incarnationem, etiam nullò peccatò existente, futuram fuisse propter excellentiam suam, & Universi totius perfectionem, ex illa redundantem, quod totum negant Thomistæ, quomodo autem ista conveniant, & qua consequentia, ego quidem non capio. Videri potest *tractatus de Mystério Incarnationis 1. part. art. 3. à num. 22.* ubi rem fusiùs contra Gonet, & alios produxi.

A R T I C U L U S II.

De quidditate Angelorum.

17 **S**anctus Thomas statim *art. 1.* hìc inquit, an Angeli sint omnino incorporei? & affirmativè resolvit ex ratione ante assignata, scilicet ex assimilatione effectûs ad causam, & ex perfectione Universi; sed quia illas rationes solùm congruas, neutiquam efficaces ad adstruendam eorum existentiam judicavimus, tales iterum censemus pro incorporeitate omnimoda eorum, *art. 2.* quærit, an sint compositi ex materia, & forma? Quod negat tanquam aliquid impossibile, ut substantia intellectiva habeat qualemunque materiam, ex eo, quòd operatio quævis sit secundùm modum substantiæ; cùm ergò ope-
ratio

ratio Angeli sit *intelligere*, hoc autem sit perfectius imma-
teriale, Angelus excludit omnem materiam. Scio qui-
dem hanc rationem à multis impugnari à pari : quamvis
in homine detur intellectio, & forma intelligibilis recipia-
tur in intellectu hominis secundum rationem, & modum
formæ, tamen homo est compositus ex materia & for-
ma : ergò ratione allata præcisè non probatur, Angelum
non esse compositum ex materia, & forma.

Communiter ad hanc paritatem respondent Thomi-
stæ, negando consequentiam ex disparitate ; quia forma
intelligibilis, & ipsa intellectio in homine tantum recipi-
untur secundum unam partem, scilicet intellectus recipi-
tur in anima, intellectio autem, & forma intelligibilis seu
species expressa recipiuntur in ipso intellectu ; at verò in
Angelo recipiuntur secundum se totum ; sicut ergò ho-
mo ex una parte, scilicet intellectiva est ex data ratione
spiritualis, ita Angelus, qui est perfectior homine propter
majorem rationem est adæquatè spiritualis : sed hæc re-
sponsio urgeri posset.

Dico I. Angeli sunt puri spiritus, excludentes com-18
positionem ex materia & forma.

Probatur ex Sacra Scriptura, quæ Angelos multo-
ties vocat spiritus, sic *Psalmo 103. v. 4.* dicitur, *qui facis An-
gelos tuos spiritus*, quod in sensu S. Gregorii suprà cit. acci-
piendum est sic : *qui tuos spiritus facis Angelos, id est in ter-
ram nuntios.* Hebr. 1. v. 14. *Nonne omnes sunt administra-
torii spiritus.* Et ad *Ephesios 6. v. 12.* ubi malos Angelos vo-
cat Apostolus *spiritualia nequitiae in coelestibus*, adversus quos
nobis est colluctatio, & alibi.

Sacram Scripturam sequuntur SS. PP. apud Salman-
ticenses hìc *tract. 7. disp. 1. §. 2. num. 103.* & apud alios ma-
gnò numerò. Insuper S. Thomas hìc *art. 2. in responsio-
ne sed contra* allegat S. Dionysium *cap. 4. de Divin. Nomin.*
docentem, quòd primæ creaturæ sicut incorporales, ita
&

& immateriales intelliguntur. S. Dionysius Angelos vocat intelligibiles, & spirituales substantias, incorporales omnino, & carentes materia: sunt ergò juxta ipsum. Angeli substantiæ spirituales completæ, quia non veniunt in compositionem cum aliqua materia ad constituendum totum quoddam physicum.

Confirmatur clarè ex *cit. Concilio Lateranensi in cap. firmiter* relato: si Angeli non essent puri spiritus, nec excluderent omnem compositionem ex materia, & forma, illa divisio Concilii non esset bona: hoc dici non potest: ergò Angeli sunt puri spiritus, & excludunt omnem compositionem ex materia, & forma. Prob. seq. Maj. ex sumulis, ubi divisio rejicitur, quamdiu unum membrum dividens involvit alterum; hoc autem fieret, quia Concilium dicit: utramque condidit creaturam *spiritualem, & corpoream, Angelicam, & mundanam*, dein aliquam communem scilicet *humanam ex spiritu, & corpore*. Jam si Angelus involveret materiam, non esset oppositus adæquatè creaturæ corporeæ, hoc ipso quòd aliquid corporeitatis participaret, uti contingit in homine, qui ab utraque creatura participat. Hinc petitur argumentum: datur juxta Concilium Creatura totaliter materialis, & corporea: ergò etiam datur creatura totaliter spiritualis, & incorporea, & hæc sunt illa extrema, inter quæ mediat homo.

- 19 Illa, quæ objici solent ex Scriptura ratione functionum corporalium, facilè solvuntur, puta, cùm Raphaël *Tobiæ cap. 5. à versu 5.* in forma hominis committatus est juniorem Tobiam. *Genes. 28. v. 12.* Jacob in somnis vidit ascendentes, & descendentes per scalam Angelos, qui motus erat corporalis. *Genes. 6. à versu 2.* *Filii DEI ingressi sunt ad filias hominum, genueruntque filios*, per filios autem DEI Philo, & Josephus uterque Judæus cum 70, Interpre-

pretibus intelligunt Angelos DEI: sic etiam *Tobie 6. & 8.* dicitur dæmon fumô, ex corde piscis crematô, ascendente fugatus: & experientia teste sæpè quibusdam herbis, aut pulvere dæmones arcentur: videntur ergò habere aliquam Antipathiam cum rebus corporalibus &c. hæc, & similia facilè diluuntur; nam primum, & secundum contigit in corpore assumpto. III. Per Filios DEI intelliguntur à SS. PP. Filii descendentes à stirpe Seth, tanquam viri præstantes, DEUMque colentes, postmodum cum filiabus Cain inierunt connubia, ex quibus mala plurima terris immigrârunt, & denique diluvium; quòd verò puri homines fuerint, constat ex *cap. 6. Genes. v. 3.* ubi *DEUS: non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est.* Antipathia propria non est Angelorû; deberet enim esse proportio corporis ad corpus; nam Antipathia provenit ex dissimilitudine qualitatum in duobus corporibus, sicut Sympathia ex similitudine qualitatum. Quòd verò materialibus subinde pellantur, est à DEO immediatè, vel mediatè per benedictiones herbarum, ita superbiam dæmonis castigante, ita S. Benedictus impactâ alapâ dæmonem ab homine obfesso ejecit.

Dico II. Angeli sunt ab intrinseco incorruptibiles, & 20 naturaliter indestruibiles. Ita cõmunis contra Vasquez, & paucos alios.

Probatur quoad primum philosophicè: ubi nullum est principium corruptionis, nulla potest dari corruptio: sed in Angelis nullum est principium corruptionis: ergò nulla potest dari corruptio. Maj. suppono in Sententia peripathetica, min. patet ex dictis; quia Angeli non constant materia, nec ex elementis sunt facti, consequenter nec habent qualitates contrarias, se invicem expugnantes, quæ sunt principia corruptionis: ergò in Angelis nullum est principium corruptionis, quæ pluribus con-

firmari possent ex Physica, si opus foret. Instantiam habemus in anima rationali, quæ corruptionem excludit, ex fide: ergò à fortiori Angeli. Primum definitum est in Concilio Lateranensi *Sess. 8.* & aliàs constat ex Evangelio præmium meritorum, & demeritorium supplicium, quidquid veteres Ethnici de anima, & non rarò Pseudopolitici de mortalitate animæ, fingant, dicantque.

- 21 Quoad II. ratio est: quod naturaliter, id est, ex natura sua permanere exigit, id naturaliter destrui non potest: sed Angelus ex natura sua exigit permanere: ergò naturaliter destrui non potest. Maj. est nota, min. constat ex ratione priori, quæ est S. Thomæ hic *art. 5.* per totum.

Confirmari potest à contrario: sicut enim omnia in sublunaribus, quæ constant materia, & forma, subjacent corruptioni; ita quæ materiam excludunt, exigunt perpetuari &c. estque hic ordo universi, ut aliqua permaneant, aliqua mutantur ad varietatem, & pulchritudinem universi.

- 22 Dices I. cum Vasquezio: in Synodo sexta *actione 13.* Sophronius Episcopus aiebat approbante Concilio: *Angeli immortales perseverant*, NB. *non naturam reverà incorruptam propriève immortalem habentes essentiam, sed gratiam à DEO sortiti sunt, quæ immortalitatem largitur, & incorruptionem eis providet.* Ita etiam SS. PP. Cyrillus, Ambrosius, Damascenus, & Bernardus docent, & hic præsertim *lib. 5. de considerat. cap. 4.* Angelos immortalitate perpetuos non creatos, sed factos, id est, gratiâ, non naturâ dicit, ex quibus arguit

II. DEUS non tenetur ad conservationem Angelorum, sicut non tenetur ad conservationem hujus universi: ergò potest illos destruere; quòd verò nunquam destruendi sint, non provenit ab eorum natura, sed ex libero

bero Decreto Divino. III. Est perpetua SS.PP. Sententia, solum DEUM habere immortalitatem ex natura sua, non per gratiam, qui sicut sibi identificat suum *esse*, id est, existere, ita æternitatem, immutabilitatem, & hoc ipso immortalitatem.

Respondeo ad primum, Vasquezium extra quæstio-23 nem versari; nemo enim dicit, Angelos esse absolutè, & essentialiter indestruibiles, quod soli DEO proprium est, qui, ut objectio tertia dicit, sibi suum *esse* identificat; sunt ergò Angeli absolutè destruibiles, & annihilabiles respectu DEI, cujus Dominio subjacent, quique concursum conservativum absolutè potest denegare de quo non est quæstio: est ergò sensus, Angelos esse talis naturæ, quæ ab intrinseco exigit perpetuari, ita, ut si destruerentur, hoc fieret contra naturam per miraculum, vel saltem præter naturam.

Respondeo ad II. negando primum membrum an-24 tec. concedo II. disparitas est; quia universum, ut modò est, non petit conservari, hoc ipso, quòd partes plurimæ propter principia corruptionis mutationi subjaceant, & quidem ex natura sua: at verò Angeli, cùm talia excludant, ex sua natura perseverare petunt. Hinc dist. consequens: potest illos destruere absolutè concedo, naturaliter nego consequens, & consequentiam. Ad ulteriorem discursum nego, quòd non proveniat ab eorum natura, non posse naturaliter destrui; hoc enim ipsis ex consequenti connaturaliter debetur. Quod Decretum DEI liberum concernit, accipiendum est illud pro *antecedenti*, quatenus DEO liberum fuit, creaturam purè immaterialem producere, vel non, postquam autem produxit, connaturaliter jam liberum non est, eam destruere, quæ durare exigit.

25 Ad III. patet ex responsione ad primum. Quoad gratiam dicendum est, haud dubiè contigisse ex gratia DEI productionem Angelorum, quam DEUS potuisset omittere: sicut communis gratia, & beneficium est creatio Universi, dum omnia creatori suum esse debent, & hæc est gratia latè sumpta, seu naturalis; si verò gratia sumatur strictè in linea supernaturali, verum est, Angelos gratiæ Divinæ debere beatitudinem æternam. Sed ex hoc argumentor ad hominem: beatitudo ex sua natura juxta communem exigit perpetuitatem, aliàs non plenè satia-
ret, & tamen absolutè est destruibilis à DEO, operante contra exigentiam ejusdem, & contra justitiam providentiam in linea supernaturali: ergò etiam Angeli in linea naturali exigunt perpetuari, etsi absolutè destitui possint à DEO, operante contra exigentiam naturalem ipsorum, & contra justitiam providentialem in linea naturali.

Ulteriùs considerandum est, quomodò perfectiones Divinæ participantur à creaturis, magis, aut minùs quoad esse, intelligere &c. sic etiam æternitas ipsius tanquam mensura infinita à nobis, ut modò sumus, participatur solùm quoad mensuram temporalem, ab Angelis autem quoad ævum, habente initium, & nunquam finem, quo etiam animam rationalem reducimus; quod ergò DEUS habet per essentiam suam, creaturæ habent per participationem proportionaliter ad cujuslibet naturam.

ARTICULUS III.

Quomodò Angeli distinguantur?

26 **O**Lim varia erat quæstio inter Theologos, Sacræ Scripturæ interpretes, etiam Philosophos I. quidem, an possibiles sint Angeli specie distincti? & II. num tales actu existant? III. an defactò dentur Angeli
so-

solò numerò distincti, vel saltem possibiles sint in specie quadam infima vel subalterna? Quoad tertium S. Bonaventura 2. *sentent. dist. 9. quest. 1. art. 1.* docet, & post ipsum alii, omnes Angelos solò numerò distingui. Fundamentum desumpsisse videntur ex S. Athanasio *quest. 8. ad Antiochum*, ubi expressè scribit: *Una, & eadem est essentia Angelorum, sicut etiam est una essentia hominum.* Subl. sed isti solò numerò sunt distincti: ergò & Angeli. Accedit Sanctus Anselmus in lib. 2. *Cur DEUS homo: Angeli sunt unius naturæ.* Pro qua sententia plures SS. PP. adducuntur. De probabilitate extrinseca hujus opinionis non dubitant aliqui, quamvis Thomistis intrinsecè videatur improbabilis. Quoad primum, & secundum

Dicendum est conformiter S. Thomæ hìc, non tantum possibiles esse Angelos specie distinctos, sed modò omnes ita distingui, exclusa distinctione purè numerica.

Probatur ex S. Thoma hìc *art. 4. in Corp.* omnia, quæ conveniunt specie, & differunt solò numerò conveniunt in forma, & disconveniunt in materia: sed nullus Angelus convenit cum altero in forma, & disconvenit in materia: ergò nullus Angelus distinguitur ab altero solò numerò. Maj. certa est in illis, quæ solò numerò distinguuntur, uti homines, leones, equi, &c. Min. quoad secundum membrum patet; quia Angeli non sunt compositi ex materia, imò absolutè non possunt componi, cum sint formæ completæ, ex quibus non potest consurgere compositum physicum *per se* tale. Ex quo probatur membrum primum minoris: in tantum enim unus Angelus cum altero conveniret in forma, in quantum præcisè principium distinctionis esset materia: sed materia nulla est: ergò nullus Angelus cum altero convenit in forma.

Declaratur : ideò unus homo cum altero convenit in forma ; & sic de leone &c. quia principium distinctionis in illis est sola materia : ergò quia inter duos Angelos materia non potest esse principium distinctionis , unus cum altero nunquam convenit in forma ; discursus fundatur in S. Thoma.

- 28 Confirmatur : in omnibus solò numerò distinctis necessariò aliud est principium distinctionis specificæ, aliud numericæ, ut patet ab instantiis : sed in Angelis non est aliud, & aliud distinctionis principium : ergò non possunt solò numerò distingui. Min. prob. ex defectu materiæ, quæ deberet aliud principium distinctionis numericæ constituere. Estque hæc apertè sententia S. Thomæ præsertim *1. part. quæst. 3. art. 2.* ubi quærit, an in DEO sit compositio formæ & materiæ ? *Ad tertium* autem sic respondet ratione individuationis : *Dicendum, quòd formæ, quæ sunt receptibiles in materia, individuantur per materiam, quæ non potest esse in alio, cùm sit primum subjectum substans : forma verò, quantum est de se, nisi aliquid aliud impediat, recipi potest à pluribus : NB. at illa forma, quæ non est receptibilis in materia, sed EST PER SE subsistens, ex hoc ipso individuat, quòd non potest recipi in alio.* Ex his infero : sicut juxta S. Thomam, entia inferiora sortiuntur suam individuationem ab eo, in quo recipiuntur, & ex eo imperfecta sunt, quia limitantur : ita Angeli desumunt suam individuationem ab eo, quòd recipi non possint, quod provenit à perfectione, excludente limitationem *ad infrà* : hæc autem illimitatio definitur ab actualitate Angeli : ergò rectè inferunt Thomistæ ab uno, eodémque principio desumi individuationem, & speciem Angeli, sola inter utrumque mediante distinctione rationis.

- 29 Scio quidem, Thomistas quàm plures præsertim Salamanticenses hìc *tract. 7. disp. 1. à num. 82.* & clarissimè in
Con-

Confirmatione tertia non admittere distinctionem virtualem, consequenter nudam rationis distinctionem extrinsecam. Pro quo forsan desumunt fundamentum ex *art. 2. hic in respons. ad primum*, ubi postquam diversitatem inter materialia, & spiritualia quoad genus, & differentiam (est enim commune illud: *genus desumitur à materia, & species à forma*) S. D. assignavit, quòd scilicet in inferioribus illud principium procedat, *quia unum est determinans, alterum determinabile, addit: in rebus immaterialibus non est aliud determinans, & determinabile, sed unaquæque earum secundum se ipsam tenet determinatum gradum in entibus, & ideo genus, & differentia in eis non accipitur secundum aliud, & aliud, sed secundum unum, & idem*, NB. quæ tamen differunt secundum considerationem nostram; in quantum enim intellectus noster considerat illam rem, ut indeterminatè, accipitur in eis est ratio generis, in quantum verò considerat, ut determinatè, accipitur ratio differentia: atque ex istis nudam distinctionem extrinsecam inferunt, sed contra consequentiam doctrinae Thomisticae; nam

Contra est I. in via Thomistica non datur distinctio³⁰ rationis ratiocinatae sine fundamento ex parte objecti: sed illud fundamentum, est ipsa distinctio virtualis: ergò ubi est distinctio rationis ratiocinatae, erit & distinctio virtualis.

II. utique S. Doctor non admiserit distinctionem nugatoriam, qualis est distinctio rationis ratiocinantis: ergò admisit veram distinctionem, & fundamentum ex parte objecti. III. intellectus utique habet fundamentum, aliam speciem considerandi in Seraphino, quàm in Angelo infimi Ordinis; cùm ille sit majoris immaterialitatis, & perfectionis, quàm iste: ergò & habet fundamentum aliud, principium individuationis concipiendi propter majorem potentialitatem, quò enim aliquid plus po-

potentialitatis involvit, eò minus actualitatis habet, quamvis non recipiatur in materia, minus tamen recedit à materia, quàm Seraphim. Dum ergò S. Thomas ait, ab uno, & eodem desumi individuationem, & speciem, intelligendus est de uno realiter, & virtualiter duplici, sic ut ipse S. Doctor *cit. loc. ex 1. part.* ait. Intellectus noster potest concipere Angelum ut *indeterminatè*, scilicet præcisè considerando naturam Angelicam tanquam substantiam completam purè spirituales, & in hoc ponit rationem genericam, aliter determinatè secundum certum gradum substantialem, seu secundum aliam, & aliam perfectionem essentialem, sic e. g. à gradu communi substantiæ immaterialis ascendit ad gradum Archangelorum, & sic ulterius usque ad Seraphim, vel etiam in infimo ordine Angelorum unum considerat secundum rationem communem, dein secundum specificam, quis jam negabit distinctionem virtualem inter gradum communem, & specificum, quamvis realiter non distinguantur?

- 31 Si dicas: conducere ad pulchritudinem, & varietatem Universi, si plures Angeli sint ejusdem speciei, sicut fit in hominibus: ergò conveniens est distinctio solum numerica, ut in primo ordine Angelorum sint omnes ejusdem speciei, distincti tamen specie à secundo ordine, & sic ulterius, ut denique omnes ejusdem ordinis distinguantur solò numerò, ex quibus magis elucet Hierarchia cœlestis, suò modò conformis ordini aliarum rerum inferiorum. Quod confirmari potest ex eo, quòd sit major familiaritas, & conjunctio in societate Angelorum, si dentur plures ejusdem speciei, qui ad æqualia officia deputantur, e. g. ad custodiam hominum æqualium, vel ad aliqua peragenda, ut contigit in translatione domus Lauretanæ, quæ fuit ex Palæstina translata in Italiam ab Angelis. Ex hac confirmat S. Damascenus lib. 1. de duabus

bus volunt. Christi. Oportet inter Angelos reperiri distinctionem specificam, tamen oportet etiam esse plures ejusdem speciei, ut nimirum consociati majorem capiant voluptatem.

Respondet S. Thomas quoad substantiam hic cit. art. 4. ad 3. Quod bonum speciei præponderat bono individui: unde multò melius est, quod multiplicentur species in Angelis, quàm quod multiplicentur individua in una specie. Ex quo responderi potest ad ulteriorem discursum; quod satis, imò magis eluceat pulchritudo Hierarchiæ coelestis ex subordinatione ordinum inferiorum ad superiores, si in ordine quolibet omnes distinguantur specie propter majorem perfectionem ex responsione S. Thomæ.

Ad confirmationem dici potest, non rectè fieri argumentum ab istis inferioribus sensibilibus ad illa coelestia, quæ talibus affectibus subjecta non sunt. Autoritati S. Damasceni opponendus est S. Thomas, qui rem istam ad rigorem scholasticum examinavit, non autem ille. Cæterum

Dices pro Sententia S. Bonaventuræ, quam etiam ³² tenet Palavicinus apud Haunoldum lib. 1. hic num. 828. Angeli conveniunt in prædicato nobilissimo, scilicet intellectivo, quod fundatur in immaterialitate completa: sed taliter convenientes non distinguuntur specie, ut constat in homine: ergò solò numerò. Suppositum Maj. probatur; quia non potest in Angelis assignari prædicatum præstantius, quàm intelligere objecta independentè à sensibus; est etiam quivis Angelus substantia intellectualis completa. min. autem constat à pari de hominibus, qui propter convenientiam in rationali tanquam præcipuo solò numerò distinguuntur.

Nec obest, quod unus Angelus propter species per- ³³ fectiores perfectius intelligat, quàm alius; nam hoc est solùm secundum magis, & minus, quæ non variant speciem,

ciem, ut iterum habemus in specie humana, in qua unus perfectiùs ratiozinatur, quàm alter, nec tamen hoc variat speciem.

Ad hoc argumentum meus Clarissimus P. Professor olim in Theologia cum Haunoldo, & aliis respondet negando min. absolutè, instantiam dant in equo, & leone, qui, licet convenient in prædicato præcipuo, scilicet in ratione sensitivi, juxta omnes tamen distinguuntur specie propter disconvenientiam in hinnibilitate, & rugibilitate, tanquam prædicatis minùs nobilibus. Hinc apud istos videtur hæc regula valere: omnia quæ differunt in prædicato præcipuo differunt specie: non autem ista: quæ differunt specie, differunt in prædicato præcipuo, ex data instantia de equo, & leone. Et hoc intelligunt in sensu physico; in ratione autem Logica permittunt hinnibilitatem, & rugibilitatem esse quid perfectius, eò quod dicant aliquid determinatum, sensitivum autem quid genericum, & indeterminatum. Quod ultimum videtur gratis dici, quia ipsa ratio Metaphysica, vel Logica, ejusque major, & minor perfectio desumitur ex ratione Physica, in sublunaribus differentia scilicet à forma, & genus à materia.

34 Ad *nec obest* rectè dicunt, magis, & minùs accidentale non variare speciem, variare tamen si magis & minùs sit substantiale; sic in Angelis magis, & minùs provenit à natura Angeli, ejusque majori præ altero perfectione substantiali, quia operationes perfectiores, & quidem permanentes tales arguunt perfectiorem substantiam. Aliud est in homine, ubi magis, & minùs est accidens, dependens à melioribus organis in uno, quàm in altero. Nec operationes sunt permanentes tales, & omni tempore, sed pro dispositione corporis. Hæc illi quoad substantiam, sed tamen

Respondeo quoad primum aliter, & concessa min. argumenti, quæ mihi est certissima, nego Maj. intellectivum enim simpliciter acceptum *ut sic* non est prædicatum nobilissimum, quia est tantum genericum, omnibusque commune. Ad prob. nego causalem, & assigno tanquam prædicatum præstantius intelligere specificum, per quod unus ab altero differt, sicut convenit in generico. Hoc autem specificum desumitur ex perfectionibus speciebus, & operationibus, quæ arguunt perfectiorem substantiam, majorem immaterialitatem, & actualitatem; sic Angelus superior, cum inferiorem comprehensivè cognoscat, non vicissim, utique est majoris intellectualitatis, quam inferior, & sic ab Angelis ascendendo usque ad supremum. Cætera patent; nam substantia intellectualis completa est quid genericum, quod contrahitur per intellectualitatem perfectiorem. De hominum convenientia constat ex dictis, in quo convenimus.

Instantia de equo, & leone, qua minorem Pallavici³⁵ nus infringere conatur, apud me nihil probat; nego enim, rationem sensitivi esse præcipuam, quia est purè generica, & conveniens etiam pediculis, & pulicibus, quis autem credat, leonem non esse substantialiter perfectiorem his animalculis tam ignobilibus? non esset autem perfectior, quamdiu cum illis convenit in prædicato præcipuo, à quo perfectio desumitur.

Dico ergo prædicatum præcipuum in illis animalibus³⁶ nos latere, ideoque essentialiter primo definiri non posse; locò igitur essentialis prædicati sumimus proprietatem metaphysicè essentialem, quæ, cum per se permanens sit, arguit quoddam principium intrinsecum, fundans differentiam, tanquam prædicatum specificum, & ita discurremus in Philosophia, ad quam provoco. Et certè nemo prudentum non arguit aliam naturam in

equo, aliam in leone, cæterisque animantibus perfectis ad se invicem comparatis. Hinc apud me utraque propositio, quam ipsi formârunt, est vera. Cæterum non omnino rejiciendos esse, existimo antiquiores Thomistas, admittentes saltem de possibili absoluto distinctionem numericam in Angelis, inter quos à Salmanticensibus hic §.5. num. 95. numerantur Ferrara, Banez, Bubalus, & Capreolus, cum quibus

37 Dico II. Non videtur absolutè implicare distinctio sola numerica.

Probatur negativè: rationes contrariæ non sunt evidenter demonstrativæ: ergò adhuc solutionem admittunt: sed quamdiu rationes patiuntur solutionem commodam, tamdiu non sunt evidenter demonstrativæ: ergò absolutè non tollunt possibilitatem. Probatur discursus: ratio prima conclusionis, & secunda confirmationis tantum probant, quòd in Angelis implicet materia prima, ideòque Angeli distinguere non possint solò numero: sed hæc ratio non est evidenter demonstrativa pro Angelis; cum præter materiam primam detur aliud principium individuationis in substantiis spiritualibus: ergò solutionem admittit.

Declaratur hoc: damus contrariæ sententiæ, Angelos multiplicari non posse, sicut sublunaria, scilicet per materiam signatam quantitate cum aliis proprietatibus, quas Porphyrius in sua Isagoge ex Philosopho ut Complutenses putant, adducit in trito illo versu.

Forma, figura, locus, stirps, Nomen, Patria, tempus.

Hæc enim afficiunt materialia, posse tamen aliter Angeli multiplicari; quod

38 Probatur: Quod præstat materia prima in sublunaribus, hoc facit potentialitas in spiritualibus: sed materia prima præstat in sublunaribus individuationem numericam:

cam: ergò eandem in spiritualibus præstat potentialitas. Prob. Maj. & parit. ideò materia prima præstat individuationem, quia habet esse commune aliis, ex quo cum differentia consurgit species: sed etiam in Angelis potentialitas potest esse prædicatum commune, ex qua cum differentia provenit species: ergò etiam potentialitas potest præstare individuationem in Angelis.

Explicatur min. potentialitas in Angelis, quamvis sit in se aliquid actuale reale; quia tamen respectu superioris gradus in intellectualitate dicit adhuc illius privationem, vel saltem negationem, est quid imperfectum, quamvis sit aliquid perfectum respectu inferioris ex. gr. animæ rationalis, ratione autem illius imperfectionis *ad suprà* dicit rationem generis, quamvis respectu inferiorum dicat gradum differentialem, quod clarissimè patet e. g. in vivente, & sensitivo, seu animali; nam licèt vivens respectu superioris generis e. g. substantiæ, quæ est supremum genus univocum in arbore prædicamentali, dicat perfectionem, est tamen quid imperfectum respectu differentiæ scilicet sensitivi, & sic est de animali respectu gradus differentialis. Accedit, quòd S. Thomas *suprà* alatus ad finem dicat, formas per se subsistentes ex hoc ipso individuari, quòd recipi non possint in aliis. Ex quibus

Argumentor I. ideò juxta S. Thomam hìc *art. 2. ad 1.* ³⁹ alia inferiora possunt multiplicari solò numerò; quia in illis aliud est determinans, aliud determinatum: sed etiam in Angelis aliud est determinans, aliud determinatum: ergò etiam Angeli possunt multiplicari solò numerò. Maj. est S. Thomæ ex instantia ibi allegata, ait enim, *in rebus materialibus aliud est, quod determinat ad specialem gradum, scilicet forma, & aliud quod determinatur, scilicet materia, unde ab alio sumitur genus, & ab alio differentia.* Min. prob. esse immateriale est in Angelis aliquid indeterminatum, scilicet

conveniens pluribus, & est aliquid determinans scilicet determinatus gradus actualitatis: ergò etiam in Angelis est aliquod determinatum, & determinans. Antec. videtur clarum, quia in substantia immateriali completa, quæ non est receptibilis in materia conveniunt prorsus omnes Angeli; cùmque possit fieri perfecta abstractio, convenientia est univoca; nam si substantia spiritualis abstractè sumitur, & postea dividitur, fit in membra hæc: completa scilicet in Angelo, *incompleta* in anima rationali, completa dein ulterius penès altiores, & altiores gradus intellectualitatis dividitur, & sicut ratio completæ substantiæ ut sic in Angelis est genus, ita gradus intellectualitatis est differentia. Et hic discursus est conformis S. Thomæ hic *art. 4. ad 2.* dicenti: *Magis, & minus secundum quod causantur ex intensione, & remissione unius formæ non diversificant speciem: NB. sed secundum quod causantur ex formis diversorum graduum, sic diversificant speciem - - -* & postea concludit: *& hoc modo Angeli deversificantur secundum magis, & minus.* Consequenter juxta S. Thomam unus Angelus distinguitur specie ab altero propter formam diversorum graduum, quamvis convenient in ratione communi immaterialitatis, & hoc ipso potentialitatis. Ex quibus

- 40 Argumentor II. potest DEUS producere plures Angelos ejusdem immaterialitatis, & ejusdem in intellectualitate gradus: sed tales Angeli distinguerentur solo numero: ergò potest DEUS producere plures Angelos solò numerò distinctos. Maj. subsistit, donec ostendatur implicantia ex ratione; dein non video, cur DEUS non possit alteri communicare prædicata eadem, quibus gaudet e.g. S. Michaël, ita, ut alter sit ejusdem potentialitatis, quæ esset genus, & ejusdem in intellectualitate gradus, qui esset differentia, ut magis uterque non plus differret,

ret, quàm Petrus, & Paulus: amabò ostende implican-
tiam, sed ex tali ratione, quæ DEI Omnipotentiam con-
stringat, & limitet.

Si dicas, in Angelis deesse materiam, à qua genus de-41
sumatur, nihil dicis, oppono enim S. Thomam in *quest.*
unica de Spirit. Creat. art. 1. ad 24. ubi respondet ad objectio-
nem hanc: *Omne, quod componitur ex genere, & differen-*
tia componitur; differentia autem sumitur à forma, genus autem
à materia, ut patet ex 8. Metaph. cum ergò substantia spi-
ritualis sit in genere, videtur, quòd sit composita ex ma-
teria, & forma. Et hoc sibi etiam objicit hic *art. 4.*

Ad objectionem istam *cit. loc.* ait: dicendum quòd
„in rebus compositis ex materia & forma, genus sumi-
„tur à materia, & differentia à forma, ita tamen, quòd
„per materiam non intelligatur materia prima, sed se-
„cundum quod per formam recipit quoddam esse im-
„perfectum, & materiale respectu specifici, sicut esse ani-
„malis est imperfectum, & materiale respectu hominis.
„Dein de Angelis subjungit: *subtracta ergò materià* à sub-
„stantiis spiritualibus, remanebit ibi genus, & differentia,
„NB. non secundum materiam & formam, sed secun-
„dum quod consideratur in substantia spirituali, NB. tam
„id, quod est commune sibi, & imperfectioribus sub-
„stantiis, quàm etiam id, quod est sibi proprium: ergò
juxta S. Thomam in Angelis datur aliquid commune, &
proprium, ex quibus conjunctis consurgit species, est er-
gò sola quæstio, an DEUS possit producere idem com-
mune, & proprium, uti producit in hominibus, & sic va-
leat creare plures Angelos ejusdem speciei, donec
probes implican-
tiam. Sit

✠ (+) ✠

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Angelo quoad Corpus.

EXplicatâ, quantum fieri potest, Angelorum existentiâ, & naturâ, quærit S. Doctor in *quæst. 51.* de comparatione Angelorum ad corpora, & in *1. art.* quærit, utrùm Angeli habeant corpora sibi naturaliter unita? dein utrùm assumant, & in assumptis operavitæ exercent. Subinde in *quæst. 52.* descendit ad locum Angelorum. Nos brevitatis causâ agimus solum de Angelo quoad Corpus.

ARTICULUS I.

An Angeli habeant corpora sibi naturaliter unita, vel saltem assumere possint?

42 **Q**Uoad primum membrum status quæstionis est, an Angeli sint, vel saltem possint esse conjuncti corporibus per modum formæ informantis, & sic ea vivificare? olim affirmativam juxta Vasquez tenuerunt. Philosophi, omnesque illi, qui astris, aliisque corporibus coelestibus vitam, qua moverentur ab intrinseco, attribuerunt. Ita apud citatum Vasquezium docuit Plato, qui in *Epinomide* jussit coelos adorari, & astra tanquam Numina. Expresse docuit Aristoteles in *lib. 2. de cælo textu 13.* dicens coelum esse animatum. Imò & S. Augustinus *lib. 2. de Genes. ad litteram* hanc quæstionem proponit, sed non definit, quia ut in *Enchiridio cap. 58.* dicit, non satis exploratum esse, an sidera mentem, vel sensum habeant, & ad Beatorum societatem pertineant &c. essent ergo juxta communem ex Aristotele Angeli illæ animæ

mæ coelorum, & astrorum, consequenter haberent corpora sibi naturaliter unita : sed meo judicio ex animatione præcisè coelorum, & astrorum nequit determinatè inferri de Angelis, cum animatio possit fieri mediante anima aliqua vegetativa, sensibili, aut rationali, quod ultimum ex S. Augustino colligi posse videtur (si tamen fideliter refertur à Vasquezio) dubitante, an sidera mentem habeant, & ad Beatorum societatem pertineant ? hoc enim solum verificari posset de anima rationali, quæ Beatitudinis est capax, nec rectè de Angelis, qui vel Beati jam sunt, aut damnati &c. sed quidquid sit

Dico I. Angeli non possunt habere corpora sibi naturaliter unita. 43

Ratio est facilis ex Philosophia : nullum ens substantialiter completum, & per se subsistens potest alteri conjungi per modum formæ informantis : sed omnes Angeli sunt entia substantialiter completa, & per se subsistentia : ergo nullus Angelus potest alteri uniri per modum formæ informantis. Maj. est certa; quia non potest fieri compositum substantiale per se.

Pro objectionibus ex PP. solvendis notanda est responsio S. Thomæ hoc *art. ad 1.* ubi docet, multorum errorem fuisse, existimantium, omne ens esse corpus, sic dixerunt DEUM esse animam mundi, scilicet veluti formam corpoream, quod est contra fidem, licet in aliquo sensu tolerari posset opinio, in quantum scilicet DEUS, ut primus motor omnia movet, & dirigit. Origenes non audens simile quid DEO tribuere, concessit tamen Angelis, sed ut advertit S. Doctor, secutus est antiquos Philosophos, sæpè deceptus. Si quando etiam SS. PP. solum DEUM dicant incorporeum, intelligendi sunt, quod solus DEUS à se, & per suam essentiam sit talis, alii verò per participationem, vel quod Angeli sæpius ad aliqua peragenda

indigeant, & assumant corpora. Ut S. Gabriel in sua ad Virginem legatione, Raphaël ad iter cum Tobia peragendum.

44 Dico II. Angeli possunt assumere corpora. Est communis

Colligitur ex S. Scriptura locis jam cit. & passim alibi, præsertim *Genes. 18. v. 2.* ubi Abraham apparuerunt tres Angeli, qui comederunt cum ipso. Et *Genes. 19. v. 1.* venerunt duo Angeli ad Lot, qui eis etiam convivium instruxit, quamvis reverà non comederint (hoc enim est vivi corporis, & nutribilis) sed tantum videntur manducare, habuerunt tamen corpora assumpta, & formata. Unde ut verba S. Scripturæ salventur.

45 Dico III. Illa apparitio Angelorum non est merè imaginaria, ut apud S. Doctorem hinc *art. 2.* aliqui docuerunt, sed vera

Ratio S. Thomæ est: illa quæ videntur per solam imaginationem non videntur indifferenter ab omnibus, seu non videntur constanter eodem modo: sed Angeli apparentes in citatis locis visi sunt indifferenter ab omnibus, & constanter eodem modo: ergò visio illa non solum imaginaria, sed vera censenda est. Min. constat ex Scriptura: nam Angeli Abrahami visi sunt à Sara, cui filium Isaac nasciturum prædixerunt, visi sunt à tota familia: ita Angeli venientes ad Lot visi sunt à viris etiam sceleratis &c. de Raphaël constat. Major. declaratur: illud, quod visioni imaginariæ objicitur, est in sola imaginatione videntis, & vel ideò non videtur ab aliis indifferenter, imò nec videri potest ab aliis, non potentes inspicere alterius phantasiam, seu potentiam imaginariam, uti sæpè contigit Sanctis in extasi, in qua diversa videntur, aliis nihil videntibus; unde S. Doctor infert, tanquam manifestum, apparitiones veras contigisse secundum corpoream

ream visionem; quia videbatur id, quod positum erat. extra videntem: cum autem Angeli neque corpora sint, nec habere possint corpora naturaliter unita, patet, quod Angeli interdum corpora assumant.

Cæterum præveniendò Objectiones sciendum est⁴⁶ Angelos, dum assumunt corpora, ea movere ut *motores representatos*, quia non sufficit, ut tantum uniantur corpori, quod movent; alias in Sententia peripatetica intelligentiæ assistrices dici possent assumpsisse coelos, aut dæmones corpora obsessa, quod absurdum est, imò & Angelum assumpsisse Asinam Balaam, cujus linguam, & fauces movit; dum enim Propheta Balaam sæpius percuteret Asinam suam, nolentem pergere in via, quia Angelus Domini (ne progrediretur) stricto gladio minitabatur Asinæ, nihil vidente Balaam, Asina dixit *Num. 22. v. 28. quid feci tibi? cur percutis me ecce, jam tertio: aperuit enim Dominus*, scilicet per Angelum, os Asinæ, ut loqueretur. Multo minus ista assumptione corporum intelligenda est de assumptione hypostatica, ac si Angelus suâ subsistentiâ terminaret naturam corporis, hoc enim absolute impossibile est; quia sic assumendo deberet subsistentiam corporis tollere, eamque suâ supplere, quod superat omnem virtutem creatam, in quo enormiter erravit Origenes, qui ex illis verbis: *Ecce ego mitto Angelum meum &c.* intulit, S. Joannem Baptistam fuisse Angelum incarnatum. Idem de Malachia Propheta existimavit propter verba: *Factum est Verbum Domini in manu Angeli, scilicet in manu Malachiae*: dicti autem tales, nempe Malachias, & S. Joannes Baptista, sunt Angeli ex officio, quo fungebantur, non ex natura.

Dicuntur ergo ut *motores representati*, id est, corpus⁴⁷ assumptum, & motum est similitudo Angeli, ipsum suò modo repræsentans, & quasi ipsius Persona apparens, ut reipsa dicit S. Thomas hic *ad 2. quod corpus assumptum unitur*

Angelo, non quidem ut forma, neque solum ut motori, sed sicut motori representato per corpus mobile assumptum. Quatenus per figuram, & proprietates exterius sensibiles repræsentet virtutes intelligibiles. Cæterum ut S. Doctor hoc art. ad 1. advertit, Angeli non indigent corpore assumpto propter se, sed tantum propter nos, ut mandata Divina exequantur, & familiariter nobiscum converfentur ad ostendendam intelligibilem societatem, quam olim habituri sumus cum ipsis in Patria. Insuper juxta S. Doctorem apparitiones Angelorum in veteri testamento fuerunt quædam figuræ illius, quod Verbum Divinum esset assumpturum corpus humanum; atque ideò ad illam apparitionem ordinatæ erant, qua Filius DEI apparuit in carne.

Si dæmones quandòque assumunt corpora, & sæpè se in Angelos lucis transformant, quod boni Angeli ad nostrum profectum faciunt, ipsi ad deceptionem facere moliuntur, ut docet S. Thomas *quæst. 6. de potentia art. 7. in Corp.* ad finem: imò semper dæmones in corporibus assumptis, quomodocunque fiat, sive assumant speciem hominis, aut animalis, non nisi nocere intendunt.

48 De cætero corpora assumpta juxta cõmunem non sunt ordinariè mixta perfectæ, sed juxta S. Thomam hic *ad 3.* ex vaporibus, corpusculis subtilioribus, & aëre condensato, aliisque, quæ in figuras adunantur, externa corpora repræsentantibus compacta.

Si quæras, qua virtute Angeli hoc faciant, respondet hic S. Thomas *ad 2.* corpora sensibilia Divina virtute formari ab Angelis, ut congruant ad repræsentandas intelligibiles proprietates, & *ad 3.* repetit, corpora ex aëre condensato virtute Divina formari. Quod tamen universaliter non videtur procedere de virtute supernaturali, cùm etiam mali Angeli sæpè assumant corpora ad
pes-

peffimos fines, verifimile non eft, DEUM fua virtute formare talia corpora, & Angelis uti tanquam inftrumento. Unde Vasquez *1.p. difp. 189. cap. 4. ad finem*, ait: corpora ordinariè ab Angelis affumi virtute naturali à DEO primitus conceffa, pro quo *cit. S. Albert. M. & S. Bonaventuram*; forfan etiam dici poffet, quòd virtus boni Angeli refpectivè fit *Divina*, quòd à DEO non restringatur, ficut in malo Angelo, ne fæviat nimium, homines in afumpto corpore feducendo, ita Clariffimus P. Peri hìc *art. 1. ubi ad finem addit*, dici poffe, ly *Divina* ad differentiam in affumptione Corporum inter Angelos bonos, & malos ex eo, quòd boni non affumant corpora nifi ad Imperium Divinum, ut idem fit, virtus Divina, quod Imperium Divinum. Dein absurdum non effet, admittere, quòd Angeli virtute Divina corpus affumant, quando ad supernaturalia, & graviora munera mittuntur, qualiter miffus eft Gabriel Angelus ad B. V. ad annuntiandum Incarnationis Myfterium: quando Angelus apparuit Moyfi in Rubo, & in monte Sinai, ubi infolito splendore refulgent. Alia paffim in Scripturis exempla funt, etiam in Hiftoriis, dum apparuerunt SS. Martyribus in carceribus obfcuris, quos fua luce replerunt.

Quæres I. an etiam DEUS in veteri testamento in corpore affumpto apparuerit? Ratio dubitandi eft ex Scriptura, quæ fæpè fimilis apparitionis meminit, fic *Genes. 18. v. 1. de Abraham dicitur: Apparuit autem ei Dominus in convalle Mambre &c.* iterum *Genes. 22. DEUS præcepit Abraham, ut immolaret filium Ifaac. Exodi 3. v. 2. Dominus apparuit (fcilicet Moyfi) in flamma de medio Rubi.* Cùm ergò verba Scripturæ fint accipienda in fenfu proprio, nifi fequatur absurdum, afferendum effe videtur, DEUM in corpore affumpto apparuiſſe, quod facere potuit.

Respondeo tamen, probabilius DEUM solùm per Angelos apparuisse, & per eosdem hominibus locutum fuisse, & taliter interpretandi Scripturam occasionem faciunt sancti Patres. Imò S. Augustinus *lib. 3. de Trinit. cap. 11.* ex professo hanc quæstionem examinat, & concludit, apparitiones fuisse factas ministeriò Angelorum: si alibi contrarium docuisse asseratur, uti *Epist. 111.* ex aliorum Sententia scripsisse dicendus est, sicut in *cit. Epist.* ex mente S. Hieronymi, Gregorii Nazianzeni, & Ambrosii scripsit. Præ aliis Patribus attendendus est S. Dionysius Areopagita, qui *cap. 4. de Divinis Nominibus* id expressè docet; ait enim universaliter, Angelos esse quasi Divini silentii interpretes, ideòque de substantiis spiritualibus profectur: *Angelorum præcipuè nomine appellantur propterea, quòd primum in eis sit Divina illustratio, ac per eos ad nos perveniant ea, quæ naturam nostram superant, patefactiones.* Plura ibi docet, præsertim legem Moyse per Angelos fuisse promulgatam. Me, ut hanc Sententiam probabiliorem æstitem, movet S. Stephanus in *Actibus Apostolorum cap. 7.* suâ in Judæos invektivâ, in qua *vers. 30.* de Moyse ait: *Apparuit illi in deserto montis Sina NB. Angelus in igne flammæ Rubi.* Et quamvis in *v. 31.* dicat: *Facta est ad eum vox Domini.* Vox illa DEI erat mediante Angelo, quod patet ex *vers. 38.* ibidem, ubi iterum de Moyse ait: *Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitudine cum Angelo NB. qui loquebatur ei in monte Sina, & cum Patribus nostris: qui accepit verba vitæ (scilicet Præcepta Decalogi) dare nobis.* Si apparitio in Rubo, si promulgatio legis, quæ summa erant mysteria, per Angelum factæ sunt, cur non & alia? Et hic interpres plenus Spiritu Sancto par est centum aliis.

50 Quæres II. An Angeli in Corporibus assumptis valeant exercere actiones vitales? certum est, Angelos in corporibus clicere actus intellectûs, & voluntatis, sibi com-

competentes, & vitales; cùm enim intelligere sit vita in Angelis, à cognitionibus nunquam cessare possunt: est ergò quæstio solùm de actionibus vitalibus exercitis in corporibus assumptis.

Respondeo negativè ex ratione: quia omnis actio vitalis procedit à principio intrinseco vitali: sed operationes Angelorum in corporibus assumptis non procedunt à principio intrinseco vitali: ergò non sunt vitales. Maj. est ex Philosophia certissima; quia actio vitalis est motus viventis; motus autem corporis assumpti non est viventis, cùm nec corpus sit vivens; est ergò motus ille purè materialis, sicut motus horologii, aut currûs respectivè ad horologium, & currum. Hinc S. Thomas hic *art. 3. in Corp.* concludit: *nihil opus habere vitæ, quod non habet vitam, quæ est potentiale principium talis actionis.* Ex quibus

Infertur I. Motum progressivum in Angelis, vocem, 51 aliâque similia non esse actus vitales. Quia non proveniunt à principio vitali conjuncto: moventur tamen Angeli in corpore assumpto per accidens, ut docet S. Thomas hoc *art. ad 3.* sicut motor movetur in mobilibus; sunt ergò e. g. hic, quod non alibi. Locutio Angelorum non est propriè talis, sed est simile quid, quatenus formant sonos in aëre similes vocibus humanis. De comestione jam dixi; quia propriè talis, est sumptio cibi convertibilis in substantiam aliti, cùm *essem vobiscum*, ait Raphaël ad Tobiam cap. 12. *videbar quidem manducare, & bibere, sed ego potu invisibili, & cibo utor.*

Infertur II. Angelum neutiquam posse validè bapti- 52 zare, absolvere, aut consecrare; quia ad ista requiruntur verba articulata, propria, & à principio vitali provenientia. Insuper Angelum non posse alia, ad quæ vita requiritur, exercere; sic non potest generare &c. sæpè tamen
le-

legitur ex coitu dæmonum cum sagis natos fuisse partus utcunque monstrosos. Ad quod S. Thomas hic ad 6. sic loquitur: Si tamen ex coitu dæmonum aliqui interdum nascuntur, hoc non est per semen ab eis decisum, aut à corporibus assumptis, sed per semen alicujus hominis ad hoc acceptum, utpote quòd idem dæmon, qui est succubus ad virum, fiat incubus ad mulierem, sicut & aliarum rerum semina assumunt ad aliquarum rerum generationes (ut S. Augustinus dicit lib. 3. de Trinit.) ut sic ille, qui nascitur, non sit filius dæmonis, sed illius hominis, cujus est semen acceptum. Hæc S. Doctor.

QUÆSTIO III.

De via Angeli quoad gratiam, & meritum.

EA, quæ hætenus dicta sunt, spectant Angelum quoad naturalia principaliter consideratum, quamvis subinde alia intercesserint; dicenda autem respiciunt Angelum quoad supernaturalia, scilicet gratiam, & meritum, pro quo sit

ARTICULUS I.

An Angelus in primo instanti creationis habuerit gratiam sanctificantem, & quomodo?

53 **S**uppono ex S. Thoma art. 2. Primò, Angelos non fuisse productos ab æterno; cùm tamen oppositum ex errore Aristotelis evidenter deduci possit, admittentis hunc mundum ab æterno. Estque defactò de fide, quidquid sit de possibilitate, de qua Philosophi.

Secundò, Angelum non fuisse productum ante mundum

dum corporeum ex illo *Genes. 1. In principio creavit DEUS Cœlum, & terram*, & quamvis S. Thomas hîc *art. 3. in Corp.* dicat, duplicem quoad hoc Doctorum sententiam esse; probabiliorem tamen judicat illorum, qui docent, quòd Angeli simul cum creatura corporea sint creati, subjungit tamen: *quamvis contrarium non sit reputandum erroneum, præcipuè propter sententiam Gregorii Nazianzeni*. Imò *cit. art. ad 1.* fatetur, contrariam fuisse Doctorum Græcorum, concorditer sentientium, quòd Angeli sint ante mundum corporeum creati. Hodie tamen standum est Concilio Lateranensi, ex quo refertur in *cap. 1. de Summa Trinit.* quòd DEUS ab initio utramque de nihilo condiderit creaturam, spiritualem, & corpoream &c. vide suprâ præfationem, ubi de istis egimus, & quia illud *cap.* agit de fide Catholica, habet vim decisivam.

Suppono tertiò, Angelum fuisse creatum in Cœlo⁵⁴ Empyreo; rationem congruam adducit S. Thomas hîc *art. 4. in Corp.* quia, *cùm ex creaturis corporalibus, & spiritualibus universum hoc constituatur*, conveniens fuit, quòd *Angeli in supremo corpore crearentur, tanquam toti naturæ corporeæ præsidentes*. Nec curat S. Doctor, an dicatur illud corpus Cœlum Empyreum, sive qualitercunque nominetur, sed S. Isidorus sequitur dicentem, *quòd supremum Cœlum sit Cœlum Angelorum*. Si objiciatur S. Augustinus ex *lib. 3. supra Genes. ad Litt.* dicens, quòd Angeli fuerint creati in superiore parte aëris, respondendum est ex S. Thoma hîc *ad 2.* quòd S. Augustinus fortè per supremam partem aëris intelligat supremam partem Cœli, cum quo aër quandam convenientiam habet propter subtilitatem, & diaphaneitatem. Sic etiam, si diceretur ex *Isaïæ 14.* Angelum non esse in supremo Cœlo, aliàs ibi dicere non posset: *ascendam in Cœlum*, quomodò enim potest ascendere ad Cœlum altius, cùm jam sit in altissimo, expli-

U

can-

candum est sic , quòd ibi Coelum fumatur pro Deitate, ad quam Lucifer ascendere voluit. De quo plura infra, de primo peccato Angelorum. His suppositis

55 Dico I. Angelus in primo suæ creationis instanti habuit gratiam sanctificantem.

Conclusio, cùm ex ratione satis demonstrari non possit , ex Scriptura desumenda est. Præsertim *Ezechielis* 28. v. 15. ubi quidem , si litteram nudam aspexeris , de superbia , & ruina Regis Tyri agitur, quod tamen Sancti Patres, & Interpretes in sensu Metaphorico de Lucifero intelligunt. Ibi dicitur : *Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ, donec inventa est iniquitas in te*, & v. 17. confirmatur : *Elevatum est cor tuum in decore tuo*. Idem *Joan.* 8. n. 44. Christus dixit de diabolo , quòd in veritate non steterit. Et Judas in *Epist.* v. 2. dicit, Angelos non servasse Principatum suum. Ex quibus satis clarè erui potest veritas conclusionis. Si enim fuit perfectus ab initio , & postea peccavit , & perdidit sapientiam : ergò antea habuit ; per perfectionem autem illam , sapientiam , & Principatum intelligit S. Augustinus *lib. 12. de Civit. Dei cap. 9.* apud S. Thomam in responsione *sed contra* gratiam sanctificantem - - *creavit simul in eis condens naturam, & largiens gratiam*. Quamvis altera sententia, quòd creati sint Angeli in naturalibus tantum , sit etiam S. Thomæ probabilis , probabilior tamen est ista , quia dictis Sanctorum magis est consentanea.

56 Congruentiam S. Doctor ex Augustino desumit super *Genes. ad Litt.* quæ in forma est hæc : Omnia in prima rerum conditione producta sunt secundum quasdam seminales rationes in ordine ad proprios sibi effectus in linea naturali producendos , uti constat in plantis, & animalibus : ergò etiam creatura intellectualis fuit condita secundum quandam seminalem rationem in ordine ad at-

tin-

tingendum finem, ad quem condita est, scilicet ad beatitudinem supernaturalem: sed ratio illa seminalis est gratia: ergò si cætera sunt ab initio ita producta, etiam creatura intellectualis fuit ita producta. Min. subf. colligitur ex *1. Joan. 3. v. 9.* ubi gratia semen DEI nominatur. Exinde ait S. Thomas in Corp. Manifestum, quòd gratia gratum faciens hoc modo comparatur ad beatitudinem, sicut ratio seminalis in natura ad effectum naturalem.

Dein certum est de fide, uti constat ex Trident. Sess. 6. de justif. c. 1. primum hominem fuisse productum in gratia, & iustitia originali: ergò etiam probabilius Angelus fuit productus in gratia, quamvis hoc ultimum adeò non constet, ut prius, paritas tamen procedit ex paritate finis, & beatitudinis supernaturalis, ad quam utraque creatura intellectualis fuit ordinata, ut docet expressè S. Thomas ex S. Augustino *1. part. quæst. 95. art. 1. in respons.* Sed contra, & in Corp.

Dico II. Angelus se ad primam gratiam per actum⁵⁷ proprium disposuit, est S. Thomæ, & communis Thomist. contra paucos.

Ratio est: perfectius est gratiam accipere ex propria dispositione, quàm nudè sine motu proprio infusam: ergò Angeli se disposuerunt; quia perfectio homini concessa non potest denegari naturæ Angelicæ longè perfectiori: assumo: sed homo se in primo instanti ad gratiam disposuit, & defactò omnes adulti juxta Trident. sess. 6. cap. 7. gratiam consequuntur ex propria dispositione: ergò ita & Angeli consecuti sunt. Addunt alii communiter, quòd, cum per gratiam assequamur amicitiam DEI, amicitia autem non obtrudatur, sed volenti offeratur, oporteat se ad illam disponere per actum liberi arbitrii.

Quæres, an gratia in Angelis quoad perfectionem⁵⁸ proportionata fuerit perfectioni naturali? hoc est, an

Angelus naturâ perfectior alterô , maiorem gratiam acceperit?

Respondeo affirmativè cum communi Thomistarum omnium, & meliorum Recentiorum, ita quidem, ut Vasquez hîc *disp. 228. cap. 1.* fateatur, se neminem legisse, qui contrarium teneret. Sed ibi nondum vixerat P. Arriaga, qui scripsit, se vix posse dubitare de falsitate communis sententiæ, sed attendendus non est hic arrogans, & impudens Auctor, qualem se etiam in Philosophicis non rarò prodit.

Prob. I. Auth. S. Dionysii *de cœlesti Hierarchia cap. 6. & 7.* ubi teste Suarezio, & Haunoldo tradit, Angelos perfectiores in natura, propinquiorese DEO tum in officio, tum in splendoribus gratiæ, quod ait, se à S. Paulo Præceptore suo didicisse. Si Paulus hoc docuit Dionysium, non potuit ille amplius de veritate dubitare. Idem docuit S. Basilus *lib. de Spiritu Sancto cap. 16. Neque Cœlorum*, ait, *virtutes suapte naturâ sanctæ sunt, sed juxta portionem, quâ se invicem superant, à Spiritu Sancto habent sanctificationis mensuram.* Post Basilium S. Damascenus, & alii. S. Doctor id probat ex Magistro Sentent. in 2. *sent. dist. 3.* qui ubique insistit quoad similia menti Sanctorum Patrum dicens, quòd Angeli, qui naturâ magis subtile, & sapientiâ amplius perspicaces creati sunt, hi etiam majoribus gratiæ muneribus præditi sint.

59 Prob. II. ex congruentia, quam S. Thomas in *Corp.* allegat quoad substantiam, hac: DEUS per ordinem suæ sapientiæ diversos gradus in natura Angelica constituit, ut unus superet alterum in linea naturali, & sic habeatur subordinatio, seu Hierarchia unius respectu alterius in perfectione naturali: ergò etiam, cùm DEUS Angelos ordinaverit ad finem supernaturalem tanquam ultimum, varios gradus constituit in illa linea, ut unus superet alterum,

rum , & sic servetur subordinatio , seu Hierarchia unius respectu alterius in perfectione supernaturali. Anteced. negari non potest propter communem Theologorum , in Scriptura , & Sanctis Patribus fundatam , cui accedit instantia in rebus istis inferioribus , tam naturalibus , quàm politicis. Consequentia autem , & paritas subsistit à fortiori ; quia Sapientia Divina , & ejus ordinatio magis elucet in supernaturalibus , quàm naturalibus , cùm hæc illis subordinentur. Instantiam dat S. Doctor claritatis tantum causâ in artifice , volente ædificare domum , qui hoc ipso , quòd certos lapides magis poliat , & pulchrius , ac decentius aptet , censetur illos ordinare ad honoratiorem domus partem. Habet S. Thomas adhuc aliam congruentiam , sed quia fermè incidit in priorem , brevitatis ergo omittitur. Hoc tamen est benè notandum , quòd perfectior gratia non possit exigi à natura perfectiori tanquam debita , sed tantum quòd DEUS respiciat perfectiorem naturam quoad gratiam perfectiorem tribuendam , ut rectè consideranti ex congruentia S. Doctoris patebit.

Insurgit I. Arriaga hìc : Lucifer fuit naturæ perfectissimæ , & tamen infelicissimus in accipiendis auxiliis congruis pro secundo instanti , in quo lapsus est : ergò si DEUS tantam diversitatem induxit , prudenter suspicari licet , inductam etiam esse minorem inter cæteros Angelos. Et hoc est , ait Haunoldus hìc *controvers. 2. num. 949.* tandem argumentum illud , quo putat Arriaga , posse quemvis prudentem moveri ad recedendum à communi sententia , non obstante quacunque autoritate contraria. Verum argumentum est acceptum ex Cardinale de Lugo , ex quo etiam responsio accipienda erat. Hæc Haunoldus contra suum aliàs socium. Ex quo patet impudentia hominis , ex Lugone , qui sibi hoc objicit , argu-

gumentum describentis, & responsionem ad illud, quàm dedit Lugo, subdolè dissimulantis; ita solet contingere in S. Thoma, ubi objectiones illius pro argumento assumunt, & responsionem dissimulant, ut ostendi in *tract. de Incarnat.* Sed hoc utique non est Viri?

61 Respondent Haunoldus *cit. loc.* in objectione hac duo confundi, maximè distinguenda, scilicet efficaciam gratiæ, & ejusdem entitatem, & perfectionem intrinsecam; ait ergò, Luciferum habuisse gratiam entitativè perfectissimam respectu aliorum Angelorum, nec tamen eidem fuisse cooperatum, sicut alii, & hoc liberè; quia nulla gratia nec physicè, nec moraliter necessitat ad consensum, si autem fuisset cooperatus Lucifer, & hoc toto conatu fecisset, perfectiorem actum elicuisset, quàm alii consentientes: idem respondet Cardinalis de Lugo, quæ responsio in via Recentiorum solvit argumentum. Sed tamen Thomisticè

62 Respondeo aliter, scilicet argumentum non attingere statum Quæstionis; S. Thomas cum suis loquitur de primo instanti creationis, in quo juxta dicta gratia fuit proportionata perfectioni naturali, hinc in forma concedo primum membrum antec. quoad instans primum, alterum membrum quoad instans secundum, non est ad rem, & sic propositio consequens; nam consequentia nulla est. Potuisset Lucifer in secundo instanti elicere perfectissimum actum, si voluisset; habuit enim gratiam majorem aliis, quòd verò non elicuerit, superbiæ ipsius imputandum est, nolentis se subicere DEO.

63 Objicitur II. Hæc sententia sapit Pelagium, ejusque sententiam docentis, DEUM moveri ad gratiam perfectiorem ex parte operum naturalium honestorum: hoc autem est damnatum ab Ecclesia: ergò sententia non subsistit.

Respondeo, negando Maj. absolutè; Pelagius enim docuit, opera naturalia honesta mereri gratiam, ita ut honestè vivens naturaliter, à DEO consequatur gratiam, quod negat Ecclesia: hinc illud principium, quo etiam usi sunt aliqui ex primis Recentioribus, homini facienti quod est in se ex viribus naturæ, DEUS non denegat gratiam, est reprobatum, quia opera præcisè naturalia non possunt mereri gratiam supernaturalem; cùm nulla sit proportio: aliud est in hac sententia; nec enim perfectior Angeli natura movit DEUM per modum meriti, ut majorem conferret gratiam, sed DEUS ipse pro sua sapientissima ordinatione perfectiorem naturam ad perfectiorem gratiam ordinavit, quod ex Sanctis Patribus colligimus. Cur ergò sententia S. Thomæ ad illa violenter trahitur, de quibus ille nec cogitavit?

ARTICULUS II.

Quòdnam fuerit peccatum Angeli?

PEccatum primum Angeli fuisse aliquam superbiam, ⁶⁴ ex Scriptura videtur moraliter certum esse; dum enim voluit esse similis Altissimo, quodam superbiæ impetu ferebatur. Etiam S. Augustinus *lib. II. de Civit. DEI cap. 15.* ait: *ab ipsius superbia coepit peccatum.* Sed hæc superbia non est qualiscunque, & generica, qualem omne peccatum grave involvit, in quantum est saltem virtualis, & interpretativus contemptus DEI tanquam Legislatoris, atque averfio à fine ultimo, quem peccator, se convertendo ad creaturam, contemnit, & relinquit. Est ergò quædam specialis superbia, de qua variè Doctores, inter quos est etiam P. Arriaga *hìc sect. 9. in fine.* Postquàm plures sententias retulit, denique omnibus præfert (debebat, nî fallor, ait Haunoldus *hìc n. 961.* omnibus post-

ha-

habere) istam, peccatum scilicet Luciferi fuisse, quod affectaverit æqualitatem cum DEO, id est, quod voluerit esse DEUS, non quidem desiderio quodam efficaci; hoc enim videbat esse impossibile, sed tantum inefficaci, quatenus desiderabat, esse possibile, ut ipse esset DEUS, & non esset alius DEUS, sed DEUS defacto existens esset sibi subjectus. Profecto recte judicavit Haunoldus; est enim merum chaos in hac opinione. Quid enim hoc est in sapientissimo Angelo, optare, ut sit possibile, quod evidenter videt impossibile? Nunquid stultitiæ argueres hominem dicentem: ô utinam esset possibile, ut fierem Angelus!

Item velle DEUM esse, & non esse alium, vel DEUM modò existentem velle sibi subicere? si DEUM esse manifestè cognoscit, quomodò potest velle, eum non esse, aut eum sibi, ut DEUM subicere? hæ sunt stultæ velleitates, ut advertit Haunoldus ibi, & rectè ex S. Thoma *quæst. 16. de malo artic. 3.* quæ allicere non possunt intellectum perspicacissimum, ut amore imaginariæ voluptatis, quæ in ejusmodi velleitate reperiretur, DEUM desereret, quem antea ferventissimè amavit. Dein contra est I. juxta Scripturam illa voluntas Angeli fuit absoluta, non hypothetica: *Exaltabo solium meum*, dicit *Isaiæ 14. vers. 13. Ascendam super altitudinem nubium. Similis ero Altissimo. vers. 14.* quæ, & alia significant voluntatem absolutam. Unde rectè vapulat ab Haunoldo præsumptuosus ille Author, qui vix ullum sine crisi, aut cavillatione dimittit, quid mirum si protervus in Thomistas, qui & in suos est arrogans? ipsemet tot nævis obnoxius?

Contra est II. Peccatum Luciferi traxit etiam alios Angelos in sequelam, & ruinam: ergò habuit tale objectum, quod suò modò erat comune aliis; sed esse DEUM, omnia sibi, etiam juxta Arriagam DEUM defacto existentem

tem subdicere, non erat commune aliis Angelis, sed potius ipsis gravissimum; quia si DEUM ipsum voluit sibi subdicere, à fortiori alios Angelos voluit imperando suppressere; an ergò alii Angeli potius voluere subesse Lucifero, quàm DEO vero, quem talem agnoverant?

Contra est III. Illud, quod superbiendo affectavit Lucifer, debuit suò modò afficere omnes Angelos, aliàs non fuissent ipsum secuti: sed velle exaltari, & fieri DEUM, non potuit afficere omnes: ergò velle exaltari, & DEUM fieri non erat peccatum Luciferi. Min. est certa; quia cæteri cognoscebant impossibilem esse pluralitatem Deorum.

Omissis aliis opinionibus, æquè probabilibus, ut 65 prior Arriagæ, nempe illà, quòd Angelus peccaverit nimirum appetendo Beatitudinem, sed aliò modò obtinendam, quàm sciebat, homines illam adepturos esse; voluit ille, ut homines per merita, ille verò gratis acquirat: & alterà, quam docuit P. F. Jacobus à S. Dominico, quòd diabolus superbièrit in eo, quòd voluerit operari independentè à præmotione Physica, & sic esse independens à DEO, quod planè ridiculum est, & proveniens ex nimio erga suam Sententiam amore.

Celebriores sunt illæ Scoti, & Multorum, quibus accedit Vasquez, quòd Lucifer ambiverit æqualitatem cum DEO secundum essentiam, & naturam, non quidem appetitu absoluto, sed conditionato. Ita passim RR. Scotum citant, sed non satis rectè; nam Scotistæ ipsi aliter explicant Scotum, ut passim videre est in eorum Authoribus. P. Anicetus Gillman in Thesis de Angelorum essentia *disp. 3. quest. 5.* sic concludit: Primum Luciferi peccatum non fuit superbia formaliter, vel propriè sumpta, sed luxuria spiritualis, seu Philautia, pro quo allegat Scotum in *2. Sent. dist. 6. quest. 2. num. 14.* Et rectè quidem;

sic enim re ipsa censet Scotus *cit. loco*, dum ait: *Et ideo dico, quòd primum peccatum ejus non fuit superbia propriè dicta, sed propter delectationem, quam importabat, magis videtur reduci ad luxuriam, scilicet spirituales, non illam corporis. Hujus similitudinem, seu quasi paritatem assignat Scotus, sicut, ait, peccatum, quo inordinatè delectatur quis in speculatione conclusionis geometricæ ad luxuriam reducitur.* Quidquid sit, ita tamen sentit Doctor Subtilis, qui fortè de alia luxuria pro Virginea sua Innocentia nihil scivit, vel scire voluit.

- 66 Altera est S. Thomæ volentis, peccatum Angeli fuisse formaliter superbiam, scilicet inordinatam propriæ excellentiæ naturalis æstimationem. Ex qua dein secutum est, quòd voluerit in ea quiescere, nec illam subordinare beatitudini supernaturali, juxta ordinationem DEI non acquirendæ, nisi per actus supernaturales intellectûs, & voluntatis, per quos debuisset se humiliare, DEO quæ subdicere, quod noluit cum suis, sed voluit sibi ipsi sufficere in naturalibus, sicut DEUS sibi sufficit in omnibus; & hoc est similem esse DEO, exaltare solum &c. ita re ipsa communis Thomistarum; sed hæc adeò clara non sunt in S. Thoma hîc *quæst. 63. art. 3.* Nam S. Thomas disjunctivè loquitur ad finem *Corp.* ab initio quidem clarè dicit: *quòd Angelus absque omni dubio peccavit, appetendo esse, ut DEUS.* Statim autem distinguit ly *ut DEUS*, ait quæ hoc dupliciter sumi posse, vel per æquiparantiam, vel per similitudinem; per primum debuisset velle, exutâ naturâ Angelicâ transire in Divinam, quod Angelus non potuit appetere; quia sciebat esse impossibile, & quidem naturali cognitione. Dein addit S. Doctor, quòd cujusvis naturale desiderium sit conservandi suum esse: hinc ex principio Philosophico infert, quòd nulla res in inferiori gradu naturæ possit appetere superioris naturæ gradum, sicut, ait S. Doctor, Asinus non appetit esse equus; quia si trans-

transferretur in superioris naturæ gradum, id ipsum jam non esset, id est, perderet propriam naturam, cum acciperet alteram, quod juxta ipsum contra naturalem, & congenitum appetitum pugnat, esset scilicet mera deordinatio, & confusio Universi &c. Admittit ergò solum appetitum in ordine ad meliora accidentia. Velle autem esse, ut DEUS est per similitudinem etiam non admittit S. Thomas quoad illud, quòd diabolus appetierit, DEO non subesse: ratio est, quia sic suum *non esse* apetiisset, quod iterum esset contra naturalem appetitum. Ultimò demum concludit S. Doctor: *in hoc appetiit esse similis DEO*, quia appetiit ut finem ultimum beatitudinis id, ad quod virtute suæ naturæ poterat pervenire, avertens suum appetitum à beatitudine supernaturali, quæ est ex gratia DEI: vel si appetiit ut ultimum finem illam DEI similitudinem, quæ datur ex gratia, voluit hoc habere per virtutem suæ naturæ, non ex Divino auxilio secundum DEI dispositionem. Hæc S. Thomas. Sed profectò nihil exinde certi deduci posse videtur, cum ipse S. Thomas hæserit.

Dico I. Primum peccatum Angeli saltem radicaliter⁶⁷ spectatum fuit superbia. Est contra Scotum.

Probatur I. ex sacra Scriptura *Ecclesiast. 10. v. 15. Initium omnis peccati est superbia*: ergò primum Angeli peccatum fuit superbia, & quidem formalis; quia sic petit accipi Scriptura, cum non sequatur absurdum.

II. Conformiter S. Thomæ hic *art. 3. in Corp. unde peccatum primum Angeli non potest esse aliud, quam superbia*, ex qua dein alia peccata deducit, scilicet contemptum DEI, invidiam, dicens paulò inferiùs: *Et ideo post peccatum superbiæ consecutum est in Angelo peccante malum invidiæ, secundum quod de bono hominis doluit, Et etiam de excellentia Divina.*

Confirmatur ex 1. 2. quæst. 77. art. 5. in Corp. ubi superbiam describit sic : *Superbia est inordinatus appetitus excellentiæ.* Idem docet infra quæst. 84. art. 8. Sed Angelus inordinate excellentiam appetiit : ergo ipsius primum peccatum fuit superbia. Quò etiam facit textus S. Augustini statim ab initio hujus articuli adducti. Hæc potius in venerationem S. Thomæ.

- 68 Dices cum Scotista cit. quoad substantiam : primum peccatum Angeli non potuit esse, nisi inordinatus amor amicitiae erga seipsum, quo plus æquò se amavit irreferibiliter in DEUM : sed talis amor non est superbia formaliter talis : ergo primum peccatum Angeli non consistit in superbia formaliter tali. Maj. prob. primus actus inordinatus est velle aliquod, non concupiscentiae, hoc enim semper supponit velle alicujus, cui concupisco : ergo fuit *velle aliquod inordinatum* amicitiae : sed non cum DEO, aut alio creato : ergo fuit *velle inordinatum* amicitiae sui ipsius, vel potius cum se ipso.

Confirmat ex Scriptura *Ezechielis 18.* ubi de Lucifero dicitur : *Elevatum est cor tuum in decore tuo.* Item : *Perdidisti sapientiam in decore tuo.* Adducit etiam S. Augustinum lib. 14. de Civit. DEI cap. ult. dicentem : *Duo amores fecerunt duas civitates, unam DEI, alteram diaboli : Civitatem DEI amor DEI : civitatem diaboli amor sui usque ad contemptum DEI.*

- 69 Responderi potest Thomistice ad argumentum negando Maj. quia ille amor necessario præsupponit aliud peccatum, scilicet nimiam suæ excellentiæ æstimationem ; nisi enim prius inordinate se ipsum appretiasset, non tanto erga seipsum arsisset amore. Dein non video, cur ille amor dici possit amicitiae, quæ necessario est ad alterum, ut advertit S. Gregorius Magnus *Homil. 17. in Evang. Minus*, ait, *quàm inter duos charitas haberi non potest;*

test; nemo enim propriè ad se ipsum habere charitatem dicitur, sed dilectio in alterum tendit, ut charitas esse possit &c. Si charitas haberi propriè non potest ad se ipsum, multò minùs amicitia, quæ ex ipso nomine terminum à se distinctum requirit. Ad prob. potest negari antec. de velle formali; nam ille amor sui est tantùm *velle materiale*, quia est complacentia sui in se ipso, quod jam aliud peccatum supponit, ut dixi. Insuper hæc opinio non exprimit scandalum respectu Angelorum adhærentium; nec enim omnes tanti decoris fuerunt, ut sibi ita complacere potuerint, præsertim si perfectionem Luciferi considerârunt, qui vel primus inter Angelos, aut inter primos fuit. Meliùs omnia salvat S. Thomas docendo, quod peccaverint volendo permanere in naturalibus, nec per actus submissos, & arduos quærere supernaturalia, quod potuit esse motivum etiam aliorum.

Textus in Scriptura potiùs significant inordinatam sui æstimationem, quæ præcedit amorem. Textum S. Augustini etiam S. Thomas adducit, sed tantùm explicat in eo, quòd velle suam excellentiam sit reipsa se amare; est enim sibi bonum velle, sed hoc velle supponit actum superbiæ. Dein hæc opinio non salvat textus Scripturæ: *Ascendam, exaltabo solium* &c. amare enim se ipsum non est velle ascendere, sed in seipso permanere: aut *solium exaltare*, in quo etiam videtur suò modò deficere opinio Thomistarum juxta dicta.

Dico II. Probabiliter primum Angeli peccatum fuit appetitus Unionis Hypostaticæ. Ita Suarez cum non paucis aliis. Pro quo suppono, Angelis fuisse revelatum Mysterium Incarnationis aliquando futurum, saltem consule, & suò modò, ut docet S. Thomas 1. part. quæst. 64. art. 1. ad 4. ubi sic loquitur: *Dicendum, quòd Mysterium regni DEI, quod est impletum per Christum, omnes quidem Angeli*

à principio aliquo modo agnoverunt. Scilicet agnoverunt quoad substantiam, Verbum assumpturum naturam humanam, quamvis non clarè quoad circumstantias; hinc mali Angeli juxta multos post peccatum amiserunt illam cognitionem, saltem juxta me tantum retinuerunt confusè; hinc illæ tentationes in Christo, ut elicerent, an assumpta jam sit humana natura, & homo ille sit Christus. Quibûs suppositis

Prob. I. Non obscurè ex S. Scriptura *Joan. 8. v. 44.* ubi Christus insidiantibus vitæ suæ exprobravit: *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere: ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit.* Ubi Christus loquitur de primo illo peccato, *non stetit.* Dicitur autem *ab initio* id est, ut S. Thomas hîc *quæst. 63. ad 1.* ex S. Augustino explicat: *Non ab initio, ex quo creatus est, peccare putandus est, sed ab initio peccati, scilicet quia nunquam à peccato suo recessit.* Vel quia primum peccatum fuit illud homicidium, de quo Christus dixit; aut etiam quia statim post primum creationis instans peccavit, dum erat in via.

Ex quo textu est argumentum: vos vultis implere desiderium patris vestri, dum quæritis me occidere: ergò antecedenter voluit diabolus ab initio occidere Christum, id est, voluit, ut Christus non esset futurus.

71 Confirmatur I. Illud peccatum statuendum est, per quod textus Scripturæ salvantur: hoc autem fit per inordinatum appetitum unionis hypostaticæ: ergò ille appetitus statuendus est. Maj. suppono, nisi enim verificentur textus, gratiâ aliquid assumitur. Min. prob. appetendo unionem hypostaticam verum, est illud Isaia 14. *In Cælum conscendam, super astra DEI exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti: similis ero Altissimo &c.* Hæc omnia obtinisset, si Verbum Divinum naturam Angelicam assumpsisset, sicut modò natura humana in Christo obtinuit om-

omnia ; verum est enim , *DEUS est homo , homo est DEUS : Conscendit homo in Cœlum , exaltavit solium suum : sedet in monte testamenti novi : similis est Altissimo* , dum per unionem cum Verbo sedet ad dextram Patris &c.

Confirmatur II. Appetitus ille potuit esse , & fuit oc-72
casio ruinæ aliorum ; nam omnes propter excellentiam naturæ Angelicæ supra humanam voluerunt potius suam exaltari , & DEificari , quàm humanam , & quamvis tantum Lucifer fuisset assecutus , tamen illa exaltatio in totam naturam Angelicam redundasset , eamque glorificasset. Cujus exemplum saltem claritatis , si non probationis ergo habemus in Politicis , ubi tota aliqua natio potius vult aliquem ex suis exaltari , quàm extraneum , e.g. Itali optant Papam Italicum , Germani Germanum. Quamvis tantum uni illa exaltatio , & suprema in terris Majestas possit obtingere , redundat tamen in totam nationem. Et hic appetitus in Angelis originem habuit ex superbia , & inordinata naturæ Angelicæ æstimatione , & similiter in nationibus , quamvis dein etiam invidia subsequatur unius respectu alterius.

Confirmatur III. Prævidebat Angelus , quòd sup-73
posita elevatione naturæ humanæ ad suppositum Divinum , debeat necessario subjici huic supposito , illudque adorare : hoc noluit pati diabolus , nec cæteri , ut natura tam excellens subsit naturæ tam imperfectæ , & respectivè tam vili , ideòque appetierunt omnes ipsi , ut potius ad illam celsitudinem evehatur natura Angelica. Ex quibus objectionibus potest occurri , quare Angeli voluerint potius subesse Lucifero supposita assumptione , quàm Christo.

Si dicatur , Luciferum evidenter cognovisse voluntatem DEI , semel determinantis assumptionem naturæ humanæ , esse immutabilem , consequenter non potuisse
effi-

efficaciter appetere assumptionem naturæ Angelicæ, tanquam supposita revelatione, impossibilem.

Respondeo I. Hoc argumentum solvendum esse omnibus, in quocunque demum statuatur illud peccatum primum, ut consideranti patet; semper enim evincitur ultimò, quòd Lucifer appetiêrit aliquid impossibile.

Respondeo II. Ab inordinata suæ excellentiæ æstimatione excoecatos fuisse, & sic in ultimo dictamine practico errasse, ideòque elatos peccasse: præcedit nempe omne peccatum, error in intellectu. Quin imò omnis peccans mortaliter interpretativè vult aliquid impossibile, scilicet DEUM non esse ultimum finem, hoc ipso, quòd illum quærat in bono creato, ad quod relictò DEO convertitur, provenit autem hoc ex errore intellectûs, peccatum antecedente. Itaque hæc probàbiliter sine offensione S. Thomæ, quem quoad substantiam de superbia sequimur, discrepantes solùm quoad subjectum superbiæ completivum.

74 Dices adhuc cum P. Haunoldo *lib. I. Tractatu 3. cap. 5. Controvers. 4.* Angelos peccasse in eo, quòd noluerint subijci Christo: ergò non peccârunt absolutè appetendo unionem Hypostaticam. Ant. sic explicat, DEUM scilicet revelasse Angelis, se velle etiam creare homines, & eos elevare ad eandem beatitudinem, quam ipsis præparasset, fierique posse, ut inter illos unus esset futurus, qui simul DEUS esset, & homo, caput Angelorum, & hominum, cui deberent obedire, & subijci, quando existeret, eisque Summam Reverentiam exhibere, ut proinparatos se ostenderent ad eam Reverentiam suo tempore præstandam. Hanc reverentiam Lucifer recusavit, indignum ducens, supremum Angelum subijci naturæ, toto gradu inferiori. Ad hoc non erat necesse, ut Angelis re-

vela-

velaretur certè futura Incarnatio. Hæc in terminis Haunoldus, valde simpliciter pro tanto aliàs viro.

Addit subinde, hanc suam responsionem displicere P. Esparzæ, tum quòd sit subtilitas purè voluntaria, cùm etiam necessaria non sit, utpote Christò venturò, etiamsi Adam, vel Angeli non peccassent.

Respondeo I. Haunoldi responsionem meritò displicere P. Esparzæ, sed malè propter subtilitatem, ubi nulla est, plurimum autem simplicitatis. Nec altera ratio P. Esparzæ quidquam evincit; cùm vel maximè inter Authores, etiam Societatis, controversum sit, an Christus venisset, si Adam non peccasset? quomodò ergò tam præfidenter supponitur? de Angelis non est quæstio, quia nullum ex Scriptura fundamentum est, Christum venturum in remedium peccati Angelorum.

Respondeo igitur II. Discursum P. Haunoldi vanissimum esse non uno ex capite, quæ referre non vacat. Sufficiat, quod juxta illum Lucifer tantum non voluerit obedire, nec altiora spirasse, quod tamen ex S. Scriptura in textibus à nobis suprà allegatis, manifestè evincitur.

Nec juvat Haunoldum revelatio, quæ, ut ipse ait⁷⁵ *cit. loc. num. 987.* refertur in vita approbata B. Joannæ de Cruce *lib. 2. cap. 16.* ubi narratur, illam Sanctam Virginem à suo Angelo Custode accepisse pro certo, peccatum Luciferi, & aliorum fuisse, quòd non acceptaverint præceptum DEI, illis intimatum, adorandi Christum, & obsequium ei exhibendi: Nam

Respondeo ut priùs, ex his non probari, quod Angelus appetierit aliquid positivum, sed merè negativum: non obedire, non adorare Christum, non ei exhibere obsequium, cùm tamen Scriptura aliquid positivum insinuet, quod affectaverit, ut ex textibus patet. Revelationem illam, privatam, nec satis certam, relinquo in
Y suo

suo valore; dico tamen, ex illa fieri non posse argumentum Theologicum, quod Haunoldus ipse agnoscere potuit, vel saltem debuit.

A R T I C U L U S III.

De Pœna mali Angeli.

76 **C**um antea de Peccato Angeli dixerimus, consequens est, ut de pœna dicamus.

Peccatum non retractatum excipit pœna, & quidem æterna, Angelus autem peccatum suum non retractavit; quia juxta S. Thom. *hïc quæst. 64. art. 2.* per totum, voluntas dæmonis fuit obstinata in malo, idque probat S. Doct. *in Corp.* reprobando opinionem Origenis, docentis, quòd omnis voluntas creata propter libertatem arbitrii flecti possit, & in bonum, & in malum, excepta anima Christi propter Unionem Verbi: hanc positionem S. Thomas ait, reputandam esse tanquam erroneam. I. Quia tollit veritatem beatitudinis à Sanctis Angelis, & hominibus, cùm stabilitas sempiterna sit de ratione beatitudinis. II. Quia repugnat Scripturæ, quæ dæmones, & homines malos in supplicium æternum mittendos, bonos autem in vitam æternam transferendos pronuntiat: & postea infert: *Firmiter secundum fidem Catholicam tenendum est, quòd, sicut voluntas bonorum Angelorum confirmata fuit in bono, ita & voluntas dæmonum obstinata fuerit in malo.* Intelligendus est ergò S. Thomas sic, quòd casus, seu peccatum Angeli statim exceperit terminus, id est, damnatio, & ideò statim fuerit obstinatus in malo, quia in termino non datur locus retractationi amplius proficua, hinc monet S. Doct. causam autem hujus obstinationis debes accipere non ex gravitate culpæ, sed ex conditione naturæ statûs, id est, ex natura statûs scilicet termini; quem

quem post peccatum mox adepti sunt, boni scilicet inamissibiliter terminum beatitudinis, mali perpetuam damnationem, ex qua non datur redemptio per poenitentiam. Ratio hujus apud S. Thomam ex S. Damasceno lib. 3. de Orthod. fide cap. 4. ad finem, est hæc: hoc enim est hominibus mors, quod Angelis casus. Ex quo à pari infertur: Manifestum est autem, quòd omnia mortalia peccata hominum, siue sunt magna, siue sunt parva, ante mortem sunt remissibilia, post mortem autem irremissibilia, & perpetuò manentia. Et hæc est Catholica doctrina; dicit enim Ecclesia ex Psalm. 6. v. 5. Quoniam non est in morte, qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? tota ergò disputatio de obstinatione Angeli, quam tam operosè defendunt Thomistæ, & impugnant Adversarii, hoc uno Articulo S. Thomæ absolvitur, dum S. Thomas loquitur de termino tam in Angelis, quàm hominibus, quem sequitur obstinatio.

Dices: Quamvis Sanctus Thomas, qui ad primam⁷⁷ in Corp. partem loquitur de obstinatione in termino, in secunda tamen causam illius obstinationis adducet, scilicet quòd ideò obstinatus sit Angelus, quia fixè, & immobiliter adhæret objecto semel deliberatè electo; quamvis enim antecedenter Angelus possit objecto adhærere, vel non, quia liberè eligit, sed postquàm semel adhæsit, immobiliter adhæret. Ideoque inter Angelum, & hominem hanc differentiam ponit S. Thomas, quòd homo ante, & post electionem sit adhuc flexibilis ad utrumque oppositum, Angelus autem sit flexibilis ad utrumque ante, sed non post electionem; dein concludit: Sic igitur & boni Angeli semper adhærentes justitiæ sunt in illa confirmati, mali verò peccantes sunt in peccato obstinati: ergò non rectè fuit dictum, quòd tota disputatio hoc uno articulo quoad primam Corp. partem absoluta sit.

Resp. I. negando illationem ; nam reverà S. Thomas in prima parte *Corporis* loquitur de termino beatitudinis in bonis, & damnationis in malis, in eâque peccata hominum dicit irremissibilia, sicut malorum Angelorum; nec paritas subsisteret, nisi loqueretur de termino : dein S. Thomas illam obstinationem non rejicit in gravitatem peccati, aut in naturam Angelicam, sed in statum naturæ, jam consistentis in termino ; infero ergò, quoad primam partem *Corporis* tota disputatio absolvitur ; quia S. Thomas suprâ relatus ex *quest. 63. art. 6.* tantùm duo instantia admittit, in quibus operatus ex Angelus, in tertio bonum excepit beatitudo, & malum damnatio : sed hoc tertium est respectu viæ Angelicæ extrinsecum : quomodò ergò his stantibus potest obstinatio in naturam potius, quàm statum naturæ referri.

78 Respondeo II. quòd, si dicas S. Doct. totum refundere in naturam Angeli immobiliter adhærentis objecto, ita ut post peccatum semel admissum propter inflexibilitatem arbitrii converti non possit, necessariò debes admittere aliquam contradictionem in eodem *Corp.* quia S. Thomas in I. *Corp.* parte causam refundit in *conditionem naturæ & statûs* propter rationem adjectam scilicet : *hoc enim est &c.* in altera verò parte juxta te refundit obstinationem simpliciter in naturam Angeli præscindendo à statu : hæc autem saltem virtualiter sunt contradictoria, quæ ut salventur,

Respondeo III. & dico, S. Thomam in altera parte intelligendum esse ex suppositione, quòd si durâset via Angeli adhuc post peccatum, & pro illa providentia non statim fuisset damnatus, quòd Angelus tamen non retrahâset peccatum, sed ei adhæsisset propter rationes adjectas ; hanc autem inflexibilitatem neutiquam *Metaphysicè*, aut *physicè* talem admitto, uti alii Thomistæ, sed tantùm

mo-

moralem, id est, Angelus difficillimè mutasset iudicium intellectûs, & voluntatis propter nimiam adhæSIONem, si tamen accepisset auxilium, potuisset se absolutè convertere; quod si negas,

Prob. I. non minùs Angelus bonus in illa supposi-79
tione adhæSisset objecto suo supernaturali semel cum
plena libertate electo, quàm malus Angelus adhæSisset
peccato: sed in illo non fuisset inflexibilitas absoluta: er-
gò nec in isto. Maj. est certa à fortiori, min. prob. ab
absurdo: si fuisset inflexibilitas absoluta, tunc Angelus se
fecisset per illam adhæSIONem intrinsecè, & ex sua natura
impeccabilem: hoc autem est contra doctrinam S. Tho-
mæ, qui nunquam admittit in hac via creaturam ex sua
natura impeccabilem: ergò inflexibilitas non fuisset ab-
soluta.

II. Illa voluntatis obstinatio provenisset ex appre-
hensione per intellectum immobiliter tali, ut loquitur S.
Thomas in 2. part. Corp. Sed exinde non potuisset esse
physicè & absolutè talis: ergò ad summum moralis. Min.
prob. nulla apprehensio seu cognitio præter beatificam
necessitat ad actum voluntatis, uti suppono ex commu-
ni doctrina: sed in illa suppositione non fuisset cognitio
beatifica: ergò non necessitasset ad amorem objecti.
Fortè etiam inferri posset in Angelo peccante peccatum
ab intrinseco irremissibile, cum aliter non potuisset re-
mitti à DEO, nisi per violentiam, naturæ Angelicæ il-
latam.

Quoad poenam Angeli diversæ sunt Sententiæ, hoc80
tamen omnibus certum est, quòd dæmones juxta illud
Math. 25. v. 41. *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui
paratus est diabolo, & Angelis ejus* (idem est quòd de anima-
bus separatis) ab igne infernali torqueantur, quomodò
autem id fiat, nec ex Scriptura, nec SS. PP. satis colligi-
tur.

tur. S. Thomas *cit. quæst. 64. art. 4. ad 3.* refert aliquorum opinionem, existimantium, poenam sensibilem tam dæmonum, quàm animarum, & similiter beatitudinem Sanctorum differri usque ad diem judicii, & dicit hoc esse erroneum, & contra Apostolum 2. *Corinth. cap. 5. v. 1.* dicentem: *Scimus, si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex DEO habemus, domum non manufactam, æternam in Coelis.* Falsum est ergò beatitudinem Sanctorum, & poenam peccatorum tamdiu differri, potestque ex pluribus textibus probari actualis Sanctorum felicitas, & damnatorum miseria.

81 Sententia S. Thomæ quoad poenam dæmonum consistit in alligatione ad ignem, & certum locum, pro quo notandum est, quòd Angelis tam bonis quàm malis, qui mittuntur, duplex in termino locus, unus ratione beatitudinis, & in malis ratione damnationis, alter ratione ministerii circa homines in bonis, in malis propter tentationes, & exercitationem hominum; nam sicut boni Angeli, & Custodes hominem inducunt ad bonum, & à vitiis avertunt, usque ad diem judicii, ita mali hominem tentant, & ad malum inducunt: sicut ergò bonorum Angelorum locus est Coelum, alter mundus, dum ad nos mittuntur, ita primus dæmonum locus est infernus, & alter caliginosus aër est ad nos perdendos. Sunt etiam juxta S. Thomam dæmones nunc in inferno ad torquendum eos, quos ad malum induxerunt, sicut & aliqui boni sunt cum animabus Sanctis in Coelo. Quo supposito est ratio: ignis ille infernalis est materialis, & sensibilis: ergò non potest urendo physicè, & sensibiliter torquere Angelos, tanquam puros Spiritus: ergò alio modo torquet; sed modus alius non est, nisi alligatio ad ignem, tanquam contraria voluntati, & libertati dæmonis, consequenter alligatio rectè statuitur pro poena Angeli.

Con-

Confirmatur discursus ex S. Thoma *cit. loc. ad 1.* dicente: *Quòd locus non est poenalis Angelo, aut animæ quasi afficiens alterando naturam, sed NB. quasi afficiens intellectum & voluntatem contristando, dum Angelus, vel natura apprehendit se esse in loco non convenienti suæ voluntati.* Quod ergò ignis ille sensibilibiter, & alterativè præstat in corpore sensibili, hoc in spiritu præstat turbando intellectum & alligando, ut cogitet semper de objecto sibi tam contrario, & molesto.

Nec obest, quòd multi dæmones non alligentur gehenali igni, dum sunt in aëre isto caliginoso, tamen ex hoc ipso, quòd sciant illam alligationem sibi deberi, eorum poena non diminuitur; unde infert hic *ad 3.* S. Thomas: dicitur in Glossa Jacobi 3. *quòd portant secum ignem, quocunque vadant.*

Nec dicas, si infernum ubique secum portant, quare *Lucæ 8. v. 31.* rogaverunt Christum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent, sed *v. 32.* rogabant eum, ut permitteret eis in porcos ingredi? Respondeo cum S. Thoma ideò rogasse, ne deberent discedere ex loco, in quo hominibus nocere possunt; nam si in abyssum fuissent missi, amplius nocere non potuissent.

Magister Gonet in Manuali *tract. 7. cap. 15.* de poena dæmonum alligationis ad ignem superaddit aliquam qualitatem intrinsecam, quam juxta ipsum ignis inferni causat in dæmonibus, eos per illam physicè alligando; Ratio hujus est, quòd per solam formam extrinsecam nequeant potentia dæmonis alligari, seu impediri ab exercitio suarum operationum; sed quia hoc videtur expressè contra S. Thomam statim allegatum, gratis dicitur; nam si qualitas illa, qualiscunque sit, reciperetur in dæmonibus, naturam illorum alteraret, quia aliquid intrinsecè superveniret: sed dicere, naturam dæmonum alterari est
ex-

expressè contra S. Thomam: ergò stante Authoritate S. Thomæ non potest consequenter admitti talis qualitas. Eadem fermè opinio est Suarezii, quòd scilicet ignis infernalis elevetur à DEO per qualitatem aliquam spiritua-lem, ut possit agere in dæmones, & non minùs affligere, ac spiritualiter urere, quàm affligat, & urat materialis cor-pora sensibilia. Id verò Socii subsequentes ad hominem contra Thomistas probant, hoc neutiquam esse impos-sibile, & defactò contingere ex argumento: defactò jux-ta Thomistas Sacramenta novæ legis elevantur per vir-tutem spiritualement, & supernaturalem ad producendam, physicè gratiam: ergò etiam elevari potest ignis, & de-factò elevatur ad cruciandos dæmones.

Respondeo I. impossibilem non esse illam elevatio-nem; quia autem S. Thomas, & alii SS. PP. nihil simile dicunt, relinquenda est probabilitas Sententiæ Viri tam Eximii. Hoc tamen ego non capio, quare iste Author hìc admittat qualitatem intrinsecam elevantem, cùm aliàs defendat, per solam DEI assistentiam extrinsecam effe-ctus similes posse produci, uti de visione ait, intellectum creatum posse elevari ad videndum DEUM sine lumine gloriæ per solam assistentiam extrinsecam DEI. Iterum potest elici actus amoris supernaturalis per solam assisten-tiam talem &c. quare non posset ignis activè urere dæ-mones, si DEUS extrinsecè assisteret? ubique est impo-tentia intrinseca, & semel tollitur extrinsecè, semel in-trinsecè, quare unum, & non alterum? Thomistæ con-sequenter docent, nullam impotentiam intrinsecam tolli posse per aliquid extrinsecum; in hac autem Quæstio-ne cùm S. Thomas nullam alterationem talem admittat, nec illi admittunt, sed poenam salvant in conturbatione intellectûs & contristatione voluntatis, quæ fieri potest, vel excitari in Angelo, & anima.

Dices: Illa alligatio ad ignem, facta per intellectum, & voluntatem, non satis explicat poenam ignis, & S. Scripturam sæpè repetentem, spiritus damnatos *ab igne uri, cremari, ardere &c.* pro quo adducis parabolam de divite Epulone tam ardentè in inferno rogante, ut Lazarus tantùm refrigeret unicâ guttâ aquæ linguam, & dicente: *Quia crucior in hac flamma*: hæc poena non est pura alligatio ad ignem, sed ustio, crematio, nec est pura conturbatio intellectûs, & contristatio voluntatis &c.

Respondeo, explicationem illam S. Thomæ quoad spiritus puros sufficere; an verò textus Scripturæ debeant accipi in hoc passu *physicè & sensibiliter*, aut *metaphoricè*, non satis constat, teste ipso S. August. lib. 20. de Civitat. DEI cap. 16. *Cujusmodi ille ignis sit, scire arbitror neminem, nisi cui DEUS revelaverit.* Et lib. 22. cap. 10. adducens pro veritate veri ignis illa verba: *Quia crucior in hac flamma*, subdit: *dicerem utique flammam illam esse corpoream, nisi convenienter responderi posset, talem esse flammam, quales oculi, qualis lingua, qualis digitus. Ubi erant sine corporibus animæ? denique concludit: Sic ergò incorporalis illa flamma, & illa guttula, qualia sunt somnia dormientis.*

A R T I C U L U S IV.

Quomodò Angeli tam boni, quàm mali se habeant ad locum?

CUM quæstio *an est?* præcedat aliàs, priùs inquirèndum esset, an Angelus sit in loco, dein primùm quomodò? sed cùm primum illud sit communiter receptum à SS. PP. & post illos à Theologis, superflua esset longior disputatio. Colligitur etiam ex S. Scriptura. Apocalypsis 20. v. 2. ubi dicitur: *Apprehendit, scilicet Angelus*

Z

lus, draconem serpentem antiquum, qui est diabolus, & satanas, & ligavit per annos mille. Et Tobiaë 8. v. 3. Raphaël Angelus apprehendit dæmonium, & religavit illud in deserto superioris Ægypti. Si dæmonium fuit ligatum, & alligatum certo loco, utique fuit in loco. Accedit ratio, quod non est ubique, est alicubi: sed Angeli non sunt ubique: ergo debent esse alicubi. Maj. est clara; quia non immensi, consequenter constricti ad locum aliquem determinatum, & limitantem. Videtur etiam impossibile, ut aliquid reverà existens in rerum natura non coëxistat immensitati Divinæ, cūque creatura sit, modò limitatō coëxistat necessum est.

Claritatis causā notandum est, aliquid posse dupliciter esse in loco *physicè*, & *metaphysicè*: *physicè* esse in loco, est circumscribi, & contineri à loco; est enim juxta Philosophum locus: *Superficies corporis ambientis prima, & immobilis*. Taliter utique Angelus non est in loco, quia non applicari potest loco secundum contactum quantitatis dimensionis, quæ in Angelis non est, ut loquitur hic *art. 1.* S. Thomas in Corp. *physicè* minùs strictè est aliquid in loco secundum contactum virtutis, seu ut S. Thomas statim ibi subjungit, per applicationem virtutis ad aliquem locum, seu per operationem in loco.

Metaphysicè aliquid est in loco per nudam exhibitionem suæ præsentia, vi cujus dicitur esse hic, & non alibi. Sic si DEUS à corpore aliquo auferret quantitatem dimensionem, adesset nuda substantia, & tamen esset metaphysicè in loco, id est, præsens alteri: ita cū Angelus non habeat quantitatem, nec operetur ibi, ubi est per suam præsentiam, esset solū in loco *metaphysicè*, quatenus ab altero non distaret; unde facile intelligitur Boëthius apud S. Thomam hic *art. 1. in objectione 1.* quomodo incorporalia in loco non sint, & quomodo possit aliquid esse

esse alicubi, & tamen in nullo loco. Nam quoad primum verum est de loco stricto physico per dimensionem quantitativam: & alterum de loco metaphysico respectu physici, ut contingit in Angelo nihil operante. Si verò operetur, erit solum physicè in loco per contactum virtutis, quæ non est propriè locatio, & hoc ipse S. Thomas insinuat *cit. loc. in Corp.* ab initio, ubi concludit: *Dicendum, quòd Angelo convenit esse in loco: equivocè tamen dicitur Angelus esse in loco, & Corpus.* Ratio hujus patet ex dictis de contactu in corpore, & de contactu solum virtutis in Angelo. Ex quibus

Dico I. Angelus est in loco per contactum suæ virtutis, sed tamen impropriè. Est S. Thomæ, & Thomist. communis. Ratio desumitur ex S. Thoma, quæ in forma proponitur: Corpus est physicè in loco per contactum quantitatis dimensionis, & ideò propriè: ergò Angelus est in loco per contactum virtutis ad alterum locum saltem impropriè. Consequentia probatur: priùs ex eo est, quòd corpus locatum jungatur cum locante per contactum physicum: ergò quia Angelus jungitur cum altero per contactum virtutis, quatenus in loco operatur sensibiliter, ponendo talem effectum, erit in loco saltem impropriè.

Potest autem Angelus operari vel immediate suppositi, vel tantum immediate virtutis: primò modo operatur, quando non distat per suam substantiam, dum producit effectum, ita ut simul sit indistantia quoad substantiam, & virtutem, sic Angelus, qui Prophetam Habacuc pilis capitis apprehensum in locum alium transtulit, erat præsens tam immediate substantiæ suæ, quàm virtutis. Immediate virtutis adest, quando Angelus e.g. existens quoad substantiam in uno angulo hujus Scholæ, & in altero producit effectum aliquem e.g.

concussionem fenestræ, tunc ibi solùm esset immediatione virtutis, ita ut ex effectu colligi possit præsentia ejus quoad contactum virtutis. Ratio hujus est, quòd Angelus non per diffusionem virtutis operetur, sed per imperium tanquam actionem formaliter immanentem, & virtualiter transeuntem, quæ virtus est aliqua participatio illius virtutis Divinæ ubique, & illimitatè operantis; Angelus autem habet certam sphæram, intra quam operari potest, & non ultrà, saltem ordinariè, quid quid sit de extraordinariis, ad quæ forsàn à DEO assumi potest. Ex his

85 Dico II. Angelus physicè, impropriè loquendo, potest in pluribus locis simul esse.

Ratio consequitur ex dictis: Angelus est in loco, quatenùs operatur: potest autem in pluribus partibus operari: ergò potest esse in pluribus locis. Quoad præsentiam Metaphysicam certum est, non posse Angelum esse in pluribus locis extra suam sphæram, & spatium sibi conveniens, posse tamen in pluribus locis continuis, & inadæquatis esse, e.g. si spatium esset hæc Schola, cui probabiliter destinatus est aliquis Angelus Custos: posset ille esse vel in tota Schola illam occupando, & sua præsentialitate continendo, vel in parte Scholæ tantùm, quia non tenetur semper occupare totum spatium: si verò occupet, est in pluribus locis inadæquatis, quatenùs locus adæquatus ex partialibus locis constituitur: loca autem inadæquata debent esse continua; si enim essent discreta, non posset in illis esse, nisi simul esset in medio, aliàs substantia Angeli esset quasi à se divisa, quod, quia repugnat naturæ rationali, à fortiori repugnat Angelo.

86 Dices I. Cum Recentiorib, præsertim cum P. Esparza lib. 2. quest. 9. hic art. 6. amplitudo spatii major, vel minor obtigit Angelis secundùm magnitudinem perfectionis

nis substantialis; est enim proprietas consequens naturam, ut uni majus, alteri minus spatium correspondeat; sed quod est connaturale, & proportionatum substantiæ, non potest pro arbitrio minui, aut augeri: ergò non potest Angelus pro libitu esse nunc in majori, aut minori sphaeræ suæ spatio, sed connaturaliter debet illud complere.

II. Confirmabis à pari: non potest DEUS retrahere suam immensitatem, & sic minus spatium complecti, quàm est totum universum: ergò multominus Angelus potest retrahere suam præsentiam ad minus spatium.

III. Licet Angelus possit modò hoc, vel illud objectum inferiùs cognoscere, non potest tamen pro libitu cognoscere objectum illud *adæquatè*, vel *inadæquatè*, sed necessariò debet *adæquatè*, & *comprehensivè* cognoscere: ergò etiam &c.

IV. Anima rationalis, quamvis sibi corpus subordinet, non potest tamen modò esse in toto corpore, & postea in parte tantùm: ergò nec Angelus &c.

Resp. ad primum conc. Maj. in eo sensu, quòd scilicet DEUS conformiter ad perfectionem entitativam Angelis concesserit majus, aut minùs spatium: nego autem esse proprietatem substantiæ connaturalem, & esse necessariam; cùm sit à DEO gratis concessa. Instantiam inadæquatam saltem habemus de gratia Angelorum, quæ fuit Angelis data secundùm proportionem perfectionis naturalis, nec tamen erat debita; quia non exigebat illam perfectio naturalis. Scio quidem disparitatem ex eo, quòd gratia sit supra naturam; ideòque exigì naturaliter non possit; sed in hoc tamen esse paritatem, quòd omne id, quod à DEO gratis conceditur, non possit esse proprietas à natura exigita, qualis est spatium Angelicum, potest ergò Angelus eodem uti totaliter, aut par-

tialiter, donec probetur efficaciter, Angelum esse adstri-
ctum integro semper spatio.

- 87 Vasquez hîc *capit. 2.* quòd Angelus possit nunc esse in minori, postea in majori spatio, efficaciter sibi probare videtur à pari: eadem anima rationalis, ait, quæ magis intrinsecè corpori adest quàm Angelus, omninò immutata potest esse in majori, & minori corpore, ipsum animando, ut constat ex adulto, cujus corpus nunc animat, & antea ut infantis, & pueri animavit. Idem admittit de animabus sensitivis, perfectis, & indivisibilibus, ubi primò corpus vituli, & successivè corpus bovis animat respectu unius suppositi, una eadèmque anima: jam si anima hoc potest, quæ tamen non sua voluntate, sed secundum diversas dispositiones corpus animat, à fortiori poterit Angelus, qui se liberè in quovis corpore constituit. Egregiè sanè pro subtilitate Authoris.

Resp. probationem Vasquezii à paritate animæ rationalis non evincere intentum; nam anima, cùm sit actus, & forma corporis, dependet connaturaliter à dispositione corporis, ut proin pro majori, vel minori corporis informet majus, aut minus, nec hoc liberum est animæ, sed necessarium, & connaturale, quæ omnia falsa sunt in Angelo, qui nec est forma spatii, éstque semper in eadem dispositione. Unde hæc Vasquezii instantia favet potius Adversariis; nam manente eadem dispositione corporis e.g. in viro perfectæ ætatis non potest anima modò majus, modò minùs informare spatium: ergò quia in Angelo semper est eadem dispositio, nunquam poterit occupare minus aut majus, sed semper totum spatium. Hoc tantùm ad hominem.

- 88 Ad Confirmat. nego paritatem; DEUS est necessariò in omnibus, & ubique vi attributi necessarii, & essentialis, quod non convenit necessariò existentia Angeli-
cæ

cæ in loco, quod colligitur ex S. Thoma *hic* Q. 52. artic. 2. in fine Corp. ubi diversæ locationis rationes adducit, corpus est in loco circumscriptivè, quia commensuratur loco, Angelus autem non circumscriptivè, cum non commensuretur loco, sed definitivè, quia est in uno loco, quod non in alio: DEUS autem neque circumscriptivè, neque definitivè, quia est ubique. Est ergò contractio ad certum spatium impossibilis in DEO, omnia necessariò complente.

Ad tertium respondeo, non adeò certum esse, ut supponitur, quòd Angelus necessariò cognoscat semper totum objectum comprehensivè, cum juxta multos possit sua specie sibi communicata uti in adæquatè. Sed transmissio hoc, dico, quòd Angelus habens speciem adæquatè repræsentativam objecti non possit non illud adæquatè cognoscere; cum intellectus semel objecto applicatus sit potentia necessaria, & species, qua utitur, etiam imago necessaria non potest non totum objectum exhaustire: aliud est in ordine ad locum, ut patet ex dictis. Instantiam pro responsione data habes in aliis potentiis necessariis, & sensibilibus objecto semel applicatis.

Ad quartum patet responsio ex dictis; dein anima sibi tantum subordinat corpus, quatenus illud informat, perficit, & regit, & hoc ipso debet esse in toto corpore rectè disposito, & organizato, quæ suppono ex Philosophia de anima.

Quæres, an plures Angeli possent esse in eodem loco physicè? Respondetur communiùs negativè ex S. Thoma *hic* art. 3. rationem assignat hanc: quia impossibile est, quòd duæ causæ completæ sint immediatæ unius, & ejusdem rei, quod patet in genere causarum, quia una forma proxima unius est rei.

Declaratur: in tantum Angelus est in loco, in quantum operatur effectum: effectum autem operatur ut causa tam in actu primo, quam secundo completa: ergò non po-

potest admittere aliam concausam. Consule Philosophiam de duplici causa totali, in qua positum est per totum argumentum S. Thomæ, & hoc ordine connaturali est certissimum; dubium tamen est, an Angeli non possint attenuare concursus, ut possent plures inadæquatè concurrentes eundem producere effectum? Aliqui negant, non pauci tanquam aliquid possibile admittunt; quia non videtur esse implicantia, quod tamen solum admittimus in casu extraordinario, DEO sic disponente. Sic habemus ab Ecclesia, quòd Corpus D. Catharinæ per Angelos fuerit NB. *mirabiliter* collocatum in Monte Sinai, & ex historia recepta, Domus Lauretana ex Palæstina per Angelos fuit translata in Italiam &c. passim alibi, ubi DEUS adhibuit plures, & tamen suffecisset unus.

90 Denique ad locum Angelorum pertinet etiam motus, pro quo ex Physica suppono divisionem motûs in successivum, & instantaneum: prior est in alteratione, posterior apud me in generatione, quæ ab alteratione realiter distincta est, & instantanea: in continuum, & discretum: posterior fit cum interruptione, non item prior, qui successivè totum spatium emetitur. Insuper potest aliquid moveri per se, vel per accidens. Per accidens movetur aliquid, dum movetur alterum, in quo est, sic in navi mota movetur per accidens, quod in navi est. Ita etiam moventur Angeli in corporibus, quæ obsident. Per se movetur aliquid, dum ex se ipso ab uno in alterum locum transfertur.

91 Dico I. Angelus localiter movetur, dum modò in hoc, modò in alio operatur, hoc potest fieri successivè ab uno operationem quasi extendendo, in aliud, sic primo operando in *A*, postea in *D*, & ab hoc in *C*, qui tamen motus non est propriè talis, ut fatetur ipse S. Thomas hic *Q. 53. art. 1. in Corp. ab initio: sed, ait, sicut esse in loco equivocè convenit corpori, & Angelo, ita etiam & moveri secundum*

dum locum potest etiam motus Angeli esse instantaneus, si Angelus in instanti operatur, imò fuerunt apud S. Thomam aliqui negantes motum successivum in Angelo, eò quòd virtus ipsius fit fortis, cui mobile non possit resistere, consequenter motus fiat in instanti, sed S. Thomas cit. *quest. art. 3. ad 1.* ait: *velocitas motus Angeli NB. non est secundum quantitatem suæ virtutis, sed secundum determinationem suæ voluntatis*: ergo potest Angelus vel successivè, vel in instanti operari, prout vult. Ex quo deduco, Angelum posse attemperare suam virtutem, consequenter posse eundem effectum cum aliis producere, quem potest quivis se solo, ut num. priori diximus.

Dico II. Angelus non potest se metaphysicè ab uno extremo in alterum transferre, quin pertranseat medium, hoc est, Angelus hìc Salisburgi existens non potest se transferre Romam, nisi medium pertranseat. Ratio huius est, quòd concipi non possit, quomodo Angelus modò existens Salisburgi postea statim sit Romæ, quin fuerit in spatio intermedio.

Si dicas, Angelum esse simplicioris substantiæ, quàm animam nostram: hanc autem sua cogitatione posse transire de uno extremo in aliud, non transeundo medium; sic potes modò cogitare de Civitate Salisburgensi, postea statim de Alba Græca, absque ulla cogitatione de Austria, quæ est medium.

Resp. S. Thom. cit. *quest. art. 2. ad 2.* dicit, quòd Angelus in motu applicetur diversis locis (scilicet per potentiam suam) *animæ autem essentia non applicatur rebus, sed potius res cogitatæ sunt in ipsa, & ideò non est simile.* Recentiores alias & alias rationes cumulant, sed nihil convincentes. Unde S. Thomas passim in materiis spiritualibus docet, easdem humano intellectui impervias esse, ideòque nihil satis capi posse.

P A R S III.

D E

Illis, quæ Hominem afficiunt.

Sanctus Thomas in Prologo ad primam secundæ partis materiam, ut suam in docendo Methodum edoceret, profitetur, se prius egisse in prima parte de DEO tanquam Auctore omnium, & exemplari, postea de his, ait, quæ processerunt ex Divina potestate secundum ejus voluntatem; restat, ut consideremus de ejus imagine, id est, de homine, secundum quod & ipse est suorum operum principium, quasi liberum arbitrium habens, & suorum operum potestatem. Et quia etiam Angelus est imago DEI longè perfectior, prius tractavit de eo. Subinde de homine, etiam quoad se spectato, ut opus sex dierum absolveret. Dein descendit ad hominem in linea operativa secundum rectum usum liberi arbitrii considerandum,

QUÆSTIO I.

De ultimo fine hominis.

Cum homo sibi soli non sufficiat, nec in se ipso inveniat, in quo ultimatò quiescat, aspirat ulterius, & ad finem ex ipsa creationis suæ conditione ordinatus quærit, ubi demum satiatur, & beatitudinem

nem inveniat. Priùs autem agere oportet de ipsa ratione finis, quam explicabit

ARTICULUS I.

De fine in genere.

Finis à Philosopho 2. *Phys. textu 29.* describitur, *esse id, cuius gratiâ fiunt cætera*, est scilicet id, propter quod cætera appetuntur, & ad quod omnia vel explicitè, vel implicitè ordinantur, estque finis causa omnium prima, ut docet S. Thomas hîc *quæst. 1. art. 1. ad 1. Finis etsi sit postremum in executione, est tamen primum in intentione agentis, & hoc modo habet rationem causæ.* Dicitur autem alius finis *cuius*, vel potius finis *qui*, id est, objectum, quod intenditur, vel cuius gratia aliquid fit. Finis *cui* est, quando in bonum aliquid appetimus.

Item dividitur finis in *ultimum*, & *intermedium*, hic quidem intenditur, & cuius gratiâ aliqua fiunt, ordinatur tamen ex intentione agentis ulteriùs, ille autem non ordinatur ulteriùs, sed est id, in quo intentio agentis consummatur. Eadem est illa divisio in *primarium*, & *secundarium*, si rectè sumatur. Finis *quo* est ipsa finis *qui* adeptio. Nota est etiam ex Philosophia divisio in finem operis, vel etiam habitûs, & operantis, aut habentis habitum e.g. in arte pictoria finis ipsius habitûs, & quidem intrinsecus, est artificiosa juxta regulas imago, ad hanc enim ordinantur omnia: finis operantis autem potest esse lucrum, aut vana gloria exinde capienda. Finis operis dicitur communiter esse, in quem operatio per suam naturam ordinatur: sicut autem in naturalibus finis est; ita in supernaturalibus, ut proin hæc divisio proportionaliter etiam locum habeat in supernaturalibus. E.g. Finis ultimus tuus est Beatitudo æterna, quæ omnium

operum tuorum est scopus, utque hanc securius obtineas, cogitas relinquere Sæculum, teque religioso statui addicere, quem tanquam finem hîc, & nunc ut assequaris, omnia tentas, quo autem obtento habes quidem finem tuum, sed tantum intermedium, nec in eo quiescis, sed omnia refers ad ultimum, supra quem non est, quod appetas, quia in summo plenè quiescis.

- 2 Ex his suppositis variæ consurgunt quæstiones I. cum finis sit causa, quænam illius sit causalitas tam in actu primo, quàm in actu secundo. II. An inter creata sit solius naturæ intellectualis, & consequenter III. an agere propter finem non conveniat brutis; sed quia hæc & alia tractantur in Philosophia, quivis hîc resolvet conformiter ad doctrinam ibi traditam. Ultimum de brutis, ut clariùs intelligatur, notandum est ex S. Thoma hîc *qu. 1. art. 2.* quòd aliquid sua actione, vel motu dupliciter possit tendere in finem. Semel potest aliquid se ipsum movere ab intrinseco ad finem, ut homo, ita quidem ut habeat dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod consistit realiter in facultate rationis, & voluntatis. Aliter est in brutis ratione carentibus, quæ quidè tendunt in finem ex naturali inclinatione, quasi ab alio extrinseco mota, ita ut motus non proveniat à dominio in suos actus. Ratio hujus est, quòd ad hoc, ut aliquid se ipsum moveat in finem, requiratur, ut cognoscat ratione finem, & media ad eum obtinendum ordinare possit, quod non convenit naturæ irrationali, quamvis finem apprehendat, & in illum ut talem moveatur. Est ergò discrimen inter bruta, & alia inanimata, quòd illa ferantur in finem apprehensum, hæc verò non, quia carent omni cognitione. Sic moventur ad finem levia sursum, gravia deorsum. Aliud exemplum adducit S. Thomas de sagitta emissa ad scopum tangendum, quæ tendit ad finem ab einit-

emittente intentum. Insuper S. Thomas ut explicet propriè, quid sit tendere formaliter in finem in homine, dat *loc. cit. ad 1.* exemplum in eo, qui ab alio agitur, vel ducitur ad finem, ut si quis agat ex imperio alterius, vel ab altero impellatur, in tali casu non necessarium est, ut finem cognoscat, modò imperans, aut impellens cognoscat: ergò ad hoc, ut aliquid formaliter agat in finem, vel ex fine, debet finem cognoscere & intendere, atque ad illum ex se ipso ordinare media, ut eundem consequatur, quod non brutis, multo minùs inanimatis convenit.

Dices cum Arriaga in *Phyfica disp. 8. sect. 7. num. 72.* bruta non solùm agi ad finem ex puro motu extrinseco, sed ab intrinseco per species sibi collatas, & modò in potentia æstiativa residentes, vi quarum apprehendunt habilitatem, & utilitatem objecti, ideóque in illud potius, quàm in aliud ferantur; nec gratis hoc dicitur; nam DEUS, & natura non deficit in necessariis, inter qualia est etiam, ut bruta possint apprehendere convenientia, & disconvenientia sibi. Exemplum est in stupido animali, nempe in asino, cui si opponas ex una parte fœnum, aut stramen, in altera avenam, relictis prioribus avenam invadet, tanquam sibi magis convenientem, quia delectabilem. Quoad utilitatem etiam patet, quia animalia quærunt sanitati utilia; ideóque non obvia quædam devorant, sed magis proficua. Ita, ut notum est, Cervus saucius dictamnum quærît, ut vulneri medeatur. Quare hoc? nisi quòd speciem habeat illius tanquam utilis, & alterius tanquam delectabilis.

Resp. argumentum Arriagæ immeritò à multis explodi, ac si species illæ gratis fingerentur; nam dari in brutis species ex parte potentiæ æstiativæ, non potest esse dubium, quomodò enim bruta apprehendent objecta, si eorum species non habent? sunt autem hæ species

species cum ipsa animalis natura circa objecta utilia, delectabilia, & disconvenientia, aut contraria productæ; hoc enim ad perfectionem bruti in sua linea requiritur; DEUS enim ex 1. Genes. vers. 25. ubi die sexto fecit bestias terræ juxta species suas, & jumenta, & omne reptile terræ &c. & vidit DEUS, quod esset bonum: ergo, quia bruta erant perfectæ, recipiunt etiam species objectorum, ut possint ea apprehendere.

- 4 Nec obest, quod S. Thomas hîc art. 2. dicat, quod tota irrationalis creatura comparetur ad DEUM sicut instrumentum ad agens principale, ideoque à DEO agatur, vel ducatur in finem.

Nam S. Doctor ibi latè sumit instrumentum, in quo sensu etiam intellectivæ creaturæ sunt suô modô instrumenta DEI, quatenus ea movet, ut primus motor, per hoc autem non sequitur, quod sint vera instrumenta, ex sola virtute transeunter impressa, agentia. Et certè nemo sanus negat, leonem respectu alterius geniti esse causam principalem, & sic de aliis; si autem esset nudum instrumentum, non rectè diceretur causa principalis. Sumit ergo S. Thomas *agens principale* pro agente primo, à quo & virtus, & motus primus procedit sine præjudicio causarum principalium secundarum. Cæterum creatura irrationalis juxta S. Thomam agitur, & ducitur in finem mediantibus illis speciebus.

Possunt insuper bruta ab objectis novas species acquirere, iisque in phantasia residentibus vel allici, vel absterreri ab objectis, ut constat ab experientia. In hoc unico dissentio ab Arriaga, quod ille supposita in brutis apprehensione finis, ac mediorum, putet, bruta reverà, & formaliter agere propter finem; nam, ait ipse, si ex eo, quod bruta hæc non faciant mediante discursu per-comparationem reflexam mediorum, negetur, operari pro-

propter finem, fieri quæstionem de nomine. Hoc tam S. Thomæ, quàm rationi contrarium est; nam agere propter finem formaliter non est tantum cognoscere finem, & media, sed finem apprehensum in ordine ad consecutionem comparare cum mediis, illaque seligere, quæ magis conducunt, hoc non convenit brutis, quia essentialiter discursum saltem virtualem requirit. Insuper pro ultimo formali requiritur, ut agens formaliter propter finem sit liberum, possitque unô mediô relictô aliud assumere, vel totum respuere: *illa*, ait S. Doctor *cit. loc. in Corp. quæ rationem habent, se ipsa movent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium*. Bruta vero ut objectum & media per species occurrunt, moventur in sibi convenientia, aut avertuntur à contrariis, sed hæc aliis relictæ sunt. S. Thomas agit *art. 4. de specificatione actuum humanorum ex fine*, quod infra recurret *art. 4.* probat humanæ creaturæ esse finem aliquem ultimum, sed an unius hominis possint esse plures fines ultimi? resolvit negativè.

Dico I. non potest homo habere efficaciter duos fines ultimos adæquatè tales. 5

Ratio ex Philosophia S. Th. est facilis de adæquatione tam in genere causæ efficientis, quàm formalis, ubi nec duæ causæ adæquatæ respectu unius effectûs in actu secundo admittuntur, nec duæ formæ substantiales respectu ejusdem materiæ: sicut ergò una causa adæquat effectum, & una forma materiam, ita unus finis ultimus adæquat totam tendentiam voluntatis. S. Thomas hic *art. 5.* tres rationes Theologicas addit, quæ ultimatò in principia philosophica resolvuntur. Prima est in eo, quòd ultimus finis ita impleat totum hominis appetitum, ut nihil extra ipsum appetendum relinquat. Illud tantum nota ex hoc *art. in ordine ad alia*, quod ait S. Thomas in *Corp. illud ap-*

appetit aliquis, ut ultimum finem NB. *quod appetit ut bonum perfectum impletivum sui ipsius, reliqua duo ferme in idem coincidunt.*

6 Dico II. Finis ultimus, seu beatitudo objectiva hominis est DEUS.

Ratio est: finis ultimus non potest esse bonum creatum; quia non est ex omni parte perfectum, & vel ideò non potest totaliter quietare appetitum: ergò finis ultimus est solus DEUS.

Confirmatur: objectum voluntatis humanæ terminativum est bonum universale, sicut objectum intellectus est verum universale: sicut ergò nullum verum particulare adæquat vim cognoscitivam intellectus: ita nullum bonum particulare satiat appetitum voluntatis. Unde infert S. Doct. *hic quest. 2. art. 8. in Corp. solus DEUS voluntatem hominis implere potest, secundum quod dicitur in Psal. 102. qui replet in bonis desiderium, quò etiam spectat illud Psal. 14. ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor, cum apparuerit gloria tua.*

Dices: homo est essentialiter limitatus, & finitus: ergò potest etiam satiari bonò creatò, & particulari. Respond. cum communi concedo antec. nego conseq. licet enim homo sit finitus, quia tamen subjacet infinitis miseriis, quæ tolli non possunt à bono creato, tolli debent possessione boni infiniti, omnia mala adæquatè excludentis.

Respondeo aliter, quòd licet homo spectando præcisè naturam limitatam, videatur satiari posse bono creato; quia tamen nullum creatum est ultimum id, in quo sistat appetitus ejus, hoc ipso, quòd illud bonum sit defectibile, & amissibile, nec includat omnia, ad quæ se extendit voluntas, non potest habere rationem ultimi finis, & beatitudinis, quæ juxta Boëthium de Consol. Philos. est status

tus omnium bonorum congregatione perfectus. Paritas est à potentia intellectiva, quæ solùm exhaustitur per veritatem universalem primam, & cætera participantia complectentem. Videatur S. Thomas *cit. quæst. 5 art. ad 3.* qui sibi idem objicit, & paulò aliter resolvit.

Cæterùm ad alias objectiones solvendas distinguendus est status naturalis, & supernaturalis. In primo homo respicit DEUM pro ultimo fine ut summum bonum naturale, & abstractivè cognitum, & amatum. II. Ut summum Bonum supernaturale intuitivè cognitum, & amatum. Est autem homo, uti diximus de Angelis, ab initio creationis ordinatus in finem supernaturalem, quia non datur de facto status naturæ puræ: consequenter homo in hac providentia respicit DEUM ut summum Bonum supernaturale, quem mediante gratia, & in sensu composito statûs supernaturalis potest acquirere.

ARTICULUS II.

In quo consistat beatitudo formalis ?

CUM juxta dicta DEUS sit beatitudo objectiva hominis, quæstio est, quonam actu, vel medio DEUS acquiratur, & homo ex acquisitione illius beatus, & plenè satiatus fiat. Hæc beatitudo formalis variis nominibus effertur; dicitur enim consecutio, adeptio, seu possessio summi Boni, quæ omnia fiunt per actus vitales hominis immanentes, scilicet per visionem, aut amorem, gaudium &c. per visionem DEUS cognoscitur intuitivè juxta illud *Joan. 17. v. 3. hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum DEUM verum, & quem misisti JESUM Christum &c.* sed an in ista cognitione, seu visione essentialiter formaliter consistat beatitudo, an verò in actu voluntatis scilicet in amore, & possessione DEI, ut summi

B b mi

mi Boni, non leve dubium est, Thomistis primum defendentibus, Scotistis autem cum suo Doctore secundum. Recentiores non pauci, ne vel Thomistas, aut Scotistas offendant, utramque partem pro completa essentialiter beatitudine requirunt, tenentque beatitudinem coalescere ex duobus actibus, scilicet visione, & amore, beatifico, ita ut hoc concretum constet ex extremis essentialiter talibus. Ita Suarez, Pallavicinus, & Comptonus hic cum aliis posterioribus. Ante resolutionem argumenta Thomistarum, quæ in substantia conveniunt, percipienda sunt

8 I. Beatitudo formalis est prima consecutio, & adeptio, seu possessio summi Boni tanquam beatitudinis obiectivæ: sed hæc conveniunt soli visioni: ergo visio est formalis beatitudo. Maj. ipsis constat ex SS. Litteris, ubi beatitudo formalis nomine possessionis exprimitur, ut *Matth. 25.* dicitur, *venite benedicti Patris mei, possidete Regnum.* Et *Luc. 10.* *quid faciendo vitam æternam possidebo &c.* Min. est expressa clarissimè à S. Thoma hic *quæst. 3. artic. 4.* per totum; in *Corp.* autem ab initio sic resolvit: *dicendum, quod ad beatitudinem duo requiruntur, unum quod est esse beatitudinis: aliud quod est quasi per accidens ejus, scilicet delectatio ei adjuncta: NB. dico ergo quod quantum ad id, quod est essentialiter ipsa beatitudo, impossibile est, quod consistat in actu voluntatis, & paulò inferiùs in Corp. ex aliis ibi adjunctis infert: sic igitur essentia beatitudinis in actu intellectus consistit, sed ad voluntatem pertinet delectatio, beatitudinem consequens, secundum quod Augustinus dicit lib. 10. Confess. quod beatitudo est gaudium de veritate. quia scilicet (explicat S. Thomas) ipsum gaudium est consummatio beatitudinis.*

9 II. Actus voluntatis scilicet amor felicitatis vel est amor boni ut absentis, vel obtenti, aut præscindit à præsentia, & absentia? Primò modò est purum desiderium, non-

nondum adeptio, & possessio. Secundò modò supponit felicitatem jam acquisitam, & possessam. Tertiò modò convenit etiam viatori: ergò nullus amor potest esse formalis prima, & propriè dicta possessio summi Boni. Hoc argumentum est desumptum ex Corp. S. Thomæ, sed minùs rectè, ideòque nullam habet efficaciam.

Recentiores se maximè fundant in SS. PP. ex quibus ¹⁰ unum, & alterum, quorum textus difficiliore videntur, seligimus. I. S. Bernardus *Epist. 13.* ait: *sicut initiat in hac vita amor: & post pauca: His ergò fortasse quasi duobus animæ brachiis intellectu scilicet & amore, id est, cognitione & dilectione veritatis amplectitur, & comprehenditur ab omnibus Sanctis longitudo, latitudo, sublimitas, & profundum.*

II. S. Prosper discipulus S. August. *lib. 5. de vita contemplat. cap. 1.* dicit: *videre DEUM summum, solidumque est gaudium, summum verò gaudium, præmium verè creditur Beatorum.* Etiam affert S. Augustinum *lib. 10. de Civit. DEI cap. 1.* cùm quæritur, ait, *quare Beati illi sint? Rectè respondetur, quia adhærent DEO: & cùm quæritur, cur isti miseri, rectè respondetur, quia non adhærent DEO.* Imò Tom. 1. *de moribus Ecclesiasticis lib. 1. cap. 14.* conformiter prioribus dicit: *quid aliud erat optimum hominis, nisi cui inhære est beatissimum, cui inhære certè non valemus, nisi dilectione.* Denique P. Marin. hìc tract. 5. *disput. 1. sect. 4.* etiam adducit *Cathechismum Romanum* in illa verba: *credo vitam æternam dicentem: solida beatitudo, quam essentialem licet vocare, in eo sita est, ut eum videamus, ejusque pulchritudine perfruemur.* Idemmet Author ait, hanc suam, & sociorum opinionem definitam esse à Benedicto XI. in *Extravag. aliqua*, animas scilicet justas ex hac vita discedentes visione, & fruitione esse beatas. Ex his infert cit. Author ex Suarez, & aliis, sententiâ hâc mediâ conciliari scripturam PP. & Authores, visionem, vel amorem seorsim, unum

exclusio altero pro beatitudine formali essentiali assignantes. Si ergo complexum ex visione, & amore pro beatitudine illa ponatur, ita ut utraque pars sit essentialis, habent & Thomistæ suam *visionem*, & Scotistæ *amorem*; sed neutrius partis inibit gratiam hic Author, quam nec S. Bonaventura promeruit, ex quo opinio media desumpta est.

- 11 Dico I. Beatitudo sumpta pro prima ultimi finis apprehensione consistit in visione. Ita S. Thomas conformiter multis Scripturæ textibus.

Ratio nostra est: per visionem fit homini intimè præsens DEUS ut ultimus finis; cum intimè illabatur menti Beatorum, eique uniatur: sed hæc unitio est prima, & inamissibilis apprehensio DEI, ut ultimi finis: ergo in visione consistit. Hoc ampliùs explicat S. Thomas *cit. artic. in Corp.* ubi ordinem actuum sibi succedentium explicat sic: *Sic igitur & circa intelligibilem finem contingit; nam à principio volumus consequi finem intelligibilem: consequimur ipsum autem per hoc, quod fit præsens nobis per actum intellectus, & NB. tunc voluntas delectata conquiescit in fine jam adeptæ.* Fecit autem S. Thomas antea instantiam de fine sensibili in eo, qui appetit habere pecuniam; priùs enim ut absentem cupit, postea eandem consequitur per hoc, quod manu ipsam apprehendat, vel aliquo huiusmodi, & tunc jam delectatur in pecunia habita. Primam ergo finis apprehensionem ponit S. Thomas pro beatitudine formali essentiali. Sed tamen

- 12 Dico II. Beatitudo formaliter spectata non consistit in visione, sed in possessione DEI ut Summi, & ultimi boni mediante actu amoris.

Prob. I. quoad I. Partem: beatitudo objectiva est DEUS ut summum, & ultimum bonum: sed DEUS ut summum, & ultimum bonum non acquiritur, nec posside-

fidetur per visionem: ergò in visione non consistit Beatitudo formaliter. Major. suppono ex dictis, & mente S. Thomæ suprà relati ex *quæst. 1. hic art. 5.* quod propter Adversarios repeto: sic autem ab initio Corp. probat impossibilitatem, quòd voluntas unius hominis simul se habeat ad diversa sicut ad ultimos fines ex triplici ratione. Prima est: *Quia cum unum quodque appetat suam perfectionem, illud appetit aliquis ut ultimum finem, quod appetit ut bonum perfectum, & completivum sui ipsius.* Idem reipsa dicit in duabus rationibus sequentibus, unde in ratione tertia concludit: *oportet, quòd sicut omnium hominum est naturaliter unus finis ultimus, ita hujus hominis voluntas in ultimo fine statuatur.* Min. prob. quod est extra sphæram visionis, non potest NB. formaliter acquiri, & possideri per visionem: sed DEUS ut summum bonum, & finis ultimus est extra sphæram visionis: ergò non potest per illam acquiri, & possideri formaliter.

Declaratur: Visio est actus potentiae intellectivæ: ergò ad id tendit, ad quod ipsa potentia; potentia autem intellectiva non tendit in objectum quæ bonum, sed quæ verum, & sub ratione formali prorsus distincta à ratione formali *sub qua* potentiae volitivæ: DEUS ergò per visionem ad summum acquiritur, & suò modò etiam possidetur ut prima, & summa veritas, relinquit autem voluntati rationem primæ, & Summæ bonitatis, quæ est aliàs communis opinio omnium cum S. Thoma tam in Philosophia, quàm Theologia. Ex quo

Prob. II. altera Pars: quod est intra sphæram solius potentiae volitivæ, ab ipsa solùm *formaliter* per actum proprium acquiritur, & possidetur: sed DEUS quæ Summum bonum, & ultimus finis est intra sphæram solius potentiae volitivæ: ergò DEUS quæ summum Bonum, & ultimus finis acquiritur, & possidetur formaliter à volunta-

te ; cùm autem amor formalis sit actus formalis voluntatis, & per ipsum fiat unio inter amantem, & amatum, rectè mediante illo fit possessio amati, ut constat etiam in istis inferioribus. Patet etiam à pari: sicut enim unio in linea intelligibili provenit à visione DEI, qua mediante fit unio inter cognoscens, & cognitum : ita unio in linea volitiva provenit ab amore, quo mediante fit unio inter amantem, & amatum. Nec,

- 14 Quæ diximus in Conclusionem primam, efficiunt rationibus secundæ Conclusionis. Nam ibi solum admittimus DEUM ut summum Bonum fieri præsens intellectui per intimum illapsum, sicut aliàs bonitas objectiva in inferioribus fit intimè præsens per speciem, ex hoc tamen non sequitur, quòd in illo illapsu consistat adeptio boni formalis quà talis, sed solum *entitativè, materialiter, & præsuppositivè*; Sic etiam DEUS tanquam beatitudo objectiva, & ultimus finis per visionem acquiritur primo præsuppositivè, entitativè, & materialiter: est ergò visio, seu intellectio respectu adeptionis formalis boni sola conditio sine *qua non*, uti de causa finali, ejusque actuali causalitate communis Thomistarum discurret in Physica. Nec ea, quæ ex S. Doctore adduximus, obsunt; damus enim, fieri præsens per actum intellectus, bonum *quod est tale, sed non quà tale*: & sicut in Exemplo S. Thomæ, qui appetit habere pecuniam, prius illam ut absentem cupit, postea eandem, ut præsentem apprehendit manu, vel marsupio &c. sic homo beatitudinem objectivam prius cupit, dein per intellectum, & in intellectu præsentem per amorem complectitur, & in complexu delectatur. Si autem cum S. Doctore aliud non velis, quàm primam apprehensionem intellectivam, damus spontè, illam non posse consistere in actu voluntatis, quàm parùm amor, & delectatio consistit in actu intellectus, nos autem lo-
- qui-

quimur de formali consecutione summi Boni *quà talis*, non *quod talis*. Ex his desumenda est responsio ad objectiones Thomistarum à num. 10. ad primam igitur

Respondeo conc. Maj. negando min. quòd consecutio, & adeptio formaliter pertineant ad visionem. Textus Scripturæ sunt pro nobis; quia per amorem possidetur formaliter Regnum DEI, & *vita eterna*. Textus S. Doctoris explicandi sunt juxta dicta in secunda conclusione.

Ad argumentum secundum respondeo, quòd Beatitudo formalis sit amor boni per intellectum præsentis, nego autem, quòd jam supponat ille amor felicitatem formaliter, & *quà talem* acquisitam; unde illa interrogatio trimembris evanescit.

Recentiorum textus accipiendi sunt vel de integritate Beatitudinis, vel dicendum, SS. PP. simpliciter de Beatitudine dixisse tam quoad antecedentia, quàm consequentia ejusdem, nec materiam istam Scholasticè, & rigorosè examinasse, uti reverà est, & ex tot SS. PP. *Homiliis* constat. Dein Catechismus Romanus, quem aliàs de gratia efficaci aliisque non attendunt Recentiores, quia jussu Pii V. à Dominicanis est editus, hic minùs rectè in subsidium vocatur, sed sine effectu; nam solùm dicit essentialern beatitudinem, sed ita, ut *visio sit essentialis*, id est, absolutè necessaria conditio, *perfrui* autem sit formalis *quà talis* cum delectatione possessio per amorem. Alterum, quod ait Pater Marin de sua, & suorum opinione, ac si esset definita à Benedicto XI. Papa, est omnino ridiculum, I. quia animas justas post hanc vitam visione, & fruitione esse beatas, admittunt omnes, quænam autem pars rationem beatitudinis *formaliter essentialis* contineat, hoc non dicit. II. Quia Pontifex in similibus quæstionibus Theologico-Metaphysicis nihil definire potest, quam-

quamdiu non ingrediuntur materiam fidei, aut morum, quæ est sphæra Pontificis ex Cathedra loquentis. Quid si Pontifex diceret, existentiam distingui ab essentia realiter, vel materiam primam non posse absolutè existere sine forma, & sic de aliis Metaphysicis, si definiret, an crederent Socii? Nihil minùs.

Cæterùm nec Thomistæ, nec Scotistæ opus habent illa sententiarum conciliatione, de qua sibi blandiuntur. Recentiores, quia diu ante sæculum 16. in quo primùm emerferunt, de hac materia disputârunt amico certamine, alienæ opis nunquam indigi, quid ergò illi veterani à noviter conductis auxiliî expectent?

A R T I C U L U S III.

De consequentibus beatitudinem.

17 **E**X dictis constat, beatitudinem formalem *ut quo consistere in amore, seu unione illa amantis cum amato, an verò ille amor sit necessarius ab intrinseco, vel contingens intrinsecè, & solùm ab extrinseca DEI ordinatione, dubium est, Scoto hoc ultimum dicente, Thomistis autem communiter primum defendentibus. Ante quod tanquam certum suppono I. defactò voluntatem nunquam à suo amore, delectatione, & gaudio esse cessaturam, ex illo Joan. 16. v. 22. gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Et Isaiæ 65. v. 18. gaudebitis, & exultabitis usque in sempiternum. Et passim alibi in Scriptura. Suppono II. posse absolutè loquendo voluntatem à suis actibus impediri per negationem concursûs Divini; nec enim implicat, ut DEUS ad visionem concurret, & quoad amorem eundem suspendat. Quæstio ergò est, an actus amoris sit ab intrinseco necessarius? Ad quam*

Respondeo affirmativè tam quoad specificationem, quàm quoad exercitium. Ratio primæ partis est, quòd voluntas bonitatem summam per visionem repræsentatam non possit odire, quamdiu non apparet ullum motivum odii: nullum autem in bono simpliciter tali apparere potest: consequenter non potest odire, sed necessariè debet amare.

Ratio secundæ partis, quæ in eo consistit, quòd voluntas necessariò amet exercitè DEUM, ut summum Bonum, nec possit ullo instanti ab amore actuali cessare, est hæc: ubi objectum voluntati proponitur sine ulla indifferentia, sed simpliciter sub ratione summi Boni, voluntas necessariò ad amorem rapitur: sed per visionem. DEUS ut objectum proponitur à visione simpliciter sub ratione summi Boni: ergò voluntas necessariò ad amorem rapta nullo instanti potest cessare. Maj. suppono à contrario; quia voluntas juxta omnes est semper libera, quamdiu objectum proponitur sub indifferentia: ergò est necessaria, & sic ipsius actus necessarius, quando objectum proponitur sine indifferentia, & sub ratione summi Boni simpliciter talis. Hoc ampliùs patebit infrà de libertate. Min. est certa; quia DEUS per visionem cognoscitur, ut est in se cum omnibus attributis: ergò proponitur voluntati ut est in se summum Bonum, consequenter semper amatur, explens totam tendentiam, & appetitum voluntatis.

Ex quibus facilè occurritur argumentis Scoti I. ex 20 S. Augustino, quem ex Enchiridio *cap. 105.* adducit, ubi dicit: *aut voluntas non est, aut libera est dicenda.* Et in *cap. 5.* de Trinitate dicit: *si aliquod est voluntarium, non est necessarium.* Amor autem in Beatis est voluntarius: ergò non est necessarius.

21 II. Ex ratione : voluntas viatoris est libera quoad amorem DEI : ergò etiam Beati. Consequentia prob. Viatori proponitur per fidem DEUS, ut sumum Bonum diligendus, & tamen est liber ad amorem : ergò etiam si in patria proponitur tanquam summum Bonum per visionem, Beatus est liber ad amorem. Dein necessitas amandi debet provenire ab aliquo principio intrinseco : sed hoc ostendi non potest ; cum per visionem intrinsecè non mutetur voluntas Beati, sed solum extrinsecè, quatenus Beatus videt clarè, quod viator antea cognovit obscurè, quod totum se tenet ex parte objecti extrinseci.

III. Quia approximatio, quæ fit per visionem, non inducit necessitatem, sed tantum majorem actionis intensiorem, ut patet ex approximatione calefaciendi ad calefactionem : consequenter non tollitur libertas amandi DEUM, etiamsi per visionem fiat proximior voluntati DEUS ut summum Bonum.

22 Respondeo ad primum, S. Augustinum primò locò intelligendum esse de voluntate viatoris, quæ est libera. Ita & alter textus ordinariè de voluntario accipiendus est. Vel potest cum S. Thoma *quæst. 22. de verit. art. 5. ad primum*, dici, voluntatem semper esse liberam à coactione, non autem à necessitate naturalis inclinationis, ut fit in patria, ubi objectum clarè, & sub omni ratione boni proponitur, ad quod dein connaturali inclinatione voluntas trahitur. Textus alter ex S. Augustino universaliter non est verus ; nam omne quidem liberum est voluntarium, sed non omne voluntarium est liberum, uti hunc ipsum actum amoris in patria infra de voluntario pro exemplo statuemus. Ratio est, quòd actus ille vel maxime voluntarius sit, quo voluntas toto impetu fertur in bonum perfectissimum, sed cur liber non sit, ex eo pro-

ve.

venit, quòd objectum simpliciter sub ratione boni proponatur, neutiquam sub aliqua indifferentia, quæ essentialiter requiritur ad libertatem. Ad II. conc. antec. nego consequentiam. Ad prob. dico, per fidem proponi DEUM ut summum Bonum solùm obscure, & confuse, per visionem autem clarè, & apparens ut est in se, ubi locum habere non potest bonum aliud delectabile creatum, quando adest perfectio omnis boni delectabilis, ut ex parte voluntatis nulla sit arduitas, nullum fastidium non amandi, sed plena satietas. Per fidem autem ita obscure proponitur, ut propter arduitatem credendi voluntas possit declinare ad aliud bonum delectabile creatum, relictò bonò summò tantùm obscure cognitò, ut constat ab experientia in nobis peccatoribus.

Ad subjunctum *deinde* conc. Maj. nego min. ad ejus²³ probationem admitto, voluntatem non immutari per aliquid intrinsecè receptum, mutari tamen extrinsecè, occasionaliter, & objectivè, hoc est, quod in objectum clarè propositum sub pura ratione boni connaturaliter fertur necessariò, ita ut actus sit necessarius à potentia, necessariò proveniens propter objectum perfectissimum, & potentiam rapiens in sui amorem, quod omninò non est in objecto tantùm obscure proposito ut summo bono, multò minùs in objectis creatis, & deficientibus à perfecta bonitatis ratione. Nam ego quidem, quidquid sentiant alii, existimo, voluntatem esse de se intrinsecè indifferentem ad actum necessarium, & liberum prout fuerit objectum illius: si objectum continet simpliciter bonum tale, necessariò fertur, si indifferens, liberè illud amplectitur.

Ad tertium nego approximationem nudè sumptam esse causam necessitatis in actu amoris: sed causa & occasio est, quòd per visionem proponatur objectum sub pu-

ra ratione boni, sicuti approximatō objecti per speciem non est causa libertatis in via, sed propositio objecti sub indifferentia. Unde paritas de igne adeò subtilis non est, ut non possit comburi à Thomistis; nam calefactivum agens in calefaciendum distans virtutem calefactivam quidem effundit, sed quia per medium transiens debilitatur, tanta intensione non agit, quàm si in passum præsens ageret, quia virtus in hoc postremo non adeò diffunditur, & debilitatur. Unde hæc paritas de calefactivo est valde frigida. Ex hac difficultate confurgit alia.

24 An Beati sint per visionem, & amorem necessarium intrinsecè impeccabiles?

Habet hoc dubium aliquam convenientiam cum illa quæstione de Incarnatione, an Christus per unionem hypostaticam fuerit intrinsecè impeccabilis? pro quo distinguenda est intrinseceitas impeccabilitatis, an scilicet natura beati sit intrinsecè, & essentialiter impeccabilis, sicut de natura humana in Christo idem quæri potest; an verò tantum fiat impeccabilis ratione visionis, & amoris intrinsecè naturam afficientis, & in Christo ratione unionis hypostaticæ, & subsistentiæ Verbi intrinsecè naturam humanam terminantis? primum ego nego tam in beato, quàm in Christo; qua utrobique natura ex se est defectibilis remotè, & hoc ipso peccabilis, alterum admitto, &

25 Dico: Beati sunt ab intrinseco impeccabiles. Est contra Scotum, semper in extrinsecis hærentem, nequid S. Thomæ concedat.

Ratio est primò: Beatitudo formaliter consistit in possessione summi, & essentialis Boni per amorem: sed possessio illa per amorem est beatis intrinseca: ergò illius beati sunt ab intrinseco impeccabiles. Maj. suppono ex dictis. min. est omnibus certa. Consequentia de-

cla-

claratur: ubi est impedimentum intrinsecum repugnans peccato, ibi datur impeccabilitas ab intrinseco talis: sed in beatis est impedimentum tale: ergò in illis datur impeccabilitas ab intrinseco talis. Major. est clara, min. prob. amor beatificus DEUM attingens sub ratione summi, & essentialis boni, adæquantis omnem voluntatis tendentiam est impedimentum intrinsecum repugnans peccato; quia hoc ipso, quòd voluntatem adæquet, & exhauriat illius tendentiam expellit omne peccatum; nam ad hoc, ut beatus esset peccabilis, deberet voluntas ipsius posse tendere in aliud bonum cōmutabile extra DEUM: sed hoc est impossibile stante illa adæquatione, exhauriente omnem voluntatis tendentiam: ergò amor beatificus est impedimentum intrinsecum repugnans peccato.

Discursus re ipsa est conformis Doctrinæ Thomisti-26
cæ, quamvis illi impeccabilitatem intrinsecam ponant, primariò in visione, secundariò autem in amore; quia in visione constituunt beatitudinem *formaliter* talem; cùm ergò nos eandem formaliter constituamus in amore, ab isto impeccabilitatem formaliter, & ultimatò desumimus; visionem ergò tanquam principium radicale impeccabilitatis admittimus, quatenus illa stante non potest non voluntas rapi in DEUM, ita ut impossibile sit illam ferri in aliquod extra DEUM, tenent hanc opinionem antiquiores Thomistæ Soto, & Capreolus aliique.

Si dicas I. Beatos manere intrinsecè, & remotè peccabiles, proximè tamen esse solùm peccabiles per voluntatem DEI, seu Decretum, ut beati semper continuent suos actus, hoc autem esse merè extrinsecum, consequenter impeccabilitatem neutiquam esse intrinsecam.

II. Cum aliis: quamvis beatitudo sit plene satiativa, & afferat omne gaudium, nihilominus tamen cum illa

stare potest tristitia, afflictio, ut contigit in Christo Domino, qui erat beatus, & comprehensor; tristitia autem non minus repugnat gaudio, quam peccatum beatitudini: ergo si tristitia potest stare cum gaudio, poterit etiam peccatum stare cum beatitudine.

III. Cum Godoy, qui *quæst. 3. de Beatitud. à num. 39.* sibi objicit quoad substantiam, & re ipsa hoc: potest DEUS præceptum imponere beato de actu aliquo liberè exercendo e.g. custodiendi hominem: sed tali præcepto supposito potest beatus peccare: ergo peccatum est compatibile cum statu beati. Maj. supponitur; cum beatus adhuc suppositò præceptò liberè custodiret: ergo posset non custodire: sed posse non custodire: est posse peccare: ergo tali præcepto supposito potest beatus peccare. Prob. min. actu non custodire supposito præcepto, est peccare: ergo posse non custodire suppositò præceptò est, posse peccare. Plura adhuc pro confirmatione addit similia, & denique ait, hanc objectionem ob sui difficultatem malè torquere Theologorum ingenia, & in tot Sententias, quot capita dividere.

28 Respondeo I. ad argumentum I. ex dictis concedendo primam partem Maj. neg. autem secundam, & dico, id provenire ex intrinseca ratione beatitudinis in amore consistentis, vi cuius beati non possunt cessare ab amore repugnante peccato; nego etiam, quòd opus sit voluntate DEI, seu decreto, ut beati continuent suos actus, quos aliàs ex ipsa ratione intrinseca continuant, objecto beatitudinis necessariò trahente. Ad II.

Respondeo, instantiam de Christo ad beatum in *termino* esse nullam: Christus quidem comprehensor, sed & viator simul erat, in quem solum potuit cadere tristitia, utpote sibi purè relictum: vel tristitia illa solum affecit humanitatem, & Christum ut hominem: Beati vero

rò ut constituti *in termino* nec dolorem nec tristitiam sentire possunt. Possent absurda ex hac parte deduci: Christus passus, vel Christus mortuus est: ergò & beati pati, & mori possunt.

Ad III. respondeo hoc argumentum defactò habere locum in Angelis custodibus ad hominum custodiam deputatis, & constat ex Scriptura præsertim ex historia Tobiaë, quem Raphaël ex voluntate seu mandato DEI comitabatur: ideòque superflua est fictio novi casûs. Godoy ut solvat hoc argumentum recurrit ad sensum compositum, & divisum, ut suprà de impeccabilitate Angeli in primo instanti dictum, datque instantiam de meritis Christi, & de præcepto moriendi, sed ut monui una difficultas augetur per alteram.

Respondeo aliter juxta nostra principia, & trans-29 mitto Maj. quia multi negant tale præceptum rigorosum utpote Chymericum, dicuntque præceptum tale esse nudam insinuationem Divinæ voluntatis, quàm beatus non potest non sequi, quia totaliter converso ad DEUM non potest extra DEUM apparere ratio non sequendi. Hinc nego min. ad prob. Maj. ejusque suppositi nego absolutè antec. cum consequentia, quæ ex falso antecedenti deducitur; Beatus quidem voluntariè custodiret, sed non liberè, ita, ut custodiam posset omittere, quàm parùm defactò possint Angeli. Ratio hujus est; quia ommissio talis custodiæ non potest stare cum amore beatifico, cui repugnat: consequenter beatus quàm talis (de hoc enim loquimur) necessariò necessitate excludente libertatem tam privativam, quàm istam contradictionis implet præceptum custodiendi, sicut necessariò amat DEUM, nec potest amorem à se dividere, vel ab illo cessare, quamdiu nullum motivum est extra DEUM, illud potius amandi quàm DEUM, quale deberet esse ommissio custodi-

stodiæ. Utque pateat disparitas inter beatum, & viatorem amantem, hic non amat DEUM ut intuitivè cognitum, adeoque non necessariò amat, sed liberè, potestque pro libertate sua ab amore cessare: beatus autem ut intuitivè cognitum amat, & necessariò: ergò ab amore non potest cessare.

ARTICULUS IV.

De perpetuitate Beatitudinis, ejusque variis prærogativis.

30 **C**UM beatitudo sit status omnium bonorum congregatione perfectus, exigere videtur stabilem illorum bonorum possessionem, quia & ipsa stabilitas est inter bona præcipua; quòd autem defactò sit beatitudo perpetua, est de fide. An verò stabilitas proveniat ab intrinsecis prædicatis beatitudinis, vel solùm ab extrinseca ordinatione DEI, seu decreto, iterum dubium est inter Thomistas, & Scotistas.

Dico I. Beatitudo ex propria natura est perpetua, & inamissibilis. Conclusionis veritas deduci posset ex dictis de natura beatitudinis toties expressa. Hinc iterum

Prob. ad mentem S. Thomæ negativè: si beatitudo non esset ex se ipsa perpetua, & inamissibilis, ex se ipsa non satiaret, & quietaret beatum: hoc autem est contra naturam beatitudinis: ergò est ex se ipsa perpetua, & inamissibilis. Maj. est nobis certa; quia beatus in consideratione reflexa beatitudinis in se spectatæ posset esse anxius, ne eam amitteret. Min. prob. nam inter præcipua, quæ exoptat beatus, est, ut bonum, quod possidet, sit perpetuum: ergò vi beatitudinis ex se spectatæ non esset plenè satiatus, si esset ex se amissibilis. Hinc S. Thomas hùc *quæst. 5. art. 4.* ubi postquam longè probavit, beatitu-

itudinem *perfectam* debere excludere omnem sollicitudinem, & timorem, sed afferre plenam certitudinem, concludit: *Requiritur igitur ad veram beatitudinem, quòd homo certam habeat opinionem, bonum quod habet, se nunquam amis-
surum.*

Et quamvis S. Thomas ibi loquatur solùm de beati-3 1
tudine quadam creata, & in communi, tamen exinde fieri potest argumentum à fortiori ad beatitudinem illam, objectivè increatam, & ultimam. Unde S. Doctor in altera parte *Corp.* illius de beatitudine speciali, scilicet coelesti, quæ omnia continet bona sine omni fastidio, & tædio possidenda, subinde infert: *ergò patet, quòd propria voluntate beatus non potest beatitudinem deferere: similiter non potest eam perdere DEO subtrahente, quia cùm subtractio beatitudinis sit quædam pœna, non potest talis subtractio à DEO justo iudice provenire, nisi pro aliqua culpa, in quam cadere non potest, qui DEI essentiam videt, cùm ad hanc visionem ex necessitate sequatur rectitudo voluntatis.* Hic textus explicat rem, clarè, quem interpretes S. Thomæ longè deducunt, & plerùmque obscurum reddunt. Ex his

Non admitto, si dicas cum Scoto, beatum sufficien-3 2
ter liberari ab anxietate, & fieri securum ex eo, quòd DEUS decreverit, beatitudinem perpetuò conservare, modò illud decretum cognoscat; nam

Contra est I. ad beatitudinem pertinet, ut de se, & ex propriis prædicatis satiet beatum: sed decretum Divinum, & illius cognitio est merè quid extrinsecum beatitudinis: ergò per decretum non rectè salvatur quies, & securitas beati. Maj. desumitur ex ipso conceptu beatitudinis, scilicet possessionis summi Boni, adæquantis perfectè omnem appetitum creaturæ intellectualis.

Contra est II. illa, quæ concurrunt ad beatitudinem, exigunt ex sua natura perpetuitatem: ergò & ipsa beati-
tudo.

tudo. Prob. anteced. apud omnes concurrit visio tanquam essentielle prærequisitum, visio autem exigit lumen gloriæ, concurrit intellectus, voluntas, & ipse DEUS tanquam objectum: hæc autem ex sua natura exigunt perpetuitatem; visio enim est actus vitalis spiritualis, lumen purè spirituale, intellectus, & voluntas spiritualis, cum non habeant contrarium, exigunt perpetuitatem; imò & ipse concursus Divinus, quia connaturaliter exigitur, non potest citra miraculum negari.

- 33 Dices I. ex dictis sequeretur, quòd beatitudo esset indestruibilis à DEO: hoc autem est contra dominium DEI, ejusque concursum conservativum prorsus liberum: ergò beatitudo non ex sua natura est perpetua. Min. est clara; quia DEUS non potest à se abdicare dominium vel libertatem. Maj. autem illata est vera; quia DEUS non potest immutare prædicata intrinseca, sic non potest facere, ut homo non sit animal rationale, & sic de aliis. Ad hoc argumentum variè respondetur.

Theologia Salisburgensis distinguit majorem; dicendo beatitudinem *formaliter*, & *reduplicativè* spectatam esse *intrinsecè* indestruibilem, non verò materialiter, & entitativè sumptam, sic enim destrui posse à DEO. Sed cum agatur hic de beatitudine realiter, entitativè accepta, supra quam appellat destructio, vel indestructio, distinctio hæc formalitatum est impertinens; nam si destrueretur à DEO entitas beatitudinis, quorsum perveniret *formalitas* reduplicativa illius, quæ ab entitate non est distincta? Igitur

Respondeo aliter ad argumentum, & dico beatitudinem esse indestruibilem à DEO agente secundum potentiam ordinariam, & juxta exigentiam intrinsecam beatitudinis, non tamen si DEUS agat extraordinariè, & absolute, cujus instantiam habemus in Angelis, quibus na-
tu-

turalem indestruibilitatem admisimus à *num.* 20. usque ad *num.* 25. *prima Parte, quæst.* 3. *Articulo secundo* inclusivè, quæ huc reduci possunt.

Ad illud, quod DEUS prædicata intrinseca non possit immutare; respondeo, DEUM non posse immutare prædicata intrinseca *exigitive*, posse tamen exercitè existentia destruere, & sic posse hominem hîc & nunc existentem cum omnibus suis prædicatis essentialibus annihilare, non posse tamen immutare, ut homo in ordine ad existendum non exigit produci cum prædicatis *animal rationale*, aliàs non esset homo, sed aliud ens. Sic est de Beatitudine, in qua mutare non potest, ut non ab intrinseco exigit perpetuitatem, aliàs non esset beatitudo, quamvis actualiter existentem possit absolutè destruere. Sed tamen

Dices II. ex Theologia Salisburgensi: ex dictis no-34
stris sequeretur, quòd de ratione beatitudinis sit tantum
perpetuitas radicalis, & *exigitive* talis: hæc autem ad beatitudinem non sufficit: ergò responsio nostra non solvit difficultatem. Maj. est nostra, min. prob. si sufficeret sola perpetuitas *exigitive* talis, S. Paulus raptus in tertium Cælum fuisset perfectè beatus beatitudine exigente de se perpetuitatem: hoc est falsum: ergò non sufficit perpetuitas *exigitive* talis: requiritur ergò ad veram beatitudinem certificatio de actuali, & exercita perpetuitate.

Illustrissimus Godoy ad simile argumentum ex Vasquezio hîc *quæst.* 5. *num.* 32. & cum ipso alii respondent. conc. Maj. nego min. ad prob. de sancto Paulo admittunt, quòd fuerit in illo raptu beatus quoad animam, quamvis non fuerit beatus omnî modò; quia gloria ejus non redundavit in corpus, nec fuit ipsi beatitudo concessa cum perpetuitate. Hæc responsio videtur insufficiens I. quia non stat vera beatitudo sine perpetuitate,

quam essentialiter exigit. II. Sequeretur defactò animas Sanctorum non esse perfectè beatas, cùm illorum gloria non redundet in corpus, quod non habent. Proin

Respondeo aliter concedendo Maj. in hoc sensu, quòd actualis perpetuitas non sit ita essentialis, ut non possit à DEO tolli absolutè, ita tamen se habere, ut DEus tollendo actualem perpetuitatem hoc ipso beatitudinem tollat, & sic destruat status quæstionis. Ad instantiam de S. Paulo, nego simpliciter, quòd fuerit beatus: & quòd illa *Visio*, in qua AA. beatitudinem constituunt, vel apud nos *Amor* exegerit perpetuitatem; totum enim contigit transeunter in homine viatore; beatitudo vera est hominis in termino constituti, jam solutò moriendi debitò. Ita reverà sentire videtur S. Thomas 2. 2. *quæst.* 175. *art.* 3. *ad* 2. ubi docet de lumine gloriæ: *dupliciter participari, unò modò per modum formæ immanentis, & sic beatos facit Sanctos in patria; aliò modò NB. per modum cujusdam passionis transeuntis &c. & hoc modo lumen illud fuit in Paulo, quando raptus fuit, & ideò ex tali visione non fuit simpliciter beatus, sed solum secundum quid, & statim ad 3. ait: quòd, quia Paulus in raptu non fuit beatus habitualiter, sed solum habuit actum Beatorum, consequens est, ut simul tunc in eo non fuerit actus fidei, fuit tamen in eo fidei habitus. Ex quo sequitur argumentum: vera beatitudo excludit omnem fidem tam actualem, quàm habitualement: sed beatitudo S. Pauli non exclusit omnem fidem, quia stetit cum habitu fidei: ergò non vera. Maj. mihi est de fide ex Apostolo dicente, fidem evacuari tunc, quando videbimus eum à facie ad faciem. His non obstantibùs*

Dico II. perpetuitas non est de conceptu essentiali formali beatitudinis, sed proprietas quartò modò.

Ratio hujus petenda est ex Philosophia: non omne pertinens ad quidditatem alicujus rei est de conceptu for-

formaliter essentiali, ut patet in naturalibus e.g. in homine, ad cuius quidditatem spectat risibilitas, nec tamen est de essentia, & conceptu formali, nec ingreditur partem formalem *genus* vel *differentiam*, quamvis exigatur naturaliter à principio ratiocinandi: ergo etiam de beatitudinis perpetuitate discurrendum est, & quidem in Sententia constituentium beatitudinem essentialem in visione sola certum est, amorem non pertinere ad conceptum formalem, quamvis necessario sequatur: & apud nos visio, licet essentialiter præsupposita non ingreditur conceptum formalem essentialem beatitudinis constituentis beatum in possessione Summi Boni.

Sunt & alia, quæ beatitudinem sequuntur, scilicet, ³ dotes, aureolæ, & fructus animæ, aut corporis, unde S. Thomas in Supplemento 3. part. quæst. 95. art. 1. quærit, an sint ponendæ aliquæ dotes in hominibus beatis? & resolvit affirmativè: sunt autem dotes juxta S. Thomam ibi aliqua dona, quæ beatis Divinitus dantur ad eorum ornatum, unde ait ipse in Corp. datur definitio de dote: *Dos est perpetuus animæ, & corporis ornatus vitæ sufficiens, in æterna beatitudine jugiter perseverans.* Hæc analogia dotis desumitur à matrimonio corporali; sicut enim in illo intervenit dos concessa à patre sponsæ, dominio manente ex parte sponsæ, ut tamen vir usumfructum gaudeat, atque ex fructibus dotalibus teneatur sponsæ providere de decenti ornatu, ipsamque cum liberis alere: ita DEUS Pater animæ sanctæ (ut explicat hic Illustrissimus Reding art. 2. num. 1.) per gratiam naturæ Divinæ participi in dominium, & jus certa bona scilicet dona supernaturalia concessit, ut illis ornata tradatur Christo Sponso, & sic fiat quasi matrimonium de præsentī, & consumetur inter Christum, & animam, dum antea in via tantum erant sponsalia per gratiam de futuro juxta illud Osee 2. *Sponsa-*

bo te mihi in fide, tunc autem in Patria quadrabit alterum. Apocalypf. 21. Vidi Civitatem sanctam Jerusalem novam descendentem de Cælo à DEO, paratam sicut Sponsam ornatam viro suo. Quamvis similes textus potius accipiendi sint juxta interpretes de Ecclesia tanquam Sponsa Christi, rectè tamen etiam de animabus ut membris Ecclesiæ applicantur. Ut docet S. Thomas cit. loc. ad primum.

36 Et S. Doctor in Corp. loquens de dote, ut salvet similitudinem inter matrimonium corporale, & spirituale, adducit opinionem docentium, quòd similitudo attendenda sit in eo, quòd dos propriè dicitur donum, quod in matrimonio corporali datur sponsæ ex parte sponsi, quando introducitur in domum sponsi, ad ornatum pertinens, quòd patet ex Scriptura Genes. 34. de Sichem, qui dixit Jacob, & filiis ejus: *Et munera postulate. Unde Et ornatus, qui à Christo exhibetur, quando introducuntur in domum gloriæ, dos nominatur.* Et quamvis S. Thomas videatur illam opinionem rejicere tanquam contrariam Juristis, re ipsa tamen approbat. Ecce! verba S. Thoma ibidem: *sed hoc manifestè est contra id, quod dicunt Juristæ, ad quos pertinet de his tractare: dicunt enim, quod dos propriè est quædam datio ex parte mulieris facta his, qui sunt ex parte viri pro onere matrimonii, quod sustinet vir: sed illud quod sponsus dat sponsæ vocatur datio propter nuptias.* Non tamen Juristas in hac materia prorsus diversa sequitur; ait enim; *quamvis enim dotes (ordinariè scilicet) à parente puellæ consueverint assignari, tamen quandoque contingit, quòd sponsus, vel pater sponsi assignet dotes vice patris puellæ, quod contingit in nimio affectu ad sponsam, sicut fuit de Sichem cit. loc. qui voluit assignare dotem, quam debebat accipere, propter vehementem amorem filii sui ad puellam.* Sic etiam Christus Sponsus dotat beatam animam propter charitatem in sponsam, quam Apostolus vocat nimiam. Quod totum Sanctus Doct. ad 1. cit. loc.

ad finem comprobatur: & sic etiam in matrimonio spirituali ipsi ornatus, qui sponsæ spirituali dantur, scilicet Ecclesiæ in membris suis, sunt quidem ipsius sponsi, in quantum ad ejus gloriam & honorem cedunt, sed sponsæ, in quantum per eas ornatur.

Dotes animæ beatæ sunt tres *Visio, Comprehensio, & 37 Delectatio*. Visio clara DEI correspondet fidei in hac vita, comprehensio spei, & delectatio charitati, quatenus est amor, ac delectatio in amore amicitiae erga DEUM. Ratio primi est clara, quia quod modò videmus in ænigmate, ibi videbimus, ut est in se. Ratio secundi est, quod tunc simus comprehensuri, & possessuri, quod modo per ardua fidei expectamus. Et denique tertii ratio est, quia tunc uniemur summo Bono, ad quod in via per actus charitatis suspiramus, exinde fruituri cum summa delectatione in omnes æternitates.

Cæterum dos juxta S. Thomam non est ipsa beatitudo, ut aliqui sentiunt apud S. Doct. cit. *quest. artic. 2. in Corp.* ac si dos solùm differat ratione à beatitudine, quos rejicit S. Thomas ex eo, quòd beatitudo in operatione consistat, dos autem non sit operatio, sed magis qualitas, vel dispositio: cùm igitur dos prima dicitur visio, non est intelligenda visio, ut est operatio, sed quatenus juxta S. Thomam *ad 3.* est habitus, à quo procedit, vel alia qualitas, quam S. Thomas in ipsa gloriæ claritate, qua anima divinitus illustratur juxta multos per lumen gloriæ ad videndum DEUM constituit. Dein concludit S. Thomas, & sic est dos principium beatitudinis. Conformiter discurrendum est de comprehensione, & delectatione, cùmque nos beatitudinem formalem ponamus in amore, non ipse amor intelligendus, sed aliquid antecedens e.g. qualitas aliqua impulsiva ad amandum, vel juxta alios habitus charitatis divinitus ornatus, & sic de delectatione. Hæc ad mentem S. Thomæ, qui nihil absolute de-

decernit, in quo dotes propriè consistant, sed disjunctivè loquitur, vel de qualitate aliqua, vel habitu aut dispositione divinitus concessis, in quibus ornatus animæ beatæ consistit.

38 Quod Angelos, & animam Christi concernit, habent quidem apud S. Thomam *cit. quæst. art. 4.* per totum ornamenta sua, & præstantiora, quæ tamen propriè dotes non sunt: Ratio S. Doctoris est in Angelis, quòd ipsis non conveniat propriè ratio sponsi; quia ad hoc requiritur inter sponsam, & sponsum naturæ conformitas, ut scilicet sint ejusdem speciei, quæ inter Angelum, & hominem non datur. Hoc autem modo homines cum Christo conveniunt ratione naturæ humanæ assumptæ, non ita Angeli. In anima Christi obest, quòd Christus ipse sit sponsus, qui dona dat, non accipit; idque ipsius supremæ Majestatis exigit: habet ergò anima Christi alios ornatus præstantissimos. Sed ne gratia Sacramentalis præsertim baptismi, aliæque dona Spiritûs S. hominibus in via communicari solita dicantur dotes, tenendum est, dotes solum dari matrimonio perfectò, quod tale fit in Cœlo. Hæc de ornatu interno.

39 Sed quia Sponsæ Christi non tantum convenit decor ab intra, sed etiam ornatus exterior, aliæ sunt dotes Corporis, scilicet *Impassibilitas, Subtilitas, Agilitas, & Claritas*, in quarum explicatione omnes conveniunt. Sunt autem hæc dotes supernaturales. Fundamentum desumitur ex Apostolo *1. Corinth. cap. 15.* & ex aliis Scripturæ locis. Impassibilitas tollit corruptionem, omnem dolorem, consequenter & mortem, redditque corpus imortale: oportet corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem v. 53. Subtilitas purificat corpus, & quod modò est naturale, efficit spirituale, & aufert omnem cruditatem, crassitiem, & terrenam concretionem

nem juxta illud: *Seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale.* Agilitas exprimitur *Isaia cap. 4.* ubi de Sanctis dicitur: *Assument pennas, ut aquilæ, volabunt, & non deficient.* Hæ scilicet dotes adeò leves beatos efficient ad motum localem, ut instar volucrum, aut ventorum quàm celerimè ab uno loco in alterum transmeare possint: *tanquam scintillæ in arundineto discurrent,* ait *Sapiens cap. 3.* Claritas quæ videtur esse præcipua, Sanctos efficiet splendidissima luce conspicuos, testante Scriptura *Matth. 13. tunc fulgebunt justi sicut Sol in regno Patris eorum.* Atque hoc lumen non solum exterius fulgebit, & superficiem tantum afficiet, sed totum corpus ad intra pellucidum reddet, ut tota compago ossium, organizatio, arteriæ, nervi, venæ, omnia velut Chrystallo inclusa videri possint.

His dotibus accedunt aliæ propter singulares virtutum Heroicarum actus contra tres hostes animæ: & vocantur *Aureolæ*, quasi coronæ aureæ, ut colligitur ex Glossa super illud *Exodi 15. Supra illam facies alteram coronam aureolam* dicente: *Corona aurea redditur, cum per Evangelium his, qui mandata custodiunt, vita æterna promittitur.* S. Thomas in *cit. Supplement. quæst. 96.* tres assignat, primam Virginibus. II. Martyribus. III. Confessoribus, seu Doctoribus, & Verbi Divini Prædicatoribus ex illo, *qui alios erudiunt ad justitiam (non simpliciter ad jura) scilicet ad perfectionem Christianam fulgebunt sicut Stellæ in perpetuas æternitates;* quæ verò alterâ sit perfectior, secundum diversas rationes, & pugnæ nobilitatem colligendum est. Vide S. Thomam *cit. statim quæst. art. 12.* ubi clarè omnia explicat, denique hoc addit: *Aureola Doctorum inter omnes est potior, quia hujusmodi pugna versatur circa intelligibilia, aliæ verò pugne circa sensibiles passionēs.* Scripsit præclarissimè de aureolis in Thesibus Menstruis Clarissimus Collega P. Benedictus Schmier, optimè de nostra Universitate meritis.

QUÆSTIO II.

De Libertate Actûs Humani.

Sanctus Thomas de hac materia agit *quæst. 13. artic. 6.* postquam de electione tractavit, & pro coronide antea dictorum quærit, utrùm homo ex necessitate eligat, an liberè? & resolvit affirmativè per totum. Videturque necessariò ita concludendum esse; nec enim esset propriè electio, nisi esset libera, léque ad plura extenderet, quæ ad electionem requiruntur; debet enim voluntas posse eligere, aut electionem omittere circa ea, quæ sunt ad finem ejus acquirendum. Discutimus igitur in hac Quæstione de iis mediis, quibus homo pervenit ad finem suum, vel ab eodem impeditur.

ARTICULUS I.

In quo consistat libertas.

41 **D**ari in homine liberum arbitrium, est de fide ex Trident. *Sess. 8. cap. 5. & Can. &c.* contra Lutherum, Calvinum, aliòsque Hæreticos. Primus quidem, ut aliàs erat inconstantis animi, ita in hac re: modò negavit libertatem, subinde eandem asseruit; dum enim antea universim docuisset, liberum arbitrium esse figmentum, nomen sine re, eò quòd nullius sit, quidpiam cogitare boni, sed omnia de necessitate evenire, postea *lib. de visitatione Saxonie tit. de lib. arbitrio* apud Illustrissimum Rendingum nostrum hic Controversia I. apertè profitetur: *multi indiscretè loquuntur de libero arbitrio, idcirco hanc brevem informationem adscripsimus: homo habet ex propria virtute liberum arbitrium ad faciendum, vel omittendum opera externa per le-*

leges, & pœnas adactus. Quapropter potest, & secularem probitatem, & bona opera facere ex propria virtute à DEO data, & ad hæc obtenta. Videri posset Dominus Martinus catholicè sensisse, & scripsisse, nisi timore adactus scribere debuisset, quæ noluit; si enim omnes actus præsertim externos, de quibus præcipuè loquitur, necessariò semper evenisse docuisset, provocasset contra se Principum, præsertim Friderici Ducis Saxoniae indignationem, & contemptum. Quomodò enim Princeps rebelles justè puniret, qui ad seditionem, actusque omnes necessitate fuerant compulsi? sed his relictis, ut magis natura libertatis appareat,

Dividitur necessitas in illam, quæ vocatur *servitutis*,⁴² à qua servitute nos liberavit Christus juxta illud Joan. 8. *Omnis qui facit peccatum, est servus peccati, & in libertatem filiorum DEI omnes asseruit.* II. Necessitas est *coactionis*, quæ provenit ab extrinseco per vim, & violentiam adversam voluntati. III. Est simpliciter *necessitas specificè* talis, per quam tollitur libertas, indifferentia, & potestas ad opposita, non tamen est coactio e.g. in Beatitudine voluntas ex necessitate amat DEUM, non tamen ex coactione, quia amor ille non est adversus voluntati, nec tamen est liber.

Libertas igitur juxta Catholicorum Sententiam in SS. PP. fundatam, est, vi cujus unusquisque potest facere, quod vult, sive bonum, sive malum, estque hæc omnino conformis S. Thomæ. Hinc *cit. art. in Corp.* hoc fundamentum, cur voluntas non ex necessitate eligat, ponit: *quod possibile est non esse, non necesse est esse.* Sed voluntas eligit aliquid, quod possibile est, non eligi: ergò quod eligit, non necesse est, eligi. Ulteriore libertatis explicationem subdit ex duplici potestate hominis: potest enim homo velle, & non velle, agere & non agere: potest

etiam velle hoc, aut illud. Ex quo, & aliis ibidem dictis argumentum est: nullum bonum sub indifferentia propositum, & sic particulare, homo necessario eligit: ergo liberè; nam hoc ipso, quòd proponatur indifferenter, non proponitur sub ratione boni simpliciter talis, quod solum libertatem evertit, unde S. Thomas ibi circa medium ait: *In omnibus particularibus bonis potest homo considerare rationem boni alicujus, & defectum alicujus boni, quod habet rationem mali, & secundum hoc potest unumquodque hujusmodi bonorum apprehendere, ut eligibile, vel fugibile.* Aliter autem discurret in bono perfecto beatitudinis, quod propter plenitudinem juxta sæpius dicta non potest non *indifferenter* proponi.

- 43 Dico I. Secundum communem Thomistarum libertas consistit in indifferentia judicii, ita, ut potentia omnibus ad operandum requisitis ex parte actus primi possit agere, aut non agere, vel etiam contrarium. Conclusio est deducta ex doctrina S. Thomæ.

Ratio patet ex dictis; nam quod ratione judicii indifferentis possibile est non esse, est liberum voluntati, sequi, aut non sequi: sed hoc ipso, quòd objectum proponatur indifferenter, & sub ratione boni, & sub ratione defectus alicujus boni, judicium rationis est indifferens: ergo ratione illius liberum est voluntati, sequi, aut non sequi. Discursus quoad substantiam est verus, quamvis exactam formam non habeat ratione brevitatis, quæ opus est.

- 44 Cæterum pro rejicienda integrè Lutheri, Calvini, & aliorum Sententia de libero arbitrio, tanquam post peccatum originale extincto, tenenda est firmiter declaratio, & definitio Trident. Sess. 6. Can. 5. dicentis: *Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum, & extinctum esse*

esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò titulum sine re, figmentum denique à Sathana inductum in Ecclesia: anathema sit.

Et hæc omnia desumpta sunt ex S. Scriptura, ubi DEUS ipse libertatem homini, etiam post originale asseruit; dum enim Cain iratus esset, quòd Dominus ad munera ejus non respexerit, dixit ad eum: *quare iratus es, & concidit facies tua? nōne si benè egeris, recipies, sin autem, statim in foribus aderit peccatum: sed NB. sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Genes. 4. v. 6. & 7. Ecclesiastici 15. v. 14. Spiritus Sanctus ait: *DEUS ab initio constituit hominem, & relinquit illum in manu Consilii sui, & ibidem v. 17. Apposui tibi aquam, & ignem; ad quod volueris, porrige manum tuam.* Et alibi passim Scriptura; ad quam eleganter more suo alludit S. Augustinus in Psalm. 91. dicens: *Aures tuæ positæ sunt inter monentem DEUM, & suggerentem serpentem, non cessat Sathanas suadere malum: sed nec DEUS cessat suadere bonum: Sathanas autem non cogit invitum: in tua potestate est consentire, & non consentire.* Hæc, & alia innumera excutiunt figmenta hæreticorum: si enim homo, ut Lutherus, & Calvinus docuit, est merum instrumentum DEI, quod ad bonum, & malum necessitate compellitur, quomodò appetitus sub illo est? quomodò relictus est in manu consilii sui? vel quomodò liberè manum porrigit ad aquam, & non potiùs ad ignem?

Notant communiter Thomistæ circa libertatem in⁴⁵ indifferentia fundatam, quòd indifferentia contrarietatis, scilicet agendi hoc, vel illud, bonum, aut malum, positivè tale, non requiratur ad essentiam liberi arbitrii. Ratio hujus est, quòd sine hac indifferentia concipi, & esse possit liberum arbitrium, consequenter essentialis non sit. Exemplum hujus est e. g. ubi unicum in mensa ferculum apponitur, circa quod non datur electio alterius, quia nullum adest præter unum, & sic cessat indifferentia

contrarietatis, datur tamen contradictionis, quia potes edere, vel non; & hæc indifferentia scilicet contradictionis pro essentiali habetur, eò quòd sine hac nec concipi, nec esse possit liberum arbitrium, quod petit vim electivam, & potestatem in proprios actus ut eos ponere possit vel non. Atque hæc opinio etiam probatur Recentioribus, éstque vera, quòd ad libertatem sufficiat explicata indifferentia, quamvis plerúmque etiam detur illa contrarietatis, quæ etiam positiva dicitur, quatenus est capacitas voluntatis ad unum ex multis eligendum, cui opponitur indifferentia negativa, quæ est privatio, vel negatio omnis determinationis; est enim animi suspensio, ignorantis, quid agere debeat.

46 Objicies ex Apostolo ad *Roman. 7. v. 19. Non enim quod volo bonum, hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago*: ergò homo non habet potestatem agendi, quod vult. Ex hoc loco venenum hausit Lutherus, ut probaret observantiam sexti Præcepti esse impossibilem, uti & hodie ejusdem sequaces passim tenent.

Ad hunc textum Eckhius insignis Theologus, & Lutheri hostis acerrimus respondet fermè sic explicans Apostolum, ac si diceret: non quod volo bonum *mente*, hoc ago *carne*, sed quod nolo malum *mente*, hoc ago *carne*: nam volo non concupiscere, id est, concupiscentiæ motibus non jactari, sed id non assequor. Consentit explicatio S. August. lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 10. *facere se dixit Apostolus, & operari non effectum consentiendi, & implendi, sed ipso motu concupiscendi.* Hoc non est facere malum, non est peccare; nec enim tales motus sunt in nostra potestate, sed consentire, implere, est peccatum, quod non fecit Apostolus, & hoc ipse explicat *Rom. 6. v. 12. Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, NB. ut obediatis concupiscentiis ejus.* Obedire est peccatum: dum

dum ergò motus illos vocat subinde *peccatum*, intelligendus est vel relativè ad originale, à quo proveniunt, vel quòd occasionem præbeant sæpè peccandi consentiendo, & sic quasi peccatum radicale dici possunt. Et in hoc sensu Apostolum explicavit Tridentinum Sess. 5. in Decreto de peccato originali ad finem: *hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod verè, & propriè in renatis sit, sed quia ex peccato est (scilicet originali) & ad peccatum inclinat.*

Hæc & similia reducuntur ad necessitatem servitutis, provenientem ex corrupta per originale natura, à qua gratia Christi nos liberat: unde cùm Paulus rogasset, ut Dominus auferret stimulum carnis, responsum est illi: *Sufficit tibi gratia mea.* Sed

Dices ex eodem Apostolo Rom. 9. vers. 16. dicente: 47 *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis DEI:* sed si non volentis e.g. bonum operari, actus meritorios exercere, homo non est liber, nec ipsi aliquid debetur ratione liberæ voluntatis, sed totum DEO: ergò homo tam ad bonum, quàm ad malum necessitatur.

Respondeo ad textum Apostoli ex ipso S. Thoma. 1. part. quæst. 83. art. 1. ad 2. *Verbum illud Apostoli non sic est intelligendum, quasi homo non velit, & non currat liberò arbitriò, sed quia liberum arbitrium ad hoc non est sufficiens, nisi moveatur, & juvetur à DEO.* Estque doctrina verè Catholica, quòd nihil boni supernaturalis, nihil meriti ad gloriam operari possimus sine gratia Christi: ideòque in forma distinguendus est textus, *non est volentis* solius concedo, adjuti per gratiam nego. De cætero locum Apostoli citatus Eckhius in Cajetano intelligit de Prædestinatione ad gloriam ante prævisa merita, ubi verum esse ait, non esse volentis, neque currentis, sed solius miserentis DEI,
unum

unum præ altero eligentis ad gloriam. Est hæc aliàs doctrina clarissima Apostoli, Augustini, Thomæ, & aliorum Patrum Antiquiorum contra Juniores scientiæ mediæ Theologistas. Occasione hujus sit

ARTICULUS II.

*Quid sentiendum sit de præmotione juxta mentem
S. Thomæ.*

48 **C**Um liberum arbitrium sit viventium, viventibus autem conveniat motus ab intrinseco, ut se ipsa moveant, aut necessariò, aut liberè, prout necessaria, aut libera fuerint, difficultas emerfit, an motus e.g. voluntatis sese liberè determinantis excludat omne aliud movens superius? Thomistæ negant, asserunt Recentiores, ajuntque sufficere, quòd creatura habeat à DEO liberum arbitrium, ut possit se ipsam determinare, DEO solum quoad operationem, & effectum simultaneè concurrente, quamvis hodie non pauci ex illis motionem quandam moralem admittant. Thomistæ antiquitate doctrinæ, Suffragio S. Augustini, & Doctoris Angelici suffulti constanter defendunt, etiam libera à DEO moveri, consequenter quamvis motus liberi arbitrii sit ab intrinseco se ipsum moventis, & excludat omne aliud agens creatum extrinsecum, non tamen agens, & movens increatum: & juxta illos motio agentis increati est prior saltem naturâ motione agentis secundi. Appellant illam *præmotionem*, seu *prædeterminationem*, in quo conveniunt omnes, in eo tamen discordes, an præmotio consistat in qualitate à DEO transeunter impressa, ut multi tenent; num verò in decreto Divino formaliter immanente, & virtualiter transeunte, ut non pauci defendunt, quibus quia in Philosophia accessi, nec ab illis modò recedo,

cedo, quia non videtur necessaria illa qualitas, Decreto id ipsum præstante.

Ante resolutionem adhuc supponendum est ex Phi-⁴⁹ losophia secundum doctrinam Aristotelicam, & S. Thomæ, quòd quidquid movetur, moveatur ab alio, & cum non detur processus in infinitum, denique veniendum est ad id, quod primò movet, nec movetur ab altero, quod Philosophus lib. 7. & 8. *Physicorum* ostendit, demum lib. 8. *lectione* 8. (alii vocant caput) post initium ita expref- sit: *Si igitur omne, quod movetur, ab aliquo moveri necesse est, & aut ab eo, quod movetur ab alio, & si ab eo movetur, quod ab alio motu cietur, NB. movens aliquod esse primum, quod non ab alio moveatur, necesse est; si verò tale est primum, non necesse est alterum esse; fieri enim non potest, ut in infinitum proficiscatur id, quod movet, atque movetur ab alio, quippe cum infinitorum non nihil sit primum.* Ex quibus, quantum existimo, satis apparet, Philosophum agnovisse ens entium, quod nec ab alio sit, nec ab alio moveatur; quod ex ultimis ver- bis constat, quibus suum discursum concludit sic: *Si igitur ut diximus, omne quidem, quod movetur, ab aliquo motu cietur, id verò, quod primum movet, movetur quidem, at non ab alio: ipsum profectò primum à se ipso moveatur necesse est.* His omnibus consentit S. Thomas in *Comment. cit. Lect.* quam materiam, cum in *Physica* latè deduxerim in ordine ad motum huc transfero; nec enim aliter modò explica- rem, quam ibi, hoc solùm advertendum est, quòd sicut in naturalibus quoad hoc procedimus, ita proportionali- ter in moralibus, & supernaturalibus, solo statuum di- scrimine observato; sicut enim DEUS est motor pri- mus, & causa prima in naturalibus, ita in aliis, quia est fons omnis entis, & perfectionis. Hinc

Dico: datur juxta S. Thomam præmotio ad actus^o liberos, nec obest libertati.

Prob. I. Omnis motus secundus essentialiter dependet à motu primo: ergò DEUS movet præviè omne agens ad agendum. Anteced. interim suppono, consequentia probatur. Si motus creatus essentialiter à motu primo dependet, motus primus erit necessariò prior, & secundus posterior: hoc autem admissò necessariò DEUS movet præviè: ergò si motus secundus essentialiter dependet à primo, DEUS præviè movet. Maj. declaratur; nam ubi datur essentialis dependentia, & suppositio unius ad alterum, datur etiam prioritas: sed sic est in motu primo, & secundo: ergò primus erit prior. Maj. est clara, min. prob. non potest intelligi motus secundus, non intellecto priùs motu primo; secus enim ille non esset secundus: ergò inter motum secundum, & primum necessariò datur prioritas, per hunc autem intelligimus præmotionem.

Prob. II. & anteced. antea suppositum: omne ens creatum, est participatum, & essentialiter dependet, ac immediatè ab ente increato: ergò etiam omnis motus secundus essentialiter, & immediatè dependet à motu primo. Antec. est omnium post rejectum Durandum, consequentia prob. non minùs creatura quoad motum dependet à movente primo, quàm quoad esse à causa prima, vel debet assignari disparitas, qualis non apparet; DEUS enim non minùs per essentiam est movens primum, quàm causa prima: ergò si in uno genere creatura ab eo imediatè dependet, etiam dependebit in altero.

51 Dices: hæc dependentia salvatur per concursum simultaneum: ergò non requiritur prævius, prob. antec. ad dependentiam essentialem sufficit, quòd ens dependeat in genere causæ à DEO, eique suum esse debeat: sed hoc habetur per solum concursum simultaneum: ergò per illum dependentia salvatur. Si verò habetur dependentia en-

entis creati à DEO in esse causæ per solum concursum: ergò etiam in ratione moti habebitur per commotum, simultaneum, quo DEUS simul creaturam, & creatura se ipsam movet, sicut simul concurrunt ad esse effectus. Sed

Contra est; nam falsum est antec. quoad motum, hinc Syllogismus adjunctus, & cætera cum paritate ad motum non sunt ad rem; nam disparitas est, quòd DEUS per concursum simultaneum sit verè prior operatione causæ secundæ, ejusque effectû, sicque salvetur essentialis dependentia effectûs secundi à causa prima: at non in esse moti, nisi DEUS motum causæ secundæ præveniat. Proin

Confirmatur argumentum I. ad hoc ut effectus quascunque dicatur dependere à causa prima, debet illa intelligi ut prior effectû: ergò etiam ut movens secundum intelligatur dependere à movente primo, debet illud intelligi, ut prius: sed per commotum non potest intelligi ut prius: ergò comotus ille non salvat dependentiam. Et ratio ulterior est, quòd concursus simultaneus non respiciat causam, sed ejus effectum: at verò motus primi moventis respicit ipsam causam secundam ut movendam: ergò sicut concursus est prior effectû, quem respicit; ita motus primi moventis est prior motu causæ secundæ, & quatenus motæ; nec enim esset mota, nisi pro priori moveretur à primo.

Confirmatur II. Per concursum simultaneum, quatenus cum creatura concurrat ad operationem, & effectum quemcunque intra sphæram activitatis DEI, non habetur ulla prioritas respectu DEI, & creaturæ: ergò vilius non potest DEUS dici primus motor. Antec. prob. quia concursus simultaneus aliud non vult, quàm simultaneum causæ primæ, & secundæ influxum in effectum;

sed iste simultaneus influxus, ut talis, & quâ simultaneus non arguit ullam prioritatem, vel ex uno, vel ex altero: ergò vi illius non habetur prioritas respectu DEI, & creaturæ. Dein non est ratio dicendi, quare potius hæc causa determinet alteram, & sic cur DEUS potius creaturam, quàm creatura DEUM, ut simul concurrant; cum neutrius influxus alterum præveniat: ergò statuendum est aliud, per quod salvetur prioritas DEI ad causam secundam: sed aliud non est, quàm motio prævia: ergò illa requiritur ad salvandam prioritatem moventis primi.

73 Dices: motus causæ secundæ est ipsa ejusdem operatio: sed DEUS est prior operatione causæ secundæ per concursum simultaneum: ergò & ipsius motu: sed si prior est ipso motu, erit etiam ipsa causâ motâ prior; quia aliud non est, quàm causa constituta sub motu.

Respondeo concedendo totum discursum, nego subsumptum; nam ut dixi, concursus respicit effectum, non ipsam causam; & hinc concursus non facit, ut causa secunda exeat in motum: sed hoc præstat motio prævia, quæ pro priori debet causam secundam in actum, & motum reducere, ad quem subinde simultaneè concurrat: causa enim secunda non movet se ipsam, nisi ut mota à prima, secus esset primum movens, quod præjudicat motori primo, qui sibi motus secundos subjicit. Ex quo

Confirmatur III. Concursus simultaneus non perfectè, omnique modo creaturam subjicit: ergò est insufficiens ad faciendam plenam dependentiam causæ secundæ. Antec. prob. stante concursu simultaneo adhuc verum est, causam secundam se ipsam movere immediatè: ergò quoad exercitium motûs non subjiceretur DEO immediatè: sed hoc est contra rationem primi moventis,

tis, & secundi : ergò concursus simultaneus creaturam plenè non subjicit.

Dices : Hoc esse de ratione causæ liberæ se ipsam movere, séque in actum reducere ; secùs tolleretur libertas.

Contra est : ipsa potentia libera, ut sit talis, habet hoc ex immediata participatione à causa prima libera : ergò etiam exercitium libertatis ejusdem est tale per immediatam participationem à causa prima libera. Et sicut illa immediatè fluit ex fonte libertatis, ita ejusdem exercitium ; cùm DEUS movendo præviè non tollat, sed causet libertatem ; facit enim, ut causa libera agat liberè, dum eam ad actionem movet, ac determinat ; aliàs certè sine hoc prævio influxu non videtur salvari posse dignitas motoris primi, & universalis, ad quem Aristoteles à motibus inferioribus ascendit, indèque probavit, dari ens entium, & motorem moventem omnia, ut ex ejusdem verbis suprà adductis patet.

Confirmatur ulteriùs : Si DEUS præviè non moveret causam secundam ad operandum, non ex certa scientia, sed potiùs casu, vel à causa secunda determinatus concurreret ad operationem : sed hoc est contra rationem primi, & Sapientissimi moventis : ergò præviè movet causam secundam ad agendum. Declaratur sequela Maj. nam in Sententia altera verum est dicere : non ideò causa secunda est operatura, quia DEUS præscivit, sed potiùs à contrario, ideò DEUS præscivit, quia causa secunda est operatura, ex quo sic : quando DEUS stante hac Sententia non potest scire certò, & infallibiliter, quando creatura sit operatura, tunc ad ejus operationem casu, vel à causa secunda determinatus concurrat : sed stante illa Sententia DEUS certè non potest scire : ergò casu, vel à causa secunda determinatus concurreret. Maj. vi-

detur clara; quia concursus creaturæ potiùs peteret concursum DEI, vel DEUS fortuitò concurreret, cùm aliud determinativum non sit. Prob. min. ubi non datur medium infallibile sciendi, non potest DEUS certò scire creaturam operaturam: sed stante illa Sententia non datur medium infallibile: ergò non potest DEUS certò scire creaturam operaturam.

A R T I C U L U S III.

Respondetur ad Objectiones.

54 **O**bjicitur I. Liberum arbitrium est potestas se ipsum determinandi: ergò excludit præmotionem physicam. Prob. consequentia, quod movetur, & præviè determinatur ab alio, non potest se ipsum movere: sed data præmotione liberum arbitrium movetur, & præviè determinatur à DEO: ergò non potest se ipsum amplius movere. Maj. patet in causis necessariis, quæ hoc ipso, quod sint determinatæ, se ipsas nunquam determinant, & aliàs motus proveniens ab extrinseco non est vitalis, cùm essentialiter petat fieri à principio intrinseco: ergò etiam actus non amplius erit liber, si proveniat à principio extrinseco determinante; cùm essentialiter petat fieri à principio indeterminato extrinsecus, scilicet se ipsum determinante.

Respondent communiter Thomistæ conc. antec. negando consequentiam; ad prob. dist. Maj. quod movetur ab alio præviè &c. non potest se ipsum movere primò, & causaliter conc. Maj. secundò, & formaliter negant Maj. & dist. min. liberum arbitrium movetur causaliter, & primò. conced. min. formaliter negant min. & consequentiam. Nam stat benè, liberum arbitrium excitari causaliter præviè à DEO, & se ipsum determinare formaliter,

liter, scilicet per actum, dependenter tamen à causa prima, & movente primo, à quo essentialiter dependet. Instantiæ non sunt ad rem; nam causæ necessariæ aliunde quoad specificationem à natura sunt determinatæ, scilicet ignis ad urendum &c. quoad exercitium autem determinantur iterum ab extrinseco, estque hæc essentialis utriusque differentia scilicet agentis liberi, & necessarii, ut illud seipsum dependenter tamen à movente primo determinet, hoc verò non. Nec altera de actu vitali quid probat; quia nec ille in esse vitalitatis excludit determinationem extrinseci, modò proveniat à principio aliàs extrinseco & vivente, ut patet in brutis, quæ à natura moventur ad actus vitales. Hinc potius est pro nobis: nam actus vitalis semper est vitalis, si procedit à principio vitali, licet admittat determinationem extrinseci: ergò actus semper erit liber, modò procedat à principio intrinseco libero, nec excludit determinans causale extrinsecum, quod est fons, & causa libertatis.

Objicitur II. & urgentur superiora: determinatio⁵⁵ illa formalis non est libera: ergò non sufficit ad salvandam libertatem. Prob. antec. quod infallibiliter, & impedibiliter sequitur ad determinationem alterius, non potest esse liberum: sed determinatio formalis infallibiliter sequitur ad determinationem alterius: ergò non potest esse libera. Major. probatur: quando voluntas non amplius habet dominium super determinationem suam formalem, tunc illa non potest amplius esse libera: sed voluntas non habet amplius dominium super determinationem formalem: ergò non est amplius libera. Prob. min. in tantum haberet dominium determinationis suæ, in quantum posset illam ponere, vel non ponere: sed stante præmotione non potest illam ponere, vel non ponere: ergò non habet amplius dominium, consequenter

ter non est libera. Hoc est re ipsa argumentum, quo premuntur Thomistæ, & licet sub diversis mediis urgeri posset, in idem tamen recidunt. Hinc

56 Respondeo negando antec. ad prob. nego Maj. respectivè ad determinationem primi moventis. Ad prob. concedo Maj. nego min. ad alteram probationem transeat Maj. juxta distinctionem, quam communiter sic dant. Stante præmotione non potest illam non ponere in sensu composito, conc. min. in sensu diviso, nego min. & sub hac distinctione, conc. & nego consequentiam. Volunt Thomistæ dicere, quòd quidem voluntas non habeat dominium tale super determinationem suam, ut possit illam componere cum negatione determinationis; nec etiam cum negatione præmotionis, sed seorsim; habet enim potentiam non ponendi, sed non in consortio determinationis propriæ, & determinationis causalis: ita ut tò ponendi appellet supra negationem actûs exercitam; nam etiam dum actu substat determinationi, habet potentiam ad ejus negationem, licet non hîc & nunc, & pro sensu composito exercendam; sicut v.g. Petrus, dum sedet, habet actu potentiam non sedendi, non tamen ita ut possit hîc & nunc, dum actu sedet, negationem sessionis cum sessione componere; hoc enim esset implicatorium in terminis.

57 Jam tota controversia est in hoc, meò judiciò, quidquid sit de aliis, an DEUS moveat me ita liberè, sicut ego me ipsum moverem præscindendo etiam per impossibile ab omni causa prima, & motore alio. Sit ergò per hypothesein Petrus sibi soli relictus: ego autem substo causæ primæ, & ejus motioni. Jam moveat se Petrus, & eliciat pro instanti *A* actum charitatis sine motione prævia alterius, utique Petrus liberè se movet; quia suppono quòd sibi proponat objectum indifferenter, scilicet

rationes pro- & contra, quarum dein objectivè una movetur, alterâ neglectâ: & consequenter activè se ipsum determinat ad hoc potius amplectendum, quàm aliud, in quo nihil video, quod contra libertatem opponi possit.

Ponamus & alterum casum: ego verfor indifferen-⁵⁸ter circa objectum amoris, vel ejus negationem. Objectum indifferenter proponitur per rationes pro- & contra; jam moveor à primo movente ad amorem potius, & ideò amo, & Petrus etiam amat, neuter tamen in sensu composito potest non amare, sed necessitate consequentiæ, necessariò amat, nos utique, quia non possumus negationem amoris cum amore componere, licèt habeamus uterque potentiam ad negationem, etiam dum substamus amori, sed divisim ponendam, non cum amore, quod notatum velim: tota ergò differentia in hoc est, quòd Petrus se solo posuerit amorem, ego autem ad motum primi motoris; jam quæritur, utrùm DEUS non possit me ita movere, quin noceat libertati, consequenter ponam determinationem meam formalem liberè, sicut Petrus posuit suam? ita quidem existimat sine dubio S. Thomas; nam liberum arbitrium debet quidem se ipsum movere, sed non debet esse primum movens, ut ille loquitur *1. part. quæst. 83. art. 1. ad 3.* ubi sibi re ipsa hanc objectionem facit, dicens: liberum est, quod sine causa est, ut dicitur *1. Metaph.* quod ergò movetur ab alio, non est liberum: sed DEUS movet voluntatem. Ad quod respondet sic: *Ad tertium dicendum, quòd liberum arbitrium est causa sui motûs; quia homo per liberum arbitrium se ipsum movet ad agendum; non tamen hoc est de necessitate libertatis, quòd sit prima causa sui id, quod liberum est, sicut nec ad hoc, quòd aliquid sit causa alterius, requiritur, quod sit prima causa ejus: DEUS igitur est prima causa movens, & naturales causas, & voluntarias, non aufert, quin actiones earum sint voluntariæ, sed*

potius hoc in eis facit: operatur enim in uno quoque secundum ejus proprietatem. Et in responsione ad secundum ait: Liberum arbitrium ad hoc non est sufficiens, nisi moveatur & juvetur à DEO. Qui textus dignus notari est, ex quo hoc deduco: Petrus se ipsum determinans præscindendo ab omni alio se liberè determinat: ergò etiam ego me determinans dependenter à primo determinante me liberè determino. Consequentia prob. primum determinans non aufert meam libertatem, sed potius eam causat, idque reipsa facit, quod ego facerem: ergò sicut Petrus se liberè determinat, ita & ego me liberè determino, licet determinatus à DEO causaliter, qui hoc ipsum facit, ut ego me liberè determinem formaliter; sicut ergò in primo non infertur necessitas, nisi consequentiæ & ex suppositione, ita in posteriori. Sed

- 59 *Objicit III. Et insurgit graviter Martinez de Ripalda: liberum agens, quatenus tale est, suppositis ad agendum requisitis potest agere in sensu composito; ergò & non agere. Patet consequentia tum ex indifferentia liberi arbitrii, tum ex communi DD. consensu, juxta quos potest liberum agere, & non agere, ex quo sic argumentatur: agere in sensu composito, est posse componere actionem cum prædeterminatione physica, quæ apud nos est unum requisitum ad agendum: Similiter non posse agere in sensu composito, est posse componere non actionem cum eadem physica prædeterminatione: atqui posita prædeterminatione physica liberum arbitrium non potest ponere negationem actionis: ergò posita physica prædeterminatione liberum arbitrium non potest agere, & non agere, quod est destruere libertatem.*

Ad hoc argumentum applicat responsionem Magistri Gonet insignis Thomistæ Dominicani, qui distinguit

ore Thomistico, & addit, quòd in casu antecedentis agens in sensu composito non debeat dici posse agere, & non agere, cum sit in actuali exercitio actionis, quod potest declarari exemplò: nam hic ipse Author, dum exercitè hæc scripsit, ad hanc scriptionem non fuit amplius in potentia & indifferens, sed in actu.

Respondeo, antecedens primum esse chimericum; 60 nam in sensu composito agere est actionem componere cum potentia, quæ actio jam intelligitur posita, ad quam utique juxta dicta non est amplius in potentia, vel si habeat hunc sensum, potest agere in sensu composito, id est, actionem exercere, vel non, tunc Enthymema est verum. Ad prob. min. nego quòd semper usurpetur *by posse*, sensus enim compositus innuit actuale exercitium alterius utrius, sed tamen

Respondeo: transeat primum membrum, nego secundum; nec enim præmotio datur ad non agendum; sed potius negatur; hoc ipso enim, quòd non movear, non ago, hinc concedo min. nego consequentiam. Quod verò Adversarius putet cum præmotione stare posse negationem actûs, negant omnes Thomistæ in sensu composito. Nam data præmotione, datur infallibiliter actus: interim retorqueo argumentum: posse agere in sensu composito est posse componere actionem cum potentia: sed posita actione non potest potentia ponere ejus negationem, seu eam componere cum actione: ergò posita actione non potest potentia libera agere, & non agere, quod est contra libertatem: sicut ergò apud ipsum potentia est libera sub actuali exercitio, quia se liberè ad illud reduxit; ita apud Thomistas; quia causaliter à DEO mota liberè se ad operationem reduxit.

Urgetur: Supposita semel præmotione potentia 61 non amplius habet in potestate actum suum; ergò non

est libera. Prob. antec. si haberet in potestate actum suum, haberet etiam necessariò requisitum ad hunc, scilicet præmotionem : sed hanc non habet in potestate, quia pro libitu suo eam attrahere non potest, nec eandem rejicere : ergò non habet in potestate actum suum.

Confirmatur. Præmotio tenet se ex parte actûs primi : ergò sine præmotione potentia non est constituta in actu primo proximo ad actum secundum : stante verò præmotione non habet potentiam ad non agendum ; quæ omnia sunt absurda. Antecedens prob. præmotio est complementum actûs primi, hoc ipso quòd creatura sine illa non possit in actum exire : ergò se tenet ex parte actûs primi. Probatur suppositum antec. ad id, quod implicat, non datur potentia : sed actus sine præmotione implicat : ergò non datur potentia ad actum sine præmotione, consequenter est illa complementum actûs primi. Item stante præmotione ad actum implicat ejusdem negatio : ergò stante præmotione non potest potentia non agere, saltem proximè.

Respondeo ad argumentum negando antec. ad prob. nego Maj. & suppositum, quòd præmotio requiratur ad posse, seu ad actum primum. Dein ad causam secundam, quæ essentialiter dependet à primo libero, eique subordinatur non requiritur ut habeat omnia requisita ex parte actûs secundi ; hoc enim est solius causæ primæ, & supremæ libertatis, non participatæ. Nam ut ipse Pererius Recentior, & ex illo P. Piny eruditè discurrit : non intelligendum est, voluntatem creatam esse ita, & taliter liberam, ut à nullo dependeat, & omnia habeat in suo dominio, & potestate ; hac enim libertate solum DEUM liberum dicimus, qui à nullo dependet, nullius indiget, nec ulli subiectus est ; e contra libertas nostra necessariam, & inseparabiliter adjunctam habet dependentiam à DEO
tam

tam in essendo, quàm operando; quare non potest habere dominium supra omnia, quæ requiruntur ad actum, aliàs etiam haberet super ea, à quibus essentialiter dependet: & certè si voluntas super ipsam præmotionem haberet dominium, potiùs DEUM sibi subjiceret. Nec posset DEUS eandem voluntati humanæ subjicere, nisi hoc ipso abdicaret à se supremum dominium: super illa ergò requisita debet haberet libertas dominium, quæ ipsam à motione causæ primæ non eximunt.

Ad Confirmationem nego antec. ad prob. nego ite-62
rum antec. & causalem, ad probat. alteram dico, terminos esse æquivocos; nam semel dicitur, non dari potentiam ad actum sine præmotione, quod falsum est: dein dicitur: non dari potentiam ad actum sine præmotione ponendum, quod verum est: nemo enim dicit, dari potentiam ad actum ponendum sine præmotione; talis enim actus esset independens à DEO, & Chymericus: sed hoc asserimus, dari potentiam ad actum, ita, ut præmotio non constituat potentiam, sed hæc aliunde supponatur. Hinc prorsus hæc diversa sunt: sine præmotione datur potentia ad actum, id est, præmotio non requiritur ad posse, & actum primum: item datur potentia ad actum sine præmotione ponendum, hoc est, quod negamus. Quod manifestum est in concursu simultaneo exercitè tali, nam in eadem forma retorqueo: ad id, quod implicat, non datur potentia; sed actus sine concursu actuali DEI implicat: ergò non datur potentia ad actum sine concursu actuali, consequenter concursus est complementum actûs primi. Maj. est AA. min. patet in omnium principiis de concursu immediato DEI, aliàs daretur quoddam ens immediatè non dependens à DEO. Consequentiam autem, & illatum negant AA. ita & nos; dicimus ergò præmotionem se tenere ex parte actûs secundi,
G g 3 di,

di, qui ab ea essentialiter dependet; præmotio enim est quasi causale complementum, causæ creatæ in actu secundo constitutæ; hinc quando semper assumunt AA. quòd sine præmotione aliquod necessariò requisitum desit, distinguo: ex parte actûs secundi, non autem primi. Item

- 63 Si urgent: agens liberum debet posse componere non actionem cum requisitis ad agendum: sed præmotio est requisitum ad agendum: ergò agens liberum debet posse componere præmotionem cum non actione ad agendum. Respondeo cum requisitis ad agendum ex parte actûs primi, qualia sunt indifferentia objectiva, concedo, cum requisitis ex parte actus secundi, nego; & tale requisitum est præmotio.

Ad id, quod additur, respondeo concedo antec. ut jacet, & distinguo consequens: ergò non potest potentia non agere in sensu composito conc. in sensu diviso nego consequens, & consequentiam, haud dubiè, cùm data præmotione hoc ipso pro eodem instanti detur operatio, non potest potentia non actionem cum actione componere, habet tamen adhuc potentiam non agendi pro sensu diviso. Ecce! hoc debetis etiam in concursu solvere; stante concursu actuali tam ex parte DEI, quàm ex parte creaturæ ad actum, implicat ejus negatio: ergò stante concursu actuali tam ex parte DEI, quàm ex parte creaturæ ad actum, implicat ejus negatio: ergò stante concursu utriusque, non potest potentia non agere.

Dices esse latam disparitatem; quia creatura se ultrò, & liberè reduxit in actum, cum quo stare non potest ejus negatio. Sed dicam & ego: DEUS liberè causaliter, & creatura liberè formaliter posuit actum cum quo non stat ejus negatio: est ergò sola quæstio, utrùm DEUS non tam liberè possit in voluntatem agere, quàm

voluntas in se ipsam. Hoc quidem dicit Augustinus, & S. Thomas, quod tu negas. S. August. quidem *lib. cit. de Corrept. & gratia cap. 14.* ait: *DEUM* habere inclinandorum humanorum cordium, quò voluerit, omnipotentem potestatem: &, habere *DEUM* voluntates hominum in manu sua magis, quàm ipsi suas. Ergò juxta S. Augustinum sicut homo habet suam voluntatem, & illa se liberè movet, poterit & *DEUS*. Et S. Thomas *lib. 3. contra gentes cap. 88.* & alibi sæpè repetit, quòd illud solum agens extrinsecum potest causare motum voluntatis absque violentia, quod causat principium intrinsecum hujus motûs, hoc autem principium est *DEUS*. Vide textus supra cit. quibus possent ex Summa plures addi.

Dices S. Thomam sæpè dicere, quòd *DEUS* indifferenter moveat: quòd relinquat homini arbitrium suum, & potestatem se ipsum determinandi; sed hoc non componi potest cum prædeterminatione physica: ergò S. Thomas illam non agnoscit.

Respondeo conc. Maj. negando min. quia, stante præmotione, se homo indifferenter movet, determinat, sed secundariò, determinatus causaliter à *DEO*, qui est primum movens, sed sua motione causat libertatem exercitè.

Objicitur IV. Si *DEUS* præmoveret ad omnem⁶⁴ actum: ergò etiam ad actum peccaminosum: sed hoc modo erit causa peccati. Prob. subsumptum: *DEUS* saltem movet ad entitatem actûs, & sic ad materiale peccati: sed illud materiale est necessariò connexum cum formali peccati: ergò si *DEUS* movet ad materiale, movet etiam ad formale: consequenter erit Author peccati.

Respondeo nego subsumptum, ad prob. conc. Maj. & min. distinguo consequens: si *DEUS* movet ad n

teriale, movet etiam ad formale, si sit intra sphæram DEI moventis concedo, secus nego consequentiam. Potest absolutè negari min. quia respectu DEI non est necessaria connexio : sed illa sequitur ex principio defectibili creatura, & hinc peccatum quâ tale refunditur in solam creaturam, quæ in se habet principium deficiendi. Quod sæpissimè docet S. Thomas. Dein hæc objectio patitur retorsionem in concursu simultaneo manifestam, ut consideranti patet.

Dices: in concursu simultaneo creatura determinat DEUM, consequenter liberè actum peccati eligit: sed per præmotionem creatura determinatur à DEO: ergò DEUS est ibi Author peccati.

Respondeo, hanc determinationem esse fictitiam, sed dato tamen, quòd determinet concursum ad peccati entitatem: si ergò potest determinare concursum DEI ad solam entitatem actûs, cur non potest DEUS determinare creaturam ad solum materiale, ut formale redundet præcisè in creaturam? Dein est mirabile, quod hîc docent Recentiores, DEUM scilicet offerre suum concursum cuilibet creaturæ ad operationem, ut quando-cunque velit, paratus sit cum ea concurrere, & cooperari; & hinc concursum oblatum universaliter, ajunt, requiri ex parte actûs primi operandi; jam si creatura dein velit operari, vel potiùs operetur, hoc ipso DEUM allicit ad concursum, & sic DEUS suum in operatione Dominium in creaturas transfert, léque ad obsequia paratum offert. Hoc reipsa docent, & non possunt non docere: sed quis tam indigna DEO sibi persuadeat? exspectare operationem creaturæ, quæ utique in hoc exercitè, utût potentiam acceperit à DEO, erit primum movens, & determinans?

Dicunt quidem: hoc necessarium est, ut DEUS conservet libertatem creatam, eamque intactam relinquat; proin cùm ab æterno præviderit, quid, & quomodò creatura sit operatura; hinc vi illius præscientiæ eodem instanti concurrat cum creatura. Sed negamus, vel potius quærimus, quomodò DEUS, & in quo prævideat? & dato etiam hoc, certè creatura determinat concursum DEI indifferenter oblatum, quod videtur planè contra dignitatem primi moventis. Nec adeò hæc Sententia necessaria est ad salvandam libertatem; hanc enim S. Thomas non vidit. Audi adhuc pro coronide loquentem in *Summa* 1. 2. quæst. 10. art. 4. ubi quærit *utrum voluntas moveatur de necessitate ab exteriori motivo, quod est DEUS, & in Corp. ait: Dicendum, quòd sicut Dionysius dicit 4. cap. de Div. Nom. ad providentiam non pertinet naturam rerum corrumpere, sed servare: unde omnia movet secundum eorum conditionem, ita quòd ex causis necessariis per motionem Divinam consequuntur effectus ex necessitate; ex causis autem contingentibus sequuntur effectus contingenter. Quia igitur voluntas est activum principium non determinatum ad unum, sed indifferenter se habens ad multa, sic DEUS ipsam movet, quòd non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus ejus contingens, sed non necessarius nisi in his, ad quæ naturaliter moventur. Et in eodem Artic. sibi objicit commune RR. argumentum. sic: Videtur, quòd voluntas ex necessitate movetur à DEO: omne enim agens, cui resisti non potest &c. Et ad hoc respondet: Dicendum, quòd voluntas Divina non solum se extendit, ut aliquid fiat per rem, quam movet, sed ut etiam eo modo fiat, quo congruit naturæ ipsius: & ideo magis repugnaret Divinæ motioni, si voluntas ex necessitate moveretur, quod suæ naturæ non competit, quàm si liberè moveretur, prout competit suæ naturæ.*

Dices cum aliquo Recentiore Ingolstadii: hos textus solum probare, quòd DEUS moveat indifferenter:

ergò ex tali motione non infallibiliter sequitur effectûs, aliàs necessariò sequeretur. Respondeo: nego consequentiam, quæ est contra S. Thomam in tract. 4. de prædest. ubi cap. 6. in respons. ad 1. ait: *Accedit Authoritas etiam Psalmistæ: Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit. Psal. 134. Non cogit dicere, quòd voluntas DEI necessitatem imponit, sed quòd semper infallibiliter impleatur.* Et hæc infallibilitas actûs stat cum potentia ad oppositum in sensu diviso, licèt non in composito, quod S. Thom. ex S. Augustino sæpissimè docet de prædestinatione, clarissimè autem q. 24. de Verit. a. 5. ad 3. referente Sapientissimo Magistro Ferre de Prædest. quæst. 6. §. 2. ubi ita concludit: *Quamvis etiam non esse effectum Divinæ voluntatis non possit stare cum Divina voluntate, potentia tamen deficiendi effectum simul stat cum Divina voluntate: non enim sunt ista impossibilia: DEUS vult istum salvari, & iste potest damnari: sed ista sunt impossibilia: DEUS vult istum salvari, & iste damnatur,* ubi S. Thomas sensum compositum, & divisum clarè exprimit: & quod dicitur de prædestinatione, dicendum est de præmotione. Cæterùm fateor, hanc Sententiam esse oppidò difficilem tam Thomistarum, quàm Recentiorum, teste S. August. lib. de Grat. contra Pelagium cap. 47. ubi ait: *Ista quæstio, ubi de arbitrio voluntatis, & DEI gratia disputatur, ita est ad discurrendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari DEI gratia videatur: quando autem asseritur DEI gratia, liberum arbitrium videtur auferri.* Qui potest capere, capiat. Interim tamen certum est, quòd Thomistæ proximè accedant Scripturæ, præsertim Apostolo, & SS. Patribus, ad quorum doctrinam in materia de Gratia recurrendum est, quod olim monuit CLEMENS Octavus in Congregationibus illis de auxiliis Congregatione, quæ celebrata fuit anno 1602. die 20. Martii Dominicanos, & Jesuitas admonuit clamando: *Cedite Patribus, cedite Veritati:*

tati : ita inquirenda, & indaganda veritati operam navate, ut à vero sensu Scripturarum, & à defæcata S. Augustini doctrina, NB. quam & Ecclesiæ doctrinam esse, nemo vestrum ignorat: nullius invidiæ, & livoris facibus impediāmini. Ita refert Historia notissima de auxiliis. Thuanus tom. 3. Historiarum, ad annum 1604. & ex illo Salmanticenses tract. 4. de Gratia efficaci Dub. 1. §. 2. Quos consule, si placet.

QUÆSTIO III.

De moralitate actūs humani.

Cū voluntas sit ex se potentia quædam cæca, & vel ideò non possit percipere obligationem legis, & regulam moralitatis, nec distinguere inter bonum, & malum, necessum est, ut eidem succurrat intellectus, qui objectum proponat, illudque intimet, ac præsens faciat; subinde dictet voluntati, quid aut amplectendum, aut fugiendum sit juxta regulas tam remotas, quàm proximam. Hic solùm attendimus proximam, videlicet dictamen rationis, quod nobis legem superioris indicat, objectivam moralitatem, bonitatem, aut malitiam ostendit, atque ad operandum dirigit.

ARTICULUS I.

Quid & quotuplex sit Conscientia?

Rectè à multis post S. Bernardum lib. de Conscientia. 67 cap. 8. conscientia dicitur scientia cordis respiciens actus aut factos, aut faciendos: illos quidem quasi in sinu reconditos continet, hos autem rectè faciendos dirigit. Prioris exemplum habemus Ecclesiast. 7. v. 23. Scit enim conscientia tua, quia & tu crebrò maledixisti aliis. Alterius

rius exemplum est in Apostolo *Rom. 14. v. 23. Omne quod non ex fide est, peccatum est.* Ubi nomine fidei, quæ ad intellectum pertinet, intelligitur conscientia à SS. PP. idque expressè ait S. Thomas hîc *quæst. 19. art. 5. in Respons. sed contra*; nam citans illa verba Apostoli statim subjungit: *id est, omne quod est contra conscientiam.* An autem conscientia pertineat ad intellectum, non adeò convenit inter antiquiores, multis eandem voluntati attribuentibus, quamvis secundum aliquid ad intellectum pertineat, quatenus scilicet ex intellectu Originem accipit, & in voluntate consummatur. Ratio hujus petitur ex SS. Litteris præsertim ex Apostolo *1. ad Timotheum 1. v. 19. Habens fidem, & bonam conscientiam.* Et in *Epist. ad Titum cap. 1. v. 15. Inquinatæ sunt eorum & mens, & conscientia.* Ubi, quia conscientia à mente distinguitur, non est aliquid mentis vel intellectûs, sed alterius potentiæ, & vel ideò voluntatis, quia inquinata propriè dicitur voluntas, non intellectus. Dein idem Apostolus ad *Hebræos 9. v. 14.* ait: *emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis.* Mundari ab operibus appellat supra voluntatem sicut opera mortua erant voluntatis. Et aliàs

Ratio est I. Conscientia respicit bonum: sed respicere bonum pertinet ad voluntatem: ergò etiam conscientia. II. Agens contra conscientiam tristis evadit, post actum admissum, & dolet: tristari autem, & dolere est voluntatis, non intellectûs: ergò agere contra conscientiam est voluntatis.

68 Dico I. Conscientia propriè sumpta pertinet ad intellectum.

Ratio est I. ex eodem Apostolo *1. Corinth. 4. v. 4. Nihil mihi conscius sum*: esse autem sibi conscius, vel non conscius pertinet ad intellectum: ergò etiam conscientia. Prob. min. Esse conscius, vel non est actus intellectûs
re-

rememorantis alicujus vel admissi, vel non admissi; talis autem actus certò pertinet ad intellectum, quia voluntas est cæca, nec capax talis actûs: ergò &c. conscientia pertinet ad intellectum.

Ratio est II. ex S. Thoma loc. statim cit. hîc: *Conscientia*, ait, *nihil est aliud quàm applicatio scientiæ ad aliquem actum: scientia autem in ratione est.* Et hoc ipsum jam docuit I. part. quæst. 79. art. 13. ubi per totum probat, conscientiam non esse potentiam, utpote quæ deponi potest; potest autem deponi conscientia, quia consistit in actu. Pro quo ulterius sciendum est, quòd, sicut datur habitus primorum principiorum in Philosophia, respiciens veritates universales, & lumine naturæ notas, puta similia, quodlibet est vel non est: non potest idem esse, & non esse: quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. Ita & communiter in linea morali adstruitur habitus primorum principiorum moralium: e.g. *malum est fugiendum, bonum amplectendum: quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris* &c. Et ille habitus dicitur Synteresis, quæ apud Kirschium in Cornucopia idem est, ac *conservatio notitiarum practicarum de honestate, & turpitudine*, quam S. Thomas cit. art. 13. in Corp. ad finem, vocat habitum, ubi artic. 12. ex professo probavit, hîc autem postquàm officia conscientiæ adstruxit, sic concludit: *Unde propriè loquendo conscientia nominat actum; quia tamen habitus est principium actûs, quandoque nomen conscientiæ attribuitur primo habitui naturali scilicet Synteresi.* Pro quo allegat Sanctos Patres Hieronymum, Basilium, Damascenum, qui ita conscientiam sumplerunt, quod & ipse approbat dicendo: *Consuetum enim est, quòd causæ, & effectus per invicem nominentur: ex quibus patet, Synteresin esse causam illius actûs, quem conscientiam dicimus, non ipsam conscientiam, quæ deponi potest, non verò habitus.*

69 Respondeo ad contraria ex Scriptura, & quidem ad primum ex Apostolo, eum nihil continere contra nos; nam sicut fides ad intellectum pertinet, ita actuum bonorum conscientia. Nec obest ratio *boni*; nam conscientia dicitur propter actus, quibus voluntatem ad bonum dirigit. Dein omne conveniens, & rectum dicitur bonum, bonitate generaliter spectata, sic etiam dicitur in Dialectica: bonus Syllogismus, bona consequentia, quatenus convenit regulis.

Ad secundum textum Epist. ad Titum ipse S. Thomas, ex quo desumpta est objectio *cit. art. 13. in 1. part.* Respondet ad secundum: *Dicendum, quod inquinatio dicitur esse in conscientia non sicut in subiecto, sed sicut cognitum in cognitione, in quantum scilicet aliquis scit, se esse inquinatum.*

In tertio textu conscientia sumitur improprie, quatenus dictamen illius ad bonum, aut ad malum fuerit, ut dicatur bona terminative, & mala, quando dictavit opera mortua. Textus ille loquitur de Sanguine Christi, lavante nos, à fortiori, ut argumentatur ibi Apostolus v. 13. *Si enim sanguis hircorum &c. inquinatos sanctificat, quanto magis Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram &c.* ubi largissime sumitur conscientia. Ad rationem primam dico, conscientiam bonum respicere, ad illud per dictamen practicum voluntatem dirigendo, & sic terminative.

Ad II. quod absurdum videtur, concedo totum; nec enim quisquam dicit, tristitiam, & dolorem esse subiective in conscientia, quamvis causaliter; causat enim tristitiam, & dolorem in voluntate seu appetitu, in quantum ostendit illi rationem dolendi ex hoc, quod voluntas declinaverit à recta rationis via, & dictamine conscientiae, sicut etiam Prædicatores causant sæpe tristitiam, & dolorem in audientibus, ostendentes mala eorum opera.

Dico II. recta est prima conscientiae divisio in antecedentem, & consequentem.

Ratio est, quod antecedens tanquam dictamen praesuppositum ad actum, complectatur sub se alia dictamina, ut sunt certum, probabile, dubium, scrupulosum, erroneum &c. hoc autem requiritur, & sufficit ad rectam divisionem: ergo. Maj. est certa; quia omnia dictamina pertinent ad actum praesuppositivè, cum actus exinde aut bonus, aut malus sit.

Ratio ulteriùs patet ex dictis, quia sicut antecedens respicit actus dirigendos, ita consequens spectat actus vel bene vel malè directos, consequenter sicut illa respicit actum in ordine ad fieri est universalis, ita hæc est universalis respectu actuum in facto esse.

Ulteriùs subdividitur, ut dixi in prima probatione, in veram, falsam, & erroneam, & maximè ex parte objecti in certam, dubiam, probabilem, & scrupulosam. Alia adhuc est conscientia directa, seu dictamen ex principiis directis, & primo occurrentibus deductum, alia reflexa, quæ est dictamen de objecto, seu de bonitate actûs, quatenus substat cognitioni repræsentanti principia alia contra principia directa, quæ cum inferiùs recurrant, clariora fient.

Dubium à Philosophis dicitur suspensio animi non potentis se determinare ad unam potius, quàm alteram partem oppositam; id est, dubium effectivè nascitur, quando intellectus versatur inter duo extrema in ordine ad dictamen practicum faciendum prorsus æqualia quoad rationes pro honestate actûs, aut contra pro inhonestate. Quod fortè clariùs apparebit ex S. Doctore hic *quest. 14. art. 1. in Corp.* ubi ait: *Quandoque intellectus noster non inclinatur magis ad unum quàm ad aliud* NB. propter effectum moventium, sicut in illis problematibus, de quibus non ha-

habemus vel propter apparentem æqualitatem eorum, quæ movent ad utramque partem : Et ista est dubitantis disputatio, qui fluctuat inter duas partes contradictionis. Mentem S. Thomæ, ut aliàs non rarò, præsertim hic Vasquez approbavit, dum in 1. 2. disput. 62. notat, tunc aliquem esse dubium inter utramque partem, & opinionem, quoties in neutra illarum cognoscit ullò modò majorem convenientiam prædicati cum subjecto ; in quo casu reverà intellectus suspenditur saltem ex principiis directis, vi quorum directè non potest se prudenter ad unam potiùs, quàm alteram partem determinare, cùm reverà non habeat rationem majorem in uno quàm in altero, atque ideò Philosophus 3. Metaph. lect. 1. docet de dubitante : In quantum dubitat, in tantum similis ligatis est ; impossibile enim est, procedere ad illud, quod est ante. Quem S. Thomas in Commentario ibi sic explicat : In quantum enim aliquis dubitat, in tantum patitur aliquid simile iis, qui sunt strictè ligati. Sicut enim ille, qui habet pedes ligatos, non potest in anteriora procedere secundum viam corporalem, Et ille qui dubitat, quasi habens mentem ligatam non potest ad anteriora procedere secundum viam speculationis.

- 72 Ex his deduci potest communis opinio Thomistarum docentium, voluntatem non posse ex duobus bonis omninò æqualibus unum præ altero eligere ; quia cùm intellectus antecederet illa ut prorsus æqualia voluntati proponat, nec posset prudenter ex principiis directis dictare voluntati, ut unum potiùs amplectatur præ altero, quia non habet ex objecto ullam rationem, voluntas manebit suspensa, & si, ne careat utroque bono unum amplectatur, hoc neutiquam fit electione propria. Potest intellectus per principium reflexum voluntati dictare ferme sic : quamvis non sit major ratio in hoc, quàm illo, quia tamen libera es, potes in alterutro exercere libertatem.

tem. In quo casu illud, quod exercitio libertatis substat, suô modô fit quasi majus bonum ex circumstantia libertatis exercendæ. Sed hoc simpliciter accipiendum quoad electionem, ubi non vertitur ex parte objecti honestum, aut inhonestum; quia, ubi de moralitate actûs fit quæstio, aliter dicemus infra; nec ibi licet præcisè propter exercitium libertatis unum amplecti, alterô neglectô.

Dubium communiter dividitur in speculativum, & 73; practicum: illud tunc est, quando quasi in genere de rei veritate, aut legis alicujus obligatione dubitatur e.g. an quis post annum 63. completum excusatus sit à jejuniis, & dubium est juris; vel si quis dubitet, an illum jam expleverit, & tunc est dubium facti. Practicum dicitur, quando aliquis exercitè dubitat de honestate actionis hic & nunc exercendæ.

Dividitur etiam in positivum, & negativum: dubium positivum juxta communioem Theologiæ Salisburgensis dicit esse tunc, quando ex utraque parte contradictionis rationes, & motiva ad prudentem assensum sufficientia exstant. Negativum autem est, quando motiva sufficientia non adsunt ad alterutram partem prudenter determinandam. Imò alii, & non pauci ex nostris dicunt, dubium negativum consistere in eo, quando ex neutra parte occurrit ratio aliqua movens ad assensum, vel ratio tantum levis, & insufficientis e.g. si dubites, an classis Hispanica jam sit appulsa terris hostilibus, vel quid interea factum sit: vel dubitas, an stellæ sint pares? hoc non est dubitare, sed nescire. Dubium ergò verè tale supponit ex utraque parte prudentes rationes, ut inter illas intellectus maneat suspensus. Hinc

Dico I. Non licet operari in dubio practicè tali, 74
ideoque operatio est peccaminosa.

Declaratur: operari in dubio practicè tali est tunc, quando aliquis in particulari dubitat, an sibi liceat, vel non, & tamen non deposito dubio operatur: sed ita, operari est peccatum: ergò qui operatur in dubio practicè tali, peccat. Maj. est notio dubii practici. min. prob. qui re ipsa non vult bonum, sed quodammodo malum, peccat: talis autem non vult bonum: ergò peccat. Prob. min. vult enim actionem, sive bona sit, sive mala, quia simpliciter est dubitans, an sit mala, vel bona, & tamen vult: ergò non vult bonum, sed quodammodo malum.

Dein mihi certissimum est ex S. Thoma, & communi Saniorum: omnis, qui se committit manifesto periculo peccandi, certò peccat: at talis se manifesto committit periculo peccandi: ergò certò peccat. Maj. suppono, min. videtur clara; hoc ipso enim, quòd non discernat, an actio sit bona, vel mala, & tamen agat, periculum peccati adest. Taceo, quòd talis saltem interpretativè contemnat legem; nam idem est, ac si apud se diceret, sive sit licitum, sive non, tamen ago, quid est hoc aliud, nisi legem contemnere? hoc autem peccato non vacat.

Hoc exemplo quodam politico confirmat P. Valentia hìc *puncto* 4. scilicet si quis faceret aliquid, de quo dubitat, utrùm sit displiciturum suo amico, nec ne, talis hoc ipso censetur offendere amicum, quia idem ipsi est, sive placeat, sive displiceat amico.

75 Quæres, quid ergò faciendum, si quis dubium non possit deponere, sibi que conscientiam facere de honestate, aut malitia actûs? Resp. oportere, actionem omittere, aliàs peccari, ut patet in exemplis notissimis, e. g. si alterutra pars conjugum dubitet reverà, an matrimonio non subsit impedimentum dirimens, ita quidem, ut se resolvere non possit pro alterutra parte, talis non potest petere debitum, sed tantùm reddere.

Nec

Nec juvat illud principium : *in dubio melior est conditio possidentis*; quia, sicut locum quidem habet in materia justitiæ, ita non procedit in aliis materiis. Ratio prioris est, quòd faveat possessio ex ipsa juris dispositione illi, qui rem bona fide possidere incepit, & dein suboriatur dubium de dominio alterius; si dein rationes sint æquales ex utraque parte, potest ille possessionem, & omnia prosequi, favente jure possessioni. Notavi tamen de jure, & justitia, quòd si possessori moraliter certò constet, rem, quam possidet, esse alterius, Theologicè loquendo, & juxta legem naturalem, non potest amplius bona fide retinere, conscientia contradicente, & restitutionem suadente. Ita sentiunt plures cum Navarro, Vasquez, Sanchez, & Thyrso Gonzalez Societatis Generali, qui reverà multorum ex suis laxitatem restringere conatus est illo insigni tractatu *de recto usu opinionum probabilem*.

Conscientia scrupulosa dicitur opinio, quòd scilicet⁷⁶ aliquid sit malum cum formidine anxia, & peculiari. Vel etiam dici potest dubitatio animi cum addito, anxia, meticulosa, ut à conscientia simpliciter dubia suo modo distinguatur; quamvis enim dubium etiam formidinem involvat, non tamen adeò anxiam, molestam, & animo gravem, sicut tamen scrupulosa. Nascitur scrupulus in intellectu per phantasiam turbato, quæ perturbatio provenit vel à dispositione irregulari corporis, e. g. à bile præsertim atra, sæpè etiam flava, vel ab imbecillitate judicii ex minùs recta organizatione proveniente, unde alii animi, & corporis morbi proveniunt, puta tristitia imprudens, melancholia, aliàque id genus plura.

Dico II. Discordare à conscientia scrupulosa potest⁷⁷ esse peccatum.

Declaratur; nam si anxietas illa animi est rationabilis,

lis, quia scilicet inter duo contradictoria intellectus hæret de licetitate actionis, vel non, & ex una parte videatur probabilius actionem esse illicitam, quam licitam, oportet sequi partem probabiliorem; secus discordando à conscientia scrupulosa esset peccatum. P. Valentia hîc *puncto 4.* non agnoscit obligationem sequendi partem probabiliorem, sed consilium dat, ut quis sequatur illam opinionem, in quam scrupulus impellit; non tamen quis, ait, tenetur hoc facere, sed potest licitè discordare à scrupulo. Ratio hujus est, quia supponendum, quòd pars opposita de licetitate actûs sit saltem probabilis, consequenter potest licitè illam partem amplecti; sed quia hoc totum provenit ex probabilismo, quem non admittimus, apud nos non habet locum. Dein si taliter scrupulosus est verè dubius, imò potius inclinat in partem probabiliorem, stante anxietate non potest dubium prudenter deponere: si autem non deponat, & sequatur partem minùs probabilem, certò peccat, non minùs, quàm qui in dubio practicè tali operatur. Hinc mihi ne quidem probabilia videntur, quæ cit. Author subjungit, scilicet, quòd si scrupulus sit irrationabilis, utpote natus ex melancholia, aut ignorantia, tunc possit non tantùm quis licitè discordare à scrupulo, sed etiam consilium salutare sit, contra illum facere, quin imò aliquando præceptum esse possit, contrà agere, cùm nimirùm aliquis grave damnum ex ejusmodi anxietatibus incurreret.

78 Contra quæ est I. Scrupulosus vel agnoscit scrupulum suum esse irrationabilem, vel non agnoscit? si primum, tunc stultus esset, si non abjiceret; si verò non agnoscit, manet reverà dubius, & habet conscientiam erroneam, à qua discordare etiam juxta hunc ipsum Authorem non licet.

Contra est II. Ignorantia illa vel est vincibilis, ita ut
sci-

scire possit, & debeat: vel invincibilis? si hoc, excusatur à peccato, sicut in priori parte peccat, ut de his constat ex S. Thoma, & hucusque dictis.

Si dicas, scrupulosos non adeò adstringendos esse, cum sæpè innocenter in tales angustias conjiciantur, proin potius favore dignos esse, quàm rigore nimio.

Resp. eos adstringi propriâ conscientiâ, quam sequi tenentur, sicut errantes nec semper innocentes sunt; DEUS enim sæpè permittit tales scrupulos vel ad tentationem eorum, vel propter occultam superbiam, & in suis opinionibus pertinaciam. Optima autem medicina est contra scrupulos non inniti iudicio proprio, sed alterius probi, & prudentis consilio, illudque in humilitate sequi; altera medicina est fervens & humilis ad DEUM oratio. Plura remedia præscribunt Ascetæ, ad quos similia pertinent.

ARTICULUS II.

De Conscientia probabili.

REm aggredimur in hoc, & sequenti Articulo tam-79
gravem, ut in Moralibus vix esse possit alia gravio-
ris momenti, teste enim Thyrso Gonzalez *in Intro-*
ductione loc. cit. Sententia benigna de usu probabilitatis
contra antiquiores ita invaluit, ut defensores nata sit
quàm plurimos, inter quos præcelluere Jesuitæ, quos il-
le excusare nititur, sed in re patenti incassum; ut enim
Cardinalis noster Sfondrati in Gallia vindicata in Præfa-
tione agens contra Maimburgum Societatis Alumnum,
qui calamum in Pontificem Innocentium XI. acuit, ut
Regem Gallia Ludovicum XIV, injusta petentem defen-
deret, perorat: *Incertum adhuc est, quid causæ fuerit, quæ*
bunc hominem, tot titulis Pontifici Romano adstrictum, in Va-

*ticorum armaverit? an Regem demerendi studium, an Genius Societatis, fortunam, ac potentiam Gallicam amplexæ? Sed Pontifici offensæ, à quo tot Theologiæ suæ Moralis capita nec sine gemitu, parique æmulorum gaudio configi viderat? passi sunt ergò sub Innocentio homines illi, qui, ut se favoribus hominum insinuarent, benigna docuerunt, excusso antiquioris Ecclesiæ rigore, ut libertati amplior via aperiretur. Sed quidquid sit, certè P. Thyrsus Generalis Societatis summò studiò laxitatem inductam evertere, conatus est, & reverà in multorum Theologorum animis tantam impressionem fecit, ut relictis probabilistis, ad probabiliores transierint; fuere & alii ex Societate, qui probabilismum impugnârunt, quos refert Cardinalis Aguirre in Theolog. S. Anselmi *disp. 2. sect. 6. à n. 58.* pro ulterioribus*

- 80 Notandum est ex Patre Contenson *dissert. 6. cap. 1. de Commento probabilitatis*, quòd quidem omnes sententiæ five in linea scibili, five in linea morali in se spectatæ sint veræ, aut falsæ, in quantum vel sunt conformes, vel diffformes objecto, sic, vel non ita se habenti; quia tamen intellectus noster non ita penetrat objectum, ut in eo prædicatorum cum subjectis convenientiam detegat, diversimodè objectum occurrit, quod vel maximè contingit in moralibus, ubi de rei veritate sæpè tantum habetur conjecturalis notitia, subinde probabilitas major, aut minor, rarò certitudo. Hinc communiter ad mentem S. Augustini, & Thomæ discerni solent intelligere, credere, & opinari, quod S. Augustinus expressit in *lib. de Utilitate credendi cap. 11.* apud Gonzalez hìc §. 1. num. 2. „Tria sunt veluti finitima &c. intelligere, credere, opi-
 „nari, quæ, si per se considerentur, primum semper sine
 „vitio est, secundum aliquandò cum vitio, tertium nun-
 „quam sine vitio; dein subjungit: quod intelligimus, de-
 „be-

„bemus rationi ; quod credimus, Authoritati ; quod
 „opinamur, errori. Vult dicere, quòd plerumque
 „opinionem subest error, vel saltem periculum erroris,
 unde S. Thomas *1. part. quæst. 9. art. 9. ad 4.* ait : *opinio si-*
gnificat actum intellectus, qui fertur in unam partem contra-
 dictionis cum formidine alterius. Probabile dicitur id,
 quod est prudenter approbabile per iudicium intellectus.
 Probabilitas alia est intrinseca, quæ ex ipsis motivis in-
 trinsecis ex objecto desumptis provenit, nullo respectu
 habito ad auctoritates extrinsecas : alia extrinseca prove-
 niens ab auctoritate aliorum, hoc vel tanquam licitum,
 aut illicitum docentium, & hæc est miserorum
 refugium, vel non potentium, vel, ut licentiæ, & li-
 bertati faveant, nolentium penetrare, vel attendere mo-
 tiva rei intrinseca : est insuper probabilitas aliqua in se-
 spectata, quæ nititur fundamento gravi secundum se,
 ut etiam possit inclinare, sed, si comparetur cum motivis
 partis oppositæ gravioribus, non prudenter inclinare po-
 test, & sic non est probabilis respectivè : ad veram ergò
 probabilitatem requiritur, ut persistat etiam talis in oc-
 cursu alterius oppositæ, possitque prudenter moveri in-
 tellectus. Hinc

Dubium est I. circa intellectum, à cuius dictamine
 moralitas actus dependet, an ille prudenter possit assen-
 tiri parti minus probabili in concursu alterius magis pro-
 babilis ?

Respondeo negativè. Ratio est I. Ex Philosophia 81
 certum est, intellectum versari circa objectum sub ratio-
 ne veri : ergò intellectus non potest prudenter assentiri
 parti minus probabili in concursu alterius probabilioris.
 Antec. est omnibus certum. Prob. consequentia. Non
 potest intellectus ex duobus extremis uni assensum præ-
 bere, quod ipsi minus verosimile videtur in concursu alte-
 rius

rius, quod apparet verosimilius : sed probabile in concursu probabilioris videtur ipsi minùs verosimile, & probabilius apparet verosimilius : ergò intellectus non potest prudenter assentiri parti minùs probabili in concursu magis probabilis. Prob. Maj. Non potest intellectus prudenter assentiri illi, quod minùs videtur accedere veritati, quàm alteri, quod magis ; quia sub ratione veri tendit in rem : sed quod minùs verosimile est, minùs accedit veritati, & verosimilius magis accedit : ergò vera est Major. Maj. patet ex ipsa intellectûs tendentia in objectum.

Confirmatur ex supposito statûs quæstionis : quamdiu intellectus clarè hîc, & nunc, imò ex rationibus intrinsicis evidenter cognoscit, unam partem magis impellere ad assensum, quàm alteram, imprudenter, ne dicam stultè præberet assensum alteri minùs ad assensum impellenti : hoc autem contingit in concursu partis probabilis, & probabilioris : ergò imprudenter præberet assensum &c.

Declaratur ulteriùs : Si homini volenti prudenter operari, & modò hærenti inter duo extrema dicas, & explices : extremum *A* est verosimilius, quàm extremum *B* ex rationibus eidem propositis ; jam si ille rem agnosceret, & clarè judicaret, hoc extremum propiùs accedere veritati, quàm alterum, & tamen deinde potiùs *B*, quàm extremo *A* assentiretur, & sic operaretur, an talem prudenter agere existimares ? credo tam parùm, ut nihil minùs.

Confirmatur : Si unum motivum æstimas verosimile in se supra alterum verosimilius, & fortius, imprudenter æstimas, quia supra meritum suum sine ratione extollis : ergò etiam si parti minùs probabili assensum præbes, parte probabiliore posthabita, imprudenter judicas, quia supra alterius meritum.

Dices ex œconomia actuum humanorum, quòd li-82
cèt intellectus sit prior voluntate, in quantum objectum
voluntati proponit, sit tamen posterior, in quantum à vo-
luntate ad assensum, vel dissensum ad dictamen rectum, aut
erroneum faciendum applicetur, consequenter totum de-
fectum intellectûs malè assentientis, aut judicantis, à vo-
luntate descendere: & hinc ulterius sequitur, quòd si quis
affirmet, aliquid esse verum, hoc ipso ex suppositione
hujus assensûs judicet, rem esse verisimiliorem alterâ op-
positâ; quam necessariò tanquam falsam reputet neces-
sum est; nec enim potest diversis eundem præbere assen-
sum. Atque ideò, etsi antecederet ad applicationem
voluntatis intellectus judicet, partem *A* esse probabilio-
rem parte *B*. Si tamen à voluntate applicetur ad par-
tem *B*, istam hoc ipso tanquam probabiliorem fieri,
adeòque intellectum prudenter dictare practicè, potiùs
tenendam esse partem *B*, & dimittendam partem *A*.

Resp. Similes discursus non tantùm evertere statum83
quæstionis, sed insuper præbere occasionem defendendi
errores hæreticos; si enim hæreticus dubitat de religio-
nis suæ veritate, & inveniatur rationes probabiles de eadem,
probabiliores autem de ejusdem falsitate, propter appli-
cationem tamen voluntatis ad rationes probabiles appro-
bandas, illæ ex ipso intellectûs judicio, & dictamine spe-
rent probabiliores. Sed amabò, quid hoc absurdi, quid
non laxitatis in doctrina morali? Sic omnes fermè erro-
res ex tali principio defendi possunt. Hinc nego totum
discursum, qui non est hominis sani, sed delirantis, &
suis laxitatibus vacantis. Ut verò pateat, quid potestatis
habeat voluntas in intellectum, ex ipsa actuum huma-
norum œconomia, seu ordinatione ostendo conformi-
ter S. Thomæ. Suppono autem hìc hominem à passio-
nibus vacuum, cui per sensum ad intellectum defertur

objectum per species ; jam intellectus patiens mediantibus speciebus objectum cognitum præsentat voluntati sub ratione boni , prout fuerit , vel mali , amplexibilis , vel averfabilis , & hoc est primum intellectus officium. Dein voluntas ad alterutrum movetur , & ideò intellectum ad judicium applicat *ut sic* , ut vel de bonitate , aut malitia judicet , & denique dictamen faciat , quod dein sequi possit voluntas in amando , & odiendo. Jam si intellectus rectè judicet , & rectè dictet , erit actio honesta ; si verò non rectè , actio erit inhonesta ; & vel ideò dicimus , non dari peccatum , quod non præcesserit error in intellectu. Ex his deduco , applicationem voluntatis esse indifferentem , se totam , ut ita dicam , intellectui subjicientis , à quo utpote cæca illuminari , & dirigi exposcit. Et hæc in Thesi sunt verissima , quamvis sæpe in Hypothesi omnia confundantur , voluntate per passiones perturbata , & intellectu propè excoecato , ut fieri solet in obstinatis peccatoribus , impetu quodam passionum obrutis , & semper in pejora ruentibus. Ex quibus evanescit illud totum argumentum de applicatione voluntatis respectu intellectus.

84 Dubium est II. An intellectus stante ex utraque parte æquali ratione de honestate , & inhonestate actionis , possit prudenter assentiri alicui parti ?

Resp. negativè , considerando præcisè rationes , & dico , intellectum manere necessariò suspensum. Ratio est : ubi nulla ratio præponderat alteri , intellectus non habet motivum potius assentiendi uni præ altera , non potest prudenter assentiri uni parti , alterâ neglecta ; quia neutra magis accedit veritati : hoc autem contingit , quando ex utraque parte est æqualis ratio : ergò non potest uni præ altera prudenter assentiri.

Confirmatur ex dictis : ubi est idem periculum veritatis , & falsitatis , non potest intellectus uni præ altera assentiri : sed ubi sunt æquales prorsus rationes (intellige probabiles) est idem periculum veritatis , & falsitatis : ergò intellectus non potest uni præ altero assentiri. Maj. videtur clara ; nam si intellectus unum approbaret , quod æquè apparet obnoxium falsitati , quàm consentaneum veritati , imprudenter ageret , quia judicium esset imprudens.

Nec obest huic assertioni , quod docui in *Tract. de Pœnit.* ubi dixi , quòd si ex utraque parte sint æquales rationes , an peccatum mortale sit commissum , nec ne , sit obligatio confitendi saltem sub dubio ; nam ibi quis se committeret periculo peccandi , & Sacramentum invalidum reddendi , ubi subesset ratio peccati fortè reverà commissi. Et aliàs in statu tali constitutus , ut suppono , est reipsa dubius , cùm ergò se non possit prudenter resolvere , tenetur sequi tutiora. Et hinc sicut intellectus hærens inter duo extrema de honestate actionis , tenetur eam omittere , ne se committat periculo peccandi , ita in dubio tenetur confiteri , ut adeò hæc duo tam parùm sint invicem opposita , ut potius unum confirmet alterum. Ex suppositis

Dico. Non licet sequi sententiam probabilem , reli-85
cta probabiliori.

Status Quæstionis apud nos , quidquid alii dicant , consistit in eo , an homo volens operari , aut aliquid omittere , & taliter constitutus inter duo extrema , ex quorum unius parte majores , & graviores de inhonestate actionis , aut omissionis , ex altera autem parte de honestate sunt quidem rationes probabiles , & in se graves : vel una gravior , sed ex altera parte longè gravior , an prudenter operetur sequendo rationem ex se verè proba-

bilem, relicta graviore, & hoc ipso probabiliore. Exemplum est: dubitat Clericus habens unum Canonicatum, ex quo congruè, & suo statui convenienter & decenter potest vivere, an possit quærere, vel oblatum acceptare alterum Canonicatum: habet pro licetitate rationes in se graves, & quæ ipsi tales apparent, pro illicititate autem ex altera parte habet rationes graviores, quas ut tales agnoscit. Idem est in aliis e. g. ubi sunt rationes graves te non lapsurum in illis circumstantiis, & occasionibus, graviores autem ex altera parte, te lapsurum, ut adeò probabilius sit, te peccaturum, jam quæstio est, an liceat accedere illas occasiones. Ad quæ & similia

Resp. absolutè negativè. Ratio patet ex dictis, nimirum, si talis ageret prudenter, id totum descenderet ex prudenti intellectûs dictamine: sed in tali casu dictamen intellectûs non est prudens: ergo talis non ageret prudenter: Maj. suppono ex ipso officio intellectûs, quod est voluntatem cæcam illuminare, & dirigere. Minor probata est antea. Hinc ratio est II. Omnis agens imprudenter in linea moris, scilicet in statu hujus controversiæ, agit illicitè, & hoc ipso peccat. Sed omnis sequens sententiam probabilem relicta probabiliore agit imprudenter: ergo agit illicitè, & hoc ipso peccat. Maj. etiam AA. est nota; & certa: min. prob. omnis sequens sententiam probabilem relicta probabiliore amplectitur id, quod magis accedit ad bonitatem: sed omnis talis agit imprudenter; quia se committit periculo peccandi: ergo omnis sequens sententiam probabilem relicta probabiliore agit imprudenter. Maj. iterum videtur clara; quia juxta commune principium Authorum extra Laxistas, quantum sententia probabilior accedit ad bonitatem, tantum probabilis accedit ad malitiam; nam juxta S. Thomam *Quodlib. 8. art. 13.* certum est, quod si duæ opinio-

nes

nes sint contrariæ de eodem, oportet alteram esse veram, alteram falsam, consequenter tenenda est illa, quæ magis ad veritatem, & hoc ipso accedit ad bonitatem, quàm altera. Quomodò ergò prudenter operari censendus est, qui propiùs accedit ad malitiam, quàm bonitatem? In discursu illo, quem ob brevitatem temporis non licet adducere, S. Doctor adducit exemplum de Clerico ratione duplicis Præbendæ, ubi ipsum arguit peccati, si in dubitationem incidat ex contrarietate opinionum, eò quòd se committat periculo, & sic, ait S. Thomas, *procul dubio peccat.*

Dices I. S. Doct. loqui de homine in dubio practi- 86
cè tali operante, de quo certum est, quòd peccet, si dubium non deponat.

Dices II. Quamvis ex principiis directis non possit fieri prudens dictamen rationis de honestate actûs potius, quàm inhonestate ex casibus adductis, fieri tamen posse ex principiis reflexis e.g. consideratis illis duobus extremis, etsi videat intellectus ex una parte rationes graviores, ex altera tamen graves, & probabiles, posset tamen se reflectere ad rationes prudentes, & sic arguere: omnis, qui prudenter agit, non peccat: sed omnis, qui utitur opinione probabili, prudenter agit: ergò omnis, qui utitur opinione probabili, non peccat. Quantum valeat hæc reflexio, quæ est P. Cardenas Jesuitæ in *quest. select. disput. 10. cap. 6. n. 50.* ostendi in *tract. de Pœnitent.* hic breviter

Respondeo ad primum, haud dubiè S. Thomam loqui de volente operari, & in dubio constituto, an liceat operari, & sic loquitur ibi de volente plures Præbendas, cùmque talis dubitet, & se resolvere non possit pro sententia probabili admittente plures, propter rationes probabiliiores de usu illicito, peccat petendo, & ac-

ceptando. Dein S. Thomas, quem *cit. tract.* allegavi, expressè & clarissimè docet, quòd dubitans de peccato aliquo, an sit mortale, teneatur confiteri dubio manente, propter periculum. Videatur textus ibi adductus. Quòd autem in nostro casu aliquis se non possit resolvere prudenter pro parte minùs probabili in casu probabilioris, mihi est certum, & evidens: imò stultum est se reflectere pro libertate exercenda ad rationes solùm probabiles, rationes probabiliore pro lege, & quæ tales apparent operanti, negligendo; hoc enim est idem, ac claudere oculos animi, ne videat meliora, & deteriora sequatur; hoc est hominis fragilis imprudenter & stultè agentis. Ex his

Respondeo ad secundum, intellectum non posse se prudenter reflectere, consequenter ruere hoc unicum partis adversæ fundamentum. Syllogismum illum jam excussi *cit. loc.* præsertim *n. 101.* Hinc nego min. in concursu probabilioris, quæ necessariò ad operationem prudentem attendenda est; hinc iterum repeto, sententiam probabilem in concursu probabilioris non esse ampliùs effectivè probabilem; non est enim ab intellectu prudenter approbabilis, & appetibilis supra probabiliorem, quia intellectum non potest movere. Nec per hoc cessat status Quæstionis, ut conqueruntur Adversarii; hoc enim quærimus, an sententia probabilis in concursu probabilioris sit adhuc prudenter approbabilis in ordine ad operationem exercendam? Illi asserunt, nos negamus: quinam prudentiùs, ratio congenita dijudicabit.

87 Dices: Probabilior non tollit intrinseca motiva probabilis: ergò manet probabilis.

Resp. probabiliorem præstare hoc, ut intellectus non ampliùs possit prudenter moveri illis intrinsecis motivis, dum adsunt intrinseca motiva graviora, quæ intellectus non potest prudenter negligere sine errore.

Do-

Doleo profectò, quòd per temporis rationem non liceat hanc sententiam pluribus stabilire contra alteram, quam semper exosam habui, tanquam fontem omnis laxitatis inde promanantis, ut consideranti patebit, quanta absurda deduci possint, præsertim, dum cujusvis Authoris Classici sententiam probabilem dicunt, & quid non dicitur, ac docetur hac opinandi licentia? Hinc Sapientissimus Cardinalis Sfondrati in *Gallia vindicata*, cum ipsi *Dissert. I. §. 6.* objiceretur, quòd eorum Authoritas, qui Regis declarationem, & extensionem REGALIÆ admi- serunt, opinionem illam probabilem reddat, cur ergò non liceat amplecti, cum probabilium sententiarum natura, & privilegium sit, ut eas impunè, & innocenter amplecti liceat; & hac tempestate more receptum sit, ut patet Theologiam moralem decurrenti, in qua nul- lam ferè paginam reperiēs, non hoc saccaro conditam; respondit: *Non est officii, ac instituti mei, quantam moribus, ac disciplinæ Ecclesiasticæ cladem opinandi licentia intulerit, hic ostendere: Satis experientia loquitur, & decora sententiarum, quæ Theologiam descenderunt adeò, ut non amplius castæ Ma- tronæ similis, sed impudica, crudelis, mendaxque procedat, & qualem jam ipsi Gentiles Socrates, & Aristoteles averfentur: mille videlicet coloribus fucata, & omnium amoribus, & cu- piditati prompta; possémque longa inductione demonstrare, nul- lum ferè Decalogi præceptum esse, quod illa non corruperit, cas- sumque reddiderit: imò non Catholicæ tantum, sed etiam Chri- stianæ Religionis fundamenta convellit; hinc tot illæ Episco- porum, & Pontificum querelæ, conatusque huic malo sedando. Gravia hæc quidem esse possunt, libertatis, aliàs ex sua natura ad laxiora proclivis, fautoribus, quæ tamen non possunt non probari severioris, & Evange- licæ disciplinæ Magistris.*

88 Dices I. Ex fundamento Partis adversæ, jam supra attacto, quòd scilicet operans nixus gravi fundamento, ac prudenti, operetur prudenter, atque vel ideò licitè: sed sequens opinionem minùs, vel æquè probabilem, relictà probabiliori, & tutiori operatur nixus gravi fundamento: ergò. Ad hoc quidem jam respondimus, sed non acceptant Adversarii, l& urgent *ex capit. final. de transact. ex L. Benignius 18. ff. de L. semper 197. de Regulis Jur.* ubi dicitur, benigniorem opinionem, & suaviorem præferendam esse: sententia autem Probabilistarum est benignior: ergò potius illa est amplectenda, quàm altera severior.

Resp. I. Nec capitulum illud, nec leges favere Adversariis; nam *in cit. cap. ad fin.* dicit Honorius III. *in his verò, super quibus Jus non invenitur expressum, procedas, æquitate servata, semper in humaniorem partem declinando.* Amabò! quid ex hoc capitulo extundi favoris potest, pro sententia probabili, & in re ad salutem pertinente? potest utique Superior in rebus facti rigorem Juris mitigare, aut ubi non est expressum, mitiora permittere, non autem in rebus conscientiam spectantibus. Leges citatæ etiam nihil profunt: prima dicit: *benignius leges interpretandas esse, quo voluntas earum conservetur*; potest utique, ut dixi, Princeps moderari legem suam; at nihil potest in foro conscientiæ, & in lege altiori sua potestate. Illa *de Reg. Jur.* est pro nobis, dicens: *semper in conjunctionibus non solum quid liceat, considerandum est, sed NB. sed & quid honestum sit.* Nos non tantum consideramus honestum, sed id, quod honestius est, magisque ad salutem proficuum, omnem laxitati viam præcludentes. Quinimò in sententia adversa nimis largè proceditur, eoque re ipsa devenitur ad illam propositionem, quæ inter damnatas ab Innocentio II. tertia est, scilicet: *generatim, dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca quan-*
tum-

tumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, confisi aliquid agimus, semper prudentur agimus. An non ferme idem elucet ex Doctrina Probabilistarum, qui, si modò subsit ratio probabilis, aut Doctor Classicus vel unus sententiam aliquam teneat, actionem præsumptivè prudentem, & hoc ipso honestam dicunt. Imò olim eò præsumptionis ventum est, ut non erubuerint asserere: *si liber sit alicujus junioris, & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constat, rejectum esse à Sede Apostolica, ut improbabilem.* Quinam illis Juniores, & Moderni sint, satis apertè notavit suprà laudatus Eminentissimus Cardinalis Sfondrati. Quasi verò, si quis Sententiæ Junioris contradiceret, eidem injuriam faceret; quod quantæ superbiæ & temeritatis sit, nemo non videt; ideo pro meritò suo à Sede confixa est. Fulmina illa Vaticani in tot sententias vibrata ita terruerunt apud Cardinalem de Aguirre in *Theologia S. Anselmi Tract. 1. Disput. 2. Sect. 6. Num. 58.* Mutium Vitellescum Præpositum Generalem Societatis, ut Anno 1617. 4. Januarii in Epistola suos subditos ita monuerit: *Præpositi omni studio perficiant, ut qui docent, scribuntve, minimè hac regula, & norma in delectu sententiarum utantur: TUERI QUIS POTEST. PROBABILIS EST. AUCTORE NON CARET. Verum ad eas sententias accedant, quæ graviorum, Majorisque Nominis Doctorum suffragiis sunt frequentatæ, quæ bonis moribus conducant magis, quæ denique pietatem alere, & prodesse queant: non vastare, non perdere.*

Dices II. Non exstat lex præcipiens, ut sequamur⁹ semper probabiliora: ergò non tenemur. Consequentia videtur certa; quia ubi non est Lex, nec est obligatio. Antec. prob. si daretur Lex, deberet constare ex sufficienti promulgatione; nec enim Lex, nisi sit sufficienter promulgata, & cognita, vim obtinet obligandi: sed de

ejus promulgatione non constat; aliàs eam tot, tantique Viri non ignorarent: ergò non exstat Lex præcipiens. Dein ubi utraque pars contradictionis de honestate, & inhonestate actionis est probabilis, tunc lex prohibens actionē est incerta, & dubia: sed lex incerta, & dubia non est sufficienter promulgata: ergò non parit obligationem, sed potius locum habet ejusdem invincibilis ignorantia, si post indagationem seriam ejus existentia detegi non potest; manet ergò libertas in possessione. Ex quibus sequitur argumentum, scilicet gravissimum esse, usum juris certi restringi per legem incertam, & dubiam; homo autem habet jus certum suæ libertatis, consequenter restringi non potest, saltem non debet libertas.

Respondeo neg. ant. absolutè. Ad probationem. conc. Maj. neg. min. nam lex illa est lex naturæ, lumen illud, quod est signatum super nos dictans, ut prudenter operemur, nec in re gravissima nos committamus periculo erroris. Nec obest, quod viri doctissimi eam legem non agnoscant, vel potius nolint agnoscere, ut libertati faveant, deberent autem juxta aliorum opiniones agnoscere, ne videantur esse ex illorum numero, qui nolunt intelligere, ut bene agant. Ad ulteriorem probationem de restrictione libertatis Respondeo. neg. min. quòd homo in statu hujus Quæstionis habeat jus certum suæ libertatis; fit enim omnino dubium, si ex utraque parte sunt æquales rationes de honestate, & inhonestate actionis; per rationes verò graviores de inhonestate actionis, omnino exerceri non potest libertas sine peccato.

90 Denique hæc ignorantia legis, libertatem restringentis, non habet locum in statu nostræ quæstionis; nam supponimus, quòd homo volens operari in materia morali cognoscat rationes utriusque partis; probabiliore ex una, minùs probabiles ex altera de honestate, & liciti-

tate

tate actionis, in quo casu dicimus, eum imprudenter agere, sequendo rationes minùs probabiles, reflexione suprà dicta non obstante. Certè Clarissimus quidam Vir, nunc Reverendissimus Abbas Exempti Monasterii Michaëlfeldensis Henricus Hardter in *MM. SS.* quæ eo docente excepi discipulus, non capere se, ait, quid efficacix, & certitudinis subsit illi reflexioni; imò semper sibi visam esse, asserit, petere principium, atque supponere id, quod tamen vel maximè esset probandum, nempe opinionem minùs probabilem, minùsque tutam in concursu probabilioris, & tutioris posse fundare assensum prudentem, posse prudenter alteri præferri, & in praxi esse practicè probabilem, quod negant viri sapientissimi. Sed ex hoc

Dices III. Longè plures sunt Authores, omni exceptione majores, qui Probabilismum defendunt; jam sic est: ille prudenter agit, qui se conformat tam multorum prudentum judicio: sed qui sequitur sententiam minùs probabilem, minùsque tutam, se conformat multorum prudentum judicio: ergò prudenter agit.

Respondeo I. non tam esse hîc considerandum, quid alii qualescunque dicant, sed quid volens operari ipse sentiat, quem supponimus, cognoscere momenta utriusque partis; si unam partem agnoscit fortiolem de inhonestate actionis, & tamen amplectitur alteram, imprudenter agit, & peccat; nec aliquando à DEO interrogabitur, quid alii, sed quid ipse senserit. Et quid si me conformarem aliorum etiam Sapientissimorum aliàs Doctorum judicio in sententia, quam ego falsam, & improbabilem existimo, num ideo prudenter agerem? minimè gentium. Unde Bellarminus in Opusculo, quod Cardinalis de Aguirre cit. loc. num. 57. vocat *aureum*, ad Episcopum Theanensem Nepotem suum ait: „ Si quis velit in tuto „ salutem suam collocare, is omninò debet certam ve-

„ritatem inquirere, & non respicere, quid multi dicant,
 „aut faciant: & si rei certitudo non possit ad liquidum
 „apparere, debet omninò tutiorem partem sequi, & nul-
 „la ratione, nullius imperio, nulla utilitate temporali
 „præposita, ad partem minùs tutam declinare; agitur
 „enim de summa re, cùm de salute æterna tractatur: &
 „facillimum est, conscientiam erroneam exemplò alio-
 „rum inducere, & eo modo, conscientia non remor-
 „dente, ad eum locum descendere, ubi vermis non mo-
 „ritur, & ignis non exstinguitur.

92 Nec adeò in hac materia attendenda est multitudo
 A authorum, viam laxiorem currentium; nam sæpè unus
 præit in doctrina, quem alii, re non satis considerata,
 sicut ovem oves, sequuntur, suavitatem Sententiarum li-
 bertati blandientium allecti; ego quidem hoc non dico:
 dicunt alii cum gravissimis Auctoribus, Cardinale de
 Aguirre, *cit. loc.* & Sfondrati in *Disputatione juridica de Lege*
in PRÆSUMPTIONE FUNDATA num. 20. Reveren-
 tissimo Thyrso Gonzalez *cit. Tractatu Dissert. 13.* aliisque
 plurimis. Idem jam dudum sensit S. Hieronymus in *Epi-*
stola contra Jovinianum scribens: *Quòd multi Sententiæ tuæ*
acquiescant, judicium est voluptatis (libertatem amplectentis)
non argumentum veritatis: „Maximè quia tota illa multi-
 „tudo, & cumulus Doctorum cum omnibus principiis,
 „& rationibus, quas producunt, habet ex adverso, & in
 „oppositum æquè multos, & multò plures æquè doctos,
 „& Evangelicæ perfectionis studiosos, qui rationes in-
 „oppositum exponunt, & ab Adversariis adductas solidè
 „refutant, enervántque. Et vel ideo ex illa multitudine
 Doctorum non potest resultare certitudo practica, quæ
 ad ultimum dictamen honestè operandi necessaria est.
 Et quidquid demum sit, certè ipse Spiritus S. in S. Scri-
 ptura Exodi 23. v. 2. monet nos: *Non sequêris turbam ad*
fa-

faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à verò devies. Ergò si tibi operari volenti in materia morum una pars videatur magis accedere veritati, & hoc ipso honestati actionis, curandum non est judicium multorum, tibi alia suadentium, sed faciendum est, quod tibi, rem ex utraque parte consideranti, prudenter faciendum esse videbitur. Cæterùm hac ætate fortè plures sunt, qui Sententiam nostram tuentur, quàm alteram, & quod mirum est, multàmque conciliat opinioni probabiliori Auctoritatem, multi, iique præstantissimi viri relictis Probabilistarum castris, ad severiora juxta Evangelium transierunt, quos magno Catalogo recensent, præsertim ex Societate laudatus Reverendissimus &c. Thyrsus Gonzalez. *cit. Tract. Dissert. 13.* inter quos etiam refert nostrum Eminentissimum Cardinalem de Aguirre, qui etiam *cit. Tractatu* non erubescit, profiteri palàm, se diu mollissimo probabilitatis indormiisse pulvino, donec severiori Evangelii tuba fuerit excitatus. Et quia plura non admittunt foliorum angustia, illud solum S. Augustini *Homilia 12.* apud Card. de Aguirre *cit. Tract. sect. 6. n. 56.* adjungo, ubi videtur loqui de Probabilista: *Ecce! dat tibi securitatem procurator; quid tibi prodest, si Paterfamilias non acceptet? Procurator sum, servus sum. Vis dicam tibi? vive quomodò vis. Dominus te non perdet? Securitatem tibi procurator dedit? nihil valet securitas procuratoris. Utinam tibi Dominus securitatem daret! - - Domini enim securitas valet: mea verò nihil valet, si ille noluerit. Quæ est autem securitas, fratres, vel mea, vel vestra, nisi ut Domini jussa intentè, diligentèrque audiamus, & promissa fideliter expectemus?*

ARTICULUS III.

An Peccata dubia sint materia necessaria Confessionis?

CUM hæc Quæstio aliquam connexionem habeat, cum dictis Articulo priori, eam studiose examinandam assumpsimus.

93 Dubium autem in ordine ad confessionem versari potest I. in eo, an aliquis commiserit grave peccatum? II. An certò commissum sit mortale, aut veniale, vel omnino nullum? III. An mortale commissum fuerit clavibus Ecclesiæ subiectum, vel non? Ex quibus aliæ adhuc quæstiones deduci possunt, quarum resolutio reducenda est ad has, quas modò dabimus.

De dubii acceptione diversi sunt Authores. Celebris, & huc pertinens acceptio est de dubio negativo, & positivo. De illo antea *num. 73.* jam diximus. Dubium verò positivum, non negativum, in sententia multorum petit rationes pro & contra. Ex quo affertur & aliud dubium, quod dicitur claudicans, ubi ex una parte rationes probabiles, nulla autem vel tenuis ex altera, an peccaverim vel non? at hoc dubium non tantum claudicat, sed omnino non potest procedere.

Quidquid sit de aliis, dubium illud negativum mihi videtur nullum tam in se, quàm quoad statum quæstionis. Ratio primi est; ubi nulla est ratio suspendendi intellectum, non est dubium; quia dubium est suspensio: sed in duobus casibus nulla est ratio suspendendi intellectum: ergo non est dubium. Majorem suppono, quia intellectus dubius inter rationes æquales hæret, ut non possit ferre iudicium. Minor probatur. An Rex Hispaniæ nunc dormiat, aut vigilet, non suspenditur intellectus

ra-

rationabiliter, quia ratio levis tantum parit suspicionem, aut in moralibus scrupulum, qui sine culpa excutitur? an stellæ sint pares, non potest esse dubium, sed mera ignorantia, nulla ratione prudenti, ut supponimus, pro aut contra pugnante. Si enim interrogas, an stellæ sint pares? respondeo: nescio; an Rex dormiat, aut vigilet? nescio. Nescire non est dubitare. Dubium ergo supponit rationes utrinque prudentes. Inde est, quod illud negativum nil faciat ad quæstionem; nam si nulla est ratio, quod peccaverim vel non? ad nihil teneor: si levis est utrinque, potest utrumque innocenter excuti. Dubium ergo positivum dicimus, quando ex utraque parte dantur rationes graves, ex una tamen parte est aliqua præponderans: negativum verò denominamus à negatione consensûs, non à nulla prorsus ratione, sed ex utraque parte probabili æqualiter, ita ut intellectus suspendatur; ubi dein hæc duo interveniunt, an libertas, seu innocentia sit in possessione, vel præceptum confitendi. Cujus resolutio multum dependet ab eo, ut supra, an liceat sequi sententiam probabilem relicta probabiliori &c. Quibus suppositis

Dico I. dubitans positivè de peccato admissio, & dein⁹⁴ ex ratione gravi judicans se peccasse, stante ex altera parte ratione minùs gravi de non admissio, tenetur se accusare in Confessione. Est communior.

Ratio est: quando habetur moralis certitudo de peccato admissio, illud exponendum est in Confessione: sed stante gravi ratione de admissio, & de non admissio minùs gravi, & respectivè levi, habetur moralis certitudo de admissio: ergo exponendum est in Confessionali. Major nobis est certa; quia in similibus cum non habeatur certitudo plena, sufficit moralis. Minor statim fiet clarior. Idem ferme argumentum est à contrario; si de pec-

peccato non admissio habetur gravis ratio, & de admissio minùs gravis, & respectivè levis, non tenetur dubitans confiteri; quia licet sequi sententiam probabiliorem, relicta tutiore. Atque hìc dicta extendi debent ad omnes tres quæstiones ab initio positas pro, & contra.

Confirmat hanc opinionem Theologia Salisburgens. hìc *num. 5.* ex communi & perpetua praxi Ecclesiæ; ut, qui de aliquo peccato dubitant, etiam de illo se sub dubio accusent, quam praxin utpotè immemoriam ex Christi institutione, & Apostolorum traditione dimanare rectè existimat. Et profectò, si peccatum hoc modò dubium non subjacet Confessione, nullum subiacebit, & sic tolletur consuetudo confitendi peccata dubia sub dubio. Huic conclusioni oppono alteram, &

95 Dico II. quando ex neutra parte est gravis, & sufficiens ratio ad movendum intellectum, non est obligatio confitendi.

Ratio: ut sit obligatio gravis, qualis hìc esset, confitendi, debet esse prudens de peccato dubium: sed ubi non est ratio gravis, sed levis & inutilis, non est prudens dubium: ergò non est obligatio gravis confitendi. Major probatur: ideò non tenemur exponere scrupulum in Confessione, quia nititur ratione levi, nec gravi fundamento, licet subindè pariat anxietatem, & timorem ex fluctuatione animi: ergo nec tenemur in nostro casu. Antecedens probatur ex *cap. inquisitioni 44. de Sentent. Excomm.* ubi Pontifex respondet, quod si conjugum unus de impedimento dirimente dubitet solùm ex credulitate levi, possit reddere, & petere debitum: quia potest explodi ratio levis pro peccato: ergo paritas tenet; quia in utroque casu vertitur periculum peccati. Aliter Innocentius III. ait citatò locò in casu, quo aliquis conjugum est certus de impedimento; tunc enim potius debet susti-

stinere excommunicationem quàm reddere debitum: si verò certò non sciat, sed tantùm *Conscientia pulset animum ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet.*

Dices contra primam Conclusionem: stante ex una parte ratione gravi de peccato commisso, & ex altera minùs gravi de non comisso, non tenetur dubitans confiteri; quia sequitur sententiam probabilem pro innocentia, & illam sequendò non peccat: ergo argumentum est nullum. Causalem probat Joannes Cardenas in *Questionibus Selectis Tract. 1. Disp. 10. cap. 6. num. 50.* implicat contradictionem, quòd quis agat prudenter, & peccet: sed qui utitur opinione minùs probabili agit prudenter: ergo implicat contradictionem, ut peccet. Et tamen juxta nos peccaret talis non confitendò peccatum. Ut verò res evidenter juxta regulas Logicæ pateat, ait, sic formandum esse Syllogismum: *Omnis qui operatur prudenter, non peccat: sed omnis, qui utitur opinione minùs probabili, operatur prudenter: ergo omnis, qui utitur opinione minùs probabili, non peccat.* Cujus omnes Propositiones dicit *evidentes in prima figura, & modo secundo.* Dein multa adhuc addit, quibus rem evidenter demonstrat, ut ipse putat. Sed tamen miror vehementer hujus Authoris arrogantiam; nam, si voluit rem facere adeò evidentem, ut & Logici intelligerent, cur modum secundum non reddidit clariorem; nam Logicus hunc Syllogismum ponit in primo modo sic: *Omnis operans prudenter est non peccans: sed omnis utens opinione minùs probabili est operans prudenter: ergò omnis utens opinione minùs probabili est non peccans.* Syllogismus iste est legitimus, nisi fortè terminos infinitantes carpere possit. Sed nihil facit contra nos; quia ipse tam studiosus Dialecticæ debuisset sic formare Syllogismum in secundo modo, primæ figuræ: nul-

lus operans prudenter est peccans : sed omnis utens opinione minùs probabili est operans prudenter : ergò nullus utens opinione minùs probabili est peccans. Ita solemus instruere Summulistas omnes Propositiones resolvendo, non ita Theologos. Sed hæc curiositatis gratiâ.

- 97 Respondeo ad argumentum negando antecedens, & causalem : ad probationem, & Syllogismum juxta regulas Logicæ concedo Maj. nego min. in concursu probabilioris ; nam apud me non est probabilis respectivè ad probabiliorem contradictoriam ; quia non ampliùs potest prudenter movere intellectum ad assensum, & si intellectus non moveatur, non potest voluntas prudenter imperare assensum, quod ostendo. Intellectus ex sua natura fertur in objectum sub ratione veri : ergò non potest judicare de probabili, relicta probabiliori. Antec. est notum. Consequentia probatur. Ponamus pro fundamento hoc : *Probabiliter non peccavi, probabilius peccavi* : jam argumentor sic : inter has duas Propositiones non potest intellectus prudenter ferre judicium : *non peccavi* : ergò debet ferre judicium *peccavi*. prob. anteced. & consequentia. Implicat contradictionem, ut intellectus prudenter affirmet propositionem illam probabilem esse potiùs veram, quàm alteram, magis probabilem : sed hoc necessariò fieri deberet : ergò non potest intellectus prudenter judicare potiùs, *non peccavi*, quàm *peccavi*. Maj. est clara, secùs intellectus fallò, & mendaciter judicaret ; hoc autem non est judicare prudenter. Et si voluntas non obstante judicio intellectûs tamen imperet actum oppositum, aderit peccatum, quia cæcò modò contra judicium intellectûs ferretur in objectum amabile. Jam inverto argumentum : omnis qui operatur imprudenter, peccat : sed omnis, qui utitur opinione probabili relicta pro-

probabiliori, operatur imprudenter : ergò omnis, qui utitur opinione minùs probabili relicta probabiliori, peccat.

Dico III. Quando ex utraque parte contradictionis⁹⁷ dantur rationes æquales, an peccatum sit commissum, vel non? ita ut intellectus suspensus nequeat determinatum judicium ferre pro alterutra parte, est obligatio tale peccatum dubium confitendi. Hæc conclusio est inter duas priores media, & de dubio propriè tali.

Probatur I. juxta Concilium Tridentinum debemus confiteri mortalia, quorum conscientiam habemus : sed talis peccati habemus conscientiam : ergò debemus confiteri. Maj. & min. prob. simul : illa, quorum conscientiam certam habemus, tenemur confiteri pro certis : ergò quorum habemus conscientiam verè dubiam, tenemur pro dubiis confiteri.

Confirmatur : Christus potuit ita instituere : ergò probabiliùs ita instituit. Consequentia probat. ex communi SS. praxi, & usu piorum, à quorum observantia, velut ex traditione, institutionem Christi colligimus.

Probatur II. clarè ex S. Thoma in *4. Sent. dist. 21. q. 2. art. 3. ad 3.* quando aliquis, inquit, dubitat de aliquo peccato, an sit mortale, tenetur, illud confiteri NB. dubitatione manente (quando scilicet potest non ferre judicium determinatum) quia, qui aliquid committit, vel omittit in quo dubitet esse peccatum mortale, peccat mortaliter, discrimini se committens. Et similiter periculo se committit, qui de hoc, quod dubitat esse mortale, negligit confiteri : non tamen debet asserere, illud esse mortale, sed cum dubitatione loqui. S. Doctor fundat se in paritate verissima; nam operans in dubio circa objectum, an sit mortale, vel veniale, peccat mortaliter, quia se periculo graviter peccandi committit : ergò peccat mortaliter, qui in dubio, an sit mortale, vel veniale commis-

M m 2

sum,

sum, negligit confiteri ex priori ratione. Textus iste multum laboris facit Adversariis, ut videre est apud Reverendissimum P. Lendlmayr *cit. loc. à num. 398.* qui cum aliis varias responsiones adhibet, sed nulla illarum argumentum infringit. Nam

98 Primò dicunt, textum hunc ex supplemento desumptum non adeò esse authenticum, eo quòd fuerit alterius Doctoris, suppleantis ea, quæ deerant in *Summa* S. Thomæ; insuper ait, non constare, an omnia in Supplemento sint transumpta ex libris Sententiarum nullis admixtis aliis, quæ videri potuissent ex S. Doctore deduci.

Respondeo I. nos non ex Supplemento, sed ipsis libris Sententiarum loqui, qui juxta omnes sunt veri partus S. Thomæ, multis de *Summa*, licet ex invidia, dubitantibus.

Respondeo II. Non posse ostendi textum contrarium in *Summa*, consequenter standum esse illis, quando S. Doctor non explicativè tantum loquitur, sed decisivè, ut hìc. Dein quare ipse, ejusque Patroni in aliis materiis supplementum, & libros Sententiarum authenticos habent, dum favent? cur hìc non? non nego, posse dimitti libros Sententiarum, si habetur contrarium in *Summa*, secus non. Dein conferatur Supplementum cum Libris Sententiarum, & apparebit, illud fideliter fuisse desumptum ex illis.

Secundò ajunt, S. Thomam scripsisse ante Tridentinum, proin non habere vim, dum Tridentinum favet parti neganti. Tertiò, auctoritatem debere conformari rationi in specie facti; de ratione autem satis constare præsertim in materia odiosa, & novæ obligationis inductiva.

Respondeo ad secundum, S. Thomam nihil debere Tridentino, hoc verò plurimum ipsi, ut sæpe ostendimus,

mus, licet potius standum sit Concilio, quàm Doctore, ubi est oppositum; sed unde probatur, Tridentinum favere Sententiæ contrariæ? tam parum, ut nihil minùs.

Respondeo ad tertium, objectionem esse injuriosam S. Thomæ, ac si docuisset sine ratione, cùm tamen rationem addat, & si nullam addidisset, deberet de tanto Doctore præsumi. Quòd verò de ratione Adversariis factis constet in specie facti, est falsum; quia aliàs alii non possent prudenter tenere contrarium.

Quartò dicunt, S. Doctorem non fuisse locutum ex mente propria, cùm in illo articulo solùm quærat, *an liceat peccatum dicere in confessione, quod non fuit commissum?* & quod solùm paritatem, quæ à peccatis negativè dubiis fuit ab objiciente assumpta, S. Thomas dissolvat assignata disparitate. Quintò S. Doctorem loqui de practicè dubitante, an non confiteri talia peccata, sit mortale peccatum; tunc enim se talem exponere periculo peccandi; proin in hoc dubio admittunt, non tamen in altero. Sextò denique putant, talem juxta S. Thomam, peccare quidem contra Charitatem erga se ipsum, non tamen contra præceptum Poenitentiae. Ex quibus apertum est, Adversarios torqueri Authoritate S. Thomæ, nihilque efficere. Nam

Respondeo ad quartum, verum esse statum quæstionis allegatum, ita enim habet; nego autem S. Doctorem non locutum fuisse ex mente propria; ex cujus enim mente dixit, fortè ex mente Magistri Sententiarum, vel alterius? hoc est falsum; quia neminem citat. Illud non est verum; quia Magister ibi solùm ex S. Augustino probat, non licitum esse confiteri etiam ex humilitate, quod commissum non est. En verba S. Augustini de Verbis Apostoli *Serm. 31.* apud Magistrum hoc loco: *cùm humilitatis causâ mentiris; si non eras peccator, antequam mentireris,*

mentiendo efficeris, quod vitâras: veritas in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas. Idque assumit. Magister, ut probaret intentum, nihil de peccato dubio, sed tamen S. Doctor sibi objicit de dubio, idque dicendum esse sub dubio, asserit propter periculum: ergò non locutus est ex mente alterius, ubi nemo alter adest; Et, si dixisset ex alterius mente, eamque approbasset, num ideò attendendus non esset Thomistis, quibus hîc respondeamus?

Respondeo ad quintum, plerùmque vanam esse illam divisionem in dubium practicum, & speculativum in similibus casibus, esseque miserorum refugium, quod alibi ostendam, nunc dico, hoc dubium esse omnino practicum in ordine ad confitendum, vel non; proin hoc refugium esse nullum.

Respondeo ad sextum, gratis hoc ab Adversariis dici Authoritate pressis: utique legerint S. Doctorem, quod ibi agat de præcepto Pœnitentiæ Sacramentalis, non de virtute Pœnitentiæ; Confessio enim exercitè ad Sacramentum pertinet. Dein nec umbra Charitatis ex textu illo emulgeri potest. Quòdque omnium absurdissimum est, rem clarissimam quæsitis, tortisque responsionibûs obscuram reddere laborant; qui ergò textus aliquando clarus erit?

A R T I C U L U S IV.

Respondetur Objectionibus, & aliqua resolvuntur.

100 **O**bjicitur I. contra probationem nostram: juxta Tridentinum solùm tenemur confiteri, quorum conscientiam propriè talem habemus: sed peccati dubii non habemus conscientiam propriè talem; nec enim conscientia dubia est conscientia propriè talis: ergò pecca-

catum dubium non tenemur confiteri. Maj. est nostra de proposito formali; quia verba Tridentini accipienda sunt in sensu proprio.

Respondeo negando Maj. cum *ly solum*. Ratio est, quia Tridentinum omnino intendit Sacramentum fructuosum, ut sæpè diximus; cum ergò certius habeatur fructus Sacramenti, si peccatum verè dubium confiteamur, Tridentino ex æquo satisfacimus. Verba Tridentini utique tamdiu in sensu proprio accipienda sunt, quamdiu non vertitur periculum peccati, ut in quæstione hac. Unde retorsio de proposito nobis favet; quia formale propositum est securius, & confiteri peccatum dubium est tutius, quàm omittere.

Deinde sic argumentor: peccatum dubium est materia necessaria doloris justificativi: ergò etiam Confessionis. Antec. prob. imprudenter ageret ille, qui vellet reconciliationem cum DEO, & nollet se affecurare de statu gratiæ: sed non posset se affecurare, si nollet dolere saltem conditionatè de peccato, de quo prudenter dubitat; quid enim, si esset reverà reus coram DEO? non consequeretur gratiam: ergò sicut tenetur dolere saltem conditionatè, ita tenetur confiteri sub dubio. Pro quo pugnat ratio S. Thomæ allegata. Nec dicas, peccatum tale esse in conscientia, & non esse, quæ videntur contradictoria. Respondeo, nunquam dari contradictoria, ubi datur medium, inter conscientiam autem certam, & omnino nullam, mediat conscientia prudenter dubia, in qua tale peccatum semper est.

Objicitur II. in dubio melior est conditio possidentis, ut patet ex utroque jure: sed in Sententia contraria est in possessione libertas, & innocentia; nemo enim habetur malus, nisi probetur talis: ergò libertatis conditio est melior, donec dejiciatur ex possessione, quod
non

non potest fieri, ubi rationes pro & contra sunt æquales. Hoc solum argumentum mihi semper visum est difficile. Sed tamen

Respondeo I. ex textibus juris simpliciter sumptis probari nimium pro Adversariis; nam sequeretur, quod in ordine ad justificationem nec debeat elici dolor, se ad peccata dubia extendens.

Respondeo II. Majorem esse veram in materia justitiæ, e.g. possessionis, poenæ infligendæ; quia in similibus casibus ipsa jura favent; e.g. dubitans, an fundum verè suum possideat, habet rationes pro, & contra æquales, licèt teneatur juxta dicta de jure & justitia juxta communioem Theologorum inquirere in verum Dominum, si tamen nihil possit detegere, prosequi potest possessionem, fructusque bonâ conscientia percipere; quia habet favorem legis, quæ ipsi dominium conservat, sicut in præscriptione potest totaliter transferre. Ita est in poenis infligendis, ubi ex dispositione legis mitiora eligenda sunt, & in talibus non est periculum peccati; cùm Principes ex Dominio alto possint possessionem & dominium reddere. Aliud est in nostro casu, ubi deberet ostendi alicujus legis favor. Certè Summus Pontifex in *cit. cap. 44. de Sent. Excomm.* non usus est hoc principio, sed propter prudens, & discretum dubium prohibet petere debitum, licèt propter partem prorsus innocentem indulserit reddere.

Insuper habemus textus alios nobis apertè faventes ex Jure Canonico in *cap. ad audientiam 12. & cap. significasti 18. de homicidio*. Ubi in primo Clemens III. in dubio homicidii patrati Clericum à Ministerio removeri jubet ex ratione, *cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem*; & in altero ex eadem ratione Sacerdoti in dubio homicidii celebrationem prohibet; *cùm in hoc casu cessare* (scilicet

licet à celebratione) sit tutius, quàm temerè celebrare. Hoc ipso motivo usus Eugenius Papa in cap. Juvenis 3. de Sponsalibus, & Matrimonio, ut proin textus alios infringat Jus Canonicum.

Objicitur III. dubitans negativè, licèt se non possit¹⁰² resolvere determinatè ex principiis directis, potest tamen ex principiis reflexis, ut suprà ex Cardena diximus, & taliter operando agit prudenter.

Respondeo, non posse dubitantem relinquere Sententiam æque probabilem, & tutiorem, dum altera quidem æquè probabilis est, sed minùs tuta propter periculum peccati, ut patet ex dictis. Nec etiam principia reflexa enervant contraria; cum enim ex solis probabilibus procedant, nec quidquam superaddant; manet contrariè eadem virtus, & major securitas: quomodò ergò in reflexis est major vis, quàm in directis? Imò Adversarii suò argumentò petunt principium, quod est unum dubium per alterum probare contra principia Philosophiæ. Et quare in nostro casu non potiùs fit reflexio super principia directà Sententiæ æquè probabilis, & tutioris, ubi nullum est periculum peccati? utique taliter operans reverà prudenter ageret, non verò alter libertati favens, ubi sæpe occultus naturæ impulsus rationes contra libertatem diminuit, & libertati faventes extollit ad æqualitatem.

Quæres I. An, si confessus sis peccatum ut dubium,¹⁰³ & deinde cognoscas, te reverà peccasse graviter, tenearis postea confiteri peccatum ut certum?

Respondeo I. quòd, si peccatis dubiis addideris in confessione: ego accuso me sub dubio, sed omni tamen meliori modo, ut reus sum coram DEO, non tenearis iterum confiteri; quia fecisti totum, quod debes. Et hoc est consultissimum juxta Ascetas, & Theologos morales ad scrupulos evitandos.

Respondeo II. aliquos distinguere inter hæc duo: e. g. I. *dubito, an peccaverim graviter*: II. *expressa semel specie peccati, an cogitationi circa furtum consenserim, vel non?* in primo communis est responsio, talem obligari ad confessionem, si certò agnoverit, & quidem ex Tridentino, quod vult, numerum & speciem peccatorum, expressam; cùm ergò poenitens non expresse speciem, sed dubium simpliciter de peccato gravi, cognita ejusdem certitudine tenetur etiam speciem exprimere. In altero dicunt, cognito semel consensu, esse tutiùs peccatum exprimere, nullam verò gravem obligationem, statuunt. Ego verò

Respondeo, primum casum esse contra modum confitendi; quia ipse poenitens tenetur dubium secundum objectum explicare, & Confessarius, si non dicat, tenetur interrogare; quid enim hoc est? *dubito, an peccaverim mortaliter?* utique Confessarius tenetur interrogare, *in qua specie dubitet?* pro quo habemus clarissimos Authores ex doctrina Catholica, consequenter si dubium simpliciter in Thesi fuit, necessum est addere speciem, & certitudinem peccati.

Casus alter apud nos nihil difficultatis habet, si addiderit illud. Secùs verò existimo, exprimendum esse consensum, cujus ratio est primò; quia moribundus si non possit exprimere omnia peccata, numerum & speciem, tenetur postea recuperata sanitate clarè confiteri. Secundò: quia peccata generaliter dubia, si poenitens dicat, habeo adhuc gravia, de quibus dubito, modò autem non scio satis discernere, tenetur cognita eorum certitudine confiteri.

104 Quæres II. An etiam tenearis confiteri circumstantias peccatum intra eandem speciem aggravantes?

Respondeo juxta S. Thomam negativè: ita ille docet in 4. Sent. dist. 16. quæst. 3. art. 2. & *Quæstiuncula* 5. in Corp. ubi quidem ait, controversam esse inter Authores opinionem, probabiliorem tamen existimat negativam, & dein concludit: *Circumstantiæ aggravantes, quæ aliam speciem peccato non tribuunt, vel NB. quæ tribuunt quidem, sed non mortalis peccati, non sunt de necessitate Confessionis.* Sed addit S. Doctor statim: *Tamen eadem confiteri perfectionis est, sicut de venialibus dictum est.* Nec S. Doctorem correxit Tridentinum cit. Sess. 14. cap. 5. quod tantum præcipit speciem, & numerum mortalium exprimere, & de venialibus idem dicit cum S. Thoma. Ex utroque proin

Probatur: quod tantum perfectionis est, & piorum hominum usus, non est de necessitate Confessionis, aliàs quivis deberet præstare: sed confiteri circumstantias, intra eandem speciem aggravantes, est tantum perfectionis, & piorum hominum usus, sicut confiteri venialia: ergò non est de necessitate Confessionis.

Nec dicant Adversarii, quòd juxta Concilia debe-¹⁰⁵ rent ita exprimi peccata, ut Confessarius possit ferre judicium de gravitate, & præscribere remedium contra relapsum, atque pro gravitate injungere satisfactionem congruam, quæ fieri non possunt, nisi circumstantiæ notabiliter aggravantes explicentur: ergò ut Confessarius habeat judicium de gravitate, & præscribere possit congruum remedium, debet confitens circumstantias notabiliter aggravantes explicare. Min. facile suadetur præsertim in materia justitiæ e. g. si quis mille aureos subtraxerit, & juxta nos sufficiat, si poenitens dicat: *furatus sum materiam gravem*: quomodò Confessarius judicium feret? quid circa restitutionem suadebit ut Medicus? Alium insuper casum ita exaggerant AA. qui est hic: in nostra Sententia absurdum est, quòd ille, qui integrò annò per-

N n 2

se-

severavit in voluntate interficiendi suum inimicum, satisfaceret simpliciter dicendo: *Quòd habuerit animum serium occidendi inimicum.* Ex quo nonnemo deducit, notabiliter variari iudicium Confessarii ex circumstantia tantæ durationis, ideóque existimat hîc præsertim requiri expressionem hujus circumstantiæ, consequenter & in aliis. Nam

106 Respondeo primò, nihil per Concilia contradici, nec per Pontifices magnò numerò allegatos: & si quid vel umbram haberet, sufficeret Tridentinum, quod solùm circumstantias speciem variantes jubet exprimere, cùmque hoc sit ultimum, & cæterorum compendium, nihil rectè ex aliis expungitur, quod in isto non est expressum. Cæterùm quoad iudicium Confessarii S. Doctor *cit. loc.* ad similem prorsus Objectionem *ad secundum*, post alia respondet: *Unde sufficit, quòd cognoscat quantitatem, quæ ex specie peccati consurgit.* Antea verò dixit, quòd nec ipse poenitens semper possit scire quantitatem in eadem specie, ideóque nec possit, nec debeat innotescere Sacerdoti. Hinc ad casum primum in iustitia respondeo, non esse necessarium, scire quantitatem furti, modò poenitens sit paratus ad restitutionem; si verò non, nihil efficiet Confessarius, siue centum, siue unus aureus fuerit ablatum, sed debet confitentem sine absolutione dimittere. Ad alterum casum iterum in materia iustitiæ principaliter, cum aliis

Respondeo, illam moralem perseverantiam constituere unicum peccatum, hujusque notitiam sufficere Confessario tam ad iudicium, quàm ad poenitentiam iungendam. Si verò actus fuerit moraliter interruptus, tenetur confitens explicare numerum juxta Concilium. Sed quid inde absurdi? Interim non nego, posse Confessarium & forsan aliquoties debere poenitentem interrogare

gare de circumstantiis, ut securius procedat, præsertim in materia lubrica, ubi poenitentes solum dicunt *peccavi cum hac, vel illa*. Quid inde colliget Confessarius? actum fornicationis, & præterea nihil? hæc enim neutiquam solum, sed sæpe alia intercurrit species. Etiam in furtis præsertim domesticorum interrogandi sunt confitentes; plerumque enim tantum dicunt: *ego Domino meo 5. aut 6. crucigeros surripui*, nec addunt, se hoc jam longo tempore practicasse, ita ut furta minuta magnam summam conficiant. Atque similia sagacitati, & prudentiæ Confessarii relinquuntur, cui interroganti poenitens tenetur respondere, ut constat à pari de consuetudinariis, qui tenentur respondere, postquam Sententia, negans obligationem respondendi, est damnata.

Dices: juxta nos est obligatio confitendi peccata dubia: ergò etiam circumstantias. Prob. consequentia: ideò prius, quia, cum Christus ita potuerit instituere, probabilius ita instituit, quod colligitur ex communi praxi, & usu piorum: sed hoc idem rectè dici potest de circumstantiis.

II. Juxta nos in dubiis tutior semita est eligenda, ut textus Juris Canonici suprà allegati evincunt: sed manifestè tutius est circumstantias confiteri: ergò tanquam in dubiis via tutior eligenda est.

III. Ideò tenemur confiteri dubia, ne periculo peccandi nos exponamus: talis autem etiam se exponeret periculo, si omitteret circumstantias; si enim revera Christus ita instituisset, tunc talis invalidè susciperet Sacramentum, adeoque in Catechismo Romano *part. 2. cap. 5. num. 4.* circumstantiæ videntur haberi inter materiam necessariam. Certè omnia, quæ pro peccatis dubiis pugnant, pro circumstantiis applicari possunt, ut ideò doctrina non videatur satis consequens.

Respondeo ad I. concedo anteced. nego consequentiam. Ad probationem nego paritatem, quia Viri Sanctissimi in Ecclesia noti, & alii doctrinæ famâ gravissimi nostram tenent Sententiam. Inter hos est S. Thomas, S. Bonaventura in 4. Sent. S. Antoninus, quibus aliisque consentit Scotus hic in 4. Sent. distinct. 17. quæst. unica. num. 20. ad finem, ubi ait: *tamen tutum, & utile esse, hoc fieri*, scilicet circumstantias confiteri. S. Thomas dicit, *perfectionis esse*: conveniunt ergò hi Magistri non sine magna veritatis præsumptione.

Respondeo ad II. tutiorem semitam eligendam esse, ubi pars altera non est probabilior, qua supposita intellectus potest se prudenter determinare ad unum; nec enim necessariò, ut suprâ diximus, pars tutior eligenda est, ubi contraria est probabilior. Textus illos Canonicos allegavimus pro nostra de dubiis Conclusionem, ubi intellectus propter æquales rationes non potest se determinare, quod non contingit. Hinc

Respondeo ad III. si aliquis secum dubitaret propter rationes utrinque æquales, an debeat confiteri circumstantias, vel non? nec se posset determinare, esse obligationem confitendi propter periculum peccati ex dubio vero in ordine ad praxin, hoc autem non provenit ex principiis directis nostræ Sententiæ, quæ, utpote probabiliora, intellectum prudentis possunt determinare. Ex quibus nihil sequitur contra doctrinæ consequentiam, si rectè perpenditur. Dein fundamentum potissimum est S. Thomas, qui pro dubiis peccatis loquitur affirmativè, pro circumstantiis negativè: ergò saltem Thomistis prius affirmandum, alterum negandum est. Nemini autem prohibitum est sequi S. Doctoris, & Scoti Consilium, quod omnibus suadendum est, nisi subsit periculum anxietatis, & scrupulorum in confitente.

Dein

Dein I. adducunt casum in incestu e. g. unus com-108
misit cum consanguinea in primo, aut secundo gradu,
alter in tertio vel quarto: primus, & secundus incestus
reservatur in multis Dioecesibus, cæteri non. Jam ergò
quod movet Superiorem ad reservationem, non verò al-
terum, prius est necessarium ad confessionem, non se-
cundum, licet dubium sit inter Doctores, an illi ince-
stus specie distinguantur: ergò circumstantiæ exprimen-
dæ sunt.

II. Titius, & Sempronius commisit homicidium, sed Titius simpliciter tantum, Sempronius verò etiam in corpus exanimatum sævit, atque alia in se lethalia infligit vulnera, quam circumstantiam tenetur confiteri propter iudicium Confessarii, maiorem poenam infligentis: ergò &c.

Respondeo ad primum, priores duos exprimendos esse propter potestatem Confessarii; quia ipsius est cognoscere, an possit absolvere? cum ergò in primis duobus ipsius potestas sit restricta, non in aliis, exprimendus est incestus in gradu primo, vel secundo. Sed hoc nihil ad circumstantias, unde nego consequentiam ultimam. Dein, quod incestus illi in primo, & secundo gradu sint reservati, nihil accedit illis majoris malitiæ, quàm antea habebant; sunt enim variæ reservationis causæ, sæpè tantum propter frequentiam aliquorum peccatorum, ut per reservationem absterreantur homines. Tunc

Respondeo ad II. nego simpliciter, si maneat actus intra eandem speciem; si verò transeat in crudelitatem in corpore vivo, deberet exprimi; in hoc autem casu actus vindictæ in Sempronio est solum intensior in eadem specie: consequenter intensio necessariò exprimen-
da

da non est. Nec actus ille exterior etiam apud Adversarios illos novam malitiam superaddit interno. Alia multa sunt, quæ tamen ex dictis resolvi possunt.

ARTICULUS V.

De efficacia virtutis Pœnitentiæ quoad peccata venialia.

109 **S**icut mortalia de lege ordinaria non remittuntur sine pœnitentia, ita nec venialia, quamvis habeant plura, & opportuniora remedia; oportet enim retractare, quod factum est sive multum, seu parum fuerit, ut docet S. Thomas hic 3. part. quæst. 87. art. 1. per totum, & in Corp. assignata disparitate inter mortale, & veniale, facit in hoc paritatem: Sicut enim peccatum mortale remitti non potest, quamdiu voluntas peccato adhæret; ita etiam peccatum veniale; quia manente causa manet effectus. Debet ergo juxta S. Thomam veniale expelli per actum oppositum, aut virtualiter, aut formaliter talem. Oppositum virtuale sic explicat S. Thomas cit. loc. in Corp. Unde sequitur, quod requiratur quædam virtualis displicentia, puta NB. cum aliquis fertur secundum affectum in DEUM, & res Divinas, ut, quidquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, & doleret, hoc commisisse, etiamsi actu de illo non cogitaret. Ergo jam habemus medium pœnitentiæ virtuale, per quod, quia universale est, delerentur omnia venialia.

110 **Dico I.** Contritio quamvis formaliter, vel virtualiter perfecta sit, non delet veniale, cujus affectum non excludit. Est conformiter S. Thomæ.

Ratio est; quia nec formaliter, nec virtualiter retractatum non deletur: sed, ut supponimus, per contritionem etiam perfectam, non excluditur affectus ad veniale, consequenter non retractatur: ergo non deletur. Et
ne

ne videatur propositio superioribus contraria, sic intellige, posse actum contritionis, vel amoris nisi motivo tali, ut ita feratur in DEUM, ut quidquid amicitiae restaurandae, aut conservandae adversum occurreret, rejiceret & damnaret, interim affectu quodam adhæreretur veniali, e.g. vanae gloriae, in quo casu defendo, illud veniale non deleri, quamvis deleantur mortalia, quia manente causa, manet effectus, nisi accedat alterum S. Doctoris de virtuali displicentia. Si dicatur, contritionem, & charitatem perfectam delere omnia, rectaque ad coelum ducere; Respondeo, id verum esse, si omnibus numeris absoluta sit utraque, secus, si affectum ad veniale compatitur, uti potest. Nec enim veniale obest amicitiae, quoad substantiam; sed nec amicitia excludit veniale, ut docet in terminis S. Thomas loc. cit. in Corp. *Non sufficit virtualis displicentia, quae habetur per habitum charitatis, vel poenitentiae virtutis; quia sic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum.* Dein illam virtuales displicentiam adjungit, quam citavimus.

Dico II. Nec quævis attritio delet quodvis peccatum veniale. Est contra communioem.

Probatur argumento priori: attritio, ut deleat veniale, debet affectum excludere: sed non quælibet attritio excludit affectum: ergo nec delet. Maj. suppono. min. mihi est certa; quid enim, si leviter fueris mentitus, & semel leviter offenderis proximum, & de ultimo attritionem elicias, non item de primo? delebis ultimum veniale, remanente primo.

Si dicatur, sufficere motum supernaturalem ad quodvis veniale, dico, id verum esse, si motus procedat ex motivo universalis S. Thomae, secus nego, & quomodo probabunt Adversarii? Sæpe enim contingit, ut unus sit ita assuetus mendaciis, ut parum, aut nihil dicat, quod

non inficiat mendacio, interim dolet de superfluitate potius, num ideò delentur mendacia? Nihil minùs.

Nec dicas: quamvis attritionem extra Sacramentum id posse in venialia, quod contritio potest in mortalia: sed contritio tollit quodvis mortale: ergò etiam attritio tollit quodvis veniale. Huic argumento immeritò multum roboris attribuunt Adversarii Thomistæ; cùm sit contra S. Thomam & doctrinæ Thomisticæ consequentiam.

Respondeo I. negando Maj. & paritatem, ut jacet; quia contritio necessariò debet esse universalis, consequenter se extendere ad omne mortale sub ratione universali, cùm sit hoc ipso inductiva gratiæ sanctificantis, necessariò expellit omne mortale: at verò attritio ex se non debet esse universalis, & ex motivo universali: ergò non delet omne, quod sub motivo opposito non attingit, nec affectum excludit, si verò attritio supponitur universalis, erit illa virtualis displicentia, quam descripsit S. Thomas.

Respondeo II. Contritionem expellere mortalia, habemus ex Scriptura, & definitum à Conciliis, præsertim Tridentino sæpe citato, nihil simile de attritione quacunque, imò contrarium potius; quia Tridentinum Sess. 14. de Pœnitent. cap. 5. ait, venialia non esse necessariò in confessione exprimenda NB. multisque aliis remediis expiari posse: ergò varia sunt remedia, nec unum solùm ad deletionem sufficit.

112 Ex quibus inferes, multò minùs ad remissionem venialium sufficere quemvis actum virtutis, ac meritorium, cujus ratio data est suprà, quia non omnis actus meritorius includit venialis displicentiam, & excludit affectum. Nec obest, quòd actus meritorius promereatur augmentum gratiæ, & gloriæ, & proin debeat etiam remove
im-

impedimentagloriæ, nec secundò, quòd proœmium & quidem essentiale sit præstantius quid, quàm deletio venialis: tertio, quòd actus virtutis deleat semper aliquid de pœna: ergò & aliquam culpam. Quartò, retractationem, & displicentiam à nobis requisitam posse suppleri per gratuitam acceptationem, vi cuius quodvis opus bonum possit sufficere ad deletionem peccati venialis.

Respondeo ad primum, actum meritorium satis compensari per proœmium, cùmque peccatum veniale non sit impedimentum essentiale proœmii, hoc ipso tolli non debet; quamvis retardet, non tamen absolutè impedit gloriam.

Ad secundum respondeo, esse disparitatem ex eo, quòd illa duo sint diversi ordinis, actum meritorium ex sua natura ordinari ad proœmium, non verò ad deletionem peccati venialis, nisi excludat affectum.

Ad tertium iterum est disparitas; nam pœna deletur vel minuitur satisfatione, & ideò assumptio cuiuslibet operis ardui, & virtuosi delet aliquid pœnæ: deletio autem culpæ, offensæ etiam levis, exigit retractationem, secus non remittitur.

Ad quartum transeat, quòd DEUS acceptare possit quodvis opus virtuosum, nego tamen, id defactò fieri, cùm nullibi habeatur fundamentum vel in Scriptura, aut Conciliis: ergò gratis asseritur. Cùm interea certum sit, ordinariè non remitti peccatum, nisi retractatum.

Quæres I. An, & quomodò per Sacramentalia deleantur venialia?

Sacramentalia dicuntur à Sacramentis, tum quia appellant super cæremonias in solenni Sacramentorum administratione adhiberi solitas ex usu & præscripto Ecclesiæ, uti in Baptismo solenni sunt exorcismi, unctio, immissio salis, salivæ, halitus &c. de quibus Rituale consu-

lendum est; cùm etiam, quia appellant super alias res & actiones, quæ extra Sacramentum ex pia, certa, & communi fidelium opinione profunt ad deletionem venialium, & in satisfactionem, habentque aliquam analogiam cum Sacramentis in ratione signi sacri, & quibusdam effectibus analogicis, exprimuntur autem hoc noto versiculo:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Orans significat Orationem Dominicam, vel alias Orationes, præsertim recitatas in Ecclesia consecrata, vel, ut ait S. Thomas *cit. quæst. 87. art. 3. in Corp.* dedicata: quo etiam reducitur signum Crucis in fronte, ore, & pectore formatum. *Tinctus* innuit asperfusionem aquæ benedictæ, & juxta S. Thomam quamlibet Sacramentalem unctionem, quo revocantur Palmæ in die Palmarum, S. Cineres, Cerei benedicti, quæ omnia ex perpetuo Ecclesiæ usu constant. Per *Edens* significatur comestio Panis benedicti, ovorum, agni Paschalis, cujus vicem hodie sustinet caro tempore Paschali benedici solita, ad quam, vulgò auf das Geweyhte in nostra patria, amicus amicum invitat. Ad quæ etiam pertinet *sumptio vini benedicti* in Festo S. Joannis, aut tempore nuptiarum, germanicè *Johannis Seegen* non tamen latè sumendum est pro quocunque haustu, ut in habitu fieri solet, nisi sit vinum benedictum.

Confessus complectitur Confessionem generalem in Ecclesia, die offene Schuld / item Confessiones in Choro, vel ante Missam, scilicet *Confiteor*, item *unctionem pectoris*. Per *Dans* intelligitur eleemosyna, præsertim certis temporibus Indulgentiarum, vel in ordine ad evertenda mala communia.

Benedicens involvit Benedictiones, præsertim Summi Pontificis, dum benedicit populo, Episcoporum, & Abbatum, aliorumque Infulatorum. Quò etiam pertinent

nent Benedictiones Abbatissarum in suos, imò & aliorum Superiorum in sibi subjectos. Theophilus Raynaudus S.J. in *Heteroclitis Spiritualibus* fol. 216. addit Benedictionem Conjugum per Sacerdotem, qui Author multa, & erudita conscripsit de Sacramentalibus, inter alia fol. subsequenti ait sic: *Refertur huc meritò ea benedictio, quam S. Benedictus cap. 42. Regulæ præscribit, impendi ad finem Completorii, additque illud præscriptum confirmatum esse in Concilio Aquisgranensi Can. 48. de quo à nostris legi meretur. Hæftenus noster lib. 7. disquis. Monast. tract. 7. disquis. 4. ad finem.* Hanc autem Benedictionem Superioris in filios, & Patris naturalis in suos firmari constat ex illo Ecclesiastici 3. *Benedictio Patris firmat domos filiorum; & viguit illa in veteri testamento, ut notum ex Benedictione Jacobi, seposito Esau.*

Respondeo I. Sacramentalia ab Ecclesia instituta, & usu fidelium recepta quandam vim specialem in sanctificatione, seu potius in purificatione hominum, & deletionem venialium habere, hocque probari ex praxi Ecclesiæ, quæ fidelibus hunc usum, & persuasionem à primis temporibus indidit, ut temerè neganti illud S. August. *Epist. 118. incumberet: Si quid per universum ordinem frequentat Ecclesia, de eo, quin rectè fiat, disputare, insolentissimæ insaniæ est.*

Respondeo II. non tamen habent vim deletivam¹¹⁴ venialium ex opere operato, sed tantum ex opere operantis. Est contra plures etiam Thomistas, est tamen expressè S. Thomæ in 4. Sent. distinct. 16. quæst. 2. art. 2. quæstiuncula 4. ubi in Corp. docet de Sacramentalibus per illa, quæ nata sunt de se excitare fervorem charitatis, peccata venialia dimitti dicuntur. Dein ad finem Corp. quòd per Sacramentalia impedimenta fervoris, & gratiæ auferantur, sicut aqua benedicta, quæ virtutem inimici reprimit, & Episcopalis

Benedictio. Doctrinam suam confirmavit in Summa *cit. quæst. art. 3.* ubi in Corp. triplicem modum delendi peccata venialia adstruit. I. Per infusionem gratiæ, ut fit in Sacramentis. II. NB. de Sacramentalibus, in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum, & hoc modo Confessio generalis, unctio pectoris &c. operantur ad remissionem venialium. III. In quantum sunt cum aliquo motu reverentiæ in DEUM, & ad res Divinas, quò reducit Benedictiorem Episcopalem, aspersiorem &c. Denique *ad primum* tollit omne dubium, dicens: *Omnia ista causant remissionem peccatorum venialium, in quantum inclinant animum ad motum pœnitentiæ: sed hoc non est delere ex opere operato, sed nudè ex opere operantis: ergò juxta S. Thomam non delent venialia ex opere operato.*

Confirmatur argumentò Thomisticò negativè: quando agitur de re, necessariò dependente ex libera DEI voluntate, & ordinatione, nihil statuendum est, nisi habeatur fundamentum ex Scriptura, vel Conciliis, aut Traditione: sed non constat tale fundamentum, aliàs exhiberetur ab Adversariis, nec Ecclesia posset ignorare: ergò nihil statuendum est de effectu ex opere operato.

115 Dein in Sententia communi, tenente, quòd Sacramentalia non sint instituta à Christo ipso, sed ab Ecclesia, consequenter non inesse vim Sacramentalibus delendi venialia ex opere operato, quod facilè ostenditur: veniale non remittitur, nisi per intensiorem Charitatis, & fervoris amissi, vel per actum detestativum, motum reverentiæ in DEUM; sed hæc omnia requirunt auxilium supernaturale, quod Ecclesia dare non potest, nec intendere charitatem, ut fiat ex opere operato, & quidem infallibiliter: ergò ad summum potuit illa instituere tanquam media excitantia ad similes actus. Si dicatur, Christum spe-

specialiter hanc potestatem dedisse Ecclesiæ, negandum absolutè est, cum utique Ecclesia, si haberet, hanc potestatem fuisset professa. Nec audienda est paritas: Ecclesia habet potestatem dimittendi reatum residuum poenæ per Indulgentias: ergò etiam habet potestatem immediatè remittendi culpas. Nam disparitas patet; potestatem Indulgentiarum habemus manifestè ex professione Ecclesiæ in Tridentino, non alteram.

Nec prodest, si usum Sacramentalium usque ad tempora Apostolorum, imò ad ipsum Christum tanquam Authorem cum aliquibus reducas; nam dato hoc gratis, probandum tamen est ex Scriptura, aut traditione, Christum Dominum hanc potestatem dedisse Sacramentalibus, quod sicut de Sacramentis constat, ita latet de Sacramentalibus.

Dices cum Gonet hìc *disput. 4. art. 3. §. 1. n. 57.* Ideò¹¹⁶ Theologi colligunt ex doctrina Sanctorum Patrum, Sacramenta novæ Legis causare gratiam *ex opere operato*, quia Patres dicunt absolutè, & simpliciter, quòd sanctificent, & purificent: ergò etiam, dum dicunt Sacramentalia nos sanctificare, & mundare à peccatis venialibus, intelligi debent de remissione venialium *ex opere operato*. Consequentia videtur bona. Quòd verò Patres de Sacramentalibus hoc dicant, probat. ex Canon. *aquam sale de consecratione dist. 3.* ubi Alexander I. qui erat V. post sanctum Petrum dicit de aqua benedicta, eam ab omnibus Sacerdotibus aspergendam, *ut ea cuncti aspersi sanctificentur.* Addit dein Pontifex argumentum à minori ad majus: *si enim cinis vitulæ aspersus sanctificabat, multò magis aquæ sale consperse NB. divinisque precibus consecratæ.* Hic totus apparatus Patrum est. Sed

Respondeo, antecedens non esse integrum; nam plura addit *cit.* Pontifex, de aqua Benedicta precibus sacra-
ta

ta &c. non enim Concilia, & Patres solùm dicunt Sacramenta Novæ Legis sanctificare, & purificare, sed ut ex Tridentino constat, continere gratiam, eamque ritè suscipientibus conferre ad distinctionem Sacramentorum. Veteris Legis, quæ erant vacua elementa, nec continebant, nec conferebant gratiam: oportet ergò prius ostendere, Concilia & Patres eo modo loqui de Sacramentalibus & Sacramentis, quod ex illo textu Alexandri non eruitur, imò aliud non, quàm illud sancti Thomæ, quem utique Gonet inter Sanctos Patres tolerabit, nisi velit ex Sacramentalibus facere Sacramenta? Hoc tamen dabo, unum Sacramentale proximè accedere ad deletionem peccati, quia secumfert detestationem, uti confessio generalis, unctio pectoris, Oratio Dominica, ubi dicimus, *dimitte nobis debita nostra*, quod specialiter innuit S. Thomas cit. ex *Summa loc.* si tamen hæc seriò fiant; habentque hæc specialiter annexas preces communes Ecclesiæ, sic etiam videtur clarum *aquæ Benedictæ, Palmis, salis Benedicto*, & huiusmodi Ecclesiæ intentionem, & preces favere, alia verò remotè solùm concurrere ad purificationem, quod quivis prudenter discernet, interim tamen ubique requiritur motus quidam pius; nec enim proderit, si instar trunci patiaris insersionem aquæ benedictæ. Hæc pro angustis, ad quas constricti sumus, dicta sunt,

UT IN OMNIBUS GLORIFICETUR
DEUS.

P A R E R G A

EX

UNIVERSA THEOLOGIA.

Ex prima Parte.

1. **N**atura Divina, quæ ab essentia, & attributis virtualiter distinguitur,
2. Habet pro suo constitutivo ipsum intelligere radicale.
3. In visione beatifica superfluit omnis omnino species,
4. Videns essentiam Divinam, non solum omnia attributa,
5. Verum & relationes videt,
6. Nequit tamen videre omnes creaturas possibles, sicque
7. DEUM comprehendere.
8. Scientia Divina adæquatè dividitur in scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis;
9. Consequenter non datur scientia media.
10. Prima se habet circa res possibles,
11. Illa verò visionis circa futura etiam contingentia.
12. In DEO præter subsistentiam absolutam dantur tres relative,
13. Angeli per suam essentiam non possunt omnia cognoscere,
14. Sed indigent speciebus superadditis, quas
15. Ab initio creationis à DEO infusas acceperunt.
16. Inferior non potest comprehendere superiorem.
17. Non cognoscunt certò, & evidenter futura contingentia,
18. Aut secreta cordium.
19. Angeli se diligunt necessariò quoad specificationem,
20. Quamvis non quoad exercitium.
21. Num potuerint peccare in primo creationis instanti? Sit Problema.

Ex secunda Parte.

1. **A**ctus, qui fit tempore omissionis culpabilis, si sit causa vel occasio illius, est peccaminosus.
2. Non tamen semper habet malitiam distinctam à malitia omissionis,

3. Omissio actus præcepti formaliter imputatur ad culpam, dum urget præceptum.
4. Moralitas non est eadem cum libertate.
5. Peccatum ideò est formaliter malum, quia lege prohibitum.
6. Peccatum commissionis quoad formale non consistit in entitate positiva,
7. An ergò consistat in privativo, aut negativo? Problema.
8. Distinctio specifica peccatorum desumitur ab objecto formaliter spectato.
9. Sacerdos plures absolvens in statu peccati mortalis, committit tot peccata, quot absolvit.
10. Appetens malum ab intrinseco, etsi sub conditione: si esset licitum: peccat.
11. An Beatissima Virgo contraxerit debitum proximum, vel remotum? Problema.
12. Parvuli sine Baptismo decedentes nec habent tristitiam,
13. Nec poenâ sensûs puniuntur, sed solâ poenâ damni.
14. An promulgatio sit de essentia legis? Problema.
15. Ad hoc, ut leges Pontificiæ habeant virtutem obligativam, sufficit promulgatio Romæ facta.
16. An S. Pontificis potestas etiam se extendat ad actus merè internos? Problema.
17. Jus naturæ formaliter & directè nec ab ipso DEO mutari potest.
18. Lex fundata in præsumptione communis periculi obligat in conscientia, etiam in casu particulari.
19. An leges purè poenales obligent in Conscientia? Sit Problema.
20. Status naturæ puræ est possibilis,
21. Etiam de potentia ordinaria.
22. Homo in statu naturæ lapsæ non est infirmior entitativè, ac fuisset in statu naturæ puræ, hinc
23. Potest sine speciali auxilio etiam naturali veritates naturales tum speculativas, tum practicas cognoscere, &
24. Non minùs cum solo DEI concursu generali opera naturaliter honesta facere.
25. Ad amandum DEUM ut Authorem naturalem sine auxilio supernaturali
26. Probabiliùs etiam potentiam consequentem habet.
27. Perseverantia finalis est donum specialissimum.
28. Non potest homo mediante gratia sanctificante, & auxiliis illi correspondentibus vitare omnia peccata venialia.
29. Gratia sufficiens & efficax malè confunduntur à Molina quoad entitatem.
30. Gratia non rectè efficax dicitur eò quòd substat scientiæ mediæ.
31. Nec DEUS vi illius scire potest, quid homo sit acturus, si illi hæc, vel alia gratia daretur in his vel illis circumstantiis.
32. Gratia non est efficax à cooperatione.
33. Gratia sanctificans est qualitas entitativè supernaturalis absque favore DEI extrinseco.

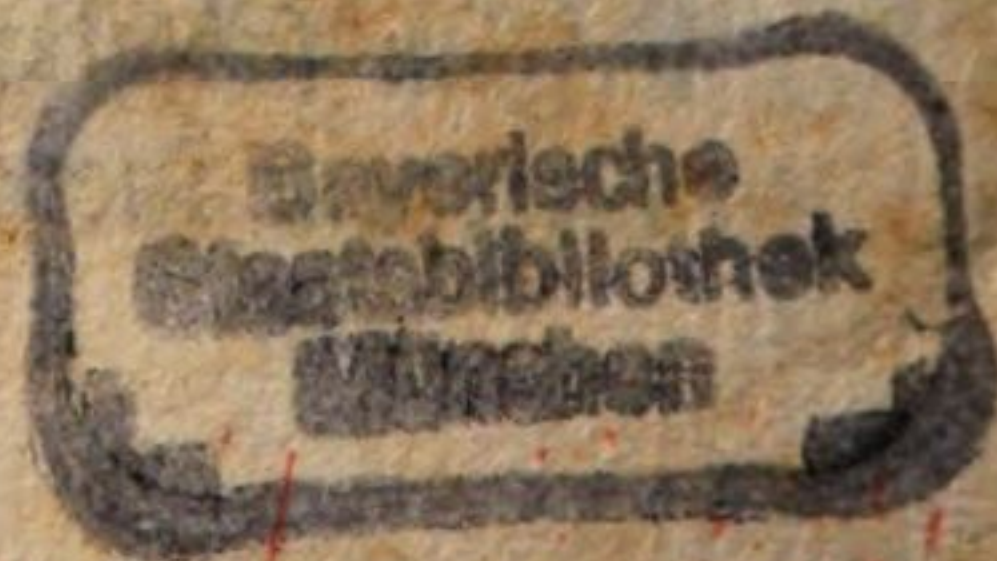
34. Est formalis, & Physica participatio naturæ Divine.
35. Distinguitur realiter ab habitu charitatis.
36. Non potest in eodem subjecto componi cum peccato mortali.
37. Absolutè necessaria est ad remissionem peccati mortalis.
38. Quod non potest tolli per conditionem DEI extrinsecam.
39. Potest stare fides cum evidentia in attestante.
40. S. Pontifex est supra Concilium, ideóque
41. Appellatio ab illo facta ad Concilium institui nequit.
42. Non datur Justitia commutativa in DEO versùs hominem, & vicissim.
43. Dominium plenum ejusdem rei in solidum implicat tam penès donantem,
44. Quàm penès donatarium.
45. Datur simplex usus facti sine dominio in rebus unico usu consumptibilibus.
46. Clerici sunt domini reddituum etiam superfluatorum.
47. Seipsum occidere in nullo casu est licitum.
48. An, & quomodo innocens seipsum possit extradere ad petitionem tyranni, &
49. An eum Respublica extradere possit? Problemata.
50. An liceat condemnare innocentem publicè nocentem? Problema.
51. Ex culpa merè juridica regulariter non datur obligatio compensandi damnum.
52. Nec ex culpa Theologicè levi, obligatio reparandi damnum ex toto.
53. Bona inventa facta diligenti inquisitione in dominum, eo non comparente, fiunt inventoris.
54. Qui puellam corrumpit sub promissione facta matrimonii, ordinariè tenetur eam ducere.
55. Emptor bonæ fidei potest rem emptam furi restituere ad se indemnem servandum.
56. Licitum est in extrema necessitate occupare rem alterius.
57. Talis tamen tenetur satisfacere, cùm poterit.

Ex tertia Parte.

1. **M**ysterium Incarnationis naturaliter cognosci nequit.
2. Est DEO, & hominibus summè conveniens.
3. Nequit purus homo condignè satisfacere pro peccato mortali.
4. Peccatum in ratione offensæ non est infinitum.
5. Satisfactio Christi est valoris simpliciter infiniti.
6. Si Adam non peccasset, Christus non venisset,
7. Etsi ceteri homines in DEUM deliquissent.
8. Ratio terminandi formalis est subsistentia relativa filii, quæ
9. Potest plures naturas simul terminare,
10. Et vicissim subsistentiæ increatæ eandem naturam assumere.
11. Ad rationem Sacramenti ut sic non non pertinet ratio causæ.

12. *Sacramenta novæ Legis constant rebûs, & verbis.*
13. *Causant gratiam non solum moraliter, sed etiam physicè, saltem aliqua.*
14. *In statu innocentie non fuissent Sacramenta.*
15. *Sacramenta mortuorum per accidens causant gratiam secundam, & vivorum per accidens primam.*
16. *Baptismus infanti nondum integrè nato collatus est validus.*
17. *Validus est etiam submersivus.*
18. *An vinum congelatum sit materia valida Calicis? Problema.*
19. *Forma hujus Sacramenti essentialiter consistit in his tantum verbis: Hic est Calix Sanguinis mei.*
20. *Essentia formæ absolutoriæ consistit in verbis: Absolvo te.*
21. *Etiam in solo Absolvo salvatur.*
22. *In Sacramento Pœnitentiæ non requiritur contritio perfecta, sed*
23. *Sufficit attritio absque actu formali dilectionis DEI.*
24. *Potest dari Sacramentum Pœnitentiæ validum, & informe.*
25. *Est obligatio manifestandi complicem, si aliter species peccati explicari non possit.*
26. *Non datur peccatum intrinsecè irremissibile.*
27. *Obligatio statim agendi pœnitentiam post peccatum commissum ostendi nequit.*
28. *Beatissima Virgo fuit capax extremæ Unctionis.*
29. *Episcopatus non est ordo adæquatè distinctus à Sacerdotio.*
30. *Non valent ante septennium sponsalia, quamvis malitia suppleat ætatem.*
31. *Sponsa peccans cum alio non equidem committit adulterium;*
32. *Peccat tamen contra justitiam.*
33. *Polyviria est contra naturam quoad finem Matrimonii primarium, &*
34. *Polygamia saltem quoad finem secundarium.*
35. *Sponsalia secunda quoad vim obligandi non derogant primis,*
36. *Etsi accesserit defloratio.*
37. *Ratio contractûs in Matrimonio potest subsistere sine ratione Sacramenti.*
38. *Inter B. V. & S. Josephum verum Matrimonium fuit.*

F I N I S.

Ritter, Alanus,

Theoremata theologica in Summam Sancti Thomae

Salisburgum 1734

4 Diss. 4644

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11026330-5

VD18 15076180-001